

UCHWAŁA Nr
RADY MIASTA ŻYRARDOWA
z dnia

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023 - 2030

Działając na podstawie art. 10e ust. 1, 3, art. 10f ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) oraz art. 3 i art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225), Rada Miasta Żyrardowa uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Strategię Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023 – 2030 w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2.

Traci moc Uchwała Nr XIX/136/16 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 28.01.2016r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Żyrardowa do roku 2025”

§ 3.

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Żyrardowa.

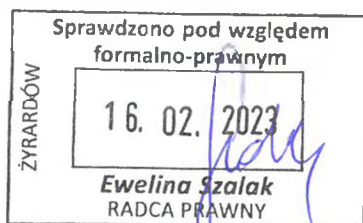
§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezydent Miasta Żyrardowa

Lucjan Krzysztof Chrzanowski

Dyrektor
Wydziału Rehabilitacji i Rozwoju
Jacek Grzonkowski

UZASADNIENIE

W dniu 13.11.2020 r. weszły w życie przepisy wprowadzone ustawą z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1378). Celem ustawy jest uporządkowanie krajowego systemu dokumentów strategicznych w zakresie polityki rozwoju i zapewnienie jego spójności, jak również zwiększenie efektywności programowania i realizacji strategii, polityk i programów. Zmiany prowadzą do konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wprowadzania systemu zintegrowanych strategii: krajowej, wojewódzkiej i lokalnej. Ustawa po raz pierwszy w ustawodawstwie krajowym wprowadziła podstawę prawną wprost dla strategii rozwoju gminy. Określiła również nowe uregulowania, co do procedury jej opracowania i zakresu merytorycznego. Dzięki temu gmina może przygotowywać strategię, która będzie pełnoprawnym dokumentem stanowiącym element nowego zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem kraju, a jednocześnie efektywny instrument pozyskiwania środków zewnętrznych. Obecnie funkcjonujący dokument strategiczny określający długofalowy rozwój gminy stał się nieaktualny ze względu na wspomniane zmiany prawne, ale przede wszystkim zmieniającą się sytuację gospodarczą, społeczną i przestrzenną gminy, jak i w jej otoczeniu. Nowe są problemy, potrzeby i oczekiwania mieszkańców oraz innych interesariuszy gminy. Zmiany zaszyły również na poziomie dokumentów strategicznych szczebla krajowego i regionalnego, skąd potrzeba powiązania celów i zadań gminy z wyznaczonymi priorytetami zawartymi w dokumentach nadrzędnych. Pomoże to m.in. w realizacji szansy, jaką dla gminy jest możliwość uzyskania wsparcia z funduszy zewnętrznych oraz skorzystania z nowych instrumentów polityki regionalnej, w szczególności w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2021 - 2027. W związku z tym, konieczne jest reagowanie na nowe warunki rozwojowe i opracowanie strategii rozwoju gminy w oparciu o znowelizowane przepisy (dokument, o którym mowa w art. 10e ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym). Strategia, w odróżnieniu od dotychczasowego dokumentu strategicznego określającego długofalowy rozwój gminy, wiąże planowanie społeczno-gospodarcze z przestrzennym. Dzięki temu będzie wspierała trwały i zrównoważony rozwój gminy.

Dokument określa ramy finansowe dla jego realizacji oraz potencjalne źródła finansowania. W dniach 14.11-19.12 2022 r. uchwałę poddano konsultacjom społecznym. Projekt Strategii został zaopiniowany przez Zarząd Województwa Mazowieckiego.

W związku z powyższym proponuje się przyjęcie powyższej uchwały.

Prezydent Miasta Żyrardowa
Lucjan Krzysztof Chrzaniński

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA ŻYRARDOWA NA LATA 2023-2030

Opracowanie:

Urząd Miasta Żyrardowa we współpracy z Wielkopolską Akademią Nauki i Rozwoju Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Spółka komandytowa oraz Krajowym Instytutem Jakości.

Strategię Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 opracowano w oparciu o materiały źródłowe Urzędu Miasta oraz miejskich jednostek organizacyjnych.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 zawiera dane według stanu na 31 grudnia 2021 roku, o ile nie zaznaczono inaczej.

Wielkopolska Akademia
Nauki i Rozwoju

KRAJOWY
INSTYTUT
JAKOŚCI

Prezydent Miasta Żyrardowa

Lucjan Krzysztof Chrzanowski

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
CZĘŚĆ 1: STAN I WYZWANIA ROZWOJU MIASTA ŻYRARDOWA.....	8
1.1. WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI PRZESTRZENNEJ, GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ MIASTA ŻYRARDOWA.....	9
1.1.1. Wymiar przestrzenny	9
1.1.2. Wymiar gospodarczy	11
1.1.3. Wymiar społeczny	13
CZĘŚĆ 2: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU MIASTA ŻYRARDOWA.....	15
2.1. MISJA I WIZJA	16
2.2. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE PRZESTRZENNYM, GOSPODARCZYM I SPOŁECZNYM. KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA	18
2.2.1. Cel strategiczny I	21
2.2.2. Cel strategiczny II	28
2.2.3. Cel strategiczny III	36
2.2.4. Cel strategiczny IV	41
2.3. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ MIASTA ŻYRARDOWA ORAZ USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W MIEŚCIE	45
2.4. SPÓJNOŚĆ KIERUNKÓW ROZWOJU MIASTA Z KIERUNKAMI WYNIKAJĄCYMI ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONE W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ.	56
2.5. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZENIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH	65
2.6. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	68
ZAŁĄCZNIK 1: DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ, GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ MIASTA ŻYRARDOWA.....	71
CZĘŚĆ 3: JAKOŚĆ ŻYCIA W MIEŚCIE – ANALIZA BADANIA ANKIETOWEGO.....	279
3.1. Ocena sytuacji w Mieście	279
3.2. Pożądane priorytety rozwojowe dla Miasta Żyrardowa	288
3.3. Potencjał rozwojowy	291
CZĘŚĆ 4: ANALIZA SWOT Z UWZGLĘDNIENIEM ELEMENTÓW PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ.....	293
SPIS TABEL	297
SPIS WYKRESÓW.....	300
SPIS ILUSTRACJI	301
ZAŁĄCZNIK 2: WZÓR ANKIETY	303
ZAŁĄCZNIK 3: TABELA EWALUACYJNA.....	314

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 (zwana dalej Strategią) jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Miastem. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju Miasta w perspektywie do 2030 roku oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania władz Miasta, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne czy środki finansowe oraz stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 jest dokumentem nadrzędnym względem innych dokumentów planistyczno-strategicznym obowiązującym w Mieście, a także spójnym z dokumentami wyższego rzędu – *Strategią rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze* oraz *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030*. Będzie ona wyznaczała również ramy dla planów i programów powstających w Mieście podczas jej obowiązywania.

Prace nad Strategią rozpoczęto w marcu 2022 roku, kiedy to Prezydent Miasta Żyrardowa podjął decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Kolejnym krokiem było podjęcie uchwały nr LI/460/22 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030* oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii, w tym trybu konsultacji.

Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji przestrzennej i społeczno-gospodarczej Miasta oraz analizą wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców Miasta. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe. Następnie wyznaczono cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań, których realizacja wpłynie na osiągnięcie podstawowych celów. W październiku 2022 roku przygotowano projekt Strategii. Następnie projekt dokumentu strategicznego został wyłożony do publicznego wglądu, a w późniejszym etapie zaopiniowany przez Zarząd Województwa Mazowieckiego. Powyższe działania miały na celu ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Nieoceniony wkład w prace nad dokumentem mieli członkowie Zespołu ds. opracowania projektu *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030* powołanego zarządzeniem Prezydenta Miasta Żyrardowa nr 108/2021 z dnia 5 kwietnia 2022 r. w składzie:

- Adam Lemiesz, Zastępca Prezydenta Miasta Żyrardowa,
- Przemysław Kopiec, Zastępca Prezydenta Miasta Żyrardowa
- Jacek Grzonkowski, Dyrektor Wydziału Rewitalizacji i Rozwoju,
- Anna Krupa, Skarbnik Miasta Żyrardowa,
- Jarosław Żółtkowski, Sekretarz Miasta Żyrardowa,
- Beata Tylutki, Dyrektor Wydziału Inwestycji,
- Monika Lewandowska, Dyrektor Wydziału Podatków i Opłat,
- Krystyna Kobyłka, Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego i Spraw Obywatelskich,
- Tomasz Hajdus, Dyrektor Wydziału Dróg i Transportu Miejskiego,
- Monika Rogowiecka-Lasota, Dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska i Gospodarki Odpadami,
- Ewelina Wierzbicka, Dyrektor Wydziału Działalności Gospodarczej,
- Natalia Klem, Dyrektor Wydziału Gospodarki Mieszkaniowej,
- Marlena Tabaczewska-Sip, Dyrektor Wydziału Gospodarki Nieruchomościami,
- Aneta Kalisiak-Ćwikowska, Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej,
- Urszula Wieczorkiewicz-Tkacz, Dyrektor Wydziału Edukacji,
- Barbara Smolarek, Dyrektor Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Tomasz Aleksandrowicz, Dyrektor Wydziału Planowania Przestrzennego i Urbanistyki,
- Monika Butt-Husaim, Miejski Konserwator Zabytków,
- Łukasz Kasperczyk, Dyrektor Wydziału Kultury i Promocji Miasta,
- Marlena Markiewicz, Inspektor w Wydziale Rewitalizacji i Rozwoju.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Dodatkowo Zespół Strategiczny wspierali eksperci z Wielkopolskiej Akademii Nauki i Rozwoju z Poznania:

- Irma Kuznetsova, Dyrektor Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
- Iwona Nowacka, Zastępca Dyrektora Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
- Dominika Gałęcka, Starsza Specjalistka ds. Strategii i rozwoju lokalnego,
- Jakub Jackowski, Starszy specjalista ds. Strategii i rozwoju lokalnego.

Dokument został opracowany na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Podstawowym dokumentem prawnym określającym zadania Miasta, na którym opierano się podczas przygotowywania Strategii była ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Ponadto dokument został sporządzony z uwzględnieniem zapisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 559 z późn. zm.).

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Poniżej przedstawiono poszczególne etapy procesu prac nad Strategią:

CZĘŚĆ 1: STAN I WYZWANIA ROZWOJU MIASTA ŻYRARDOWA

1.1. Wnioski z Diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa

Na podstawie opracowanej *Diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa* z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych zidentyfikowane zostały najważniejsze potencjały rozwojowe oraz problemy dotyczące Miasta i jego najbliższego otoczenia. Niniejsze wyszczególnienie zawiera **wnioski** w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym opracowane w oparciu o Diagnozę. Wnioski stanowią podstawę do sporządzenia celów strategicznych i kierunków działań zaplanowanych do realizacji w ramach niniejszej Strategii.

1.1.1. Wymiar przestrzenny

Wnioski *Diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa* w wymiarze przestrzennym:

- potencjał rozwojowy w zakresie napływu nowych mieszkańców (w tym np. ludzi młodych stanowiących główną siłę napędową rozwoju gospodarczego) wynikający z pełnienia przez Miasto funkcji głównego ośrodka miejskiego powiatu oraz bliskości Miasta Stołecznego Warszawy (odległość ok. 45 km), będącego dla części mieszkańców Żyrardowa miejscem pracy, edukacji oraz zaspokajania innych, ważnych potrzeb;
- możliwość zapewnienia mieszkańcom wszystkich usług, dzięki zwartej, kompletnej i zintegrowanej strukturze przestrzennej Miasta, będącej pochodną jego przemysłowej funkcji;
- potencjał do rozwoju turystyki dzięki unikatowym obiektom architektury i urbanistyki ery przemysłowej (Osada Fabryczna);
- atrakcyjność osiedleńcza Miasta dzięki dobrej dostępności komunikacyjnej (bliskość dróg o znaczeniu ponadlokalnym, linia kolejowa, 4 lotniska w odległości 50-100 km),
- wysokie natężenie ruchu samochodowego, a w konsekwencji tworzące się kongestie, ograniczona dostępność centrum Miasta, obniżenie poziomu bezpieczeństwa drogowego, a także pogorszenie klimatu akustycznego i jakości powietrza, powodujące:

- zwiększone zapotrzebowanie na transport zbiorowy wymagający optymalizacji i przejścia na ekologiczny tabor autobusowy, umożliwiający poruszanie się w bezpieczny i szybki sposób,
 - konieczność uregulowania polityki parkingowej, w tym wprowadzenia opłaty parkingowej,
 - wzrost zapotrzebowania na rozwój sieci tras rowerowych oraz zwiększanie mobilności miejskiej poprzez integrację i rozwój systemu Park&Ride („Parkuj i jedź”) oraz systemu Żyrardowskiego Roweru Miejskiego,
- zagrożenie pogłębiającego się natężenia ruchu samochodowego oraz pogorszenia klimatu akustycznego w związku z planowaną budową lotniska Port Solidarności (w odległości ok. 15 km od Żyrardowa) oraz innych inwestycji związanych z budową i rozbudową kolei oraz dróg w ramach Centralnego Portu Komunikacyjnego oddziałujących swoim zasięgiem na Żyrardów;
- niewystarczająco uregulowana polityka przestrzenna, wynikająca z niepełnego objęcia Miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i niezaktualizowanego *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Żyrardowa*;
- obszar silnie zurbanizowany o niewielkich rezerwach terenowych dla rozwoju mieszkalnictwa, potencjalne tereny rozwojowe mogą stanowić obszary gmin ościennych leżące w jego bezpośrednim sąsiedztwie;
- rekomendacje do odpowiedniej dbałości oraz dążenia do zwiększenia powierzchni zielonej i błękitnej infrastruktury, w związku z deficytem zieleni miejskiej na wybranych osiedlach oraz niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturą błękitną, pełniącymi funkcję krajobrazową i ochronną;
- możliwość wykorzystania pod funkcje turystyczno-rekreacyjne atrakcyjnych terenów przyległych do Zalewu Żyrardowskiego.

1.1.2. Wymiar gospodarczy

Wnioski z *Diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa* w wymiarze gospodarczym:

- potencjał do rozwoju turystycznego i promocji Miasta dzięki bogatej historii, licznym zabytkom materialnym i lokalnym tradycjom;
- wzrost gospodarczy dzięki zwiększającej się liczbie funkcjonujących podmiotów gospodarczych
 - liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Mieście Żyrardowie wyższa niż w powiecie i niższa niż w województwie;
- zagrożenie wystąpienia deficytu pracowników (specjalistów) ze względu na dużą konkurencję ze strony większych ośrodków miejskich (Warszawa, Łódź) pod względem atrakcyjności rynku pracy;
- potencjał do rozwoju przedsiębiorczości dzięki wsparciu funkcjonujących na obszarze Miasta instytucji otoczenia biznesu oraz przynależności Miasta do Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej;
- zabezpieczone potrzeby mieszkańców w zakresie dostawy wody oraz odbioru ścieków komunalnych dzięki dobrze rozwiniętym systemie wodno-kanalizacyjnemu – wysoki stopień zwodociągowania (93,5%) i skanalizowania (84,7%);
- potrzeba rozwoju sieci gazowej, w związku z jej nierównomiernym rozłożeniem na obszarze Miasta (stopień gazyfikacji wynosi 65,7%);
- konieczność przeprowadzenia częściowej modernizacji sieci kanalizacji deszczowej w związku z jej niewystarczającym stanem technicznym;
- nowoczesny i efektywny system dystrybucji ciepła – sieć ciepłna obsługiwana przez ciepłownię miejską, kotłownię węglową lokalną oraz kotłownię gazową;
- zagrożenie pogarszania się jakości powietrza ze względu na przeważające w budownictwie mieszkaniowym i jednorodzinnym oraz większości zakładów i obiektów usług indywidualne źródła ciepła, często będące źródłem niskiej emisji;

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

- potencjał związany z wykorzystaniem wód termalnych jako źródła ciepła oraz w celach leczniczych i rekreacyjnych;
- duża skuteczność i doświadczenie Urzędu Miasta w pozyskiwaniu środków zewnętrznych warunkująca szanse w dalszym ubieganiu się o fundusze pochodzące z zewnętrznych źródeł finansowania;
- możliwość obsługi dodatkowych zobowiązań finansowych dzięki odpowiedniej wartości wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta.

1.1.3. Wymiar społeczny

Wnioski z *Diagnozy sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa* w wymiarze społecznym:

- zmniejszająca się liczba mieszkańców Miasta, w tym w szczególności ludzi młodych, zakładających rodziny, prowadząca do spadku przyrostu naturalnego;
- występujące niekorzystne zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców powodujące starzenie się społeczeństwa;
- dobrze rozwinięta sieć publicznych przedszkoli, o czym świadczy wysoki wskaźnik upowszechnienia opieki przedszkolnej (ok. 85%);
- rozwinięta sieć szkół podstawowych publicznych zabezpieczająca potrzeby Miasta w zakresie edukacji
 - średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty w szkołach publicznych zbliżone do średniej dla powiatu żyrardowskiego, ale poniżej średniej dla województwa mazowieckiego,
 - stosowane wsparcie dla uczniów wybitnie uzdolnionych, umożliwiające dalszy rozwój,
- konieczność wprowadzenia dodatkowego wsparcia dla uczniów z problemami w nauce;
- zagrożenie w trudności utrzymania szkół na skutek stopniowego zmniejszania się liczby uczniów, co prowadzi do obniżenia stopnia subwencji oświatowej przy jednoczesnym utrzymaniu się wysokich kosztów funkcjonowania placówek;
- możliwy dalszy odpływ ludzi młodych w konsekwencji podejmowania edukacji na poziomie ponadpodstawowym i wyższym poza Miastem, na skutek niewystarczającej oferty edukacyjnej zapewnianej na terenie Żyrardowa;
- konieczność podejmowania działań służących poprawie zdrowia mieszkańców m.in. poprzez dalszą realizację programów profilaktyki zdrowotnej i uzależnień (opieka zdrowotna na średnim poziomie, 6 przychodni na 10 tys. mieszkańców – wynik równy średniej dla województwa mazowieckiego);
- rozwój usług społecznych dzięki przekształceniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żyrardowie na Centrum Usług Społecznych;

- zmniejszająca się liczba beneficjentów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ostatnich latach funkcjonowania placówki, sugerująca podniesienie poziomu życia mieszkańców;
- rozwinięta polityka senioralna, skierowana do osób starszych wymagających opieki oraz wspierająca ich aktywizację i uczestnictwo w życiu społecznym;
- konieczność modernizacji budynków komunalnych wchodzących w zasób mieszkaniowy Miasta w związku z niewystarczającym stanem technicznym niektórych obiektów;
- potrzeba rozwoju i optymalizacji gospodarki zasobem mieszkaniowym, m.in. w związku z systematycznie zmniejszającą się liczbą mieszkań komunalnych;
- konieczność dalszego rozwoju sieci monitoringu miejskiego w celu zwiększenia poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców;
- nowoczesna infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz atrakcyjna oferta i wysoki poziom imprez kulturalnych realizowanych przez miejskie instytucje kultury;
- potrzeba dalszego rozwoju wysokiej jakości oferty usługowo-kulturalnej skierowanej do dzieci i młodzieży;
- konieczność podejmowania działań służących aktywizacji mieszkańców i wzrostu ich zaangażowania w życie i rozwój Miasta
 - społeczność charakteryzująca się niewielką aktywnością obywatelską, zwłaszcza wśród ludzi młodych,
 - nieznaczna tendencja wzrostowa w liczbie organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta – w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców liczba organizacji pozarządowych zwiększyła się z poziomu 3,04 w 2016 roku do 3,44 w 2020 roku i była wyższa niż średnia powiatu (3,24), lecz zdecydowanie niższa niż w województwie (4,79),
 - potencjał do rozwoju współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi.

CZĘŚĆ 2: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU MIASTA ŻYRARDOWA

2.1. Misja i wizja

Na podstawie opracowanej Diagnozy, wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców oraz konsultacji z jednostkami Urzędu Miasta zdefiniowana została **misja i wizja** Miasta Żyrardowa.

Misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają władzom Miasta i jego mieszkańcom w procesach rozwojowych. Wskazuje również na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Zawiera w sobie odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Dlaczego? Co jest naszym priorytetem?

MISJA Miasta Żyrardowa:

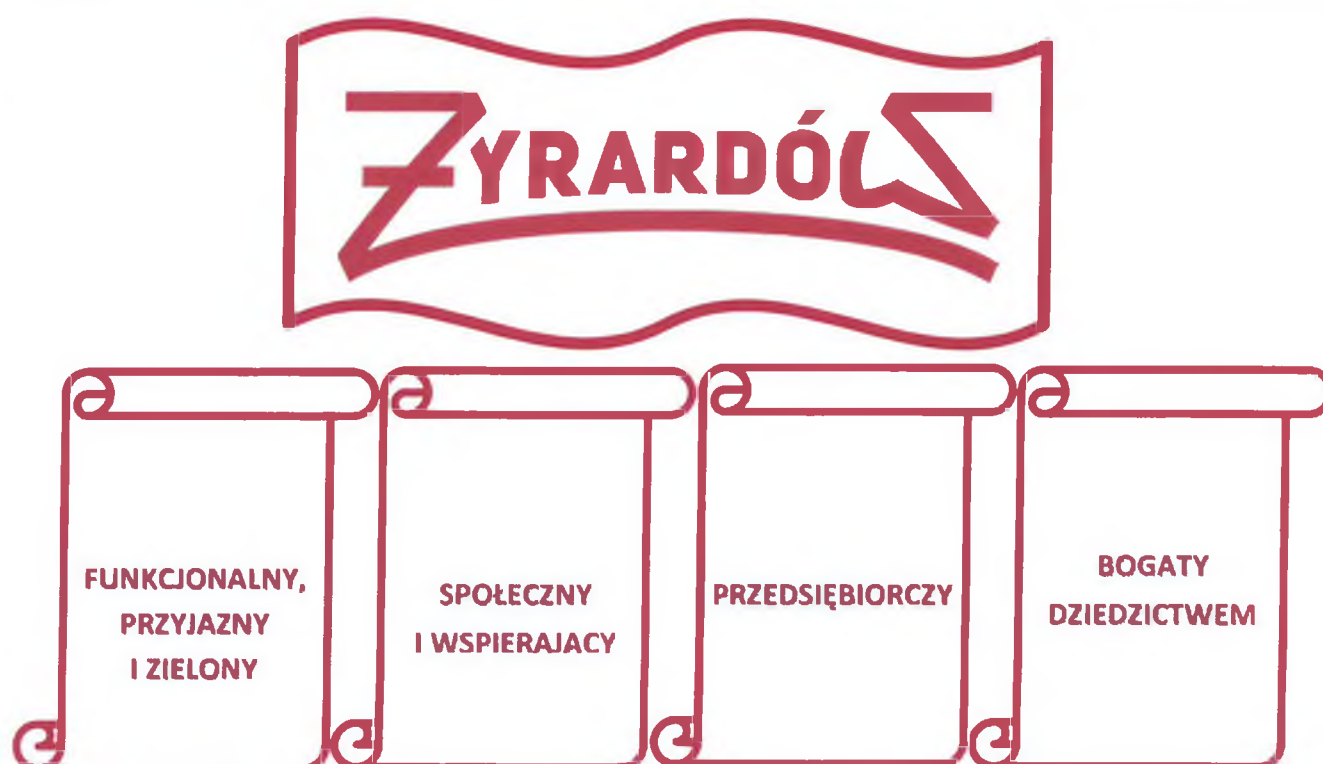
Misją Miasta Żyrardowa jest zapewnienie wszystkim mieszkańcom korzystnych warunków życia, które umożliwią im rozwój i realizację swoich ambicji.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Z kolei **wizja** to obraz Miasta, który będzie efektem realizacji Strategii. Ukazuje Miasto Żyrardów w perspektywie strategicznej – do 2030 roku, zmienione poprzez realizację przyjętych działań i osiągnięcie zamierzonych przez samorząd celów.

WIZJA Miasta Żyrardowa:

Żyrardów to Miasto z zachowaną tożsamością przemysłowego dziedzictwa oraz istotny ośrodek rozwoju o znaczeniu subregionalnym korzystający ze swojego dogodnego położenia między dwiema aglomeracjami. Jest atrakcyjnym miejscem do życia oraz przyjaznym dla turystów i inwestorów. Wyróżnia się wysokiej jakości funkcjonalną infrastrukturą oraz spójnością przestrzenną.

Osiągnięcie obranej wizji możliwe będzie dzięki realizacji wyznaczonych w Strategii celów strategicznych, zawartych w kolejnym rozdziale.

2.2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Na podstawie diagnozy aktualnego stanu Miasta Żyrardowa, (sytuacji gospodarczej, społecznej i przestrzennej oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych), a także dążąc do osiągnięcia stanu Miasta opisanego w wizji rozwoju określono 4 cele strategiczne. Cele strategiczne obejmują 4 obszary, które zdefiniowane zostały jako kluczowe dla podnoszenia jakości życia mieszkańców i rozwoju Miasta.

CEL I: Miasto funkcjonalne, przyjazne i zielone

CEL II: Miasto społeczne i wspierające

CEL III: Miasto przedsiębiorcze

CEL IV Miasto bogate dziedzictwem

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację celów operacyjnych, które zaprezentowano w tabeli poniżej.

Cel Strategiczny	Cele operacyjne
I Miasto funkcjonalne, przyjazne i zielone	1.1. Zwiększenie powierzchni oraz jakości terenów zielonych 1.2. Ochrona środowiska przyrodniczego i poprawa klimatu akustycznego 1.3. Rozwój spójnej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej 1.4. Prowadzenie racjonalnej polityki rozwoju przestrzennego
II Miasto społeczne i wspierające	2.1. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych oraz poprawa efektywności funkcjonowania instytucji publicznych 2.2. Rozwój zintegrowanego systemu aktywizacji i wsparcia grup defaworyzowanych 2.3. Integracja oraz podnoszenie aktywności mieszkańców w zakresie działań na rzecz rozwoju Miasta 2.4. Wspieranie mieszkańców w zakresie poprawy stanu ich zdrowia 2.5. Zapewnienie wysokiej jakości opieki nad dziećmi do lat 3 2.6. Podnoszenie poziomu edukacji na wszystkich etapach kształcenia poprzez poprawę jakości nauczania i rozwój infrastruktury 2.7. Racjonalna gospodarka zasobem mieszkaniowym 2.8. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego
III Miasto przedsiębiorcze	3.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości 3.2. Rozwój inteligentnej infrastruktury publicznej 3.3. Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych 3.4. Usprawnienie systemu gospodarki odpadami

IV Miasto bogate dziedzictwem

- 4.1. Rewaloryzacja i przywrócenie funkcjonalności zabytkowych obiektów i terenów stanowiących dziedzictwo historyczne Żyrardowa
- 4.2. Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla wszystkich mieszkańców Miasta z wykorzystaniem rozwiniętej infrastruktury
- 4.3. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku Miasta w oparciu o jego historię i przemysłowe dziedzictwo
- 4.4. Rozszerzanie oferty turystycznej o wysokiej jakości produkty wykorzystujące lokalny potencjał i zasoby

Cele strategiczne Miasta Żyrardowa odwzorowują obszary rozwojowe w sferach gospodarczej, społecznej i przestrzennej, które są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Podstawą do podejmowania działań w sferach gospodarczej i społecznej powinno być racjonalne gospodarowanie przestrzenią. Z kolei zadania realizowane w zakresie infrastruktury technicznej będą podstawą do realizacji zadań w sferze gospodarczej i rozwoju usług społecznych, a także pozytywnie wpłyną na poprawę jakości środowiska przyrodniczego. Cele osiągnięte w ramach sfery społecznej i gospodarczej wpłyną również na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

2.2.1. Cel strategiczny I

I Miasto funkcjonalne, przyjazne i zielone

1.1. Zwiększenie powierzchni oraz jakości terenów zielonych

1.2. Ochrona środowiska przyrodniczego i poprawa klimatu akustycznego

1.3. Rozwój spójnej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej

1.1. Prowadzenie racjonalnej polityki rozwoju przestrzennego

Podstawą zapewniającą wysoką jakość życia mieszkańców i pozytywny odbiór otoczenia jest atrakcyjna i funkcjonalna przestrzeń publiczna. Wpływ na to może mieć zwiększanie powierzchni terenów miejskiej zieleni uporządkowanej, w tym poprzez tworzenie nowych i dbałość o istniejące parki czy skwery oraz szeroko rozumianą infrastrukturę zieloną i błękitną. Miejsca takie są nie tylko pozytywnie odbierane przez społeczeństwo, ale mają również duże znaczenie dla ochrony środowiska naturalnego, pozwalają m.in. zmniejszyć temperaturę na terenach silnie zurbanizowanych czy przyczyniają się do zmniejszenia odpływu wód opadowych.

Zmiany klimatu i wynikające z nich skutki zmuszają podmioty publiczne do podejmowania działań na rzecz powstrzymania dalszego zanieczyszczania środowiska i ograniczenia skutków zmian klimatycznych. Konieczne jest również przystosowanie się do zmian, które już nastąpiły w wyniku oddziaływania człowieka na środowisko. Zadania te są bardzo trudne, niemniej – bardzo ważne. Miejska polityka ochrony środowiska zakłada działania zmierzające do poprawy jakości powietrza, wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleby.

Niezwykle ważnym czynnikiem, wpływającym na codzienne życie i zdrowie mieszkańców jest jakość powietrza. Dlatego pierwszy cel strategiczny zakłada szereg działań, których realizacja ma zapewnić jego poprawę. Miasto prowadzi czynności w tym kierunku, jednak dostrzega się konieczność ich kontynuacji i rozwoju. Do zadań tych należy m.in. likwidacja nieekologicz-

nych źródeł ciepła czy termomodernizacja budynków. Należy pamiętać także o rozwoju odnawialnych źródeł energii, które pozwolą nie tylko poprawić jakość powietrza, ale przyczynią się również do wzrostu samowystarczalności Miasta pod względem zapewnienia energii elektrycznej i ciepłej.

Ważnym aspektem jest również poprawa jakości klimatu akustycznego, a więc zmniejszenie natężenia hałasu w Mieście. Można to osiągnąć dzięki rozwojowi infrastruktury takiej jak ciche nawierzchnie czy zielone ściany wygłuszające, ale także poprzez zmniejszenia natężenia ruchu samochodowego w Mieście. W Żyrardowie wprowadzony został system parkingów „Parkuj i jedź”, mających na celu poprawę komunikacji i zmniejszenia liczby samochodów wjeżdżających do śródmieścia, a tym samym ograniczenia zanieczyszczenia i smogu. Idea ma zachęcać mieszkańców do łączenia różnych środków transportu i zwiększać wykorzystanie transportu zbiorowego. Dobrą praktyką będzie dalszy rozwój tego systemu, aby zwiększyć liczbę osób, które skorzystać będą mogły z możliwości jakie daje „Parkuj i jedź”, a w konsekwencji zmniejszyć niską emisję i natężenie hałasu na terenie Miasta.

Zmiany możliwe są tylko przy odpowiednim nastawieniu społeczeństwa i zwiększeniu jego świadomości. Dlatego konieczne jest podejmowanie działań edukacyjnych zmierzających do podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców oraz zmiany ich nawyków życia codziennego na proekologiczne (np. prawidłowa segregacja odpadów komunalnych, oszczędność wody, zmiana środka transportu, itp.).

Wprowadzanie usprawnień komunikacyjnych jest ważnym aspektem z perspektywy rozwoju Miasta oraz jego atrakcyjności zarówno dla mieszkańców, jak i przyjezdnych. Zrównoważoną mobilność miejską można osiągnąć dzięki optymalizacji funkcjonowania transportu zbiorowego i zapewnieniu dogodnych połączeń między różnymi środkami transportu, umożliwiając swobodne przemieszczanie się wewnątrz Miasta, jak i dalsze podróże. Jest to także ściśle związane z koniecznością zapewnienia wysokiej jakości dróg wraz z infrastrukturą im towarzyszącą (chodniki, trasy rowerowe), co przyczyni się również do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa drogowego i komfortu przemieszczania się.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Swoistą barierę przestrzenną Miasta stanowią tory kolejowe, dzielące Żyrardów na część północną i południową, powodując utrudnienia w przemieszaniu się i komunikacji Miasta. Kwestię tę rozwiąże budowa bezkolizyjnego przejazdu przez torowisko zapewniającego bezpieczne połączenie wspomnianych części Miasta.

Powyższe cele operacyjne stanowić będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli. Ich spełnienie pozwoli na osiągnięcie celu strategicznego.

CEL STRATEGICZNY I: MIASTO FUNKCJONALNE, PRZYJAZNE I ZIELONE

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
1.1. Zwiększenie powierzchni oraz jakości terenów zielonych	Rozwój zielonej infrastruktury, w tym parków, zielenców, zieleni ulicznej, skwerów, łąk kwietnych, zieleni osiedlowej, zielonych podwórek, zielonych dachów i fasad budynków, zielonych przystanków komunikacji miejskiej	• Podnoszenie walorów estetycznych Miasta, dzięki zadbanym terenom zielonym i zieleni miejskiej; • Zwiększenie powierzchni zielonej i błękitnej infrastruktury, a w konsekwencji łagodzenie skutków zmian klimatycznych w Mieście;	• powierzchnia terenów zielonych (ha), • liczba obiektów zielonej infrastruktury (szt.), • liczba obiektów błękitnej infrastruktury (szt.),
	Rozwój błękitnej infrastruktury, w tym systemów małej retencji wodnej, np. gromadzenie wody opadowej, ogrody deszczowe	• Większa dostępność terenów zielonych i wzrost atrakcyjności terenów zielonych dla różnych grup społecznych, w tym wiekowych; • Zwiększenie poziomu retencji wodnej; • Podniesienie poziomu bioróżnorodności terenów zielonych w Mieście;	
1.2. Ochrona środowiska	Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej i przepuszczalnej w centrum Miasta		
	Realizacja działań na rzecz redukcji hałasu samochodowego, m.in. budowa cichych	• Poprawa jakości klimatu akustycznego Miasta;	• długość dróg o cichych nawierzchniach (km),

przyrodniczego i poprawa klimatu akustycznego

nawierzchni drogowych oraz zielonych ścian wygłuszających przy drogach

Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wchodzących w miejski zasób oraz będących własnością prywatną lub wspólnoty

Intensyfikacja działań na rzecz wsparcia mieszkańców w likwidacji nieekologicznych źródeł ciepła przy wykorzystaniu zewnętrznych źródeł finansowych oraz ze środków własnych Miasta

Promowanie i zwiększanie możliwości podłączania do miejskiej sieci ciepłej

Rozwój odnawialnych źródeł energii, w tym w budynkach użyteczności publicznej

Promocja i zachęty do korzystania z odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców

Retencjonowanie wód opadowych

- Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych;
- Podniesienie poziomu jakości powietrza na terenie Miasta, a w konsekwencji poprawa stanu zdrowia społeczności lokalnej;
- Zmniejszenie niskiej emisji dzięki termomodernizacji budynków i systematycznej likwidacji nieekologicznych źródeł ciepła;
- Zwiększenie udziału energii elektrycznej i ciepłej pozyskiwanej z odnawialnych źródeł energii oraz wzrost samowystarczalności Miasta pod względem zapewnienia energii elektrycznej;
- Zabezpieczenie obszaru Miasta przed wystąpieniem niepożądanych skutków zmian klimatycznych oraz występowaniu zjawisk ekstremalnych (susze, podtopienia, powódzie „błyskawiczne”);
- powierzchnia ścian wygłuszających (m^2),
- liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji (szt.),
- liczba zlikwidowanych nieekologicznych źródeł ciepła (szt.),
- ilość energii wyprodukowanej przy wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii (J),
- liczba obiektów retencjonowania wód opadowych (szt.),
- liczba przeprowadzonych akcji edukacyjnych (szt.),

1.3. Rozwój spójnej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej

Kształtowanie proekologicznych postaw wśród mieszkańców i zwiększanie ich świadomości ekologicznej

Rozwój ekologicznego transportu publicznego, w tym taboru autobusowego oraz punktów ładowania dla autobusów i na użytek mieszkańców

Uzupełnienie sieci rowerowej i rozwój infrastruktury towarzyszącej na brakujących odcinakach na terenie Miasta

Rozwój i modernizacja sieci dróg rowerowych w ramach subregionu

Rozbudowa systemu parkingów „Parkuj i jedź”

Wdrożenie polityki parkingowej na obszarze Miasta, m.in. poprzez wprowadzenie strefy płatnego parkowania

Budowa, przebudowa i remont dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą

- Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców i zmiana ich nawyków na proekologiczne;
- Zapewnienie mieszkańcom bezpiecznego, funkcjonalnego i ekologicznego systemu komunikacji zbiorowej, integrującego różne środki transportu;
- Zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego w Mieście;
- Poprawa poziomu bezpieczeństwa drogowego oraz komfortu przemieszczania się na terenie Miasta, dzięki dobremu stanowi dróg oraz rozwiniętej infrastrukturze towarzyszącej, w tym sieci tras rowerowych;
- Zapewnienie możliwości bezpiecznego przemieszczania się siecią tras rowerowych w ramach subregionu;
- Zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami dostępności przestrzennej,
- liczba środków transportu komunikacji zbiorowej oferowana na terenie Miasta (szt.), w tym zeroemisyjnych (szt.),
- długość zmodernizowanych/wybudowanych tras rowerowych w Żyrardowie (km),
- ilość wybudowanej infrastruktury towarzyszącej trasom rowerowym (szt.),
- długość zmodernizowanych/wybudowanych tras rowerowych subregionu (km),
- długość wybudowanych/wyremontowanych dróg na terenie Miasta (km),
- liczba parkingów „Parkuj i jedź” (szt.),

	Budowa bezkolizyjnego przejazdu przez torowisko zapewniającego bezpieczne połączenie północnej i południowej części Miasta Zwiększanie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w szczególności w budynkach użyteczności publicznej	informacyjnej i cyfrowej oraz umożliwienie im swobodnego korzystania z dóbr i usług na terenie Miasta;	• liczba miejsc parkingowych na parkingach "parkuj i jedź" (szt.), • liczba budynków/obiektów/miejsc dostępnych dla osób ze specjalnymi potrzebami (szt.),
1.4. Prowadzenie racjonalnej polityki rozwoju przestrzennego	Zwiększenie powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP) Wykonanie oceny aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i jego aktualizacja (SUiKZP) Wprowadzenie uchwały krajobrazowej	• Regulacja polityki przestrzennej na terenie Miasta; • Zachowanie harmonii w proporcji elementów architektury, zieleni, rekreacji oraz zwiększenie estetyki przestrzeni.	• udział powierzchni Miasta objętej MPZP (%), • stopień aktualizacji SUiKZP (%), • stopień wprowadzenia uchwały krajobrazowej (%).

2.2.2. Cel strategiczny II

II Miasto społeczne i wspierające

2.1. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych oraz poprawa efektywności funkcjonowania instytucji publicznych

2.2. Rozwój zintegrowanego systemu aktywizacji i wsparcia grup defaworyzowanych

2.3. Integracja oraz podnoszenie aktywności mieszkańców w zakresie działań na rzecz rozwoju Miasta

2.4. Wspieranie mieszkańców w zakresie poprawy stanu ich zdrowia

2.5. Zapewnienie wysokiej jakości opieki nad dziećmi do lat 3

2.6. Podnoszenie poziomu edukacji na wszystkich etapach kształcenia poprzez poprawę jakości nauczania i rozwój infrastruktury

2.7. Racjonalna gospodarka zasobem mieszkaniowym

2.8. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego

Drugi cel strategiczny skierowany jest w szczególności do społeczności lokalnej – zakłada zapewnienie mieszkańcom Żyrardowa bezpiecznego i zdrowego życia na wysokim poziomie. Ułatwi to zapewnienie mieszkańcom łatwego dostępu do kompleksowych i wysokiej jakości usług społecznych poprzez poprawę efektywności funkcjonowania instytucji publicznych. Planuje się rozwój katalogu usług realizowanych przez Centrum Usług Społecznych, podnoszenie kompetencji pracowników instytucji publicznych, ale także wdrażanie na terenie Miasta e-usług.

Miasto dostrzega także potrzebę wspierania osób zaliczanych do grup defaworyzowanych, wśród których w szczególności wyróżnić można młodzież, dlatego też należy pochylić się nad jej potrzebami. Ludzie młodzi mogą stanowić duży kapitał rozwojowy Miasta. W Żyrardowie dostrzega się ich niewielkie zaangażowanie w życie społeczne. W związku z tym władze Miasta planują realizację polityki młodzieżowej, której pierwszym krokiem będzie powołanie

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Młodzieżowej Rady Miasta. Pozwoli to na realne uczestnictwo młodzieży w życiu i rozwoju Miasta oraz ułatwi poznanie ich potrzeb i odpowiedzi na nie, zgodnie z oczekiwaniami.

Wśród grup defaworyzowanych wyróżnia się również m.in. osoby starsze, niesamodzielne oraz osoby z niepełnosprawnościami. Wsparciem w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i zawodowemu tych osób jest działalność podmiotów reintegracyjnych. Ponadto w odpowiedzi na zwiększający się odsetek osób starszych w społeczeństwie planuje się również realizację polityki senioralnej, która umożliwi zarówno rozwój usług opiekuńczych skierowanych do seniorów, jak i ich aktywizację i włączenie w życie Miasta.

Powyższe działania, a w szczególności współpraca na rzecz lokalnej społeczności prowadzą do zwiększenia integracji i aktywizacji społecznej. Dodatkowym wsparciem jest tutaj działalność organizacji pozarządowych, które skupiają osoby o podobnych zainteresowaniach i potrzebach. Dlatego władze Miasta planują również rozwój współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami pożytku publicznego.

Czasy w jakich żyjemy, sprzyjają rozwojowi chorób cywilizacyjnych, np. otyłości oraz zwiększają dostępność używek, których stosowanie prowadzi do uzależnień i zagrożenia zdrowia lub życia. Dlatego konieczna jest kontynuacja działań prowadzonych przez Miasto w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz profilaktyki zdrowotnej. Ważne jest również zwiększanie świadomości społeczeństwa (już od najmłodszych lat) jak ważne jest prowadzenie zdrowego trybu życia, np. poprzez kampanie promujące zdrowe odżywianie, zachęcanie do uprawiania sportu lub zwiększenia aktywności na świeżym powietrzu do czego przyczynić się może rozbudowa ogólnodostępnej bazy sportowo-rekreacyjnej czy tworzenie tras rowerowych.

Rozwój nie jest możliwy bez edukacji na wysokim poziomie. Wysoka jakość kształcenia przekłada się na przyszłą sytuację każdego młodego człowieka, ale wpływa także na rynek pracy i kształtowanie się bezrobocia. Podnoszenie jakości infrastruktury szkolnej i bazy dydaktycznej wpływa na wzrost poziomu nauczania. Ważne jest również zapewnienie bogatej oferty atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych, które będą odpowiadać oczekiwaniom dzieci i młodzieży oraz wsparcia dla uczniów wymagających dodatkowej pomocy w nauce. Nie można zapomnieć również o najmłodszych mieszkańcach Żyrardowa i tym jak ważna jest opieka i edu-

cja już od najmłodszych lat. Ponadto zapewnienie opieki dla dzieci pozwoli na powrót do aktywności zawodowej ich rodzicom. Dlatego planuje się osiągnięcie na terenie Miasta wysokiego upowszechnienia opieki nad dziećmi do lat 3.

Przeprowadzona diagnoza zasobu mieszkaniowego będącego własnością Miasta Żyrardowa wykazała, że liczba mieszkań komunalnych systematycznie maleje, a część z nich charakteryzuje się niedostatecznym stanem technicznym. W związku z tym planuje się rozwój i optymalizację gospodarki zasobem mieszkaniowym. Cel ten jest spójny z założeniami Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Żyrardów na lata 2021-2025 oraz Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030.

W celu poprawy wizerunku Miasta oraz samopoczucia mieszkańców planuje się podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia bezpieczeństwa oraz porządku publicznego. Realizacja wskazanych zadań ma przyczynić się nie tylko do realnego zwiększenia się poziomu bezpieczeństwa, np. w ruchu pieszym, ale również zapewnić mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa.

Powyższe cele operacyjne stanowić będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli. Ich spełnienie pozwoli na osiągnięcie celu strategicznego.

CEL STRATEGICZNY II: MIASTO SPOŁECZNE I WSPIERAJĄCE

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
2.1. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych oraz poprawa efektywności funkcjonowania instytucji publicznych	Rozwój katalogu usług społecznych dostępnych w Centrum Usług Społecznych Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych pracowników instytucji publicznych Zapewnienie mieszkańcom dostępu do szerokopasmowego Internetu Wdrażanie nowych e-usług	• Zapewnienie mieszkańcom łatwego dostępu do kompleksowych i wysokiej jakości usług społecznych; • Umożliwienie pracownikom instytucji publicznych uczestnictwa w kursach i szkoleniach podnoszących kwalifikacje i kompetencje zawodowe; • Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców Miasta oraz zwiększenie możliwości pracy i nauki w trybie zdalnym; • Zapewnienie mieszkańcom Miasta szerokiej oferty e-usług;	• liczba zadań/projektów realizowanych przez CUS (szt.), • liczba pracowników biorących udział w kursach i szkoleniach (os.), • liczba osób, którym zapewniono dostęp do Internetu (os.), • liczba wdrożonych e-usług (szt.),

2.2. Rozwój zintegrowanego systemu aktywizacji i wsparcia grup defaworyzowanych

Wzmacnianie kompetencji i umiejętności osób o niskich kwalifikacjach i osób z niepełnosprawnościami celem aktywizacji zawodowej

Podjęcie działań zmierzających do utworzenia podmiotów reintegracyjnych, np. KIS, CIS, WTZ, ZAZ

Realizacja polityki senioralnej, w tym współpraca i wspieranie działań miejskiej Rady Seniorów

- Podejmowanie zatrudnienia przez osoby z grup defaworyzowanych;
- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i zawodowemu wśród osób zaliczanych do grup defaworyzowanych;
- Zapewnienie seniorom bogatej oferty opiekuńczej i aktywizacji, odpowiadającej ich potrzebom;

- liczba podjętych inicjatyw mających na celu aktywizację i wsparcie grup defaworyzowanych (szt.),
- liczba utworzonych podmiotów reintegracyjnych (szt.),
- liczba uczestników podmiotów reintegracyjnych (os.),

2.3. Integracja oraz podnoszenie aktywności mieszkańców w zakresie działań na rzecz rozwoju Miasta

Silniejsze włączenie mieszkańców w sprawy Miasta poprzez rozbudowany system konsultacji społecznych gminnych strategii i programów

Realizacja kompleksowej, aktywnej i włączającej polityki młodzieżowej

Powołanie Młodzieżowej Rady Miasta

- Zwiększenie integracji społecznej oraz zaangażowania mieszkańców w życie i rozwój Miasta;
- Wzrost inicjatyw oddolnych;
- Budowanie aktywnego społeczeństwa obywatelskiego;
- Włączenie młodzieży w życie i rozwój Miasta;

- liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych (szt.),
- liczba zadań powierzonych do realizacji organizacjom pozarządowym (szt.),
- liczba inicjatyw lokalnych (szt.),

**2.4. Wspieranie
mieszkańców w
zakresie po-
rawy stanu ich
zdrowia**

Rozwój współpracy z NGO poprzez zwiększenie liczby obszarów powierzanych do realizacji organizacjom w procedurze konkursów ofert i zwiększanie wartości Programu współpracy

Kontynuacja i rozwój programów profilaktyki zdrowotnej oraz działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom

Kształtowanie i promocja postaw prozdrowotnych

Rozbudowa i modernizacja ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poszerzanie oferty świadczonej na jej bazie

- Dostosowanie miejskiej oferty usług i aktywności odpowiadającej potrzebom młodzieży;
- Przekazanie większego katalogu zadań własnych Miasta organizacjom pozarządowym;
- Poprawa stanu zdrowia mieszkańców i ich wysoka świadomości w zakresie prowadzenia zdrowego trybu życia;
- Zwiększenie dostępności programów profilaktycznych, cieszących się zainteresowaniem wśród mieszkańców;
- Poprawa jakości infrastruktury sportowo-rekreacyjnej zapewniającej mieszkańcom możliwość uprawiania sportu oraz organizację wydarzeń sportowych na wysokim poziomie;
- liczba realizowanych programów profilaktyki zdrowotnej (szt.),
- liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów sportowych (szt.),

**2.5. Zapewnienie
wysokiej jakości
opieki nad
dziećmi do lat 3**

Dążenie do osiągnięcia odpowiedniego poziomu upowszechnienia wysokiej jakości opieki żłobkowej

- Podniesienie poziomu upowszechnienia opieki żłobkowej;
- Zapewnienie wysokiej jakości opieki żłobkowej odpowiadającej zapotrzebowaniu;
- Zwiększenie odsetka rodziców powracających do pracy po urodzeniu dziecka;
- poziom upowszechnienia opieki nad dziećmi do lat 3 (%),

**2.6. Podnoszenie
poziomu eduka-
cji na wszystkich
etapach kształce-
nia poprzez po-
prawę jakości
nauczania i roz-
wój infrastruk-
tury**

Modernizacja budynków szkół oraz przedszkoli wraz z infrastrukturą rekreacyjno-sportową

Rozwój oferty dydaktycznej poprzez organizację dodatkowych zajęć rozwijających zainteresowanie i pasję uczniów oraz wspierające uczniów szczególnie zdolnych

Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce poprzez organizację zajęć wyrównawczych

Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży

- Poprawa jakości bazy dydaktycznej i sportowej, umożliwiającej edukację na najwyższym poziomie oraz utrzymanie odpowiedniej kondycji fizycznej wśród dzieci;
- Zapewnienie szerokiej oferty zajęć pozalekcyjnych dostosowanej do zainteresowań dzieci i młodzieży, umożliwiającej dodatkowy rozwój;
- poziom upowszechnienia wychowania przedszkolnego (%),
- liczba zmodernizowanych obiektów szkolnych i przedszkolnych (szt.),
- liczba odbywających się zajęć dodatkowych (szt.),
- liczba uczniów otrzymujących dodatkowe wsparcie w nauce (szt.),

	Dążenie do rozwoju oferty edukacyjnej szkół ponadpodstawowych oraz wyższych	• Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z problemami w nauce; • Zahamowanie procesu odpływu ludzi młodych z terenu Miasta dzięki bogatej ofercie edukacyjnej;	• liczba działań na rzecz aktywizacji i spędzania czasu wolnego (szt.), • udział młodzieży uczącej się poza Miastem Żyrardów (%); • liczba szkół wyższych na terenie Miasta Żyrardowa (szt.),
2.7. Racjonalna gospodarka zasobem mieszkaniowym	Rozwój i optymalizacja gospodarki zasobem mieszkaniowym w Mieście Tworzenie nowych mieszkań komunalnych i chronionych Podniesienie standardu budynków komunalnych poprzez ich remonty i modernizację	• Poprawa sposobu gospodarowania zasobem mieszkaniowym Miasta; • Zapewnienie wysokiego stanu technicznego budynków; • Wzrost dostępności mieszkań komunalnych, w tym chronionych;	• liczba mieszkań komunalnych (szt.), • liczba wyremontowanych budynków wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego Miasta (szt.),
2.8. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego	Realizacja działań poprawiających bezpieczeństwo pieszych, w tym w szczególności odpowiednie oznakowanie i oświetlenie przejść dla pieszych Modernizacja i rozwój systemu monitoringu wizyjnego	• Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa w ruchu pieszych; • Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańcom Miasta.	• liczba zrealizowanych zadań podnoszących bezpieczeństwo pieszych (szt.), • liczba punktów monitoringu miejskiego (szt.).

2.2.3. Cel strategiczny III

III Miasto przedsiębiorcze

3.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości

3.2. Rozwój inteligentnej infrastruktury publicznej

3.3. Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych

3.4. Usprawnienie systemu gospodarki odpadami

Żyrardów jako miasto przedsiębiorcze, będzie wykorzystywał swoje zasoby do rozwoju gospodarczego. Wpisuje się w to promowanie lokalnej przedsiębiorczości, w tym rzemiosła oraz jego wytwórców, a także wspieranie tradycyjnego handlu targowiskowego. Ponadto w celu rozwoju przedsiębiorczości planuje się podjęcie działań zachęcających do tworzenia nowych działalności gospodarczych na terenie Miasta. Zwiększająca się liczba nowych przedsiębiorstw pozwoli na wzrost aktywizacji na rynku pracy oraz zmniejszanie liczby osób bezrobotnych. Funkcjonowanie na terenie Miasta firm z różnych branż umożliwiłoby mieszkańcom podjęcie pracy odpowiadającej ich potrzebom i predyspozycjom oraz wejście/powrót na rynek pracy osobom z grup defaworyzowanych. Pomóc w tym może również rozwój współpracy pomiędzy przedsiębiorcami i placówkami edukacyjnymi w kontekście przygotowywania merytorycznych kadr, gotowych do podjęcia pracy.

Na poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność Miasta pod względem inwestycyjnym wpływ ma również jakość infrastruktury sieciowej na terenie Gminy. Rozumie się przez to rozwój inteligentnej infrastruktury, w oparciu o możliwość wykorzystania sieci internetowej. W cel ten wpisuje się również rozwój sieci technicznej, w tym wodociągowej, kanalizacyjnej i ciepłej z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań. Ponadto bieżąca modernizacja i rozbudowa tych urządzeń wpłynie na zmniejszenie ich awaryjności, kosztów eksploatacji oraz zanieczyszczenia wód i gleb. Zapewnieni również mieszkańcom dostęp do wysokiej jakości sieci technicznych.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Szansą dla Żyrardowa jest także potencjał związany z wykorzystaniem wód termalnych. Planuje się wykonanie odwiertów poszukiwawczo-rozpoznawczych w celu zbadania możliwości ich wykorzystania. W przypadku zadowalających wyników badań hydrogeologicznych, wody termalne będą mogły być źródłem ciepła dla ciepłowni geotermalnej, współpracującej z miejską siecią ciepłowniczą. Ponadto wody geotermalne wykorzystać można w celach leczniczych oraz rekreacyjnych, co również może przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności Miasta.

Planuje się również podejmowanie działań zmierzających do usprawnienia funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, w szczególności poprzez zwiększenie skuteczności segregacji i recyklingu odpadów oraz wprowadzenie elementów gospodarki o obiegu zamkniętym.

Przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym w skali globalnej może przynieść ogromne korzyści, wśród których wyróżnia się między innymi: zmniejszenie presji na środowisko, zwiększenie bezpieczeństwa dostaw surowców, zwiększenie konkurencyjności produktów, pobudzenie innowacji, wzrost gospodarczy i możliwości uzyskania zatrudnienia.

Powyższe cele operacyjne stanowią będą podstawę do realizacji konkretnych działań, które zamieszczono w poniższej tabeli. Ich spełnienie pozwoli na osiągnięcie celu strategicznego.

CEL STRATEGICZNY III: MIASTO PRZEDSIĘBIORCZE

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
3.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości	Zachęcanie do tworzenia nowych działalności gospodarczych poprzez realizację projektów, podejmowanie działań szkoleniowych	Rozwój działalności podmiotów gospodarczych pomimo zachodzących zmian w gospodarce oraz w okresach kryzysu gospodarczego;	liczba nowopowstałych działalności gospodarczych (szt.)
	Promowanie lokalnej przedsiębiorczości (w tym rzemiosła) we współpracy z organizacjami pozarządowymi	Zwiększenie odporności lokalnych przedsiębiorstw na zmiany w otoczeniu makro i mikroekonomicznym oraz mniejsza podatność na kryzys;	liczba wyrejestrowanych z rejestru REGON podmiotów gospodarczych (szt.),
	Wspieranie tradycyjnego handlu targowiskowego	Zwiększanie kapitału inwestycyjnego przedsiębiorstw działających na terenie Miasta;	liczba przeprowadzonych szkoleń/warsztatów podnoszących kwalifikacje zawodowe (szt.),
	Współpraca z przedsiębiorcami i placówkami edukacyjnymi w kontekście przygotowywania merytorycznych kadr, gotowych do podjęcia pracy	- Zapewnienie rozpoznawalności i konkurencyjności lokalnego rzemiosła; - Wzrost aktywności na rynku pracy oraz zmniejszanie liczby osób bezrobotnych dzięki zwiększającej się liczbie miejsc	

3.2. Rozwój inteligentnej infrastruktury publicznej

Modernizacja urządzeń sieciowych, w tym sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz kanalizacji deszczowej

Rozwój i modernizacja miejskiej sieci ciepłej

Modernizacja i rozwój sieci oświetlenia miejskiego poprzez wymianę oświetlenia na energooszczędne oraz montaż nowych punktów świetlnych

pracy odpowiadających potrzebom i predyspozycjom pracodawców i przyszłych pracowników oraz ich odpowiednie wykształcenie;

- Poprawa stanu wód i gleb dzięki wysokiej jakości infrastruktury technicznej;
- Zwiększenie bezpieczeństwa przy drogach, chodnikach i osiedlach dzięki rozwiniętej sieci oświetlenia miejskiego;
- Zmniejszenie kosztów oświetlenia dzięki zastosowaniu nowoczesnych i energooszczędnych rozwiązań;

- długość zmodernizowanej sieci wodociągowej (km),
- długość zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej (km),
- długość zmodernizowanej sieci kanalizacji deszczowej (km),
- liczba nowych punktów oświetlenia miejskiego (szt.),
- liczba wymienionych punktów oświetlenia na energooszczędne (szt.),

3.3. Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych

Zbadanie możliwości wykorzystania energii geotermalnej do celów: ciepła systemowego, leczniczych i rekreacyjnych

Stwarzanie możliwości do gospodarczego wykorzystania wód geotermalnych

- Rozwój samowystarczalności Miasta pod względem zapewnienia energii cieplnej;
- Zapewnienie mieszkańcom możliwości korzystania z zasobów wód geotermalnych w celach leczniczych i rekreacyjnych;

- liczba odwiertów geotermalnych (szt.),

3.4. Usprawnienie systemu gospodarki odpadami i prowadzenie gospodarki obiegu zamkniętego

Promowanie segregacji odpadów
Zwiększenie skuteczności segregacji i recyklingu odpadów

Dążenie do rozpoczęcia wdrażania elementów gospodarki obiegu zamkniętego

- Zwiększenie stopnia segregacji odpadów oraz ich odzysku, a w konsekwencji zmniejszenie kosztów gospodarki odpadami;
- Wydłużenie cyklu życia produktów, a w konsekwencji zmniejszenie ilości produkowanych odpadów, zużycia energii i emisji CO₂.

- udział odpadów zbieranych w sposób selektywny w całkowitej masie odpadów (%).

2.2.4. Cel strategiczny IV

IV Miasto bogate dziedzictwem

- 4.1. Rewaloryzacja i przywrócenie funkcjonalności zabytkowych obiektów i terenów stanowiących dziedzictwo historyczne Żyrardowa
- 4.2. Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla wszystkich mieszkańców Miasta z wykorzystaniem rozwiniętej infrastruktury
- 4.3. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku Miasta w oparciu o jego historię i przemysłowe dziedzictwo
- 4.4. Rozszerzanie oferty turystycznej o wysokiej jakości produkty wykorzystujące lokalny potencjał i zasoby

Historia Miasta zachęca do jego rozwoju turystycznego, w oparciu o dziedzictwo przemysłowe i wykreowane na jego podstawie produkty lokalne, miejsca czy wydarzenia kulturalne. Realizacja zadań zaplanowanych w czwartym celu strategicznym ma służyć zwiększeniu zainteresowania Miastem i wzrostem jego rozpoznawalności, a w konsekwencji napływowi nowych mieszkańców i turystów.

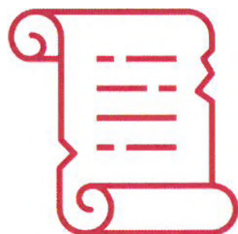
Planuje się zatem podejmowanie działań służących wzmocnieniu pozytywnego wizerunku Miasta przy wykorzystaniu jego historii oraz przemysłowego dziedzictwa. Pomoże w tym również atrakcyjna i funkcjonalna przestrzeń miejska. W związku z tym jednym z celów jest rewaloryzacja i przywrócenie funkcjonalności zabytkowych obiektów i terenów stanowiących dziedzictwo historyczne Żyrardowa. Możliwe będzie to dzięki przeprowadzeniu prac remontowych w wymagających tego obiektach i terenach oraz zrealizowaniu założeń Gminnego Programu Rewitalizacji. Planuje się także podniesienie walorów turystycznych Miasta poprzez rozwój bazy infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej oraz lokalnych produktów turystycznych, które wykorzystane mogą być w celach promocyjnych.

Innym czynnikiem mogącym mieć wpływ na zwiększenie zainteresowania Żyrardowem może być bogata oferta kulturalna Miasta. W związku z tym planuje się rozszerzenie miejskiej oferty kulturalnej, która wpłynie na ożywienie kulturalne, pozwoli mieszkańcom na samorealizację i zapewni rozrywkę, ale także zachęci do odwiedzenia Miasta osoby spoza niego. Aby

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

rozwój kulturalny był możliwy i równomierny konieczne jest zapewnienie nowoczesnej infrastruktury, umożliwiającej realizację na swoim obszarze wszelkich wydarzeń, imprez czy zajęć.

Należy również podtrzymywać i kultywować, zwłaszcza wśród mieszkańców, lokalne tradycje oraz umiejętności związane z dziedzictwem miasta przemysłowego. Wzmocni to poczucie tożsamości lokalnej, a tym samym „przywiązanie” mieszkańców do swojej małej ojczyzny jaką jest Miasto Żyrardów.

CEL STRATEGICZNY IV: MIASTO BOGATE DZIEDZICTWEM

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ
4.1. Rewaloryzacja i przywrócenie funkcjonalności zabytkowych obiektów i terenów stanowiących dziedzictwo historyczne Żyrardowa	Prowadzenie działań remontowych budynków zabytkowych Dbłość o zachowanie estetyki Miasta nawiązującej do dziedzictwa przemysłowego	• Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni i estetyki Miasta; • Przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji Miasta w oparciu o założenia Gminnego Programu Rewitalizacji; • Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnych miejsc w przestrzeni publicznej umożliwiających spędzanie wolnego czasu;	• liczba zrewaloryzowanych zabytków lub terenów związanych z historią Miasta (szt.), • stopień realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji (%),
4.2. Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla wszystkich mieszkańców Miasta z wykorzystaniem rozwiniętej infrastruktury	Unowocześnienie i rozwój infrastruktury instytucji kultury oraz promocji Zwiększenie różnorodności miejskiej oferty kulturalnej dostosowanej do potrzeb mieszkańców i różnych grup odbiorców	• Poprawa jakości infrastruktury kulturalnej umożliwiającej ożywienie kulturalne Miasta; • Szeroka i ciągle rozwijająca się oferta kulturalna Miasta, zapewniająca rozrywkę mieszkańcom i zachęcająca do odwiedzenia Miasta przez przyjezdnych;	• liczba odbywających się wydarzeń kulturalnych (szt.) • liczba zmodernizowanych obiektów kulturalnych (szt.), • liczba nowych obiektów kulturalnych (szt.),

4.3. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku Miasta w oparciu o jego historię i przemysłowe dziedzictwo

Promocja i wzmocnienie rozpoznawalności Miasta w kraju i za granicą

Dbłość o zachowanie lokalnych tradycji i umiejętności związanych z historycznym dziedzictwem Miasta

- Zwiększenie zainteresowania Miastem i wzrost jego rozpoznawalności, a w konsekwencji napływ nowych mieszkańców i turystów;
- Krzewienie poczucia lokalnego patriotyzmu wśród mieszkańców Miasta i zachowanie tradycji związanych z jego historią;

- liczba przeprowadzonych akcji promocyjnych (szt.),
- liczba podjętych inicjatyw dążących do zachowania lokalnych tradycji i wiedzy o historii Miasta (szt.),

4.4. Rozszerzanie oferty turystycznej o wysokiej jakości produkty wykorzystujące lokalny potencjał i zasoby

Rozwijanie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej

Tworzenie nowych i rozwijanie istniejących produktów turystycznych

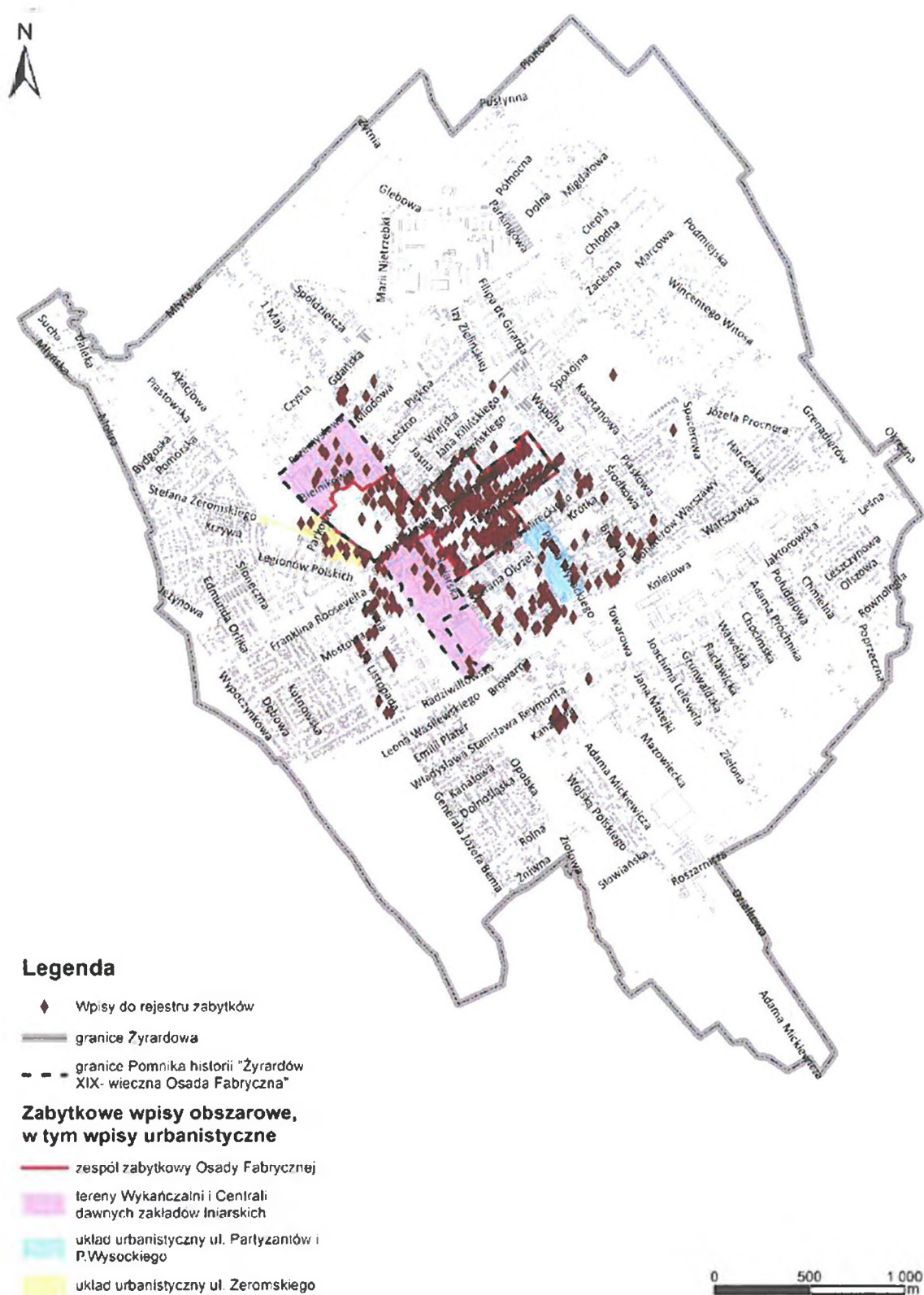
- Postrzeganie Miasta jako miejsca odpowiedniego do realizacji turystyki weekendowej;
- Zwiększenie walorów turystycznych Miasta dzięki rozwiniętej bazie turystycznej i okołoturystycznej;
- Wzrost rozpoznawalności Miasta dzięki wykorzystywaniu jego produktów lokalnych.

- liczba obiektów noclegowych (szt.)
- liczba lokalnych produktów (szt.).

2.3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Miasta Żyrardowa oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Mieście

Miasto Żyrardów, stolica powiatu żyrardowskiego, położone jest w zachodniej części województwa mazowieckiego. Miasto pełni ważną funkcję społeczno-gospodarczą, zarówno dla swoich mieszkańców, jak i mieszkańców gmin ościennych. Jako główny ośrodek miejski powiatu stanowi centrum usługowo-administracyjne.

Do Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Żyrardowa został wpisany układ urbanistyczny **Osady Fabrycznej** oraz teren **Wykańczalni i obszar Centrali dawnych zakładów Iniarskich**. Zabytkowa XIX-wieczna Osada Fabryczna została również uznana za pomnik historii. Jest to zespół budowlany zachowany w ok. 96%, obejmujący obiekty, do dziś zachowujące swoje pierwotne funkcje mieszkalne, sakralne oraz użyteczności publicznej wraz z zaprojektowaną zielenią. W sąsiedztwie Osady znajdują się niezwykle atrakcyjne inwestycyjnie tereny przemysłowe. Obszar Osady jest w dużym stopniu zdegradowany, a większość budynków jest w złym stanie technicznym.. Teren dawnych zakładów Iniarskich to obszar wkomponowany wzdłuż rzeki Pisi Gągoliny, w oparciu o bocznicę Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, na którym wzniesiono szereg budynków przemysłowych. Obecnie w zakładach zaprzestano produkcji na dużą skalę, a zabytkowe obiekty przemysłowe są adaptowane do nowych funkcji: usługowych, mieszkaniowych, nieuciążliwego przemysłu i rzemiosła oraz na cele muzealne. Zabytkowe centrum Żyrardowa wymaga konsekwentnie realizowanego, zakrojonego na szeroką skalę procesu rewitalizacji. Do Gminnej Ewidencji Zabytków włączone zostały również **układy urbanistyczne** ulicy Stefana Żeromskiego oraz alei Partyzantów i ulicy Piotra Wysockiego. Wszystkie te obszary tworzą spójny układ urbanistyczny, zaprojektowany w drugiej połowie XIX wieku i z całą konsekwencją realizowany do czasu I wojny światowej. Ich rozmieszczenie przedstawione zostało na poniższej rycinie (Ryc. 1).

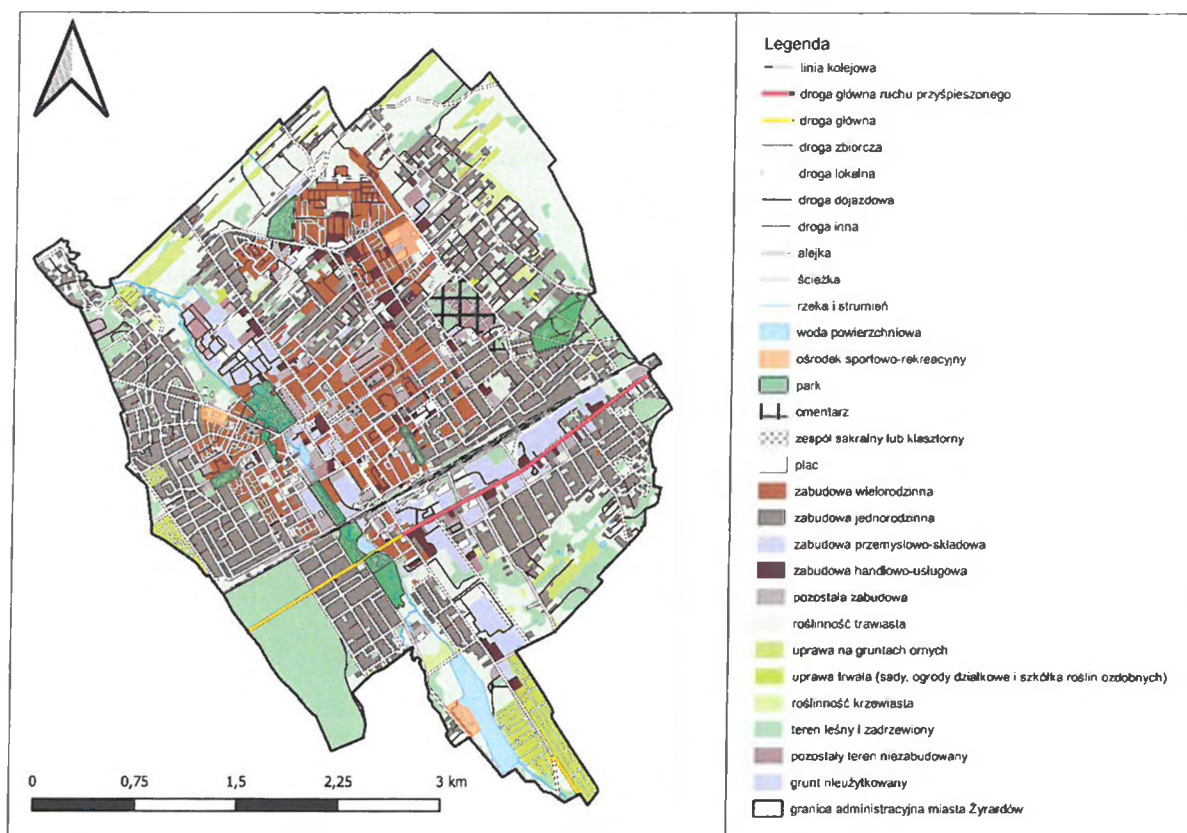

Ryc. 1. Rozmieszczenie zabytków nieruchomych na terenie Żyrardowa

Źródło: Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Miasta Żyrardowa cz. II – analiza w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej, technicznej i zabytkoznawczej.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Analizując strukturę przestrzenną należy stwierdzić, że Miasto posiada czytelny, usystematyzowany układ zabudowy przy zróżnicowanej rozdzielności funkcjonalnej terenów. Jednorodność funkcjonalna dotyczy głównie osiedli, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz wielorodzinnej. Zabudowa ta wykształciła się poza centralnym obszarem Miasta, a więc poza częścią zabytkową, co jest korzystne, ponieważ nie koliduje z substancją zabytkową. Z kolei zabudowa produkcyjna lokowana była głównie w pasie pomiędzy terenami PKP, a ul. Jaktorowską (droga wojewódzka nr 719), wzdłuż ul. Mickiewicza (poniżej ul. Jaktorowskiej) oraz ul. Przemysłowej. Zabudowa usługowo-produkcyjna i mieszkaniowa usytuowana jest po południowej stronie ul. Jaktorowskiej. Jest to zabudowa mieszana, w której występują różne formy architektoniczne.

Ryc. 2. Pokrycie i użytkowanie terenu w Żyrardowie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CorineLandCover 2018.

W związku z tym, iż Miasto stanowi obszar silnie zurbanizowany, pozostały niewielkie rezerwy terenowe dla rozwoju mieszkalnictwa. Potencjał stanowią tutaj tereny gmin ościennych, położone w sąsiedztwie.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Na podstawie opracowanej dla Miasta *Diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Miasta Żyrardowa* wyznaczono obszar rewitalizacji, obejmujący 168,31 ha (11,86% powierzchni Miasta), zamieszkiwany przez 10 391 osób (27,04% wszystkich mieszkańców Żyrardowa). Obszar rewitalizacji zlokalizowany jest w centralnej części Miasta, a jego struktura funkcjonalno-przestrzenna jest zróżnicowana. Granice obszaru obejmują teren Osady Fabrycznej, w tym zabudowania fabryczne, osiedle robotnicze i willowe, obiekty użyteczności publicznej oraz park. Występuje również zabudowa kamieniczna, blokowa i jednorodzinna, powstała w różnych okresach rozwoju Miasta.

W zakresie dostępności komunikacyjnej Żyrardów charakteryzuje się uregulowaną siecią dróg gminnych oraz dobrym dostępem do krajowych i międzynarodowych sieci dróg oraz linii kolejowych. Ruch drogowy w Mieście koncentruje się na jego głównych osiach – ul. 1 Maja i ul. A. Mickiewicza (kiedyś droga krajowa nr 50), biegnących na osi północ-południe oraz drodze wojewódzkiej nr 719 (Warszawa – Kamion), biegnącej na osi wschód-zachód. Drogi te krzyżują się w południowej części Miasta. Ponadto przemieszczanie się wewnątrz Miasta umożliwia sieć dróg powiatowych i gminnych. Szczególne znaczenie tranzytowe posiada droga krajowa nr 50 - Tranzytowa Obwodnica Warszawy stanowiąca m.in. obwodnicę Miasta Żyrardowa leżącą poza jego granicami. Żyrardów posiada trzy połączenia z obwodnicą poprzez węzły w Wiskitkach, na drodze wojewódzkiej nr 719 oraz w Korytowie. Droga krajowa w odległości ok. 5 km od Żyrardowa krzyżuje się (węzeł komunikacyjny w Wiskitkach) z autostradą A2 (E30) stanowiącą główne połączenie krajowe na osi wschód-zachód przez Poznań i Warszawę.

Przez Miasto przebiega międzynarodowa linia kolejowa relacji Warszawa Zachodnia – Katowice, umożliwiającą dalsze powiązania bezpośrednie lub pośrednie w skali kraju.

Transport publiczny zapewnia również komunikacja autobusowa. Międzygminna komunikacja realizowana jest z dworca autobusowego znajdującego się przy dworcu kolejowym PKP.

Ponadto w odległości 100 km od Żyrardowa zlokalizowane są 4 lotniska: Lotnisko Chopina w Warszawie (ok. 50 km), Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa-Modlin (ok. 60 km), Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta (ok. 100 km) i Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bo-

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

haterów Radomskiego Czerwca 1976 (ok. 100 km). Dodatkowo planowana jest budowa lotniska Port Solidarności w ramach Centralnego Portu Komunikacyjnego, które zlokalizowane ma być w Gminie Baranów w odległości ok. 15 km od Żyrardowa.

Oprócz Portu Solidarności, budowa Centralnego Portu Komunikacyjnego przewiduje także szereg innych inwestycji, które przebiegać będą w pobliżu Żyrardowa i które znacząco wpłyną na uwarunkowania przestrzenne Miasta, w tym znacząco poprawią jego skomunikowanie na poziomach lokalnym, krajowym i międzynarodowym. W zakresie inwestycji związanych z koleją planowana jest:

- budowa linii kolejowej łączącej Grójec – Żyrardów – CPK,
- kontynuacja przebudowy linii kolejowych nr 1, 61 i 144 na odcinku Międzyborów – Żyrardów - Skierniewice – Koluszki – Piotrków Tryb. – Częstochowa – Lubliniec – Fossowskie – Opole (PKP PLK),
- kontynuacja przebudowy linii kolejowej nr 3 na odcinku Warszawa – Sochaczew (PKP PLK),
- budowa węzła kolejowego CPK.

W zakresie inwestycji drogowych:

- budowa Obwodnicy Aglomeracji Warszawskiej (ring w standardzie drogi ekspresowej lub autostrady przebiegający w odległości około 40-50 km od centrum Warszawy),
- rozbudowa autostrady A2 na odcinku Łódź – Warszawa o dodatkowy pas ruchu w każdym kierunku.

Obszar Miasta znajduje się na terenie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych: nr 215 Subniecka Warszawska oraz 2151 Subniecka Warszawska (część centralna).

Przez teren Miasta przepływają trzy rzeki. Największe znaczenie odgrywa rzeka Pisia Gągolina, biegnąca na osi północ-południe w zachodniej części Miasta. W jej ciągu zlokalizowane są stawy oraz Zalew Żyrardowski. W południowej części Miasta na wysokości Zalewu Żyrardowskiego lewobrzeżnym dopływem rzeki Pisi Gągoliny jest rzeka Okrzesza. Natomiast rzeka Wierzbienka przepływa fragmentarycznie przez teren Miasta, przy jego wschodniej granicy.

Występowanie na terenie Miasta rzek stwarza możliwość zagrożenia powodziowego. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi zlokalizowane są wzdłuż rzeki Pisi Gągoliny,

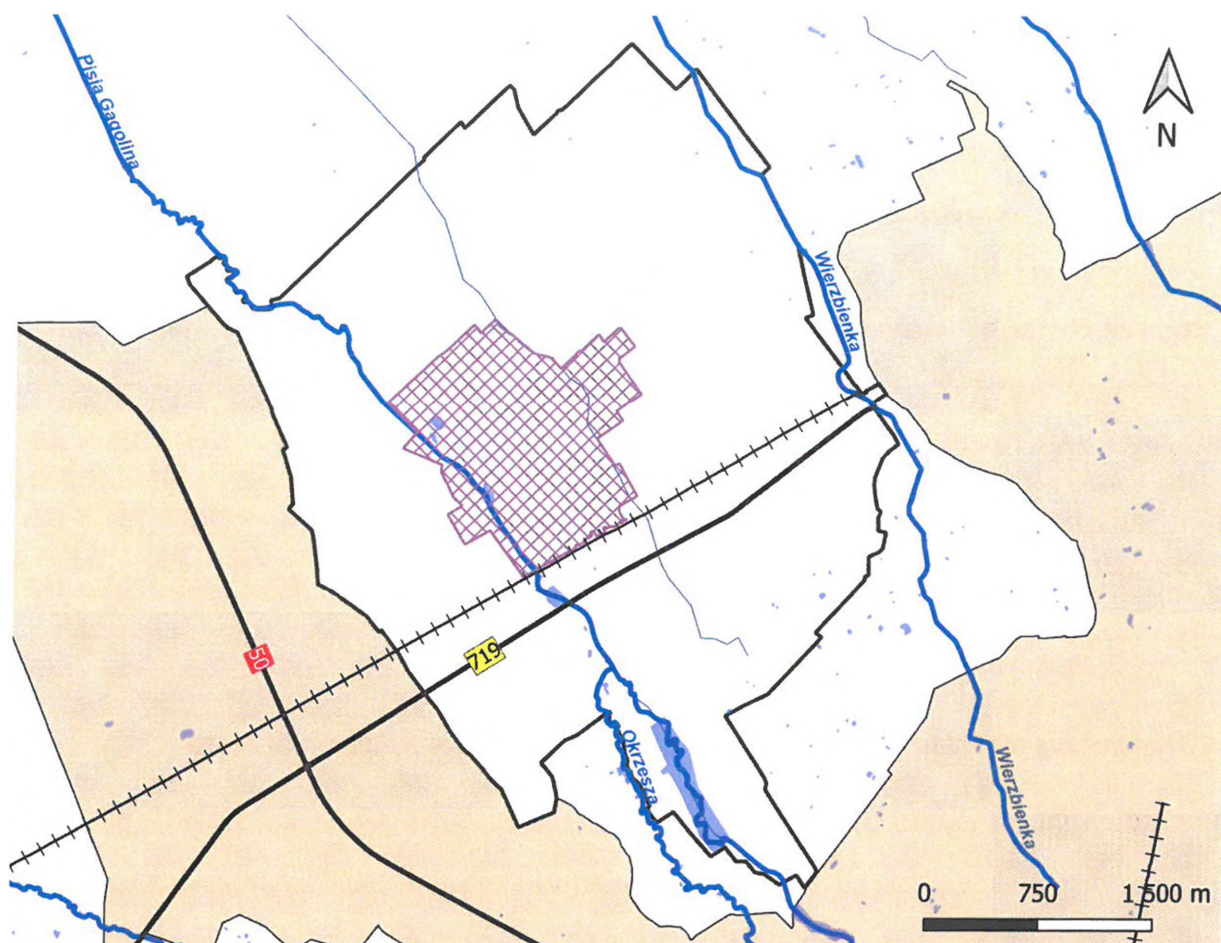
wokół występujących w jej ciągu stawów, tj. Zalewu Żyrardowskiego, Zbiornika „Ruda” i Górnego Stawu (nazywanego również Zbiornikiem „Centrala”). Część terenu Miasta Żyrardów, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą Q1% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzeki Pisia - Gągolina. Za obszary szczególnego zagrożenia powodzią uważa się:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
- obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przyliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny.

Tereny znajdujące się w ramach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią podlegają określonemu zagospodarowaniu, gdzie zgodnie z art. 166 pkt. 10 ustawy Prawo wodne planowane zagospodarowanie nie może m.in. naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym czy stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi czy środowiska oraz utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm.).

Ponadto w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2016 r. poz. 1841), którego obowiązywanie zostało wydłużone, zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2368), zostały zidentyfikowane główne cele zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym cel główny obejmujący zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego, a w jego zakresie cel szczegółowy określony jako wyeliminowanie lub unikanie wzrostu zagospodarowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

Z kolei w zakresie zagrożenia wystąpienia suszy, Żyrardów wymieniany jest obok gmin najbardziej zagrożonych ich wystąpieniem.

Legenda

Drogi

—50— krajowe

—719— wojewódzkie

+++ Tory kolejowe

Obszar rewitalizacji

Obszar Chronionego Krajobrazu - Bolimowsko-Radziejowski z Doliną Środkowej Rawki

Obszar zagrożony wystąpieniem powodzi

Rzeki

Granica Miasta

Ryc. 3. Wybrane elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Żyrardowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT10k oraz danych PGW Wody Polskie.

Dla niniejszej Strategii obowiązują ustalenia dokumentów planistycznych o których mowa w art. 315 pkt 1—3 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. — Prawo wodne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2625), tj.: plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy; plany zarządzania ryzykiem powodziowym; plan przeciwdziałania skutkom suszy.

Zgodnie z Aktualizacją Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły na lata 2016-2021 (aPGW), którego obowiązywanie zostało wydłużone, zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Miasto Żyrardów, położone na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, znajdujące się w zasięgu zlewni następujących jednolitych części wód:

1) Powierzchniowych (JCWP): PLRW2000172727299, PLRW2000172727631, PLRW2000172727649, PLRW2000192727699;

2) Podziemnych (JCWPd): PLGW200065.

Działania wg aPGW przypisane do kompetencji poszczególnych podmiotów to:

- a) działania do realizowania przez Miasto: kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata, budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Żyrardów, modernizacja oczyszczalni ścieków Żyrardów;
- b) działania do realizowania przez właścicieli nieruchomości: budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących, regularny wywóz nieczystości płynnych, budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków;
- c) działania do realizowania przez właścicieli/użytkowników obiektów: coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/ użytkownika ujęcia.

Do zachodniej granicy Miasta przylega duży kompleks leśny wchodzący w Bolimowsko-Radziejowski Obszar Chronionego Krajobrazu z Doliną Środkowej Rawki. Obszar ten obwarunkowo obejmuje Miasto.

Tereny zielone zlokalizowane na obszarze Miasta pokrywają ok. 12,5% jego powierzchni i mieszczą się głównie na obrzeżach. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Park im. Karola Augusta Dittricha, który mieści się w centrum Miasta nad rzeką Pisią Gągoliną. Charakteryzuje

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

się łagodnie ukształtowaną rzeźbą terenu z naturalistycznym układem cieków wodnych, wieloma mostkami oraz okazałym starodrzewiem z pomnikami przyrody. Tereny zielone występują także wzdłuż rzeki Pisi Gągoliny, jednak jej dolina jest w znaczącym stopniu zabudowana, w szczególności w centrum Miasta.

Przestrzeń otwartą (niezabudowaną) stanowią pozostałości gruntów rolnych, zlokalizowane w szczególności w północnej oraz północno-wschodniej części Miasta.

Powiązania funkcjonalno-przestrzenne Miasta z jego otoczeniem wskazują jak istotne jest badanie ich wzajemnego oddziaływania i planowanie rozwoju z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań i powiązań przestrzennych.

Inne postulaty w zakresie planowania przestrzennego dla Miasta Żyrardowa:

- zachowanie istniejącego stanu doliny rzeki Pisi Gągoliny, bez wprowadzania do doliny intensywnej zabudowy;
- kontynuacja istniejących trendów w zagospodarowaniu Miasta, przy zachowaniu ujednoliconej formy architektonicznej budynków;
- tworzenie warunków zmierzających do poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców Miasta;
- ochrona tradycji i kultury regionu;
- ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego, przy założeniu racjonalnego ich wykorzystania dla potrzeb lokalnych i ponadlokalnych skorelowanego z procesem rozwoju społeczno-gospodarczego;
- bezpieczeństwo publiczne, ochrona zdrowia i życia ludzi, ochrona mienia;
- rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej przy uwzględnieniu integralności wewnętrznej Miasta oraz powiązań ponadlokalnych, służących wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu.

Kształtowanie polityki przestrzennej Miasta powinno odbywać się również w oparciu o zasady zagospodarowania ujęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*, przyjętego uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r. Plan uwzględnia wytyczne dla Miasta Żyrardowa w zakresie:

- rozwoju sieci transportu zbiorowego poprzez tworzenie lokalnego punktu przesiadkowego (węzła),
- rozwoju efektywnej sieci transportu rowerowego poprzez tworzenie trasy o zasięgu ponadregionalnym wzdłuż linii kolejowych na osi Żyrardów – Warszawa,
- zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazów kulturowych poprzez wspieranie ośrodka tożsamości kulturowej regionu jakim jest Żyrardów.

Żyrardów wymieniany jest również w Planie ze względu na występowanie na jego terenie strefy ochronnej ujęcia wody (ujęcie „Sokule” dla Miasta Żyrardów, właściciel: Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” Sp. z o.o.) oraz przebiegający przez jego teren gazociąg DN 400 Mory – Piotrków Trybunalski (z odgałęzieniami do Leszna i Żyrardowa). Gospodarka wodna na terenie Miasta zakłada również działania związane z ochroną wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, poprzez wdrożenie i przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, np. nawożenie, składowanie nawozów i kiszonek w pobliżu cieków. Ponadto należy podejmować działania mające na celu zwiększenie retencji wodnej na terenach rolniczych, leśnych i zurbanizowanych, poprzez m.in. prawidłowe użytkowanie rolnicze gleb, prowadzenie prac przeciwoerozyjnych, zalesianie, tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, ochronę i odtwarzanie oczek wodnych i mokradeł, retencjonowanie wody w już istniejących zbiornikach i rowach oraz zachęcanie do wykonywania nowych zbiorników wodnych. Wdrożenie tych działań możliwe jest przez wprowadzanie odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych.

Ponadto zgodnie z decyzją Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 24 marca 2014 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w związku z przebiegającymi liniami kolejowymi, na terenie Miasta Żyrardowa wyznaczono powierzchnię 21,86 ha jako tereny zamknięte PKP.

Miasto zostało zaklasyfikowane w Planie jako obszar posiadający duży potencjał do rozwoju turystyki miejskiej i kulturowej w oparciu o bogate walory historyczno-kulturowe i obiekty przemysłowe. W wykazie najcenniejszych krajobrazów kulturowych wymieniana jest XIX-wieczna Osada Fabryczna (obszar pomnika historii) oraz obszar Żyrardowa jako Miasta historycznego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego zawiera również koncepcje tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku, które

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

uwzględnione zostały także w *Standardach infrastruktury rowerowej i koncepcji tras rowerowych do realizacji w perspektywie do 2030 roku w województwie mazowieckim*. Zgodnie z planowaną koncepcją przez teren Miasta przebiegać będzie trasa krajowa nr 8, o długości ok. 60 km i przebiegu: granica z województwem łódzkim – Żyrardów – Grodzisk Mazowiecki – Warszawa. Planowane trasy mają pełnić funkcje komunikacyjną oraz rekreacyjną – ich przebieg obejmuje historyczne centra miast, znaczące osiedla, ważniejsze stacje kolejowe czy tereny rekreacyjno-wypoczynkowe. Zgodnie z założeniem ich przebieg ma być możliwie prosty, co ma pozwolić na uniknięcie nakładania drogi. Warunki te spełniać będzie odcinek trasy biegnący przez Żyrardów, którego wyznaczona trasa prowadzi wydłuż torów kolejowych oraz przy stacji kolejowej.

2.4. Spójność kierunków rozwoju Miasta z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.

Cele strategiczne oraz cele operacyjne ujęte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na obszarze Miasta Żyrardowa, są również spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej. Wobec tego komplementarność celów wyznaczonych w Strategii z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji dokumentu.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze jest elementem systemu programowania przygotowywanego na różnych poziomach. Jej treść uwzględnia ustalenia dokumentów wyższego rzędu, w szczególności zapisy projektów dokumentów wspólnotowych dotyczących polityki spójności po 2020 roku, strategii krajowych, takich jak: *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* oraz *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa, określającym kierunki polityki rozwoju w perspektywie średnio- i długookresowej, wskazującym główne wyzwania, a także cele rozwojowe regionu do zrealizowania przez samorząd województwa oraz inne podmioty. Z jednej strony jest punktem odniesienia dla innych dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych na poziomie regionalnym oraz lokalnym, jednocześnie przenosząc na poziom regionalny zapisy dokumentów przyjętych przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Komisję Europejską. Strategia wpisuje się w ramy czasowe przyszłej perspektywy programowania Unii Europejskiej.

W *Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze* za priorytetowy cel główny przyjęto:

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałą i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

Realizacja celu głównego odbywać się będzie poprzez pięć celów strategicznych przyporządkowanych pięciu obszarom:

Obszar	Gospodarka	Dostępność	Środowisko i energetyka	Społeczeństwo	Kultura i dziedzictwo
Nazwa celu	Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze	Dostępne i mobilne Mazowsze	Zielone, niskoemisyjne Mazowsze	Mazowsze zintegrowane społecznie	Mazowsze bogate kulturowo
Opis celu	Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego	Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody	Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki	Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia

Poniższa tabela przedstawia spójność celów operacyjnych zawierających się w *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030* z kierunkami działań wskazanymi w *Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze*.

CELE	
STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2030+. INNOWACYJNE MAZOWSZE	STRATEGIA ROZWOJU MIASTA ŻYRARDOWA NA LATA 2023-2030
GOSPODARKA 1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości 2. Rozwój zintegrowanego systemu sprzyjającego generowaniu i absorpcji innowacji 3. Cyfryzacja gospodarki 4. Rozwój konkurencyjnej gospodarki 5. Rozwój miast jako centrów aktywności gospodarczej 6. Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich	III Miasto przedsiębiorcze 3.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości 3.2. Rozwój inteligentnej infrastruktury publicznej 3.4. Usprawnienie systemu gospodarki odpadami
DOSTĘPNOŚĆ 1. Zwiększenie dostępności transportowej i spójności przestrzennej regionu oraz udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców i przestrzeni 2. Rozwój uporządkowanej sieci osadniczej, sprzyjającej wykorzystaniu transportu zbiorowego i ruchowi niezmotoryzowanemu 3. Udrożnienie systemu tranzytowego i ograniczenie ruchu tranzytowego na pozostałych trasach	I Miasto funkcjonalne, przyjazne i zielone 1.3. Rozwój spójnej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej 1.4. Prowadzenie racjonalnej polityki rozwoju przestrzennego II Miasto społeczne i wspierające 2.7. Racjonalna gospodarka zasobem mieszkaniowym 2.8. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego
ŚRODOWISKO I ENERGETYKA 1. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska	I Miasto funkcjonalne, przyjazne i zielone 1.1. Zwiększenie powierzchni oraz jakości terenów zielonych

2. Proekologiczna transformacja energetyki 3. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i adaptacja do zmian klimatu 4. Poprawa jakości środowiska 5. Podnoszenie efektywności energetycznej	1.2. Ochrona środowiska przyrodniczego i poprawa klimatu akustycznego III Miasto przedsiębiorcze 3.3. Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych
SPOŁECZEŃSTWO 1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2. Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych 3. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców 4. Rozwój priorytetowych dla województwa dziedzin nauki 5. Włączenie i integracja społeczna	II Miasto społeczne i wspierające 2.1. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych oraz poprawa efektywności funkcjonowania instytucji publicznych 2.2. Rozwój zintegrowanego systemu aktywizacji i wsparcia grup defaworyzowanych 2.3. Integracja oraz podnoszenie aktywności mieszkańców w zakresie działań na rzecz rozwoju Miasta 2.4. Wspieranie mieszkańców w zakresie poprawy stanu ich zdrowia 2.5. Zapewnienie wysokiej jakości opieki nad dziećmi do lat 3 2.6. Podnoszenie poziomu edukacji na wszystkich etapach kształcenia poprzez poprawę jakości nauczania i rozwój infrastruktury
KULTURA I DZIEDZICTWO 1. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego 2. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa	IV Miasto bogate dziedzictwem 4.1. Rewaloryzacja i przywrócenie funkcjonalności zabytkowych obiektów i terenów stanowiących dziedzictwo historyczne Żyrardowa

3. Upowszechnianie kultury i twórczości	4.2. Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla wszystkich mieszkańców Miasta z wykorzystaniem rozwiniętej infrastruktury
4. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej	4.3. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku Miasta w oparciu o jego historię i przemysłowe dziedzictwo
	4.4. Rozszerzanie oferty turystycznej o wysokiej jakości produkty wykorzystujące lokalny potencjał i zasoby

Zgodnie z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*, przyjętym uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r., według Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych województwo mazowieckie stanowi poziom NUTS 1. Makroregion województwo mazowieckie dzieli się na następujące jednostki:

- NUTS 2 region **Warszawski stołeczny**: NUTS 3: Miasto Warszawa, Warszawski wschodni, Warszawski zachodni,
- NUTS 2 region **Mazowiecki regionalny**: NUTS 3: Ciechanowski, Ostrołęcki, Płocki, Radomski, Siedlecki, **Żyrardowski**.

W *Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze*, stanowiącej załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022 r., Miasto Żyrardów wymieniane jest jako ośrodek o znaczeniu subregionalnym, skupiający szereg funkcji ponadlokalnych, które stanowią ważne elementy równoważenia rozwoju województwa.

Strategia wyznacza obszary strategicznej interwencji (OSI) o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do których jest kierowana interwencja publiczna. Wyznaczone zostały dwa typy OSI: problemowe oraz bieguny wzrostu. Obszar Żyrardowa zalicza się do obu:

- **problemowe (Żyrardowski obszar strategicznej interwencji)** – OSI te wyznaczone zostały w celu zniwelowania istniejących problemów i barier dla rozwoju nowych lub istniejących funkcji i poprawy warunków życia mieszkańców w podregionach województwa mazowieckiego. Interwencję ograniczono do dwóch kluczowych obszarów tematycznych, których potencjał jest niedostatecznie wykorzystany, bądź które negatywnie oddziałują na pozostałe sfery życia społeczno-gospodarczego z uwagi na kumulację niekorzystnych czynników, uniemożliwiając efektywne wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych podregionów.

Interwencja dotyczyć będzie rozwoju gałęzi gospodarki opartych na istniejącym potencjale podregionu. Działania dla Żyrardowskiego OSI:

1. Kreowanie warunków dla rozwoju specjalizacji podregionu poprzez:

- rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej,
- wspieranie usieciowienia gospodarki podregionu,
- wzmacnianie wykształconych specjalizacji gospodarczych, w tym rozwój bazy skupowo-przetwórczej dla produktów rolnych,
- wdrażanie przyjaznych dla środowiska rozwiązań technologicznych w przedsiębiorstwach.

2. Poprawa stanu środowiska poprzez:

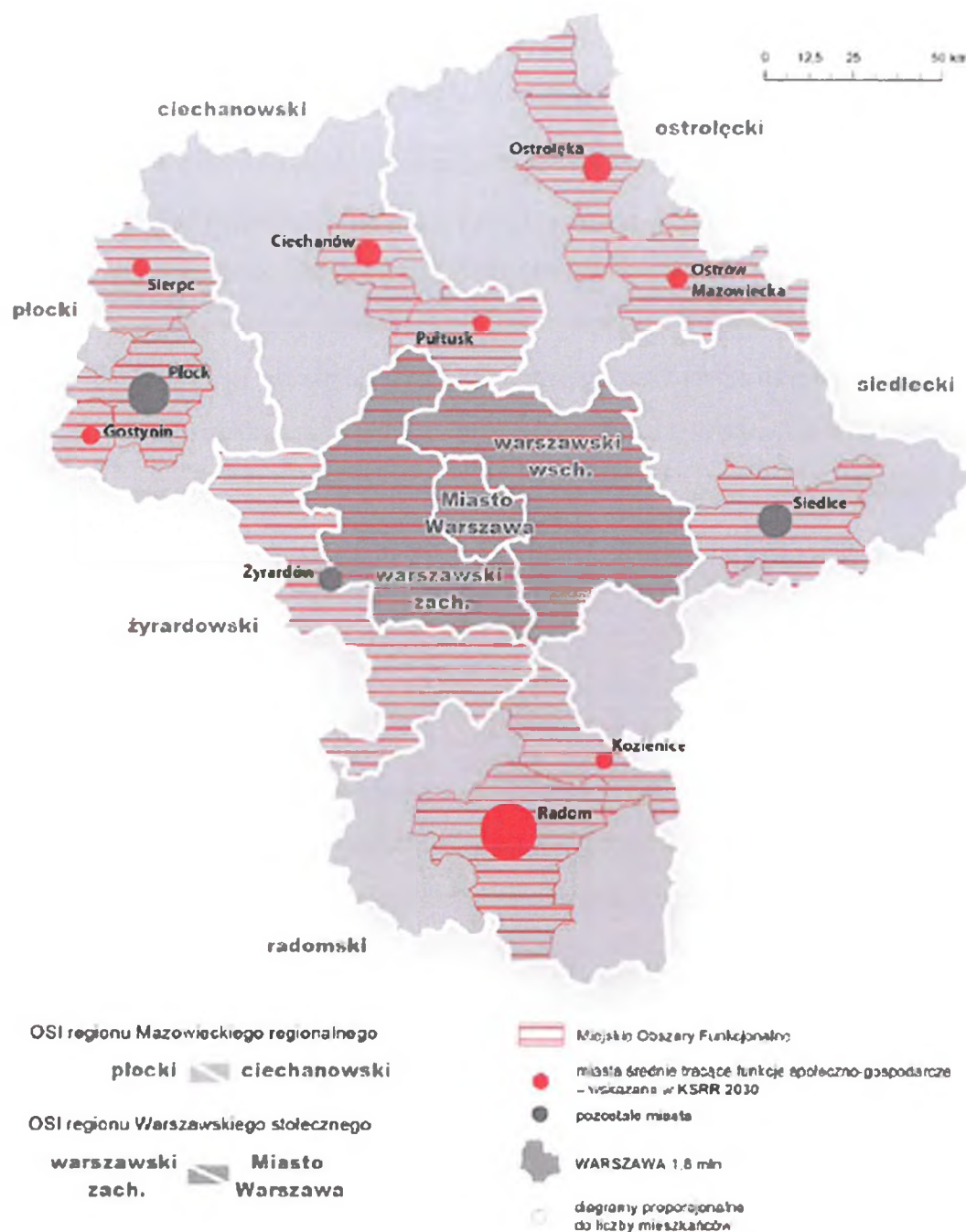
- rozbudowę i modernizację systemów kanalizacyjnych, gazowych i ciepłowniczych,
 - rozwój zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego poprawiającego dostępność przystanków kolejowych i centrów lokalnych, w szczególności na obszarach wykluczenia transportowego,
 - rozwój sieci tras rowerowych i infrastruktury dla pieszych.
- **bieguny wzrostu** – miejskie obszary funkcjonalne (MOF), **Żyrardów wraz z obszarem funkcjonalnym** jako **potencjalny biegun wzrostu**. Oparty na potencjale miast jako centrów rozwoju społeczno-gospodarczych wraz z powiązaniem funkcjonalnie z nimi otoczeniem. Wsparcie obejmować będzie głównie działania ukierunkowane na efektywną współpracę między miastem a obszarami otaczającymi w celu przewyższania

wspólnych problemów bądź wzmacniania potencjałów w wymiarze ponadlokalnym. Rozwój MOF jest ściśle powiązany z rozwojem OSI problemowych. W związku z tym, działania prowadzone na obszarze MOF, jako potencjalnym biegunie wzrostu, będą przekładać się na poprawę konkurencyjności i spójności w skali całego podregionu, z korzyścią dla województwa.¹

Niezbędne jest efektywne wykorzystanie potencjału Miasta oraz wzmacnianie współpracy w obszarze funkcjonalnym, tak aby Miasto mogło pełnić rolę biegunów wzrostu w swoim otoczeniu. Współpraca ta w szczególności skupić się ma na:

- działaniach wspólnych dla wszystkich MOF (uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego, rozwój efektywnego systemu transportowego opartego na transporcie zbiorowym i niezmotoryzowanym, poprawa jakości powietrza, zwiększenie efektywności i dostępności do usług publicznych),
- rozwoju lokalnych rynków pracy i aktywizacji zawodowej mieszkańców, w tym w zakresie dostosowania oferty edukacyjnej i doradztwa zawodowego, zapewniając równowagę popytowo-podażową na rynku pracy i niwelując zjawisko bezrobocia strukturalnego,
- zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej i wspieraniu przedsiębiorczości w celu rozwoju nowych gałęzi gospodarki, w tym w zakresie przemysłu przyszłości oraz zielonych (zrównoważonych) inwestycji,
- rozwoju uczelni wyższych w ośrodkach subregionalnych.

¹ *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze*, załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022 r.

Ryc. 4. Obszary strategicznej interwencji województwa mazowieckiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego wskazuje inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, których realizacja przewidziana jest również na obszarze Miasta Żyrardowa. Są to inwestycje celu publicznego w zakresie infrastruktury

wodno-kanalizacyjnej. Aglomeracja Żyrardów wymienia jest w zadaniu „Inwestycje w zakresie sieci kanalizacyjnych, w tym budowa i modernizacja” oraz w zadaniu „Inwestycje w zakresie oczyszczalni ścieków, w tym budowa, rozbudowa lub modernizacja”.

W celu zapewnienia zgodności zapisów niniejszej Strategii w zakresie infrastruktury rowerowej ze standardami wojewódzkimi (co przyczynić się ma do zwiększenia funkcjonalności wskazanej infrastruktury) Miasto będzie dążyć to tego, aby planowane trasy rowerowe były spójne i spełniały wymogi zawarte w *Standardach infrastruktury rowerowej i koncepcji tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku w województwie mazowieckim* przyjętych uchwałą nr 1100/333/33 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 28 czerwca 2022 r.

Plan Działań Innego Instrumentu Terytorialnego Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027

Żyrardowski Obszar Funkcjonalny utworzony został dla 23 jednostek samorządu terytorialnego (w tym dla Żyrardowa) i zajmuje powierzchnię 2.536 km². Położony jest w zachodniej części województwa mazowieckiego i pokrywa się z obszarem subregionu żyrardowskiego (NUTS 3). Miasto Żyrardów umiejscowione jest w centralnej części ŻOF. Celem utworzenia Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest integracja gmin z subregionu żyrardowskiego oraz wykorzystanie ich potencjału, aby poprzez realizację wspólnych projektów skutecznie podejmować wyzwania, niwelować bariery rozwojowe i wzmacniać potencjał społeczno-gospodarczy, czego efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców. Miasto Żyrardów zaliczone zostało do **strefy zewnętrznej Miejskich Obszarów Funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (stolic województw)**. W latach 2014-2020 Miasto Żyrardów wchodziło w skład Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego (WOF) realizującego działania w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Obecnie, biorąc pod uwagę zmiany podziału statystycznego województwa mazowieckiego, wyrazem aspiracji Miasta, jak i całego subregionu żyrardowskiego jest głębsza integracja w ramach Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego w oparciu o współpracę wszystkich gmin i wzmacnianie więzi społeczno-gospodarczych. W momencie opracowywania niniejszego dokumentu *Plan Działań Innego Instrumentu Terytorialnego Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027* był w trakcie opracowywania. Cele założone w *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030* będą spójne z wykazem projektów ujętych w Planie Działań dla ŻOF.

2.5. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

Prawidłowy przebieg realizacji *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030* będzie kontrolowany poprzez odpowiednie jej wdrażanie, a następnie monitoring, ewaluację i w razie konieczności – aktualizację.

Wdrażanie Strategii

Strategia realizowana będzie w latach na jakie przyjęty został dokument, a więc w latach 2023-2030. Jednym z elementów wdrażania niniejszej Strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka lub pracownik będą odpowiedzialni. Podmiotami zaangażowanymi w proces realizacji Strategii będzie sektor publiczny (władze samorządowe, jednostki organizacyjne Miasta, inne jednostki samorządu terytorialnego), sektor prywatny (partnerzy prywatni i biznesowi, przedsiębiorcy, inwestorzy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze) oraz sektor społeczny (mieszkańcy, organizacje pozarządowe, liderzy społeczni, osoby publiczne). Z kolei za etap wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii odpowiedzialny będzie Prezydent Miasta, Rada Miasta Żyrardowa oraz odpowiednie komórki organizacyjne Urzędu, jednostki organizacyjne i partnerzy Miasta.

Prezydent Żyrardowa	• stymulowanie i koordynacja działań • integrowanie zasobów
Rada Miasta Żyrardowa	• wsparcie strategiczne przy realizacji i ewaluacji Strategii oraz przy podejmowaniu decyzji strategicznych
Wydział Rewitalizacji i Rozwoju	• koordynacja działań • poszukiwanie nowych źródeł finansowania • monitoring, ewaluacja i przygotowanie zmian do aktualizacji
komórki Urzędu Miasta Żyrardowa, jednostki miejskie, partnerzy	• realizacja

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 jest dokumentem określającym kierunki rozwoju w poszczególnych obszarach funkcjonowania samorządu.

W celu zachowania nadrzędności oraz spójności Strategii wobec innych planów, programów i dokumentów o charakterze strategicznym, opracowywanych w Gminie na potrzeby realizacji zadań, rekomenduje się ich aktualizację zgodnie z celami strategicznymi. Zagwarantowanie spójnego podejścia do polityki rozwoju wymagać zatem będzie uwzględnienia zapisów Strategii w zakresie konkretnych obszarów zarówno w dokumentach wieloletnich, jak i programach przyjmowanych rokrocznie. Pozwoli to wzmocnić efekt podejmowanych działań i jednocześnie uszczegółowić zapisy Strategii.

Wdrażając Strategię, Miasto Żyrardów będzie dbało o dobrą współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową. Dodatkowo Miasto będzie aktywnie uczestniczyć w konsultacjach innych Strategii przyjmowanych przez okoliczne podmioty z jej otoczenia (w szczególności z terenu powiatu żyrardowskiego).

W celu zaangażowania organizacji pozarządowych we wspólne działania na rzecz rozwoju Miasta, projekty będą realizowane w partnerstwie z NGO. Dzięki temu przy realizacji przedsięwzięć uda się dotrzeć do coraz większej liczby odbiorców ze względu na aktywność stowarzyszeń i fundacji w poszczególnych częściach Miasta.

Monitoring i ewaluacja Strategii

W celu sprawdzenia efektywności prowadzonych działań zakłada się przeprowadzenie analizy stopnia realizacji zakładanych celów. Prowadzenie monitoringu pozwala na weryfikację i reakcję w przypadku występowania negatywnych zjawisk, a także wprowadzenie aktualizacji dokumentu, o ile zajdzie taka potrzeba.

Monitoring będzie odbywał się przy pomocy tabeli ewaluacyjnej, stanowiącej załącznik nr 3 do niniejszego dokumentu. Tabela będzie zawierała przykładowe wskaźniki stopnia realizacji poszczególnych zadań. Odpowiednie uzupełnienie tabeli pozwoli na sprawdzenie tego czy i w jakim stopniu zaplanowane działanie zostało zrealizowane. W ten sposób można będzie ocenić, w jakiej części wykonano założony cel operacyjny oraz strategiczny. Monitoring przeprowadzany będzie co 2 lata od roku przyjęcia Strategii i tym samym rozpoczęcia wdrażania jej założeń.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

Po wdrożeniu Strategii zostanie przeprowadzona ewaluacja ex-post. Punktem bazowym, do oparcia wyników, będzie przeprowadzona w 2021 roku ewaluacja ex-ante (diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa). Celem ewaluacji ex-post będzie określenie długotrwałych efektów wdrażania Strategii, w tym wielkości zaangażowanych środków oraz skuteczności i efektywności podjętych działań. Wynikiem oceny końcowej powinny być wskazania odnośnie do dalszej polityki rozwoju Miasta Żyrardowa oraz zdefiniowane czynniki, przyczyniające się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Strategii.

Śledzenie postępu realizacji celów wspomaga coroczne opracowywanie Raportu o stanie miasta, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.). Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Aktualizacja Strategii

Bieżące monitorowanie i ocena skuteczności działań *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030* będzie przesłanką do zareagowania, a tym samym wprowadzenia zmian w dokumencie w przypadkach uzasadnionych. W momencie, gdy Prezydent we wsparciu Wydziału Rewitalizacji i Rozwoju zidentyfikuje konieczność modyfikacji Strategii Rozwoju Miasta, Prezydent występuje do Rady Miasta z wnioskiem o jego zmianę.

Ewentualna aktualizacja Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa będzie następować w trybie przewidzianym w art. 10f ust. 5 ustawy o samorządzie gminnym, który stanowi, iż strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju ponadlokalnego lub strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju gminy stosuje się wtedy zapisy z art. 10f ust. 1–4 ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.).

2.6. Ramy finansowe i źródła finansowania

Miasto Żyrardów na bieżąco analizuje możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania działalności, w tym kierunków działań przewidzianych w Strategii. Analizy te obejmują:

- fundusze unijne, m.in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego dla bieżącej perspektywy finansowej (wdrażanej do roku 2023) oraz programu na przyszłą perspektywę finansową, tj. Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027;
- ogólnopolskie programy operacyjne;
- programy rządowe;
- programy jednostek samorządu terytorialnego wyższych szczebli, w tym zwłaszcza programy finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego;
- inne, nieunijne fundusze międzynarodowe, np. Fundusze Norweskie;
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane do podmiotów publicznych i prywatnych.

Program Regionalny: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 będzie głównym dokumentem określającym kierunki wsparcia finansowanego ze środków Unii Europejskiej w województwie mazowieckim w okresie budżetowym 2021-2027. Jest to także kluczowy dokument z punktu widzenia zakresu i wysokości wsparcia dla Innego Instrumentu Terytorialnego Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego, który głównie wpisuje się w cele:

- Cel szczegółowy 2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej;
- Cel szczegółowy 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

W ramach nowej perspektywy finansowej 2021-2027 samorząd będzie miał możliwość korzystania z nowej puli dofinansowań. Polityka spójności na lata 2021-2027 docelowo obejmie fundusze takie jak:

- EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- FS – Fundusz Spójności,
- EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny+,

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

- FST – Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, będący częścią Europejskiego Zielonego Ładu (European Green Deal) i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji.

Do programów krajowych w nowej perspektywie finansowej 2021-2027 należą m.in.:

- FENIKS – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko,
- FENG – Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki,
- FERS – Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027,
- FERC – Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy,
- PTFE – Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich,
- FEPŻ – Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa,
- programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

Powyższe instrumenty finansowe, jak i środki własne Miasta wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację *Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030*. Głównymi źródłami finansowania celów rozwojowych będą dochody własne Miasta, takie jak podatki i opłaty lokalne, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe środki publiczne.

Realizacja części zadań przewidzianych w Strategii wymaga również i zakłada współpracę z gminami sąsiednimi, powiatem żyrardowskim oraz województwem mazowieckim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta może obejmować również wymiar finansowy, w tym przekazanie dotacji na realizację zadania.

Podstawą do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowić będzie budżet Miasta oraz wieloletnia prognoza finansowa. Miasto będzie utrzymywać nadwyżkę operacyjną w sposób nie zagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiającą spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki, a także dochody majątkowe przeznaczone będą na realizację zaplanowanych inwestycji. Długookresowe cele strategiczne określone będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa określać będzie wszystkie wydarzenia, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Miasta, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np.

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczane będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na poszczególne przedsięwzięcia. W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych (t.j. D. U. z 2022 r. poz. 1634 ze zm.) w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Miasta.

Poniższa tabela przedstawia prognozę wysokości głównych kategorii budżetowych w latach 2023-2030 na podstawie uchwały nr LII/452/22 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 31 marca 2022 r. zmieniającej Uchwałę Rady Miasta Żyrardowa w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Żyrardowa na lata 2022-2032. W analizowanych latach łączne dochody wyniosą prawie 1,7 mld zł, z czego dochody z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych – niecałe 422,6 mln zł i podatku od nieruchomości – około 180,9 mln zł. Łączne wydatki wyniosą natomiast ponad 1,6 mld zł.

Tabela 1. Prognozowane środki budżetowe w okresie realizacji Strategii (zł)

	Dochody ogółem	w tym:		Wydatki ogółem	Rozchody
		PIT	podatek od nieruchomości		
2023	197 307 346,61	46 833 796,00	20 705 000,00	190 410 455,73	6 939 103,26
2024	187 780 208,00	48 472 979,00	21 222 625,00	178 804 311,87	8 975 896,13
2025	194 265 192,00	50 169 534,00	21 753 191,00	187 251 948,01	7 013 243,99
2026	201 989 178,00	51 925 468,00	22 297 021,00	194 438 022,76	7 551 155,24
2027	210 044 983,00	53 690 934,00	22 854 447,00	202 455 344,64	7 589 638,36
2028	219 801 629,00	55 462 735,00	23 425 808,00	211 901 629,00	7 900 000,00
2029	223 668 673,00	57 182 080,00	24 011 453,00	214 768 673,00	8 900 000,00
2030	230 643 042,00	58 840 360,00	24 611 739,00	221 443 042,00	9 200 000,00
Ogółem	1 665 500 251,61	422 577 886,00	180 881 284,00	1 601 473 427,01	64 069 036,98

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały nr LII/452/22 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 31 marca 2022 r. zmieniającej Uchwałę Rady Miasta Żyrardowa w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Żyrardowa na lata 2022-2032.

Natomiast potencjał inwestycyjny Miasta rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów) w latach 2023-2030 wyniesie ponad 151 mln zł.

Załącznik 1: Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Miasta Żyrardowa

DIAGNOZA

SYTUACJI PRZESTRZENNEJ, GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ MIASTA ŻYRARDOWA

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	76
Wykaz skrótów.....	78
CZĘŚĆ 1: WYMIAR PRZESTRZENNY	79
1.1. Informacje ogólne	79
1.2 Historia	83
Dziedzictwo materialne	85
Dziedzictwo niematerialne	90
1.3 Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	91
Gospodarka nieruchomościami	95
Uwarunkowania przestrzenne wynikające z dokumentów na poziomie regionalnym.....	97
1.4 Rewitalizacja.....	98
1.5 Infrastruktura komunikacyjna	106
Sieć drogowa	106
Sieć kolejowa	111
Komunikacja lotnicza	113
Transport publiczny	114
Trasy rowerowe	117
System parkingów Park&Ride	120
Centralny Port Komunikacyjny	121
1.6 Środowisko przyrodnicze	122
Tereny zielone i lasy.....	128
Gleby	129
Wody powierzchniowe i podziemne	131
Zagrożenie hałasem	134
1.7 Jakość powietrza	136

CZĘŚĆ 2: WYMIAR GOSPODARCZY.....	145
2.1 Gospodarka lokalna i rynek pracy.....	145
2.2 Urządzenia sieciowe.....	153
Kanalizacja sanitarna i deszczowa	153
Wodociągi	156
Gazyfikacja	157
Ciepłownictwo	158
Dostęp do szerokopasmowego Internetu	162
2.3. Zaopatrzenie w energię.....	164
2.4 Gospodarka odpadami.....	165
Usuwanie wyrobów zawierających azbest	167
2.5 Stan finansów samorządowych.....	168
Wykonanie budżetu.....	168
Struktura dochodów i wydatków	170
Fundusze Europejskie 2014-2020.....	181
Potencjał inwestycyjny	185
2.6 Turystyka i promocja.....	187
2.7 Partnerzy Miasta	191
CZĘŚĆ 3: WYMIAR SPOŁECZNY.....	195
3.1. Demografia.....	195
3.2. Opieka żłobkowa i przedszkolna	205
3.3. Edukacja	209
3.4. Ochrona zdrowia	222
3.5. Pomoc społeczna.....	225
Dożywianie.....	231
Profilaktyka uzależnień.....	233
Polityka senioralna	237

3.6.	Zasób mieszkaniowy	240
3.7.	Kultura i sport.....	246
	Kultura	246
	Sport	252
3.8.	Bezpieczeństwo publiczne	259
	Straż miejska	263
	System monitoringu	265
	Zagrożenie pożarowe	266
3.9.	Otoczenie wewnętrzne Gminy.....	271

WSTĘP

Niniejsza diagnoza została opracowana na potrzeby przygotowania Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 i stanowi wypełnienie zapisów ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583, art. 10e).

Zakres przedmiotowy diagnozy jest spójny z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057, art. 10a, ust. 1) i obejmuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych.

Diagnoza opiera się na analizie danych zastanych (desk-research) i opracowana została przy wykorzystaniu materiałów źródłowych, jakimi są inne dokumenty strategiczne Miasta Żyrardowa, ogólnodostępne dane statystyczne opracowane przez Główny Urząd Statystyczny w Banku Danych Lokalnych oraz informacje dostarczone przez Urząd Miasta Żyrardowa, jak również dostępne na stronach internetowych podmiotów, poszerzone o zewnętrzne analizy i rankingi.

Ponadto ujęto zapisy i wytyczne dokumentów strategicznych z poziomu krajowego oraz jst wyższych szczebli, w tym szczególnie opracowanych na potrzeby województwa mazowieckiego Planu Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego (Warszawa, 2018) oraz Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze (Warszawa, 2022).

W diagnozie analizowano dane historyczne z lat 2016-2020 w celu wyznaczenia trendów oraz kierunków zmian. Niektóre dane, dla przedstawienia pełniejszego obrazu, prezentowano w odniesieniu do powiatu żyrardowskiego lub województwa mazowieckiego.

Wnioski z diagnozy uzupełniono o analizę wyników badań ankietowych przeprowadzonych w terminie od 21 kwietnia do 3 maja 2022 r. za pośrednictwem narzędzia internetowego.

Diagnozę poszerzono o informacje uzyskane podczas wywiadów z członkami Zespołu ds. opracowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 powołanego zarządzeniem Prezydenta Miasta Żyrardowa nr 108/2021 z dnia 5 kwietnia 2022 r. w składzie:

1. Adam Lemiesz, Zastępca Prezydenta Miasta Żyrardowa – Przewodniczący Zespołu,
2. Przemysław Kopiec, Zastępca Prezydenta Miasta Żyrardowa – Z-ca Przewodniczącego Zespołu,
3. Jacek Grzonkowski, Dyrektor Wydziału Rewitalizacji i Rozwoju – Koordynator,
4. Anna Krupa, Skarbnik Miasta Żyrardowa,
5. Jarosław Żółtowski, Sekretarz Miasta Żyrardowa,
6. Beata Tylutki, Dyrektor Wydziału Inwestycji,
7. Monika Lewandowska, Dyrektor Wydziału Podatków i Opłat,
8. Krystyna Kobyłka, Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego i Spraw Obywatelskich,
9. Tomasz Hajdus, Dyrektor Wydziału Dróg i Transportu Miejskiego,
10. Monika Rogowiecka-Lasota, Dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska i Gospodarki Odpadami,
11. Ewelina Wierzbicka, Dyrektor Wydziału Działalności Gospodarczej,
12. Natalia Klem, Dyrektor Wydziału Gospodarki Mieszkaniowej,
13. Marlena Tabaczewska-Sip, Dyrektor Wydziału Gospodarki Nieruchomościami,
14. Aneta Kalisiak-Ćwikowska, Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej,
15. Urszula Wieczorkiewicz-Tkacz, Dyrektor Wydziału Edukacji,
16. Barbara Smolarek, Dyrektor Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych,
17. Tomasz Aleksandrowicz, Dyrektor Wydziału Planowania Przestrzennego i Urbanistyki,
18. Monika Butt-Husaim, Miejski Konserwator Zabytków,
19. Łukasz Kasperczyk, Dyrektor Wydziału Kultury i Promocji Miasta,
20. Marlena Markiewicz, Inspektor w Wydziale Rewitalizacji i Rozwoju – Sekretarz Zespołu.

Dodatkowo Zespół ds. opracowania Strategii wspierali eksperci z Wielkopolskiej Akademii Nauki i Rozwoju z Poznania:

1. Iwona Nowacka – Zastępca Dyrektora Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
2. Jakub Jackowski – Starszy Specjalista ds. strategii i rozwoju lokalnego.

Diagnoza oraz opracowane na jej podstawie wnioski stanowią podstawę do przygotowania Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030.

Wykaz skrótów

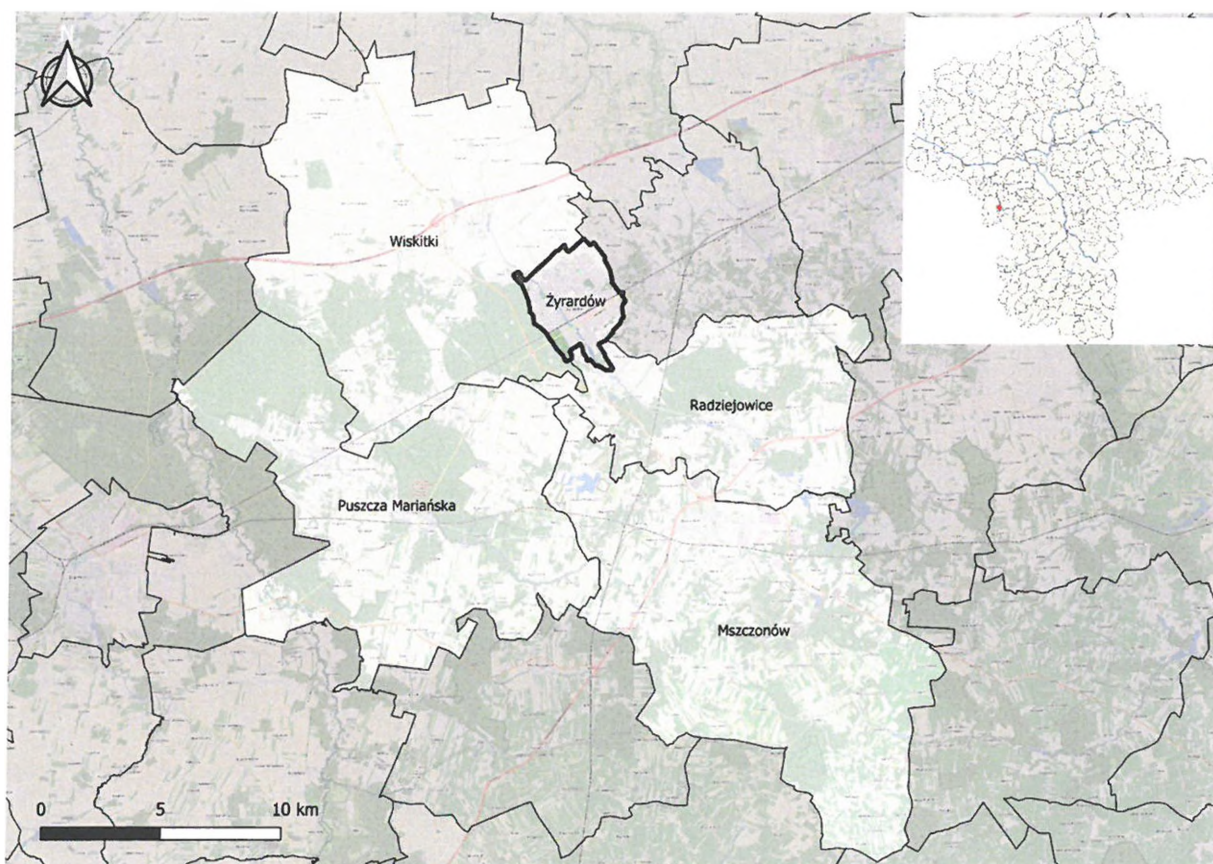
CITiK	Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej
CUS	Centrum Usług Społecznych w Żyrardowie
DPS	Dom Pomocy Społecznej
GPZ	główny punkt zasilania
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KPSP	Komenda Powiatowa Straży Pożarnej
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie
MPBP	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Pawła Hulki-Laskowskiego w Żyrardowie
PEC	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej „Żyrardów” sp. z o.o.
PGK	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” sp. z o.o.
PGM	Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Żyrardów sp. z o.o.
PKP	Polskie Koleje Państwowe
UE	Unia Europejska
WOF	Warszawski Obszar Funkcjonalny
ŻOF	Żyrardowski Obszar Funkcjonalny

CZĘŚĆ 1: WYMIAR PRZESTRZENNY

1.1. Informacje ogólne

Miasto Żyrardów jest gminą miejską położoną w zachodniej części województwa mazowieckiego i wchodzi w skład powiatu żyrardowskiego, którego jest stolicą. Od południa graniczy z Gminą Radziejowice, od zachodu i północy z Gminą Wiskitki, a od wschodu z Gminą Jaktorów (powiat grodziski).

Rysunek 5: Położenie Miasta Żyrardowa na tle powiatu żyrardowskiego oraz województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne

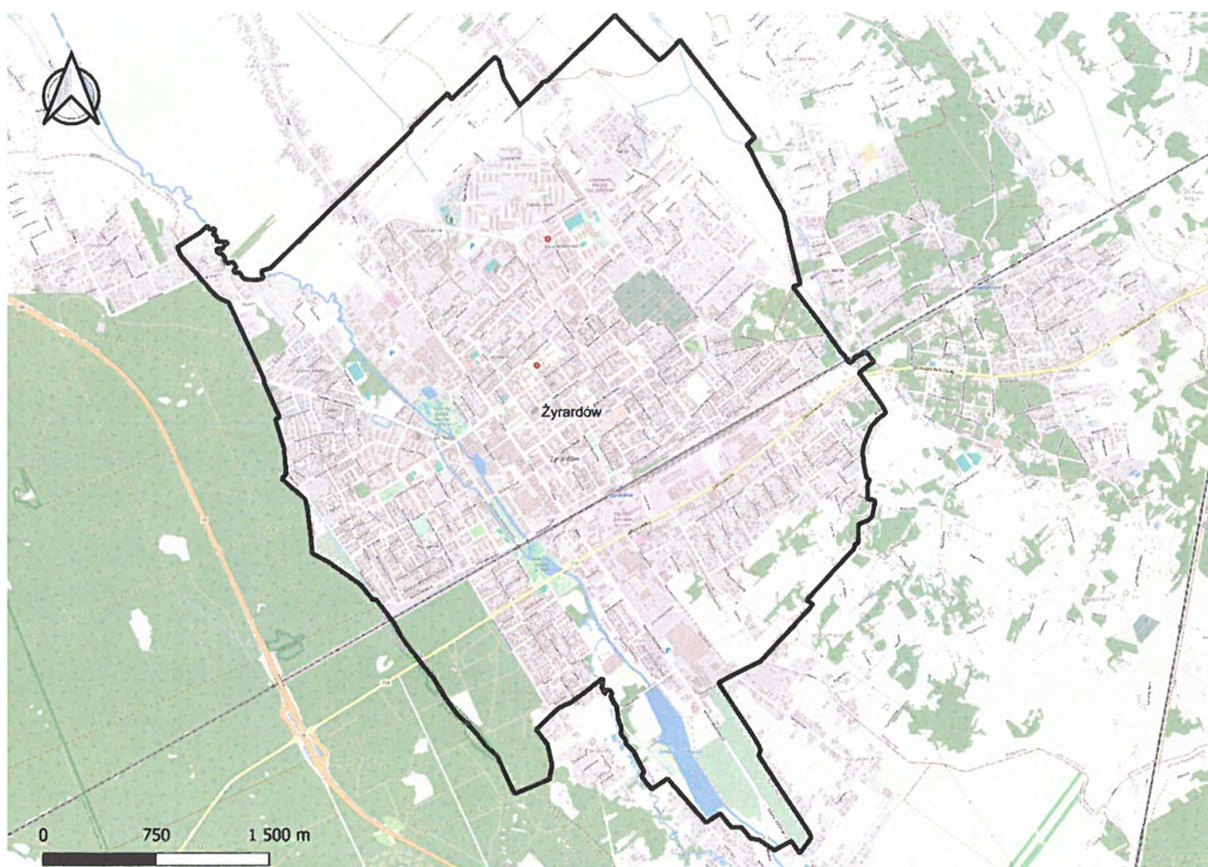
Miasto Żyrardów jest także głównym ośrodkiem miejskim powiatu żyrardowskiego, w którym swoje siedziby mają:

1. Starostwo Powiatowe,
2. Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
3. Powiatowy Urząd Pracy,

4. Sąd Rejonowy,
5. Prokuratura,
6. Urząd Skarbowy,
7. Komenda Powiatowa Policji,
8. Komenda Powiatowa Straży Pożarnej,
9. Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego sp. z o.o.

Z tego powodu Miasto Żyrardów pełni ważną funkcję społeczno-gospodarczą nie tylko dla swoich mieszkańców, lecz także dla mieszkańców gmin ościennych.

Rysunek 6: Miasto Żyrardów

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy OpenStreetMap

Obszar Miasta to 14,3 km², który w 2020 r. według danych GUS zamieszkiwało 39.550 osób, co stanowi 52,5% mieszkańców powiatu żyrardowskiego. Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 2.756 osoby na km² (średnia dla powiatu to 142 osoby na km²).

Według **klasyfikacji funkcjonalnej** gmin opracowanej przez prof. Przemysława Śleszyńskiego oraz prof. Tomasza Komornickiego na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego,

Miasto Żyrardów zostało zaliczone do grupy B2, czyli strefy zewnętrznej Miejskich Obszarów Funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (stolic województw).

Ze względu na swoje położenie wyraźnie zarysowują się powiązania Miast z Aglomeracją Warszawską, która pełni funkcje ośrodka administracji wojewódzkiej i centralnej, skupiającego usługi specjalistyczne w zakresie ochrony zdrowia, kultury, oświaty i gospodarki, jednocześnie stanowiąc chłonny i atrakcyjny rynek pracy.

Od 1 stycznia 2018 r. wprowadzono Nowy **podział statystyczny** na potrzeby unijnych wyliczeń. Miasto Żyrardów (wraz z powiatem żyrardowskim) zaliczone zostało do podregionu (NUTS 3) żyrardowskiego w ramach regionu (NUTS 2) Mazowieckiego regionalnego.²

Wcześniej Żyrardów wchodził w skład Obszaru Metropolitalnego Warszawy (od 2006 r.), a od 2014 r. jako sygnatariusz Porozumienia Gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego realizował działania w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych WOF³.

Konsekwencją wprowadzenia nowego podziału będzie inny rozdział środków unijnych w kolejnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027. Przygotowując się do absorpcji funduszy na terenie subregionu żyrardowskiego, 23 gminy z powiatów: grójeckiego, sochaczewskiego oraz żyrardowskiego powołały w 2020 roku Żyrardowski Obszar Funkcjonalny (ŻOF), w ramach którego opracowany został Plan Działań na lata 2021-2027. Plan zawiera wykaz kluczowych dla rozwoju subregionu projektów, które mają być finansowane z nowego narzędzie jakim jest Inny Instrument Terytorialny. Koordynatorem działań ŻOF będzie Miasto Żyrardów.

Miasto Żyrardów **geograficznie** leży na Wysoczyźnie Rawskiej, należącej do makroregionu Wzniesień Południowomazowieckich, a znacznie większa część gminy leży na Równinie Łowicko-Błońskiej, należącej do makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej.

² Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/2066 z dnia 21 listopada 2016 r. zmieniającego załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS)

³ Uchwała Zarządu Województwa Mazowieckiego nr 1466/391/14 z dnia 28 października 2018 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego

Miasto Żyrardów graniczy z „Bolimowsko-Radziejowickim Obszarem Chronionego Krajobrazu z Doliną Środkowej Rawki”. Obszar ten został utworzony dla ochrony i utrzymania cennych walorów krajobrazowych: dolin Pisi Gągoliny, Pisi Tucznej, Okrzeszy, terenów dolinnych, kompleksów leśnych, licznych jazów młyńskich oraz rozlewisk.

Od wschodu w sąsiadującym z Żyrardowem Międzyborowie znajduje się zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wydmy Międzyborowskie”.

Warunki fizjograficzne dla celów budownictwa należy uznać w mieście za korzystne z pewnymi wyjątkami, gdzie występują grunty młode – holocénskie. Niekorzystne natomiast są warunki wodne – na obszarze 55% powierzchni Miasta występuje wysoki poziom wód gruntowych – 1,5 ÷ 2,0 metrów poniżej poziomu terenu.

Z uwagi na charakter terenu Miasta możliwość eksploatacji potencjalnych złóż surowców mineralnych dla celów budowlanych uznać należy za ograniczoną i bez większego znaczenia pod względem gospodarczym.

Miasto charakteryzuje się dobrą **dostępnością komunikacyjną** do krajowych i zagranicznych sieci dróg oraz linii kolejowych.

Żyrardów położony jest między dwiema znaczącymi aglomeracjami – warszawską i łódzką (45 km od Warszawy i 85 km od Łodzi).

Przez Miasto przebiega międzynarodowa linia kolejowa (dawna Kolej Warszawsko-Wiedeńska) łącząca Warszawę z Górnym Śląskiem (z odgałęzieniem na Łódź) umożliwiającą dalsze powiązania bezpośrednie lub pośrednie w skali kraju oraz droga wojewódzka Nr 719 (Warszawa - Kamion). Szczególne znaczenie tranzytowe posiada droga krajowa Nr 50 stanowiąca Tranzytową Obwodnicę Warszawy przebiegającą obwodnicą Miasta Żyrardowa (ale leżąca poza granicami Miasta). Żyrardów posiada trzy połączenia z obwodnicą poprzez węzły w Wiskitkach, na drodze wojewódzkiej nr 719 oraz w Korytowie. Droga krajowa w odległości ok. 5 km od Żyrardowa krzyżuje się (węzeł komunikacyjny w Wiskitkach) z autostradą A2 (E30) stanowiącą główne połączenie krajowe na osi wschód-zachód przez Poznań i Warszawę.

Obwodnica Żyrardowa charakteryzuje się bardzo dużym natężeniem ruchu, co niekorzystnie wpływa m.in. na poziom hałasu i emisji spalin oraz bezpieczeństwo w ruchu drogowym.

1.2 Historia

Analiza nielicznych stanowisk archeologicznych na terenie Żyrardowa wskazuje, że jego obszar był jedynie sporadycznie penetrowany przez grupy ludzkie. Świadczą o tym luźne znaleziska z młodszej epoki kamienia, brązu i żelaza.

W wieku XVI obszar, na którym usytuowane jest dzisiaj Miasto, pokrywała olbrzymia puszcza leśna wchodząca w skład dóbr królewskich. Poszczególne jej części nazwano: Puszcza Bolimowską, Wiskicką, Korabiewską i Jaktorowską.

Historia Żyrardowa związana jest ściśle z rozwojem przemysłu w okresie Królestwa Polskiego i koncepcją budowy na obszarze dzisiejszego Miasta zakładów włókienniczych.

Postanowiono wykorzystać w nich "machiny do tkania płótna" pomysłu znanego francuskiego konstruktora Filipa de Girarda, któremu Miasto zawdzięcza również swą nazwę.

W 1829 roku powołano do życia Towarzystwo WYROBÓW LNIANYCH, a dnia 9 sierpnia 1830 roku spisano w Warszawie akt założenia fabryki lnu pod firmą "Karol Scholtz i Spółka". Zakłady wybudowane na dobrach guzowskich rodziny Łubieńskich rozpoczęły produkcję 24 lipca 1833 roku.

Rozkwit zakładów przypada na lata 1857-1885, kiedy to właścicielami byli Karol Hielle i Karol Dittrich. Firma żyrardowska zaczęła być znana na wielu rynkach zagranicznych, a jej właściciele otrzymali tytuł "Dostawców Jego Cesarskiej Mości" oraz prawo umieszczania rosyjskiego godła państwowego na etykietach i drukach reklamowych.

Wraz z rozwojem fabryki następował systematyczny rozwój wznoszonej na gruntach folwarku Ruda Guzowska osady, która decyzją Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego otrzymała nazwę "kolonia Żyrardów".

Istotnym czynnikiem jej rozwoju było przeprowadzenie w roku 1845 odcinka Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. Żyrardów jako pierwsze osiedle przemysłowe w Królestwie Polskim otrzymał połączenie kolejowe.

Zgodnie z zamierzeniami urbanistycznymi w 1867 roku przystąpiono do wytyczania głównej osi układu przestrzennego osady i tworzenia osiedla robotniczego, położonego w większości na wschód od zabudowań fabrycznych.

W 1883 r. Żyrardów był świadkiem pierwszych na świecie strajków kobiet – szpularek. Miało to wpływ na kształtowanie się autonomii zawodowej i społecznej kobiet w nowoczesnym społeczeństwie.

W końcu XIX i na początku XX wieku wybudowano charakterystyczne dla Żyrardowa obiekty z czerwonej cegły. Wśród nich znalazły się wielorodzinne domy dla robotników, domy dla majstrów oraz kadry zarządzającej zakładami. Poza nimi wybudowano w tym okresie także liczne obiekty socjalne i placówki kulturalne, które miały służyć mieszkańcom Osady, m. in.: ochronkę dla dzieci, szpital, aptekę i ambulatorium, przytułek dla starców, łaźnię i pralnię, resursę dla urzędników fabryki, trzy szkoły, salę gimnastyczną, bibliotekę, dom ludowy, willę reprezentacyjną właścicieli zakładów oraz szkołę tkacką. Wybudowano także w tym okresie kilka świątyń, w tym dwa kościoły katolickie i jeden ewangelicki.

Większość z wymienionych budynków istnieje do dziś i pełni wyznaczone przed laty funkcje. Najstarsza część Miasta stanowi unikalny w skali europejskiej przykład kompleksowo zaprojektowanej i konsekwentnie zrealizowanej osady fabrycznej z przełomu wieków.

W 1907 roku stacja kolejowa otrzymała nazwę Żyrardów, a w 1916 roku osada uzyskała prawa miejskie.

Po I wojnie światowej Zakłady Żyrardowskie, odbudowane po zniszczeniach staraniem państwa polskiego, przejęte zostały przez francuskiego kapitalistę Marcela Boussaca. W ciągu kilkunastu lat rabunkowej gospodarki zmierzającej do zniszczenia zakładów Miasto znacznie podupadło. Dopiero w wyniku przewlekłego procesu sądowego władze państwowe odzyskały kontrolę nad fabryką.

Podczas II wojny światowej Miasto nie doznało większych zniszczeń. Po jej zakończeniu rozbudowano i zreorganizowano Zakłady dzieląc je na trzy niezależne przedsiębiorstwa.

W latach 70-tych i 80-tych w związku z dynamicznym rozwojem Miasta jako ośrodka przemysłowego, Żyrardów rozbudował się w oparciu o technologię "wielkiej płyty". Powstały nowe dzielnice mieszkaniowe, takie jak osiedla "Północ", "Teklin" czy "Batorego".

Do roku 1975 Miasto funkcjonowało w granicach województwa warszawskiego jako miasto wydzielone na prawach powiatu. W wyniku reformy administracyjnej zlikwidowano powiaty,

a Żyrardów znalazł się w granicach województwa skierniewickiego, w strefie oddziaływania aglomeracji łódzkiej. Stanowiło to próbę zerwania tradycyjnych więzi Miasta z Warszawą i spotkało się z niezadowoleniem mieszkańców.

Reforma administracyjna Polski, która weszła w życie 1 stycznia 1999 roku wprowadziła nową strukturę podziału terytorialnego, w wyniku której Żyrardów stał się siedzibą powiatu żyrardowskiego i wszedł w skład województwa mazowieckiego.

W roku 1992, w związku z kryzysem gospodarczo-ustrojowym, podjęta została decyzja o likwidacji Zakładów Lniarskich. W wyniku długotrwałego postępowania upadłościowego (próba ratowania przedsiębiorstwa poprzez powołanie we wrześniu 1993 roku spółki na majątku produkcyjnym zakładów, upadłość Zakładów w roku 1996, upadłość spółki w roku 1997) Zakłady Lniarskie w Żyrardowie ostatecznie zaprzestały produkcji w roku 2002.⁴ Tradycje lniarstwa kontynuowane są obecnie w mieście przez zlokalizowaną na terenie tzw. Wykończalni firmę TEX-LEN PLUS oraz Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda w Żyrardowie (w 2020 r. opracowano nową serię gadżetów, które będą produkowane ze słynnego żyrardowskiego lnu i sygnowane wzorami zaprojektowanymi przez Wydział Kultury i Promocji Miasta).

Dziedzictwo materialne

Od roku 2008, na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Prezydentem Miasta Żyrardowa a Wojewodą Mazowieckim, Miasto Żyrardów przejęło prowadzenie niektórych spraw wykonywanych przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Komórką właściwą do realizacji tychże zadań jest **Miejski Konserwator Zabytków**, działający w imieniu i z upoważnienia Prezydenta Miasta Żyrardowa.

Żyrardów zaliczany jest do pierwszych nowoczesnych miast w Polsce, których układ urbanistyczny i typ architektury podporządkowane zostały konsekwentnie jego funkcji, tworząc w efekcie zwarty, kompletny i zintegrowany organizm. To wyjątkowy w skali europejskiej przykład idei XIX wiecznego miasta przemysłowego o bogatej infrastrukturze oraz rozwiązaniach przestrzennych z tego okresu nawiązujących do wzorca miasta ogrodu.

⁴ Na podstawie opracowania Andrzeja Borzykowskiego, Strategia zrównoważonego rozwoju Żyrardowa do roku 2025

Miasto tworzą dwie wydzielone strefy urbanistyczne. **Osada Fabryczna**: układ urbanistyczny i zespół budowlany zachowany w ok. 96 %⁵, obejmujący obiekty, do dziś zachowujące swoje pierwotne funkcje mieszkalne, sakralne oraz użyteczności publicznej wraz z zaprojektowaną zielenią.

Z kolei teren **dawnych zakładów Iniarskich** to obszar wkomponowany wzdłuż rzeki Pisi Gągolino, w oparciu o bocznicę Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, na którym wzniesiono szereg budynków przemysłowych, zaprojektowanych zgodnie z ciągiem technologicznym przetwarzania surowca Inianego, w oparciu o najnowsze rozwiązania technologiczne. Obszar przemysłowy uległ w XX wieku licznym przemianom spowodowanym m. in. zniszczeniami wojennymi czy przekształceniami obiektów po II wojnie światowej, w związku ze zmianami technologii produkcji. Po upadku zakładów Iniarskich zaprzestano produkcji na dużą skalę. Od początku XXI wieku zabytkowe obiekty poprzemysłowe są adaptowane do nowych funkcji: usługowych, mieszkaniowych, nieuciążliwego przemysłu i rzemiosła oraz na cele muzealne.

⁵ Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Żyrardowa na lata 2014 – 2017, s. 4

Rysunek 7: Obszar Pomnika Historii

Źródło: Plan Zarządzania pomnikiem historii, Żyrardów dziewiętnastowieczna osada fabryczna, PKN ICOMOS, 2017

Pogłębione rozpoznanie i ochrona konserwatorska zabytkowych obszarów i obiektów znajdujących się w Żyrardowie rozpoczęła się w końcu lat 70-tych XX wieku. Zwieńczeniem tego etapu badań było wpisanie w 1979 r. Osady Fabrycznej do rejestru zabytków jako cennego układu urbanistycznego⁶. W kolejnych latach decyzjami skierniewickiego, a następnie mazowieckiego konserwatora zabytków, prawną ochroną obejmowano kolejne budynki i obszary

⁶ W Mieście znajduje się pięć wpisów obszarowych tj. układ urbanistyczny Osady Fabrycznej, teren Wykańczalni, obszar Centrali dawnych zakładów Inniarskich, a także układy urbanistyczne: ulicy Stefana Żeromskiego oraz alei Partyzantów i ulicy Piotra Wysockiego

poprzemysłowe, co uratowało je przed rozebraniem bądź daleko idącą przebudową, często-kroć prowadzącą do utraty charakteru i wartości zabytkowych. Ochroną konserwatorską objęty jest obszar o powierzchni około 70 ha.

Teren osady fabrycznej oraz zespołów „Centrali” i „Wykańczalni” dawnych zakładów Iniar-skich został uznany za **pomnik historii** Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 04 stycznia 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., Nr 11, poz. 59) pod nazwą „Żyrardów XIX-wieczna Osada Fabryczna”.

Miasto podjęło starania o wpisanie Żyrardowa na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Jednym z obowiązkowych załączników, wymienionych w wytycznych, jest **Plan zarządzania**, który został sporządzony dla „Żyrardowskiej Osady Fabrycznej – pomnika historii” w roku 2017. Ponadto konieczne było przygotowanie Analizy porównawczej dotyczącej wartości zespołu żyrardowskiego na tle zabytkowych zespołów przemysłowych związanych z produkcją tekstylną, ujętych na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz pozostałych XIX wiecznych zespołów pofabrycznych, która zaprezentowana została przez zespół ekspertów na początku 2021 r. Jak podkreślają autorzy analizy „Żyrardów stanowi europejskie dziedzictwo przemysłu Iniar-skiego, prezentuje wyjątkową uniwersalną wartość jako cenne ze względu na kompletność, autentyzm i wyrazistość świadectwo cywilizacji industrialnej XIX i XX w. Osada Fabryczna w Żyrardowie dokumentuje wymianę wartości w sferze koncepcji gospodarczych, technicznych, urbanistyczno-architektonicznych i społecznych”⁷.

Ponadto w Żyrardowie znajdują się 373 zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji, w tym 205 wpisanych do rejestru zabytków.⁸

W ewidencji zabytków województwa mazowieckiego znajdują się 454 zabytki ruchome z terenu Gminy, w tym 113 wpisanych do rejestru zabytków⁹, są to m. in.: groby lub nagrobki (na cmentarzu rzymsko-katolickim, ewangelicko-augsburskim położonym przy ul. Kasztanowej i żydowskim przy ul. Mireckiego), wyposażenie kościołów (p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, Matki Bożej Pocieszenia oraz św. Karola Boromeusza), dworca kolejowego, zespołu

⁷ <https://www.zyrardow.pl/zyrardowskie-starania-o-wpis-na-liste-unesco/>

⁸ Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 82

⁹ Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Żyrardowa na lata 2014 – 2017, s.33

pałacowego Dittricha, Biura Głównego Zakładów Lniarskich (Kantor), Resursy oraz maszyny i wyposażenie z zakładów lniarskich.

W granicach administracyjnych Miasta Żyrardowa znajduje się 11 **stanowisk archeologicznych** ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, związanych z epoką kamienia, brązu, starożytności i średniowiecza, w tym głównie ślady osadnictwa i skarby. Ważnym źródłem dla badań nad dziedzictwem Miasta i regionu są dokumenty i akta przechowywane w Archiwum Państwowym w Grodzisku Mazowieckim.

Jak wskazuje **Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Żyrardowa na lata 2014 – 2017** stan zachowania części zabytków nieruchomych ocenia się jako zły i wymaga podjęcia natychmiastowych prac remontowych i konserwatorskich. W tej kategorii zdecydowaną większość stanowią budynki gospodarcze (tzw. drewniane komórki) z terenu Osady Fabrycznej.

W Planie na podstawie oceny stanu zachowania zabytków w Żyrardowie oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych zewnętrznych i wewnętrznych wskazano priorytety dla działań związanych z ochroną dziedzictwa:

1. Priorytet 1. Rewitalizacja i ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego jako element rozwoju gospodarczego Miasta:
 - Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
 - Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne,
 - Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
2. Priorytet 2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego:
 - Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego,
 - Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Miasta,
3. Priorytet 3. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości:

- Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych,
- Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym Miasta,
- Promocja dziedzictwa kulturowego Gminy służąca kreacji produktów turystyki kulturowej,
- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym Miasta.

Miasto podejmuje starania w celu rewitalizacji zabytkowej zabudowy, jak również zagospodarowania podwórek. Część obiektów Osady została odnowiona, odrestaurowano m.in. zabytkowy budynek Resursy i Kantoru, częściowo budynek Ochronki, odnowiono Park i Willę Dittricha. Budynkom pofabrycznym nadano nowe funkcje takie jak usługowe, handlowe, gastronomiczne, a także kulturalne – Muzeum Lniarstwa.

Dziedzictwo niematerialne

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi działania mające na celu stworzenie rejestru dziedzictwa niematerialnego w Polsce. Z terenu Miasta Żyrardowa Miejski Konserwator Zabytków zgłosił do tego rejestru trzy aspekty spośród lokalnych tradycji i umiejętności: specyficzny język, który był używany w tutejszej fabryce. Stanowił on połączenie zwrotów pochodzących z języka niemieckiego, czeskiego, rosyjskiego i polskiego. W związku z likwidacją zakładów oraz zaawansowanym wiekiem dawnych pracowników, istnieje zagrożenie zaniku tego elementu lokalnego dziedzictwa. Wyjątkowe umiejętności związane z fabryką to obsługa, regulacja i naprawa starych maszyn, szczególnie ważne w kontekście planów stworzenia w Żyrardowie żywego muzeum lniarstwa. Ponadto ochroną należałoby objąć lokalne legendy związane z funkcjonowaniem i historią Miasta i regionu.

Do dziedzictwa niematerialnego zaliczyć można również ważne osoby związane z historią Miasta jak i przemysłu lniarskiego, wśród których wskazać należy z pewnością Karola Hielle i Karola Dittricha – właścicieli fabryki czy Filipa de Girarda wynalazcę maszyny tkackiej, któremu Miasto zawdzięcza również swą nazwę. Honorowym obywatelem Żyrardowa jest Józef Piłsudski.

1.3 Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

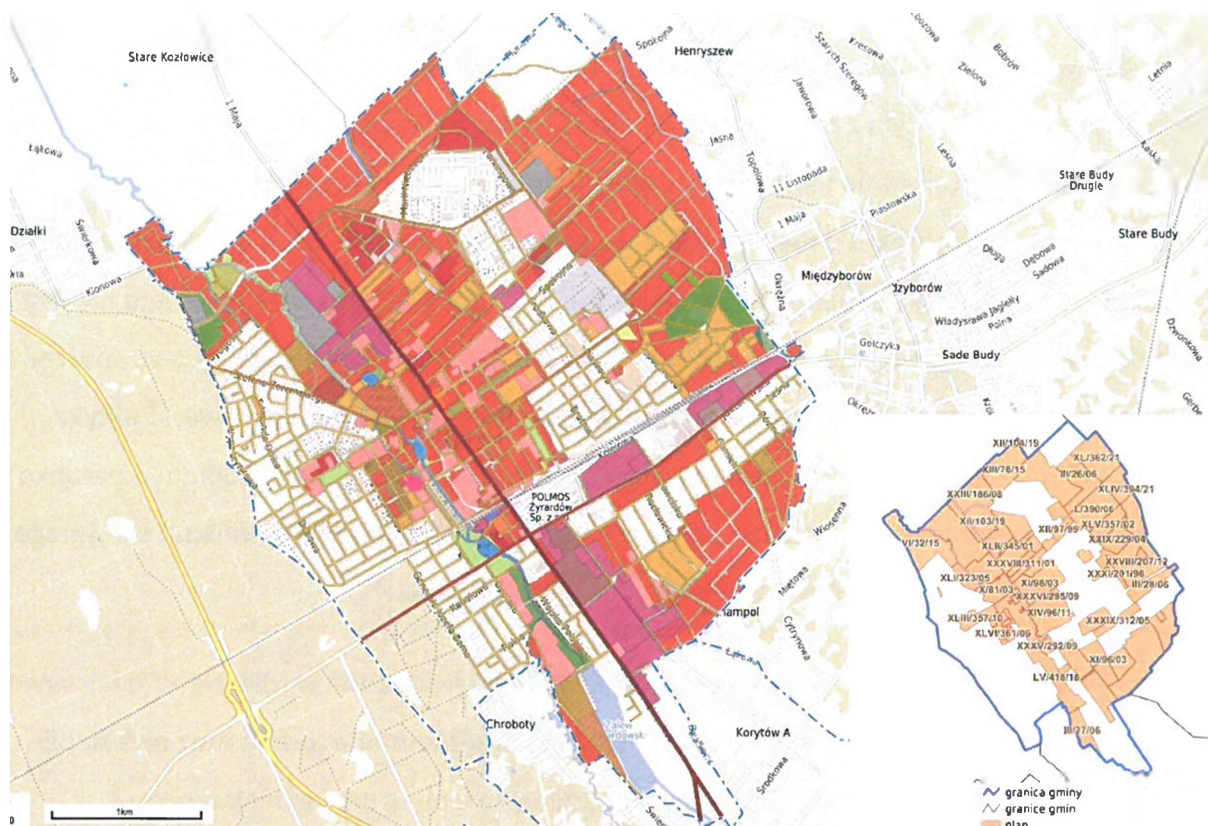
Nadrzędnym dokumentem planistycznym związanym z kształtowaniem i prowadzeniem polityki przestrzennej, w tym z określeniem lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Sporządzane jest ono dla obszaru danej jednostki terytorialnej. Zgodnie z art. 9 ust. 5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. D. U. z 2022 r. poz. 503), studium nie jest aktem prawa miejscowego, jednak zgodnie z art. 9 ust. 4 wiąże organy gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (plany miejscowe). Polityka przestrzenna Miasta Żyrardowa jest obecnie realizowana na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Żyrardowa (zmiana) przyjętego uchwałą Rady Miasta Żyrardowa z dnia 30 września 2010 roku¹⁰.

Aktami prawa miejscowego regulującymi planowanie przestrzenne w Mieście są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Ustalenie przeznaczenia terenu oraz określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu w planie miejscowym jest spójne z określoną w Studium polityką przestrzenną gminy. Planowanie przestrzenne oparte na obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wpływa na racjonalne planowanie rozwoju zabudowy oraz rozwoju sieci infrastruktury technicznej i drogowej. Wpływa także pozytywnie na transparentność i pozwala na partycypację obywatelską mieszkańców, a zatem zapobiega konfliktom przestrzennym i środowiskowym.

W 2021 r. na obszarze Miasta Żyrardowa obowiązywało 65 planów miejscowych uchwalonych w latach 1996-2021. Część z nich stanowią plany sporządzone na podstawie przepisów nie obowiązującej już ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. 1999 nr 15 poz. 139 ze zm.). Plany obejmowały 844 ha, co stanowi ok. 60% powierzchni Miasta. Tereny nieobjęte planami znajdują się głównie w części zachodniej i centralnej Miasta.

¹⁰ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XLIX/413/10 z dnia 30 września 2010 r.

Rysunek 8: Mapa terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Źródło: <https://zyrardow.e-mapa.net/wykazplanow/>, <https://zyrardow.e-mapa.net/>

Ponadto w 2021 r. 9 planów było procedowanych.

Na terenach nieobjętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wydaje się decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Aby ograniczyć lokalizowanie przypadkowych i rozporoszonych inwestycji nad ładem przestrzennym Miasta czuwają urbaniści. W związku z tym przed każdą wydaną decyzją dokonywana powinna być analiza na podstawie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. D. U. z 2022 r. poz. 503), której wyniki zawierają określenie funkcji zabudowy oraz cechy zabudowy i zagospodarowania terenu dla danej inwestycji.

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Urząd Miasta Żyrardowa w latach 2017-2020 wydano łącznie 318 decyzji o warunkach zabudowy.

Tabela 2: Liczba decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2017-2020

Rodzaj inwestycji	2017	2018	2019	2020
Budynki jednorodzinne	12	8	9	10
Budynki wielorodzinne i zespoły mieszkaniowe	2	0	0	3
Obiekty usług publicznych	1	1	0	0
Obiekty usług komercyjnych	6	5	5	3
Obiekty przemysłowe	2	0	0	0
Garaże	6	6	3	3
Parkingi	2	0	0	0
Sieci uzbrojenia i przyłącza	30	16	24	12
Inne (przebudowy, nadbudowy, rozbudowy, budynki gospodarcze, ogrodzenia itp.)	56	38	28	27
Razem	117	74	69	58

Źródło: Raport o Stanie Miasta 2020, s. 15

Należy zwrócić uwagę, że liczba decyzji z roku na rok maleje, co zapewne wiąże się z faktem, że coraz większy obszar Miasta pokrywany jest planami zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie Miasta Żyrardowa zlokalizowane są tereny zamknięte PKP o powierzchni 21,88 ha znajdujące się w pobliżu linii kolejowej.¹¹

Tabela 3: Powierzchnia ewidencyjna gruntów w Żyrardowie według sposobu użytkowania w 2020 r.

Rodzaj użytku gruntowego	Powierzchnia [m ²]	Udział w powierzchni Żyrardowa
Grunty rolne	855 036	24,27 %
Użytki rolne, z tego:	853 534	24,23 %
grunty orne	592 889	16,83 %
sady	0	0,00 %
łąki	79 255	2,25 %
pastwiska	103 712	2,94 %
inne	77 678	2,21 %

¹¹ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, s. 227

Nieuzytki	1 502	0,04 %
Grunty leśne	23 916	0,68 %
Lasy	17 972	0,51 %
Grunty zadrzewione i zakrzewione	5 944	0,17 %
Grunty zabudowane i zurbanizowane	1 196 247	33,96 %
Tereny mieszkaniowe	335 352	9,52 %
Tereny przemysłowe	18 825	0,53 %
Inne tereny zabudowane	204 945	5,82 %
Zurbanizowane tereny niezabudowane	209 618	5,95 %
Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	427 507	12,14 %
Użytki kopalne	0	0,00 %
Tereny komunikacyjne, z tego:	1 430 148	40,60 %
drogi	1 396 217	39,64 %
koleje	0	0,00 %
inne użytki komunikacyjne	0	0,00 %
grunty pod budowę dróg	33 931	0,96 %
Użytki ekologiczne	0	0,00 %
Grunty pod wodami	15 989	0,45 %
Wody płynące	15 989	0,45 %
Wody stojące	0	0,00 %
Tereny różne	1 312	0,04 %
Ogółem powierzchnia ewidencyjna	3 522 648	100,00 %

Źródło: Raport o Stanie Miasta 2020, s. 38

W 2020 r. powierzchnia ewidencyjna gruntów wynosiła 3.522.648 m². Wśród ewidencjonowanych terenów przeważały drogi, które stanowiły 40,60% (wzrost od 2018 r. o 8,27 p. proc,

mimo, że powierzchnia spadła o 44.291 m²). Grunty rolne (w tym głównie grunty orne) stanowiły 24,26% (wzrost o 6,07 p. proc.). Znaczący spadek natomiast nastąpił w gruntach zabudowanych i zurbanizowanych z 48,22% w 2018 r. do 33,96% w 2020 r. (licząc powierzchnię jest to spadek o 1.003.037 m²).

Gospodarka nieruchomościami

Na koniec 2020 r. Miasto było właścicielem 389,56 ha gruntów, które stanowiły 27,1% (spadek o 4,5 p. proc. od 2018 r.) w ogólnej powierzchni Miasta Żyrardów (1.435 ha). Część tych gruntów o powierzchni 42,27 ha (10,9%) została przekazana w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym i prawnym, 36,41 ha była w użytkowaniu ogrodów działkowych (9,3%), a 11,29 ha w trwałym zarządzaniu jednostek samorządowych (2,9%).

Miasto Żyrardów było właścicielem 2.459 działek (2.422 w 2018 r.) będących w zasobie (w tym 2 zlokalizowanymi poza granicami Miasta: w Gminie Wiskitki i Radziejowice) o łącznej powierzchni 3.533.391 m² (3.560.961 m² w 2018 r.), w tym 10.743 m² położonych poza Miastem.

Ponadto Miasto było użytkownikiem wieczystym 32 działek (położonych na terenie Miasta) o łącznej powierzchni 49.727 m² (35 działek o powierzchni 56.317 m² w 2018 r.).¹²

¹² Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2019, 2020

W badanym okresie zarówno liczba jak i powierzchnia zbywanych nieruchomości spada. Wśród nabywanych gruntów większość stanowią tereny pod budowę ulic (9.511 m² w 2018 r., 2.962 m² w 2019 r. oraz 9.144 m² w 2020 r.).

Uwarunkowania przestrzenne wynikające z dokumentów na poziomie regionalnym

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego przyjęty w 2018 r.¹³ uwzględnia wytyczne dla Miasta Żyrardowa w zakresie:

- rozwoju sieci transportu zbiorowego poprzez tworzenie lokalnego punktu przesiadkowego (węzła),
- rozwoju efektywnej sieci transportu rowerowego poprzez tworzenie trasy o zasięgu ponadregionalnym wzdłuż linii kolejowych na osi Żyrardów – Warszawa,
- zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazów kulturowych poprzez wspieranie ośrodka tożsamości kulturowej regionu jakim jest Żyrardów.

Ponadto Miasto zostało zaklasyfikowane w Planie jako obszar posiadający duży potencjał do rozwoju turystyki miejskiej i kulturowej w oparciu o bogate walory historyczno-kulturowe i obiekty przemysłowe.

Analizując strukturę przestrzenną należy stwierdzić, że Miasto posiada czytelny, usystematyzowany układ zabudowy przy zróżnicowanej rozdzielności funkcjonalnej terenów. Jednorodność funkcjonalna dotyczy głównie osiedli, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz wielorodzinnej. Zabudowa ta wykształciła się poza centralnym obszarem Miasta, a więc poza częścią zabytkową, co jest korzystne, ponieważ nie koliduje z substancją zabytkową. Z kolei zabudowa produkcyjna lokowana była głównie w pasie pomiędzy terenami PKP, a ul. Jaktorowską (droga wojewódzka nr 719), wzdłuż ul. Mickiewicza (poniżej ul. Jaktorowskiej) oraz ul. Przemysłowej. Zabudowa usługowo-produkcyjna i mieszkaniowa usytuowana jest po południowej stronie ul. Jaktorowskiej. Jest to zabudowa mieszana, w której występują różne formy architektoniczne.

Przestrzeń otwartą na terenie Miasta stanowią pozostałości gruntów rolnych w części północnej i północno-wschodniej oraz dolina rzeki Pisi Gągoliny. Sama dolina rzeki w niektórych

¹³ Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego nr 22/18 z dnia 19 grudnia 2018 r.

miejscach, głównie w centralnej części na wysokości ulicy Okrzei i Limanowskiego, jest znacznie zabudowana. Jak postuluje Studium, wskazane jest zachowanie istniejącego stanu doliny, bez wprowadzania do niej intensywnej zabudowy.

Ponadto sugerowana jest kontynuacja istniejących trendów w zagospodarowaniu Miasta, przy zachowaniu ujednoliconej formy architektonicznej budynków.

Miasto Żyrardów stanowi obszar silnie zurbanizowany o niewielkich rezerwach terenowych dla rozwoju mieszkalnictwa. Dlatego potencjalne tereny rozwojowe mogą stanowić obszary gmin ościennych leżące w bezpośrednim sąsiedztwie Miasta (np. wieś Międzyborów w Gminie Jaktorów lub Działki w Gminie Wiskitki).

W planowaniu rozwoju Żyrardowa należy zatem brać pod uwagę także otoczenie Miasta i powiązania funkcjonalno-przestrzenne.

1.4 Rewitalizacja

Przez lata rozwój Żyrardowa uzależniony był od fabryki Lniarskiej. Niestety, działalność Zakładów Przemysłu Lniarskiego zakończyła się przewlekłym procesem upadłościowym, negatywnie wpływającym przede wszystkim na lokalny rynek pracy, generując kolejne problemy społeczne: znaczne osłabienie więzi społecznych, niski stopień aktywności mieszkańców i ich identyfikowania się z Miastem, a także odpływ głównie młodych i wykształconych mieszkańców do stolicy. Likwidacja zakładów Lniarskich wiąże się również z postępującą degradacją przestrzeni pofabrycznych. Skala problemu zmobilizowała władze Miasta już w 2000 r. do podjęcia prac w celu opracowania zintegrowanego programu rewitalizacji obejmującego kwestie społeczne, gospodarcze i przestrzenne.

Ogromnym potencjałem Żyrardowa jest zabytkowe centrum Miasta, które stanowi XIX-wieczna Osada Fabryczna będąca cennym dziedzictwem europejskiej kultury materialnej. To jedyny w Europie zachowany prawie w całości „żyjący” zespół urbanistyczno-architektoniczny miasta przemysłowego przełomu XIX i XX wieku. Cały obszar Osady Fabrycznej ze względu na unikalny układ urbanistyczny wpisany jest do rejestru zabytków i znajduje się w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej. W sąsiedztwie osady znajdują się niezwykle atrakcyjne inwestycyjnie tereny poprzemysłowe, obfitujące w perełki architektury industrialnej.

Niestety obszar Osady Fabrycznej jest w dużym stopniu zdegradowany, a większość znajdujących się tu budynków jest w złym stanie technicznym. Zabytkowe centrum Żyrardowa wymaga więc konsekwentnie realizowanego, zakrojonego na szeroką skalę procesu rewitalizacji.

Urząd Miasta Żyrardowa w lutym 2017 roku uchwalił aktualizację Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do 2020 roku¹⁴ zgodnie z instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencjami dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego. Celem nadrzędnym Programu stało się: ożywienie społeczno-gospodarcze wyznaczonego obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie skali występowania na nim negatywnych zjawisk kryzysowych.¹⁵

Równolegle w Urzędzie Miasta Żyrardowa trwały prace nad przygotowaniem gminnego programu rewitalizacji (GPR) zgodnie z ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku. W związku z tym w 2018 roku zostały podjęte dwie ważne dla tego procesu uchwały tj. uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr LIX/456/18 z dnia 30 sierpnia 2018 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Żyrardowa oraz uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr LXI/467/18 z dnia 11 października 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa.¹⁶

Po prawie pięciu latach intensywnych prac z zaangażowaniem w proces rewitalizacji mieszkańców Miasta (zgodnie z obowiązującą ustawą o rewitalizacji) Rada Miasta Żyrardowa w dniu 28 stycznia 2021 roku uchwaliła **Gminny Program Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030**¹⁷.

Wizja obszaru rewitalizacji brzmi: „W 2030 roku obszar rewitalizacji jest sercem „odrodzonego” miasta, w którym historia przenika się z teraźniejszością. Atrakcyjna przestrzeń miejska tętni życiem, w wyniku zaangażowania i aktywności mieszkańców. Postępuje intensywny

¹⁴ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXIX/262/17 z dnia 8 lutego 2017 r.

¹⁵ Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do 2020 roku, s. 104

¹⁶ <http://rewitalizacja.zyrardow.pl/rewitalizacja/>

¹⁷ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXIV/289/21 z dnia 28 stycznia 2021 r.

rozwój lokalny, oparty na dziedzictwie kulturowym, dzięki wzrastającej przedsiębiorczości i integracji społecznej.”

Z kolei misją procesu rewitalizacji, która stanowi główny cel, jak również deklarację, w jakim kierunku będą zmierzały podejmowane działania, jest stworzenie atrakcyjnego miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Cele strategiczne obejmują:

1. Kompleksowe rozwiązanie problemów mieszkańców i ich aktywizację,
2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i potencjału organizacji pozarządowych,
3. Poprawę warunków życia i podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej.

Obszar rewitalizacji Miasta Żyrardowa ujęty w Programie (wyznaczony uchwałą Radu Miasta Żyrardowa nr LIX/456/18 z dnia 30 sierpnia 2018 r.) zajmuje 168,31 ha (11,86% powierzchni Miasta). Liczba ludności to 10.391 osób, czyli 27,04% mieszkańców Żyrardowa. Swoim zasięgiem obejmuje centralną część Miasta. Jego struktura funkcjonalno-przestrzenna jest zróżnicowana. W granicach obszaru wyróżnia się teren uznany za pomnik historii pn. Żyrardów - XIX-wieczna Osada Fabryczna, który obejmuje ówczesne zabudowania fabryczne, osiedle robotnicze i willowe, obiekty użyteczności publicznej oraz park. Ponadto w granicach obszaru znajduje się zabudowa kamienicowa, blokowa, a także jednorodzinna powstała w różnych okresach rozwoju Miasta.

Rysunek 10: Obszar rewitalizacji Miasta Żyrardowa

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030, s. 19

Na obszarze rewitalizacji planowana jest realizacja przedsięwzięć podstawowych (36) oraz uzupełniających (10) o charakterze zarówno społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcyjnym, jak i technicznym.

Tabela 5: Lista przedsięwzięć podstawowych oraz uzupełniających w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Podmioty realizujące
Przedsięwzięcia podstawowe		
1.	Program remontowy budynków mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem terenu	Wspólnoty mieszkaniowe, Miasto Żyrardów, właściciele lub użytkownicy wieczności nieruchomości

2.	Modernizacja obiektu szpitalnego „Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego” Sp. z o. o. w Żyrardowie	Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego Sp. z o. o.
3.	„Kulturalne Ożywienie”	Centrum Kultury w Żyrardowie, Miasto Żyrardów
4.	MODELOWA ULICA - przebudowa ul. Lniarskiej	Miasto Żyrardów
5.	Budowa, przebudowa i remont dróg	Miasto Żyrardów
6.	MODELOWE PODWÓRKO - adaptacja na potrzeby mieszkańców podwórka na terenie osady fabrycznej	Miasto Żyrardów, Wspólnota mieszkaniowa
7.	Szkoła na miarę XXI wieku	Miasto Żyrardów, Szkoła Podstawowa nr 1, Szkoła Podstawowa nr 2, Szkoła Podstawowa nr 6
8.	Prace remontowe i konserwatorskie w obiektach Kościoła p.w. Matki Bożej Pocieszenia i plebanii wraz z zagospodarowaniem terenu wokół nich oraz programem aktywizacji społecznej	Rzymskokatolicka Parafia Matki Bożej Pocieszenia
9.	Modernizacja budynku przy ul. Waryńskiego 1 wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego	Miasto Żyrardów, Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Żyrardów Sp. z o. o., Fundacja im. św. Michała Archanioła
10.	Prace remontowe i konserwatorskie w dawnej wozowni Straży Ogniowej	Miasto Żyrardów, Ochotnicza Straż Pożarna Żyrardów
11.	Adaptacja pomieszczeń piwnic do celów użytkowych w budynku biurowym przy ul. 1 Maja 60	Żyrardowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o., Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żyrardowie
12.	Modernizacja i rozwój sieci monitoringu miejskiego	Straż Miejska w Żyrardowie, Miasto Żyrardów
13.	Hotel - Muzeum „Stara Elektrownia”	Stara Przędzalnia Sp. z o. o.

14.	Dom Seniora „Park Residence”	Nowy Świat 11 Sp. z o. o.
15.	CAK - Centrum Aktywności Kulturalnej	Stowarzyszenie OTWÓRZ
16.	Apart Hotel nad rzeką	CORN BIUR-MARSp. zo .o.
17.	Renowacja budynku mieszkalnego wielo-rodzinnego przy ul. Kościuszki	CORN BIUR-MARSp. zo .o.
18.	Mieszkam nad rzeką	CORN BIUR-MARSp. zo .o.
19.	Centrum Teleopieki	Przedsiębiorstwo Społeczne ŚMA non profit Sp. z o. o., Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
20.	Rozwój bazy usług opiekuńczych dla dzieci w wieku do lat 3	Przedsiębiorstwo Społeczne ŚMA non profit Sp. z o. o.
21.	Żyrardowski Uniwersytet Kultury	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Pawła Hulki-Laskowskiego
22.	Profilaktyka dzieci i młodzieży dzisiaj, jako zapobieganie re-rewitalizacji ludzi w kolejnych dekadach	Stowarzyszenie Oratorium św. Jana Bosko
23.	Centrum Obsługi Mieszkańców i nowoczesna biblioteka publiczna - adaptacja zabytkowego budynku kantoru	Miasto Żyrardów
24.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	Miasto Żyrardów
25.	Rozwój i modernizacja sieci dróg rowerowych	Miasto Żyrardów
26.	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez budowę parkingów „Parkuj i Jedź”	Miasto Żyrardów
27.	Rewaloryzacja zabytkowego obiektu przedszkola nr 9	Miasto Żyrardów
28.	Eko-Żyrardów	Miasto Żyrardów
29.	Wzmacnianie kompetencji uczniów i nauczycieli	Miasto Żyrardów, placówki oświatowe w Żyrardowie, organizacje pozarządowe

30.	Modernizacja i rozwój sieci oświetlenia miejskiego	Miasto Żyrardów
31.	Centrum Usług Społecznych	Miasto Żyrardów, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
32.	Wzmacnianie kompetencji i umiejętności osób, celem aktywizacji zawodowej	Miasto Żyrardów, Żyrardowska Federacja Organizacji Społecznych „DZIAŁAJ.MY”, instytucje, organizacje, podmioty gospodarcze \$
33.	Partycypacja i aktywizacja potencjału mieszkańców i lokalnych organizacji społecznych	Miasto Żyrardów, Stowarzyszenie Słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Żyrardowie, Żyrardowska Federacja Organizacji Społecznych „DZIAŁAJ.MY”, organizacje pozarządowe
34.	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu	Miasto Żyrardów
35.	Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości i rozwoju ekonomii społecznej	Miasto Żyrardów, Żyrardowska Federacja Organizacji Społecznych "DZIAŁAJ.MY"
36.	Lofty Dittricha - rewitalizacja na Bielniku	„Warsaw Investments” sp. z o.o.
Przedsięwzięcia uzupełniające		
A	Ośrodek Hospicyjny w Żyrardowie	Stowarzyszenie „Nieść Ulgę w Cierpieniu” im. Ojca Pio i Matki Teresy w Żyrardowie
B	Centrum Usług Rodzinnych	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i Powiatowe Centrum Pomocy Rodziny
C	Bezpieczny przejazd przez tory kolejowe	Miasto Żyrardów
D	Poprawa i rozwój infrastruktury rekreacyjno- wypoczynkowej	Miasto Żyrardów
E	Rozwój infrastruktury przedszkolnej	Miasto Żyrardów
F	Modernizacja targowiska miejskiego	Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Żyrardów Sp. z o. o.

G	Rozwój infrastruktury kulturalnej	Miasto Żyrardów
H	Zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpożarowego	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” Sp. z o. o.
I	Popularyzacja wiedzy o historii i zabytkach Żyrardowa	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa, Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Żyrardowie
J	Żyrardowski Program Oddłużenia	Miasto Żyrardów

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030

12 października 2021 r. na podstawie Uchwały Rady Miasta¹⁸ Prezydent Miasta Żyrardowa powołał Komitet Rewitalizacji¹⁹ stanowiący forum współpracy i dialogu interesariuszy, który będzie pełnił funkcję opiniotwórczo-doradczą dla Prezydenta. W skład komitetu weszło 18 osób przedstawicieli różnych środowisk, w tym mieszkańców, organizacji pozarządowych czy właścicieli nieruchomości, a także samorządu. Kadencja Komitetu trwa do 2025 r., a spotkania odbywać się będą nie rzadszej niż raz na kwartał.

W latach 2019-2020 organizowany był **konkurs ofert dla organizacji pozarządowych** na projekty realizowane na obszarze rewitalizacji i na rzecz jego mieszkańców. Jedna organizacja mogła ubiegać się maksymalnie o wsparcie 3 projektów, każdy o wartości od 500,00 zł do 12.500,00 zł. W 2019 r. dofinansowano 10 projektów złożonych przez 6 organizacji na łączną kwotę 123.763,00 zł, natomiast w 2020 r. 12 projektów złożonych przez 7 organizacji na kwotę 112.500,00 zł. Projekty miały charakter głównie integracyjny (aktywności czasu wolnego). W 2021 r. zmieniono formułę i 9 organizacjom pozarządowym przyznano dofinansowanie w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327), na realizację działań społecznych skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji (13 umów na łączną kwotę 125.000,00 zł).

¹⁸ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXVIII/326/21 z dnia 28 kwietnia 2021 r.

¹⁹ Zarządzenie Prezydenta Miasta Żyrardowa z dnia 12 października 2021 r. nr 245/2021

1.5 Infrastruktura komunikacyjna

Sieć drogowa

Miasto Żyrardów jest historycznie rozdzielone szlakami komunikacyjnymi na cztery części:

1. na kierunku północ-południe ulicą 1 Maja (dawna droga krajowa nr 50), która w 2012 r. została przekazana Miastu w związku z oddaniem do użytkowania nowej obwodnicy Żyrardowa;
2. na kierunku wschód-zachód linią kolejową nr 1 (tzw. Trakt Warszawsko - Wiedeński).

W Mieście obowiązuje „**Program budowy i przebudowy dróg miejskich na lata 2012 – 2016**”²⁰, który decyzją Rady Miasta Żyrardowa został przedłużony do 31 grudnia 2023 r.²¹ ze względu na to, że w dalszym ciągu nie został w całości zrealizowany.

²⁰ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XVII/140/11 z dnia 29 grudnia 2011 r.

²¹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XLVI/414/21 z dnia 16 grudnia 2021 r.

Rysunek 11: Miasto Żyrardów - główna sieć drogowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Przestrzennej Urzędu Miasta Żyrardów, <https://zyrardow.e-mapa.net/>

Drogi Wojewódzkie

Przez Miasto przebiega droga wojewódzka nr 719 (ciąg ulic Jaktorowska i Reymonta) na odcinku ok. 3,7 km. Droga została gruntownie przebudowana w 2013 r. przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie.

Drogi powiatowe

Na terenie Miasta w 2020 r. znajdowało się 6,43 km dróg powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej będącymi fragmentami dróg 4729W i 4730W.

Tabela 6: Wykaz dróg powiatowych w granicach administracyjnych Miasta Żyrardowa

Numer drogi	Przebieg drogi w Mieście	Odcinek ulicy	Długość [m]
4729W	Młyńska	gr. Miasta – ul. Mokra	295
4729W	Mokra	ul. Młyńska – ul. Żeromskiego	555
4729W	Żeromskiego	ul. Mokra – ul. Limanowskiego	1 287
4730W	Skrowaczewskiego	ul. 1 Maja – ul. Kpt. S. Pałaca	954
4730W	Kpt. S. Pałaca	ul. Skrowaczewskiego – ul. Rotmistrza W. Pileckiego	520
4730W	Rotmistrza Witolda Pileckiego	ul. Kpt. S. Pałaca – ul. Mireckiego	1 435
4730W	Mireckiego	ul. Rotmistrza W. Pileckiego – ul. 1 Maja	1 384
Razem			6 430

Źródło: <https://www.pzd-zyrardow.pl/30,wykaz-drog-powiatowych-w-granicach-administracyjnych-miasta-zyrardowa>

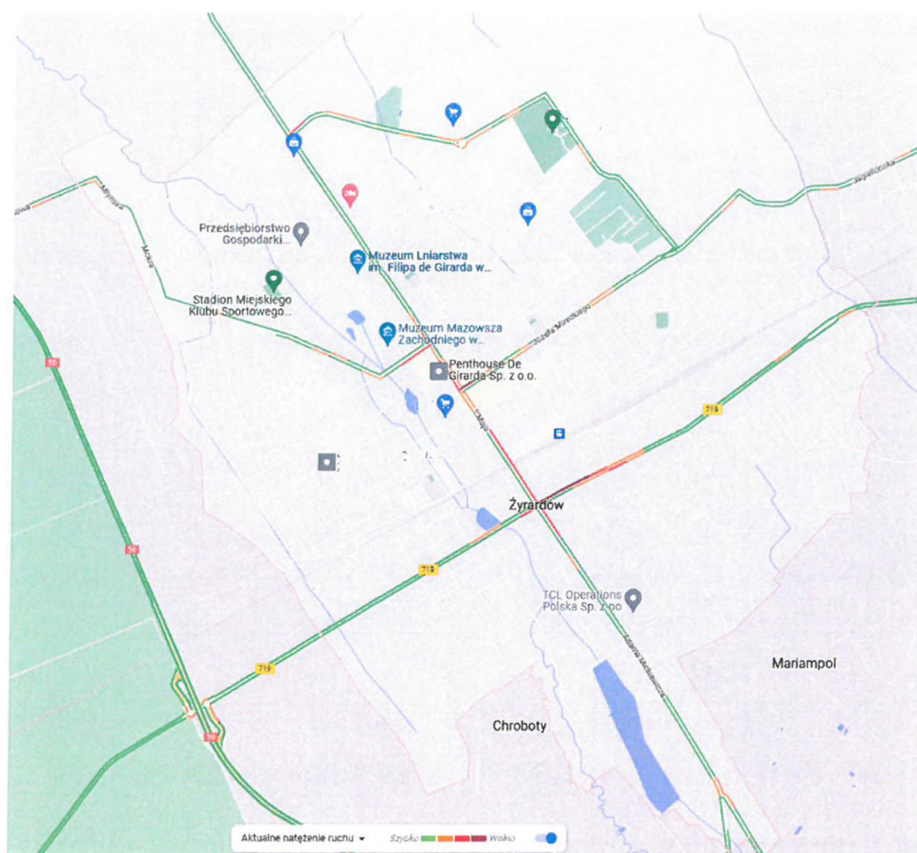
Funkcję zarządcy drogi powiatowej nr 4729W w granicach administracyjnych Miasta Żyrardowa pełni Prezydent Miasta Żyrardowa. Natomiast zarządcą drogi powiatowej nr 4730W w granicach administracyjnych Miasta Żyrardowa pełni Zarząd Powiatu Żyrardowskiego, przy czym do Urzędu Miasta należy jej bieżące i zimowe utrzymanie.

Drogi gminne

Całkowita długość dróg gminnych w Żyrardowie w 2020 r. wynosiła 103,8 km, z czego 78,92 km było utwardzone (76%).²²

²² Raport o Stanie Miasta 2020, s. 24

Rysunek 12: Natężenie ruchu na głównych ulicach Miasta Żyrardowa w godzinach szczytu (godz. 15:00, czwartek 24 marca 2022 r.)

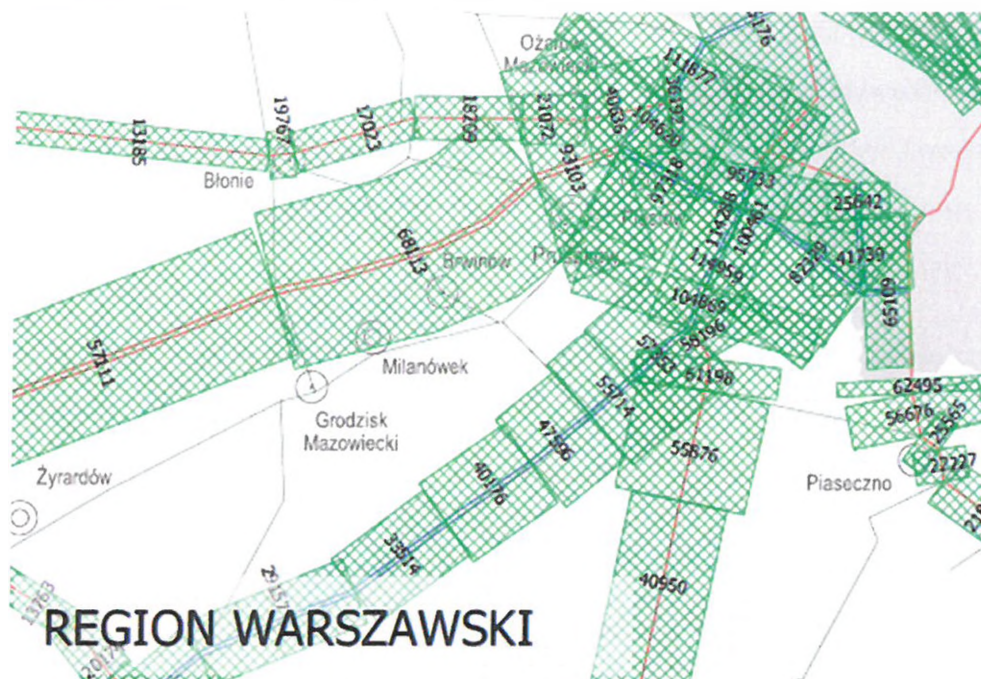

Źródło: <https://www.google.pl/maps>

Ruch drogowy koncentruje się na głównych ośiach Miasta: ul. 1 Maja / ul. A. Mickiewicza oraz drodze 719 i w godzinach szczytu, szczególnie na skrzyżowaniu tych ulic jak i ważniejszych dojazdach (ul. L. Waryńskiego, ul. J. Mireckiego, ul. S. Okrzei, ul. B. Limanowskiego), tworzą się tam korki.

A map of the study area in the Lublin voivodeship. The map shows a network of roads and several villages. Czerwonia-Wies is highlighted with a blue rectangle. Other labeled villages include Złota, Broki, Teresin, Bramki, Błonie, Rokietno, and Maciejów. A scale bar indicates distances up to 10 km.

Rysunek 14: Natężenie ruchu na głównych drogach krajowych w 2020 r.

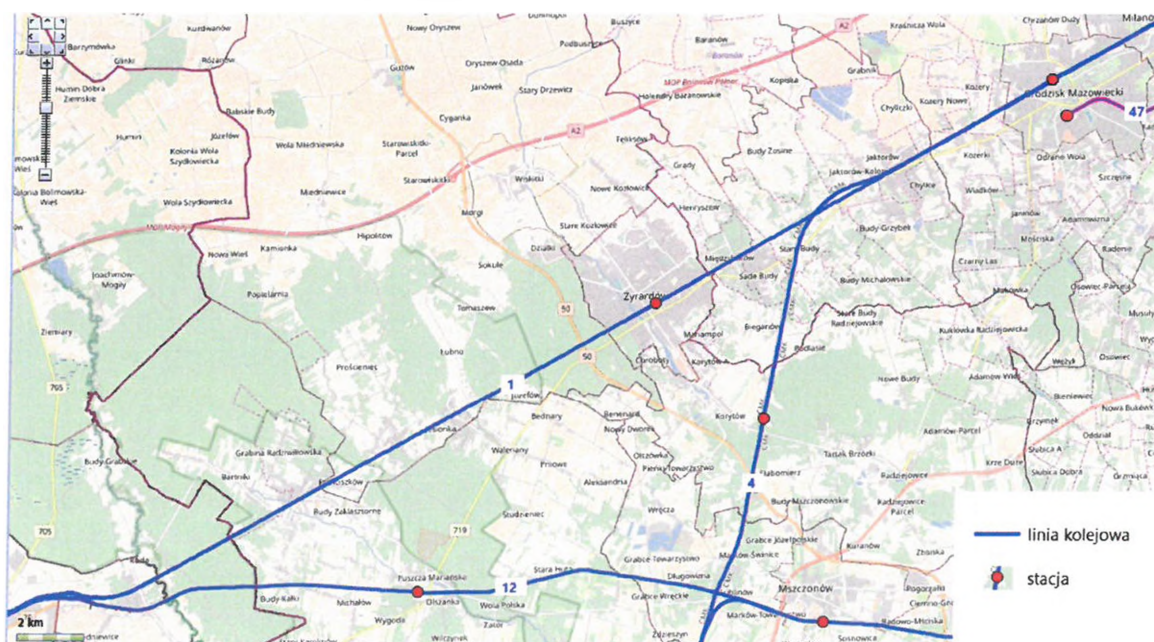

Źródło: Generalny pomiar ruchu 2020/21 średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych na drogach krajowych, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Sieć kolejowa

Przez Miasto Żyrardów przebiega linia kolejowa nr 1 relacji Warszawa Zachodnia – Katowice (dawniej Droga Żelazna Warszawsko-Wiedeńska) z odgałęzieniem na Łódź.

Rysunek 15: Mapa linii kolejowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://mapa.plk-sa.pl/>

Na terenie Żyrardowa znajduje się dworzec kolejowy (ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 1). To zabytkowy budynek (wpisany do rejestru zabytków) z okresu dwudziestolecia międzywojennego w stylu dworkowym zaprojektowany w pracowni sekcji architektonicznej Wydziału Drogowego Warszawskiej Dyrekcji Kolejowej kierowanej przez Bronisława Brochowicza-Rogowskiego, a następnie Romualda Millera (pierwotnie budynek zbudowano w 1845 r., został odbudowany po zniszczeniach wojennych w 1924 r.).

Dzięki swojemu położeniu Żyrardów posiada bardzo dobre połączenia nie tylko z Warszawą i Łodzią (Skierniewice), ale także z większością dużych ośrodków miejskich w kraju. W Mieście zatrzymują się pociągi PKP IC, Koleje Mazowieckie, TLK oraz Polregion.

Czas dojazdu do stacji Warszawa Centralna to, w zależności od rodzaju połączenia, od 30 min do 1 h i 20 min (średnio 5 połączeń w ciągu godziny), a do Łodzi Fabrycznej od 55 min do 1h i 10 min (średnio 5 połączeń w ciągu godziny).

Zgodnie z przyjętym przez Sejmik Województwa Mazowieckiego „**Programem rozwoju i modernizacji technologicznej transportu szynowego w województwie mazowieckim**”²³ przebiegająca przez Żyrardów linia kolejowa nr 1 została zaliczona do 5 korytarza (SW) Warszawa – Łódź.

²³ Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego nr 116/5/14 z dnia 16 grudnia 2014 roku

Rysunek 16: Korytarz 5 (SW) Warszawa – Łódź schemat docelowy po realizacji etapu II Programu rozwoju i modernizacji technologicznej transportu szynowego w województwie mazowieckim

Źródło: Program rozwoju i modernizacji technologicznej transportu szynowego w województwie mazowieckim, s. 194

Zakończenie modernizacji linii kolejowej nr 1 na odcinku Warszawa – Skierniewice dla prędkości do 160 km/h dla pociągów pasażerskich umożliwi atrakcyjne prędkości handlowe dla szybkiej oferty z międzyregionalnej (RX) (etap I) oraz dodatkową ofertę podmiejską i regionalną (etapy I i II). Pozwoli to na wzmocnienie obsługi większych ośrodków miejskich na trasie (w tym Żyrardowa).

Komunikacja lotnicza

W odległości do 100 km od Miasta Żyrardowa zlokalizowane są 4 lotniska:

1. Lotnisko Chopina w Warszawie – ok. 50 km,
2. Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa-Modlin – ok. 60 km,
3. Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta – ok. 100 km,
4. Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 – ok. 100 km.

Dojazd do portów lotniczych umożliwia autostrada A2 (Warszawa i Łódź) oraz drogi krajowe nr 50 (Modlin) i S7 (Radom).

Ponadto do końca 2027 r. ok. 15 km od Żyrardowa (w gminie Baranów) planowana jest budowa lotniska Port Solidarności w ramach Centralnego Portu Komunikacyjnego.

Transport publiczny

W 2018 roku odbył się przetarg na realizację usług z zakresu „Zbiorowego Transportu Drogowego w latach 2018-2023”. Wykonawcą zostało konsorcjum firm PKS Grodzisk Mazowiecki i PKS Gostynin. Wartość umowy (obowiązującej od 1 września 2018 roku) to 17,7 mln zł. Jednym z warunków przetargu był wymóg świadczenia usług fabrycznie nowymi autobusami. Każdy z autobusów wyposażony jest w klimatyzację, monitoring, specjalną platformę dla osób niepełnosprawnych, układy hydrauliczne opuszczające nadwozie oraz spełnia europejski standard emisji spalin (Euro 6).

Konsorcjum obsługuje 10 linii komunikacji autobusowej, które także wykraczają poza Miasto:

1. linia 1: ul. Spółdzielcza – PKP – ul. Spółdzielcza,
2. linia 2: ul. Żeromskiego – ul. Spółdzielcza (Parkingowa) – ul. Żeromskiego (przez PKP),
3. linia 3: ul. Struga - **Międzyborów** – ul. Struga (Przez PKP),
4. linia 4: ul. Żeromskiego – ul. Spółdzielcza (Parkingowa) – ul. Żeromskiego (przez PKP),
5. linia 5: ul. Mostowa – **Korytów** – ul. Mostowa (Przez PKP),
6. linia 6: **Międzyborów** – ul. Batorego (Przez PKP),
7. linia 7: ul. Żeromskiego – ul. Spółdzielcza (Parkingowa) – ul. Żeromskiego (przez PKP),
8. linia 8: ul. Spółdzielcza – Al. Wyzwolenia- ul. Spółdzielcza (przez PKP),
9. linia 9: ul. Żeromskiego – PKP – ul. Żeromskiego,
10. linia 292: Żyrardów – **Wiskitki** – Żyrardów (przez **Działki**).²⁴

Tabela 7: Dane dotyczące komunikacji miejskiej w Żyrardowie w latach 2019-2020

	2019	2020	Zmiana
Liczba linii autobusowych	9	9	-
Długość linii autobusowych	83 km	83 km	-
Liczba pasażerów przewiezionych komunikacją miejską	594 320	297 100	50,0%
Liczba sprzedanych biletów, w tym:	413 463	214 780	51,9%

²⁴ <http://pksgrodzisk.com.pl/komunikacja-miejska-w-zyrardowie/rozklady-jazdy-od-21-09-2021-r-km-zyrardow/>

- pełnopłatnych	360 828	186 859	51,8%
- ulgowych	52 635	27 921	53,0%
Liczba sprzedanych biletów miesięcznych	256	226	88,3%
- pełnopłatnych	91	63	69,2%
- ulgowych	165	163	98,8%
Liczba sprzedanych biletów okresowych	3 376	1 832	54,3%
- pełnopłatnych	1 000	536	53,6%
- ulgowych	2 376	1 296	54,5%
Łączna wartość sprzedanych biletów [zł]	829 981,71	572 748,90	69,0%
Koszt funkcjonowania komunikacji miejskiej [zł]	3 856	3 855	100,0%
	406,86	855,92	

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020

Jak wskazują powyższe dane Urzędu Miasta liczba pasażerów komunikacji miejskiej w 2020 r. spadła o 50% w stosunku do 2019 r., co związane jest obostrzeniami jakie zostały wprowadzone w transporcie publicznym w związku z przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się epidemii koronawirusa. Potwierdza to fakt, że w 2018 r. liczba pasażerów wynosiła 580.622²⁵, czyli była zbliżona do wielkości z 2019 r.

Przy dużym spadku liczby korzystających, koszty utrzymania komunikacji pozostały na zbliżonym poziomie, zatem Miasto zmuszone było pokryć różnicę w dochodach środkami z budżetu.

Miasto Żyrardów od 2018 r. realizuje projekt „**Zielone płuca Mazowsza – rozwój mobilności miejskiej w gminach południowo-zachodniej części województwa**” współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego. Przedmiotem projektu jest rozwój mobilności miejskiej w gminach południowo-zachodniej części województwa (Żyrardów, Gmina Grodzisk Mazowiecki oraz Miasto Pruszków). Zakres rzeczowy przedsięwzięcia obejmuje budowę/przebudowę parkingów „Parkuj i Jedź” wraz z dwoma dedykowanymi rowerzystom parkingów „Bike&ride” (przy ul. J. Skrowaczewskiego oraz przy ul. Ziołowej), budowę/przebudowę tras

²⁵ Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018, s. 83

rowerowych (wzdłuż ul. kpt. S. Pałaca, ul. rtm. W. Pileckiego i ul. J. Procznera), budowę infrastruktury pozwalającej na utworzenie nowego połączenia i/lub uprzywilejowanego transportu publicznego w ruchu, zakup nowego taboru autobusowego oraz wdrożenie systemu IST wspierającego transport publiczny.

Na terenie Żyrardowa działają również **taksówki**, a Miasto wydaje licencje na wykonywanie transportu drogowego.

Tabela 8: Dane dotyczące licencji na wykonywanie transportu drogowego taksówką

	2017	2018	2019	2020
Liczba wydanych licencji na wykonywanie transportu drogowego taksówką	15	24	2	4
Liczba aktywnych licencji	49	66	62	50

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018, 2020

Od 2019 roku spada liczba taksówek w Żyrardowie, co jednak może być związane z epidemią koronawirusa oraz wzrostem kosztów paliwa.

Autobusowa komunikacja międzymiastowa realizowana jest z dworca autobusowego znajdującego się przy dworcu kolejowym PKP (ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 4A).

Zgodnie z pozwoleniami wydanymi przez Starostę Powiatu Żyrardowskiego w 2021 r. połączenia na terenie powiatu żyrardowskiego wykonywane były przez trzech przewoźników:

- EKO-BUS Transport Osobowy Piotr Cieplak - linia regularna Żyrardów D.A. – Mszczonów „PKO” – Żyrardów (12 kursów dziennie, czas przejazdu ok. 17 min);
- PKS Grodzisk Mazowiecki Sp. z o.o. - linia regularna nr 321 Żyrardów D.A. – Bobrowce (1 kurs dziennie, czas przejazdu ok. 45 min) oraz linia regularna Żyrardów D.A. - Stare Kozłowice (1 kurs dziennie, czas przejazdu ok. 10 min),
- Przewóz Osób Sylwester Gowin - linia regularna Mszczonów „PKO” – Słabomierz - Żyrardów D.A. (11 kursów dziennie, czas przejazdu ok. 20 min) oraz Mszczonów „PKO” – Wręcza - Żyrardów D.A. (4 kursy dziennie, czas przejazdu ok. 20 min).²⁶

²⁶ <https://www.powiat-zyrardowski.pl/685,rozklady-jazdy>

Ponadto transport samochodowy na trasie Krze – Żyrardów (dworzec PKP) realizuje firma MiMTrans Usługi Transportowe Jerzy Wiśniewski (5 kursów dziennie, czas przejazdu ok. 25 min.).

Połączenia dalekobieżne z Żyrardowa odbywają się na kierunkach:

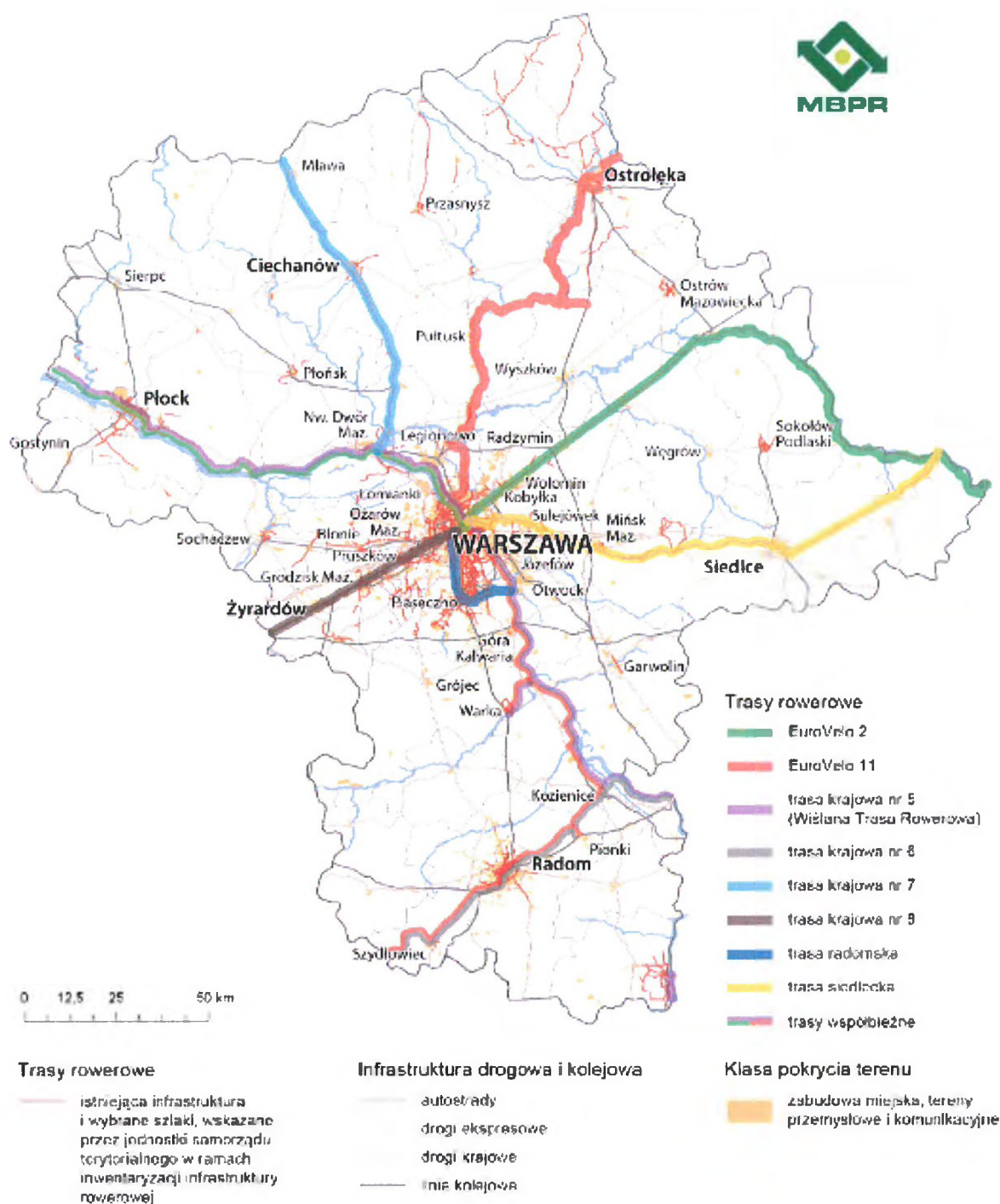
- Grodzisk Mazowiecki (obsługiwany przez PKS Grodzisk Mazowiecki Sp. z o.o., 3 kursy, czas przejazdu ok. 35 min.),
- Skierniewice (obsługiwany przez PKS Skierniewice Sp. z o.o., 5 kursów, czas przejazdu ok. 40 min.),
- Pruszków (3 kursy, czas przejazdu ok. 1 h 10 min.).

Trasy rowerowe

Zgodnie z definicją przyjętą w ustawie o z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 988 ze zm.) oraz Standardami infrastruktury rowerowej i koncepcją tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku w województwie mazowieckim przyjętymi uchwałą nr 1100/333/33 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 28 czerwca 2022 r. **trasa rowerowa** jest to spójny i czytelny ciąg komunikacyjny przewidziany do ruchu rowerowego, niezależnie od sposobu jego prowadzenia w sieci drogowej lub poza nią. Natomiast **szlakiem rowerowym** określamy turystyczną lub rekreacyjną trasę rowerową oznakowaną jako szlak.

Poniższa rycina przedstawia przebieg tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku ujętych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego i uwzględnionych w Standardach infrastruktury rowerowej i koncepcji tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku. Jedną z planowanych tras dotyczy również Żyrardowa. Jest to **trasa krajowa nr 8**, której długość wynosić będzie ok. 60 km. Planowany przebieg trasy prowadzi od granicy z województwem łódzkim (połączenie z planowaną kontynuacją przez Łódź do Wrocławia), przez Żyrardów i Grodzisk Mazowiecki do Warszawy.

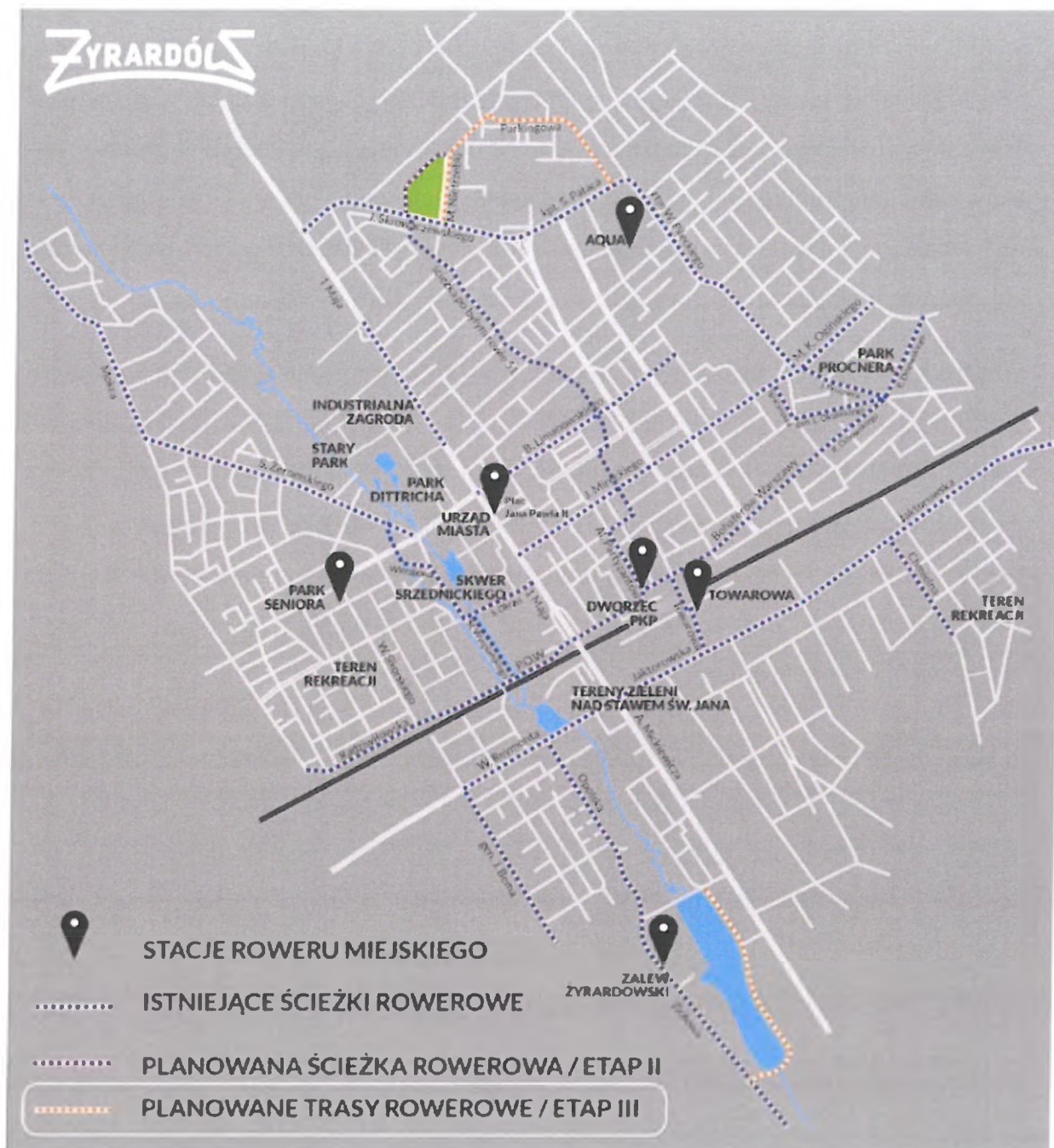
Rysunek 17: Przebieg tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku

Źródło: Standardy infrastruktury rowerowej i koncepcja tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku w województwie mazowieckim.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego długość tras rowerowych na terenie Miasta Żyrardowa w 2020 r. wynosiła 33,6 km (wzrost od 2016 r. o 16,5 km).

Rysunek 18: Mapa istniejących i planowanych tras rowerowych w Żyrardowie

Źródło: <https://www.zyrardow.pl/kolejne-miliony-dla-zyrardowa-na-sciezki-rowerowe/>

Miasto sukcesywnie rozwija sieć tras rowerowych wykorzystując także środki zewnętrzne. W 2020 r. Żyrardów w partnerstwie z innymi gminami pozyskał 6,8 mln zł na budowę ok. 2,5 km tras dla rowerzystów w ramach projektu pn. **„Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę Zintegrowanego Systemu Tras Rowerowych – Etap III”** współfinansowanego z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Nowe trasy rowerowe oraz chodniki zostaną wybudowane w ciągu ulic: od ul. Ziołowej do ul. Słowiańskiej, ul. Parkingowej (od ul. M. Nietrzebki do ul. kpt. S. Pałaca), ul. M. Nietrzebki (od ul. Parkingowej do ul. J. Skrowaczewskiego) oraz terenu „EKO Parku” przy ul. M. Nietrzebki i ul. Skrowaczewskiego.

Wcześniejsze etapy projektu (etap II - poprawa jakości powietrza w gminach południowo-zachodniej części warszawskiego obszaru funkcjonalnego poprzez budowę zintegrowanego systemu tras rowerowych) umożliwiły budowę m.in. trasy rowerowej w ul. Ziołowej (na odcinku od skrzyżowania z ul. Rolną do skrzyżowania z ul. Słowiańską), trasy rowerowej i chodnika wraz z oświetleniem od ul. Skrowaczewskiego do ul. Okrzei (teren po byłym rowie 51) oraz ciągu pieszo-rowerowego w ul. Mireckiego (od skrzyżowania z byłym rowem 51 do skrzyżowania z ulicą Proczna).

Pod koniec 2018 roku uruchomiony został system **Żyrardowskiego Roweru Miejskiego**, obsługiwany przez firmę Nextbike Polska. W 2020 r. funkcjonowało 6 stacji, a do dyspozycji mieszkańców przekazano 60 rowerów. W 2019 r. liczba wypożyczeń wyniosła 19.063 (najwięcej przy stacji PKP – 5.154), niestety w kolejnym roku, ze względu na ograniczenia wywołane epidemią koronawirusa, spadła do 13.746. Niemniej Miasto zamierza kontynuować rozwój tej formy komunikacji jako alternatywy dla transportu autobusowego.²⁷

System parkingów Park&Ride

W celu rozwiązania problemów z natężeniem ruchu oraz płynnością poruszania się przez Miasto wdrażany jest system parkingów Park&Ride („Parkuj i Jedź”) przeznaczonych dla samochodów oraz rowerów. Pierwsze parkingi powstały w 2016 r. w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, a w kolejnych latach były

²⁷ Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 25

rozwijane (m.in. w ramach projektu „Zielone płuca Mazowsza – rozwój mobilności miejskiej w gminach południowo-zachodniej części województwa” - „Bike&Ride” przy ul. J. Skrowaczewskiego, ul. Ziołowej).

Nowe parkingi planowane są na terenie obszaru rewitalizacji, w tym w okolicach dworca kolejowego (m.in. przy ulicach: Dekerta, Mielczarskiego, Sienkiewicza, Radziwiłłowskiej, Cichej, Bankowej oraz na działce nr 4729/7). Planuje się także parkingi poza obszarem rewitalizacji, które będą rozwiązywały problemy związane m.in. z brakiem miejsc postojowych osób zamieszkujących obszar kryzysowy korzystających z transportu publicznego. System ten będzie zsynchronizowany z trasami rowerowymi.

Centralny Port Komunikacyjny

Centralny Port Komunikacyjny to planowany węzeł przesiadkowy między Warszawą i Łodzią, który zintegruje transport lotniczy, kolejowy i drogowy. W ramach tego projektu w gminie Baranów w odległości około 15 km od centrum Żyrardowa i 37 km na zachód od Warszawy, na obszarze ok. 3.000 hektarów zostanie wybudowany do końca 2027 r. Port Solidarność, który w ramach pierwszego etapu będzie w stanie obsługiwać 40 mln pasażerów rocznie. 28 października 2020 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego: **Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap I**²⁸. W pierwszym etapie zaplanowanym na lata 2020-2023 zostaną wykonane prace przygotowawcze dla Portu Solidarność - nowego lotniska centralnego dla Polski - i sieci nowych linii kolejowych, w tym kolei dużych prędkości.

W ramach budowy CPK przewiduje się szereg inwestycji komunikacyjnych, które przebiegać będą w bezpośrednim sąsiedztwie Miasta Żyrardowa i wpłyną na znaczną poprawę skomunikowania Miasta nie tylko w wymiarze lokalnym czy krajowym, ale także międzynarodowym:

1. kolejowe:

- budowa linii kolejowej łączącej Grójec – Żyrardów – CPK,
- kontynuacja przebudowy linii kolejowych nr 1, 61 i 144 na odc. Międzybórz – Żyrardów - Skierniewice – Koluszki – Piotrków Tryb. – Częstochowa – Lubliniec – Fosowskie – Opole (PKP PLK),

²⁸ Uchwała Rady Ministrów nr 156 z dnia 28 października 2020 r.

- kontynuacja przebudowy linii kolejowej nr 3 na odcinku Warszawa – Sochaczew (PKP PLK),
- budowa węzła kolejowego CPK,

2. drogowe:

- budowa Obwodnicy Aglomeracji Warszawskiej (ring w standardzie drogi ekspresowej lub autostrady przebiegający w odległości około 40-50 km od centrum Warszawy),
- rozbudowa autostrady A2 na odcinku Łódź – Warszawa o dodatkowy pas ruchu w każdym kierunku,

3. lotnicze:

- budowa lotniska Port Solidarność.

Rysunek 19: Planowane i modernizowane linie kolejowa na potrzeby komunikacji z CPK

Źródło: <https://www.cpk.pl/pl/inwestycja/program-wieloletni>

1.6 Środowisko przyrodnicze

Miasto Żyrardów położone częściowo położone jest na Wysoczyźnie Rawskiej, należącej do makroregionu Wzniesień Południowomazowieckich, a w znacznie większej część na Równinie Łowicko-Błońskiej, należącej do makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej.

Żyrardów rozcięty jest południkowo dolinami rzek Pisi Gągoliny i Wierzbienki.

Miasto Żyrardów położone jest poza układem obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych krajowej sieci ekologicznej, wchodzącej w skład europejskiego systemu ECONET.

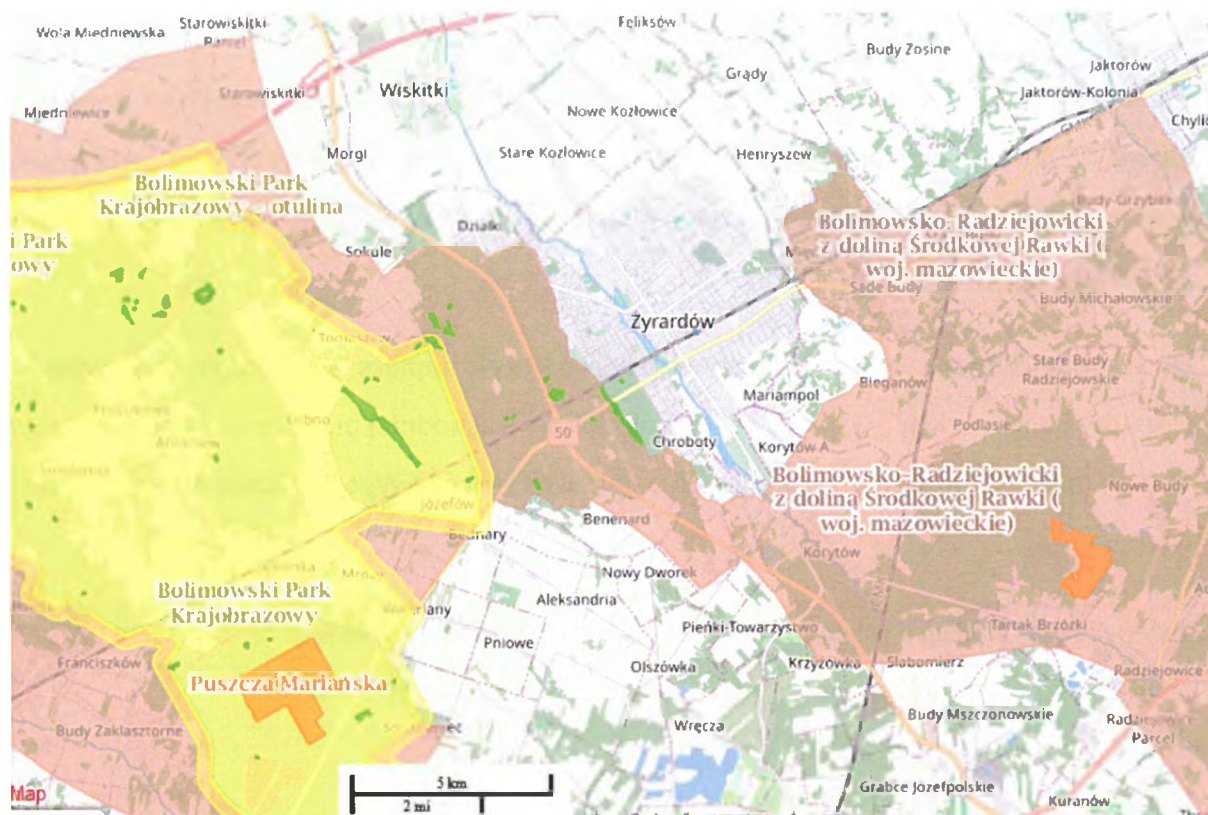
Na terenie Żyrardowa znajduje się 4,6 ha obszarów objętych ochroną prawną, co stanowi załedwie 0,32% powierzchni Miasta.²⁹ Powierzchnia lasów położonych na terenie Żyrardowa wynosi 65,995 ha. Lasy podlegają Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych - Nadleśnictwo Radziwiłłów.

Do zachodnich granic Miasta Żyrardowa przylega duży kompleks leśny (fragment dawnej „Puszczy Bolimowskiej”), który w części południowo-zachodniej przechodzi na teren Miasta. Las ten oprócz powiązań przyrodniczych pełni także funkcje wypoczynkowe dla mieszkańców.

Tereny leśne okalające Miasto od wschodu, południa i zachodu objęte są Obszarem Chronionego Krajobrazu – Bolimowsko-Radziejowski z Doliną Środkowej Rawki.

²⁹ Program ochrony środowiska dla Miasta Żyrardowa na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 roku, s. 23

Rysunek 20: Formy ochrony przyrody w sąsiedztwie Miasta Żyrardowa

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Na terenie Miasta Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody prowadzony przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska wymienia 23 pomniki przyrody, które stanowią głównie drzewa oraz łąki i obszary zalewowe.

Rysunek 21: Pomniki przyrody na terenie Miasta Żyrardowa

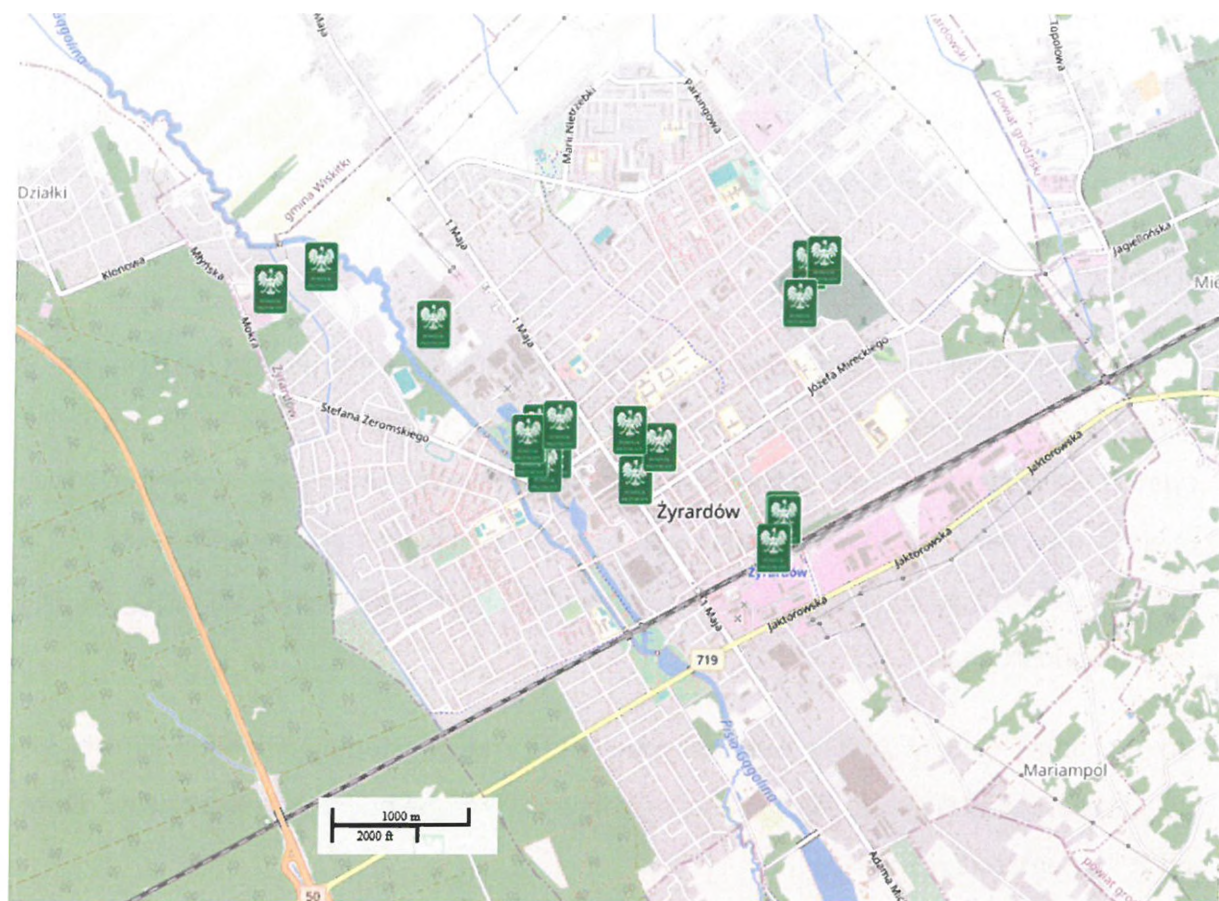
L.p.	Kod	Data utworzenia	Gatunek
1.	PL.ZI-POP.1393.PP.1438011.4228	2009-07-31	Platan klonolistny - <i>Platanus xacerifolia</i>
2.	PL.ZI-POP.1393.PP.1438011.4229	2009-07-31	Platan klonolistny - <i>Platanus xacerifolia</i>

3.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4231	2009-07-31	Grab zwyczajny (Grab pospolity) - <i>Carpinus betulus</i>
4.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4232	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
5.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4233	1985-10-22	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>
6.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4234	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
7.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4235	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
8.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4236	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
9.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4237	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
10.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4238	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
11.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4239	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
12.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4240	2009-07-31	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>
13.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4242	2009-07-31	Topola biała - <i>Populus alba</i>
14.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4243	1985-10-22	Klon pospolity (Klon zwyczajny)

15.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4245	2009-07-31	Wiąz szypułkowy - <i>Ulmus laevis</i>
16.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4246	2009-07-31	Orzech czarny - <i>Juglans nigra</i>
17.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4247	2009-07-31	Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)
18.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4292	2009-07-31	Wiąz szypułkowy (<i>Ulmus laevis</i>)
19.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4887	2018-06-20	Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)
20.	PL.ZI- POP.1393.PP.1438011.4888	2018-06-20	Platan klonolistny (<i>Platanus acerifolia</i>)

Źródło: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf>

Rysunek 22: Pomniki przyrody na terenie Miasta Żyrardowa

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Nadrzędnym dokumentem strategicznym w zakresie ochrony środowiska w Żyrardowie jest **Program ochrony środowiska dla Miasta Żyrardowa na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 roku**³⁰, który jako główne zagrożenia dla przyrody wskazuje zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenia wód powierzchniowych, złą gospodarkę wodną, nielegalne wycinanie roślin, rozwój infrastruktury (chaotyczne, intensywne procesy inwestycyjne) oraz nieprawidłową gospodarkę leśną. W tym kontekście Program wyznacza 9 celów:

1. osiągnięcie wymaganych standardów jakości powietrza,
2. zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego,
3. osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych,
4. zmniejszenie oddziaływania hałasu i promieniowania elektromagnetycznego,
5. racjonalna gospodarka odpadami,

³⁰ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXVII/244/16 z dnia 29 grudnia 2016 r.

6. przeciwdziałanie awariom i zagrożeniom środowiska, m.in. powodziom, suszom, wiatrom huraganowym, nawalnym deszczom, awariom instalacji przemysłowych,
7. ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
8. racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych,
9. podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców Miasta.

Tereny zielone i lasy

Tereny zieleni w mieście są niezwykle ważne dla zapewnienia odpowiedniej jakości życia mieszkańcom. Spełniają one wiele funkcji, poczynając od ekologicznych, kończąc na rekreacyjnych. Ze względu na silnie zurbanizowany charakter Miasta ważną rolę odgrywają parki miejskie oraz zieleń uliczna, które spełniają nie tylko funkcję krajobrazową, ale także ochronną. Tereny zieleni podnoszą walory estetyczno-krajobrazowe oraz spełniają rolę wiatro- i glebochroną.

Według danych GUS w 2020 r. tereny zielone (parki, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczna, cmentarze oraz lasy) w Mieście zajmowały łączną powierzchnię 177,8 ha, która od 2016 r. wzrosła o 3,5 ha.

Tabela 9: Powierzchnia terenów zielonych na terenie Miasta Żyrardowa

	2016	2020	2020-2016
Parki spacerowo - wypoczynkowe	23,50 ha	27,00 ha	+3,50 ha
Zieleńce	9,80 ha	10,10 ha	+0,30 ha
Zieleń uliczna	7,00 ha	7,00 ha	0,00 ha
Tereny zieleni osiedlowej	48,10 ha	47,81 ha	-0,29 ha
Cmentarze	13,90 ha	13,90 ha	0,00 ha
Lasy gminne	6,00 ha	6,00 ha	0,00 ha
Lasy pod zarządem Dyrekcji Lasów Państwowych	65,99 ha	65,99 ha	0,00 ha
Razem	174,29 ha	177,80 ha	+3,51 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział terenów zielonych w powierzchni Miasta Żyrardowa wynosił w 2020 r. 12,43%, co przy średniej w miastach Mazowsza w ostatnich latach sytuowało się na poziomie 2,8% (kraj – 3,9%)³¹ jest wartością zdecydowanie wyższą.

Na szczególną uwagę zasługuje Park im. Karola Augusta Dittricha zlokalizowany w samym centrum Miasta nad rzeką Pisią, charakteryzujący się łagodnie ukształtowaną rzeźbą terenu z naturalistycznym układem cieków wodnych i wieloma mostkami oraz okazałym starodrzewiem z pomnikami przyrody.

Zieleń stanowi w mieście system wpływający w znaczący sposób na jakość życia mieszkańców, m.in. poprzez dostępność mieszkańców do terenów rekreacyjnych, jak również ochronę powietrza, czy zapewniając miejsca do życia dla zwierząt. Ochrona systemu zieleni jak również jego rozwój wynikający z ogromnego potencjału, jest jednym z ważnych elementów kształtujących strukturę miasta.

W marcu 2017 r. została podpisana umowa na dofinansowanie projektu **„Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój terenów zieleni w Mieście Żyrardowie”** (etap I). Jego celem głównym jest zahamowanie spadku powierzchni terenów zieleni w Mieście. Zakres projektu, którego realizacja przewidziana jest na lata 2017-2020 obejmuje zagospodarowanie terenów zieleni w parkach, na skwerach, w obrębie ciągów zieleni przyulicznej oraz zagospodarowanie terenu i zieleni „Eko Parku”.

W kolejnych latach Miasto Żyrardów planuje przeciwdziałanie skutkom suszy oraz ulewnych deszczy poprzez rozwój zielonej infrastruktury tj. m.in. zwiększanie powierzchni zieleni (np. parków, zieleńców, zieleni ulicznej, skwerów, łąk kwietnych, zieleni osiedlowej, zielonych podwórek, zielonych dachów i fasad budynków, ogrodów deszczowych, zielonych przystanków komunikacji miejskiej).

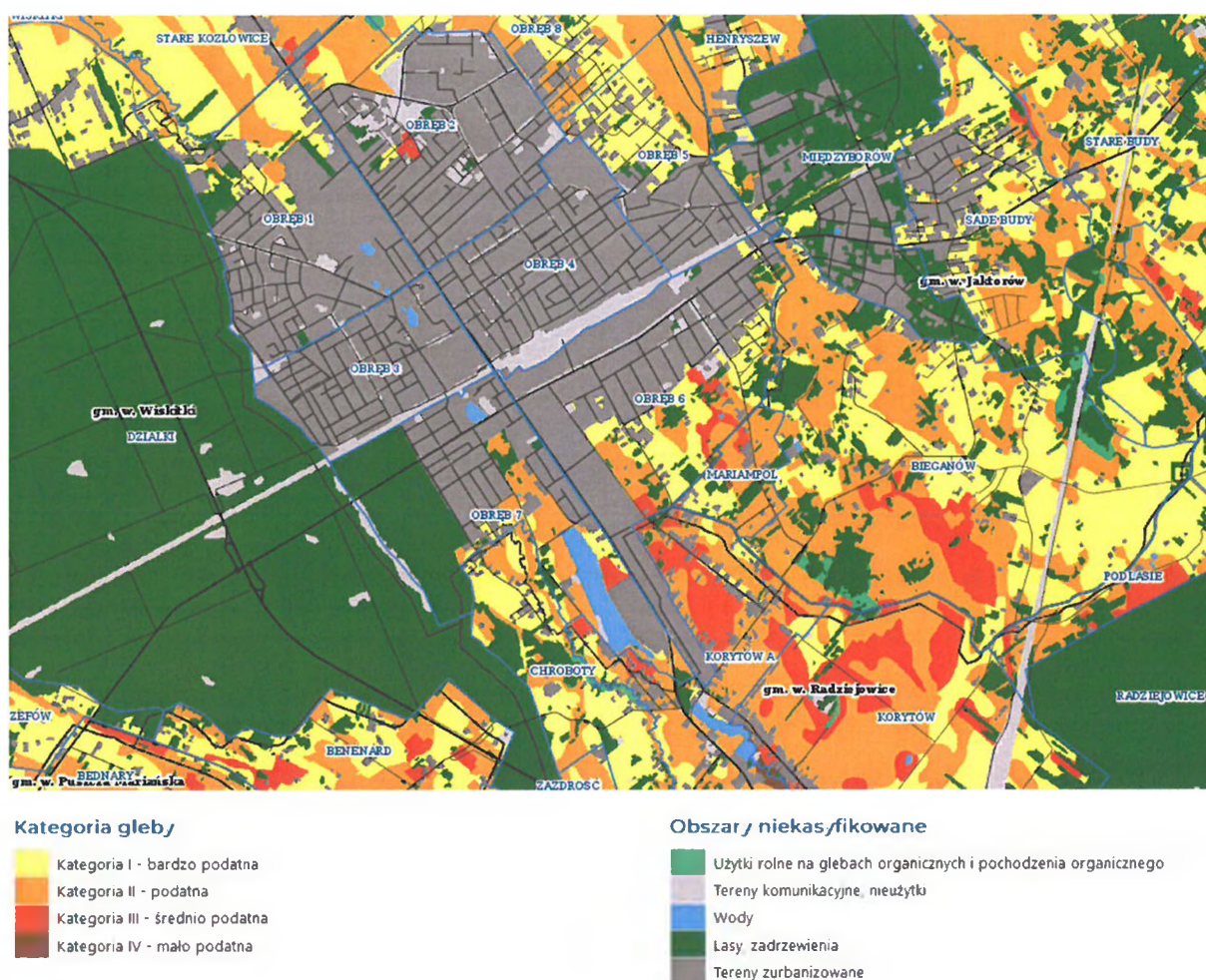
Gleby

Znaczna część obszaru Żyrardowa jest zurbanizowana, w związku z czym wyłączona jest z klasyfikacji glebowej. Tereny rolnicze, które pozostały w północno-wschodniej i południowej

³¹ Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (wersja 1.0) PROJEKT

(rejon Mariampola) części Miasta charakteryzują się niskimi klasami bonitacyjnymi o mniej-szej kulturze użytku. Z uwagi na dużą przepuszczalność posiadają skrajne warunki wilgotnościowe od suchych do podmokłych. Niewielkie enklawy w rejonie Kozłowiec Starych zajmują czarne ziemie wytworzone na piaskach gliniastych lekkich i mocnych o miąższości warstwy próchnicznej dochodzącej do 60 cm. Według klasyfikacji bonitacyjnej zaliczane są do IV klas. Zgodnie z obowiązującymi przepisami nie podlegają procedurze konieczności uzyskania zgody właściwych organów na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze.³²

Rysunek 23: Mapa kategorii gleb

Źródło: <https://susza.iung.pulawy.pl/mapa-kategorii/>

³² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Żyrardowa (zmiana), s. 18-19

Wody powierzchniowe i podziemne

Wody powierzchniowe

Obszar Miasta Żyrardowa położony jest w całości w zlewni rzeki Bzury, stanowiącej bezpośredni lewy dopływ Wisły. Istniejące zasoby wód zlewni rzeki Pisi Gągoliny na obszarze Żyrardowa są głównym źródłem poboru wody w Żyrardowie do celów przemysłowych i jednocześnie głównym odbiornikiem ścieków z Miasta.

Rzeka Pisia Gągolina, przebiegająca od zbiornika Hamernia przez tereny łąkowe i leśne Gminy Radziejowice, a następnie przez Miasto Żyrardów w kierunku północnym, jest głównym ciągiem ekologicznym. Rzeka ta ma swoje źródło w okolicach wsi Dwórzno w województwie mazowieckim. Na obszarze Miasta fragmentami jej dolina jest silnie zawężona terenami zurbanizowanymi.

W południowej części na wysokości „Zalewu Żyrardowskiego” lewobrzeżnym dopływem rzeki Pisi Gągoliny jest rzeka Okrzesza, biorąca początek w obszarze Gminy Radziejowice.

Drugim ciągiem ekologicznym jest mniejsza rzeka Wierzbienka, która przepływa na fragmentach wschodniej części Miasta.

Tabela 10: Wykaz cieków przepływających przez obszar Miasta Żyrardowa

Nazwa ciek	Długość ogólna [km]	Długość uregulowana [km]
Okrzesza	0,427 km	0,427 km
Pisia Gągolina	5,609 km	5,609 km
Wierzbienka	1,142 km	1,142 km

Źródło: Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Żyrardowa na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 roku, s. 35

Cieki przepływające przez teren Żyrardowa są uregulowane w całości.

The map shows the Podlasie region with the Pilia Gąglińska river and its tributaries. A red shaded area indicates the flood risk zone. The legend identifies the flood risk area and the map's scale.

Zawartość mapy

Legenda

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi rzecznej

ONNP rzeczne

Mapa Podziału Hydrograficznego Polski

Węzły na ciekach wyróżnionych

Węzły na działach wodnych

Skala: 25000

Pod względem hydrogeologicznym Żyrardów położony jest w regionie mazowieckim, na którym zasadniczym i jedynym zarazem poziomem użytkowym wód podziemnych powszechnie eksploatowanym i mającym największe znaczenie gospodarcze jest czwartorzęd.

Zgodnie z podziałem na jednolite części wód podziemnych (JCWPd) Miasto Żyrardów położone jest w obrębie nr 65 Regionu Środkowej Wisły. Według karty informacyjnej JCWPd Państwowego Instytutu Geologicznego Państwowego Instytutu Badawczego w obrębie PLGW200065 występują dwa piętra wodonośne: czwartorzędowe i paleogeńsko-neogeńskie. Piętro czwartorzędowe dzieli się na 2 poziomy wodonośne, a piętro paleogeńsko-neogeńskie na 3 poziomy wodonośne.

Na terenie Żyrardowa nie wyznaczono punktu kontrolnego w ramach Monitoringu Wód Podziemnych.

Źródłami zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych są:

1. eutrofizacja wód wywołana zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych i rolniczych;
2. nieszczelne zbiorniki bezodpływowe powodujące skażenie wód podziemnych;
3. odprowadzanie bezpośrednio do gruntu wód opadowych i roztopowych.
4. stosowanie nawozów sztucznych w rolnictwie;
5. rolnicze wykorzystywanie gnojowicy.

W 2021 r. Miasto otrzymało dofinansowanie w ramach programu priorytetowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej „Udostępnianie wód termalnych w Polsce” na projekt „**Wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego wód termalnych Żyrardów GT-1 w miejscowości Żyrardów**”, który obejmuje wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego wód termalnych. Po spełnieniu swojej roli badawczej, odwiercony otwór prawdopodobnie wykorzystany zostanie jako otwór eksploatacyjny wód termalnych. W przypadku zadowalających wyników badań hydrogeologicznych, żyrardowski otwór wód termalnych będzie mógł być źródłem ciepła dla ciepłowni geotermalnej, współpracującej z miejską siecią ciepłowniczą. Najprawdopodobniej ujęte za pomocą otworu wody termalne

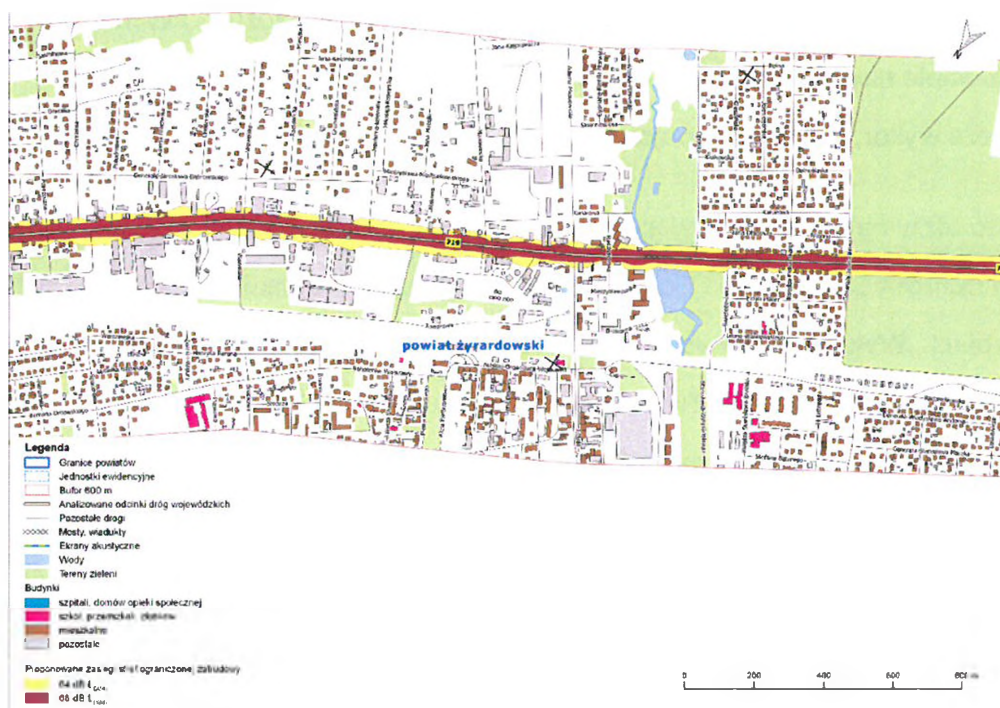
będą miały właściwości lecznicze i będą mogły być wykorzystywane także do leczenia różnych schorzeń. Planuje się także wykorzystanie wód termalnych do celów rekreacyjnych poprzez budowę basenu termalnego.

W ramach projektowanych robót geologicznych przewiduje się odwiert pionowego otworu Żyrardów GT-1 do głębokości 2.720,0 m (+/-10%). Zgodnie z zaplanowanym harmonogramem prac, odwiert mogą ruszyć w połowie 2022 roku i powinny zakończyć się pod koniec 2023 roku. Otwór odwiercany będzie na terenie ciepłowni PEC Żyrardów przy ul. rtm. W. Pileckiego.

Zagrożenie hałasem

W Mieście Żyrardowie najbardziej dokuczliwym źródłem hałasu jest komunikacja drogowa, w szczególności droga wojewódzka nr 719, która cechuje się znacznym natężeniem ruchu oraz dawna droga krajowa. Wpływa to na pogorszenie klimatu akustycznego na przyległych obszarach zurbanizowanych.

Rysunek 25: Mapa akustyczna obszarów położonych w otoczeniu drogi wojewódzkiej nr 719 na terenie Miasta Żyrardowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://mzdw.pl/p/mapa-akustyczna-w-otoczeniu-drog-wojewódzkich>

Zgodnie z wynikami badań stanu klimatu akustycznego obszarów położonych w otoczeniu dróg wojewódzkich województwa mazowieckiego przygotowanego na zlecenie Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich na całym odcinku drogi 719 na terenie powiatu żyrardowskiego występuje przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu dla wskaźnika długookresowego LDWN (poziom dziennie-wieczorno-nocny) w zakresie od 1 do 5 dB, a przekroczenia w zakresie od 5,1 do 10 dB w niektórych miejscach zabudowy chronionej. Z kolei przekroczenia wskaźnika LN (długookresowy poziom hałasu w porze nocy) odnotowywane jest w zakresie od 1 do 5 dB wzdłuż całego odcinka.³³

Interwencje mieszkańców wskazują także na uciążliwości powodowane hałasem emitowanym przez ruch samochodowy z obwodnicy Miasta Żyrardowa tj. drogi krajowej nr 50. Ponadto hałas generowany jest także przez ruch pociągów (wzdłuż torów kolejowych PKP).

Rysunek 26: Mapa emisji hałasu wzdłuż linii kolejowej PKP

³³ Streszczenie części opisowej strategicznej mapy akustycznej istniejącego stanu klimatu akustycznego obszarów położonych w otoczeniu dróg wojewódzkich województwa mazowieckiego, s. 5

Źródło: <http://mapa.plk-sa.pl/>

W celu ograniczenia emisji hałasu konieczna jest dalsza modernizacja nawierzchni istniejących dróg oraz proponowanie alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych, takich jak transport zbiorowy i rowerowy, czy uspokajanie ruchu w centrum miasta.

1.7 Jakość powietrza

Jakość powietrza jest jednym z kluczowych czynników wpływających na standard życia mieszkańców, w tym szczególnie na ich zdrowie.

Jednym z głównych celów **Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Żyrardowa na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 roku** będącego nadrzędnym dokumentem strategicznym w zakresie ochrony środowiska, jest osiągnięcie wymaganych standardów jakości powietrza poprzez:

- ograniczanie emisji zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł niskoenergetycznych;
- termomodernizację budynków;
- ograniczenie emisji ze źródeł komunikacyjnych.

Sejmik Województwa Mazowieckiego w dniu 8 września 2020 r. przyjął Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu³⁴. W dokumencie tym przedstawiono obszary przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz pyłu zawieszonego PM_{2,5}, a także poziomu docelowego benzo(a)pirenu w oparciu o „Roczną ocenę jakości powietrza w województwie mazowieckim, raport wojewódzki za rok 2018” opracowanym przez Departament Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Jedna z certyfikowanych stacji pomiarowych Wojewódzkiej Inspekcji Ochrony Środowiska w Warszawie dostarczająca danych do analizy znajduje się na terenie Miasta Żyrardowa na ul. Roosevelta 2 (zakresie pyłów PM_{2,5} i PM₁₀).

Poniżej w tabelach scharakteryzowano obszary przekroczeń pyłu zawieszonego PM_{2,5}, PM₁₀ oraz benzo(a)pirenu dla Miasta Żyrardowa.

³⁴ Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego nr 115/20 z dnia 8 września 2020 r.

Tabela 11: Obszary przekroczeń poziomu docelowego średniorocznego pyłu zawieszonego PM10, PM2,5 oraz bezno(a)pirenu na terenie Miasta Żyrardowa w 2018 r.

Rodzaj zanieczyszczenia	Lokalizacja	Emisja łączna z obszaru	Liczba ludności	Liczba ośrodków (instytucji), w których przebywają osoby wrażliwe ¹	Maksymalna wartość stężenia z obliczeń średnioroczna ²	Główna przyczyna
Pył zawieszony PM2,5	Cały obszar Gminy Miejskiej Żyrardów	320,0 Mg	39 306	26	25,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków, napływ spoza granic strefy
Pył zawieszony PM10	Cały obszar Gminy Miejskiej Żyrardów z wyjątkiem jej krańca na północnym-zachodzie i ob-	434,4 Mg	38 285	26	64,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków

	szaru na południu (obszar wokół Zalewu Żyrardowskiego i lasu wzdłuż ulicy Generała Józefa Bema)					
benzo(a)piren	Cały obszar gminy miejskiej Żyrardów	121,8 kg	39 467	26	4,8 ng/m ³	Oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków

¹ za osoby wrażliwe uważa się osoby w wieku poniżej 5 i powyżej 65 roku życia

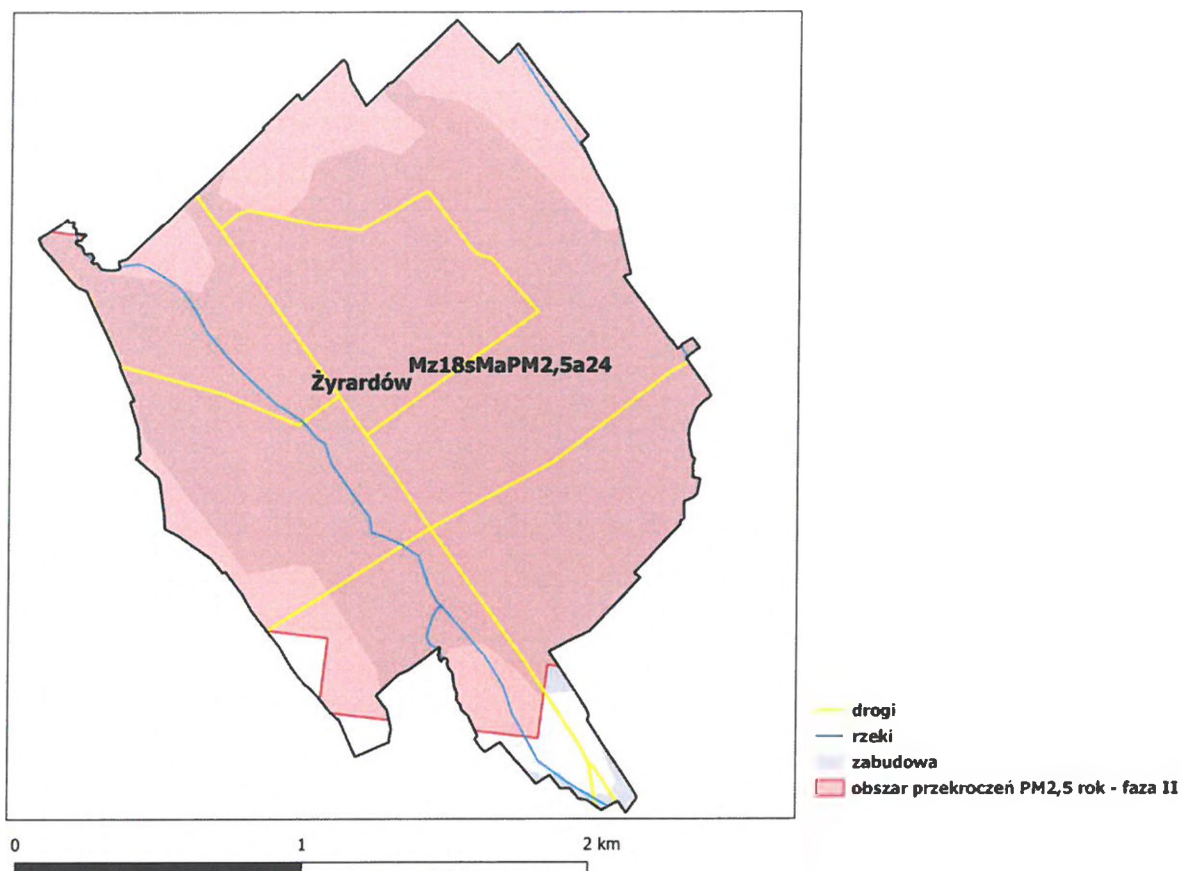
² w 2020 r. dopuszczalny poziom pyłu zawieszonego PM_{2,5} (stężenie średnioroczne) wynosił 25 µg/m³, pyłu PM₁₀ 40 µg/m³ natomiast benzo(a)pirenu 1 ng/m³

Źródło: Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu

Głównym powodem przekroczeń poziomu zanieczyszczeń powietrza występującym na terenie całego Miasta jest tzw. emisja niska związana z indywidualnym ogrzewaniem domów piecami grzewczymi opalanymi paliwami stałymi. Problem ten nasila się okresie zimowo-jesiennym. W związku z miejskim charakterem Gminy i dużym zagęszczeniem zabudowy, problem stanowi również emisja zanieczyszczeń emitowanych przez ruch pojazdów. Jednostką mającą największy udział w emisji pyłu zawieszonego PM₁₀ jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej "Żyrardów" Sp. z o. o. Ponadto w przypadku pyłu zawieszonego PM_{2,5}, wpływ ma także sąsiedztwo innych ośrodków miejskich.

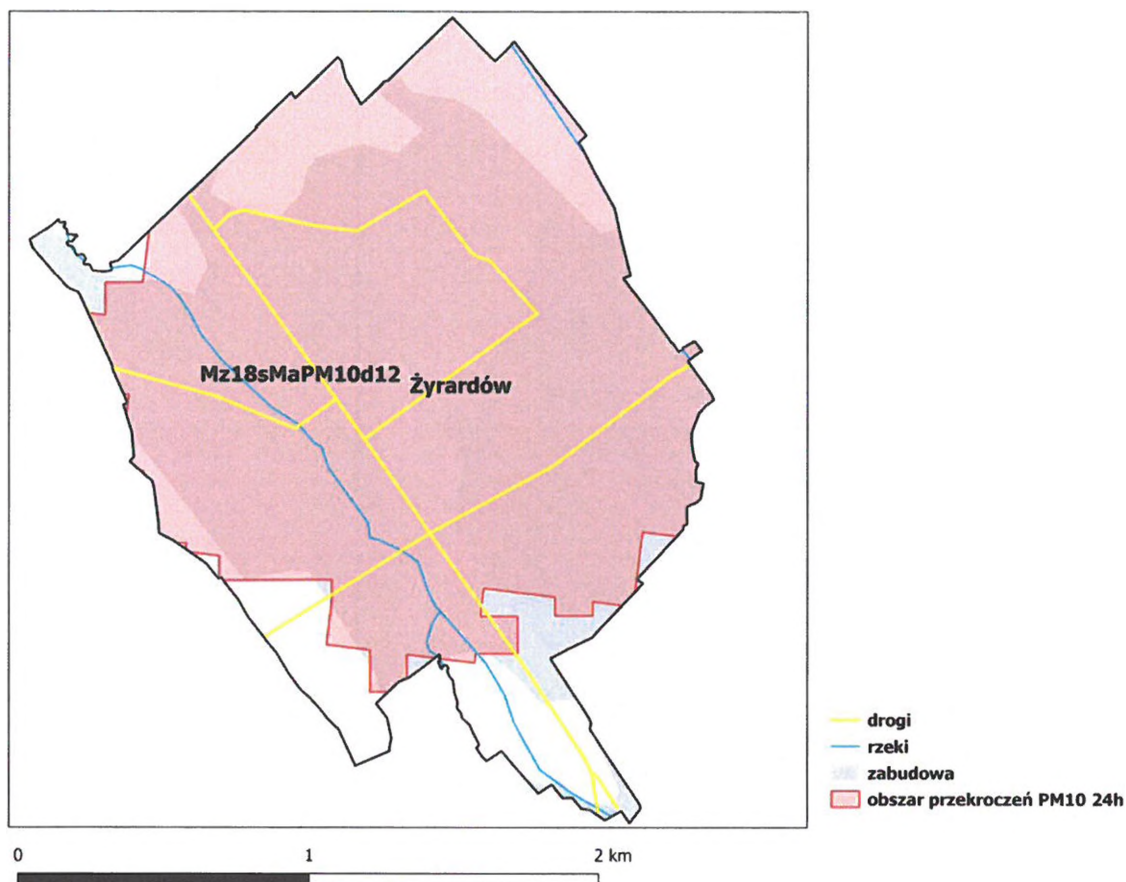
Na mapach przedstawiono rozmieszczenie obszarów przekroczeń na terenie Miasta Żyrardowa.

Rysunek 27: Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM_{2,5} w Mieście Żyrardowie w 2018 roku

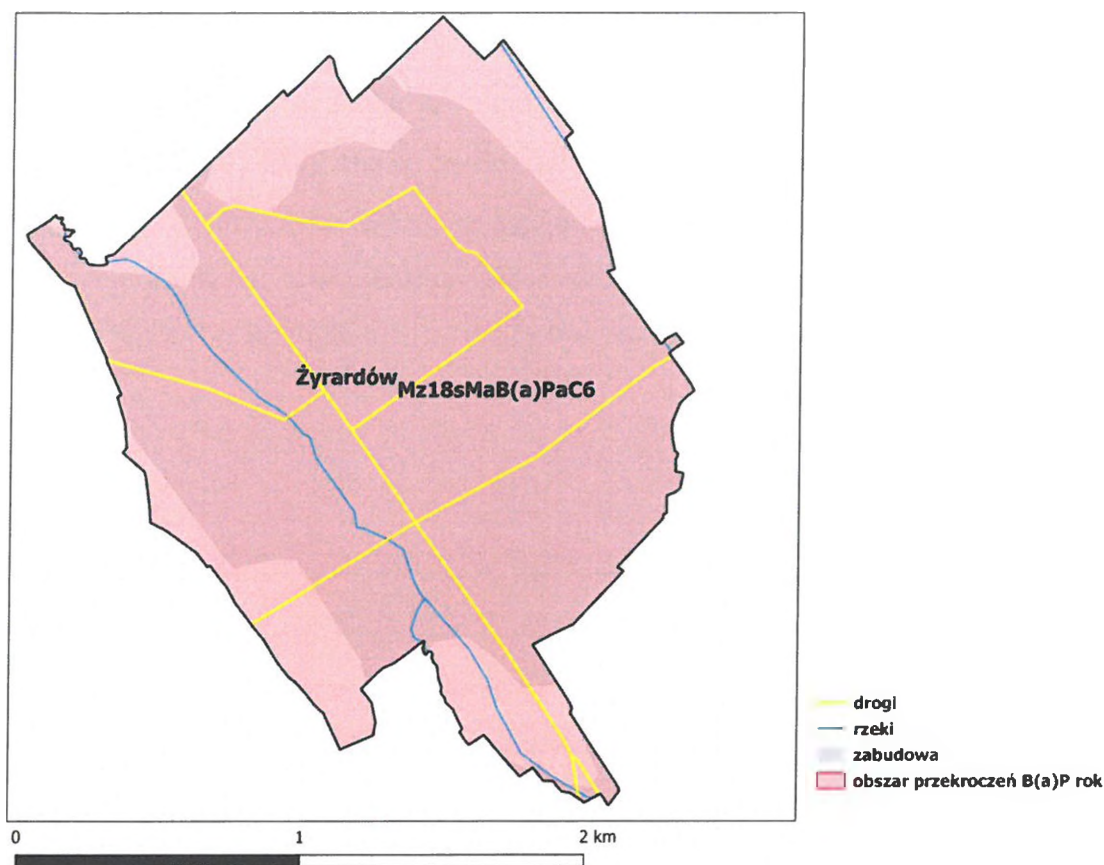
Źródło: Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu, Załącznik nr 1: Informacje ogólne na temat lokalizacji i topografii stref województwa mazowieckiego, s.399

Rysunek 28: Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM10 w Mieście Żyrardowie w 2018 roku

Źródło: Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu, Załącznik nr 1: Informacje ogólne na temat lokalizacji i topografii stref województwa mazowieckiego, s.398

Rysunek 29: Obszary przekroczeń poziomu docelowego średniorocznego benzo(a)pirenu w Mieście Żyrardowie w 2018 roku

Źródło: Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu, Załącznik nr 1: Informacje ogólne na temat lokalizacji i topografii stref województwa mazowieckiego, s.400

Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim, raport wojewódzki za rok 2020 wskazuje, że największy spadek stężeń średniorocznych PM₁₀ w latach 2011-2020 odnotowano na stacji zlokalizowanej w Żyrardowie, gdzie stężenie uległo obniżeniu o 48% (w 2020 r. wartość 23 µg/m³), a wartość 36 maksimum jest w 2020 roku (38 µg/m³) o ponad połowę niższa niż w roku 2011.³⁵ W 2020 r. w Żyrardowie odnotowano 5 dni z przekroczeniem dziennym stężenie PM₁₀ (> 50 µg/m³).

³⁵ Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim, raport wojewódzki za rok 2020, ss. 68-69

Podobnie odnotowano duży spadek stężeń średniorocznych PM_{2,5} (w 2020 r. - 17 µg/m³). Wskazuje to na stopniową poprawę jakości powietrza w Mieście.

Istotnym elementem działań podejmowanych na rzecz ograniczenia zanieczyszczeń powietrza z niskich emitorów jest realizacja celów określonych w zaktualizowanym **Programie Ograniczania Niskiej Emisji na terenie Miasta Żyrardowa na lata 2018-2023 (PONE)**³⁶. Program ten obejmuje w szczególności działania polegające na likwidacji źródeł spalania paliw stałych o mocy do 1 MW (niskoemisyjne źródła ciepła) niespełniających wymagań ekoprojektu w sektorze komunalno-bytowym oraz sektorze usług i handlu oraz w małych i średnich przedsiębiorstwach.

Główne cele jakie wyznacza PONE to:

- uświadomienie mieszkańcom Miasta zagrożeń środowiskowych wynikających z prowadzenia nieracjonalnej gospodarki energetycznej w budynkach poprzez akcję informacyjną;
- wskazanie kierunków działań prowadzących do optymalizacji zużycia energii na cele grzewcze;
- wskazanie korzyści ekonomicznych z eksploatacji nowoczesnych wysokosprawnych urządzeń grzewczych;
- wytworzenie mechanizmu zachęt finansowych dla przyspieszenia procesu modernizacyjnego (pod względem energetycznym) w budynkach.

Dzięki realizacji tych działań możliwe będzie osiągnięcie poprawy efektywności energetycznej budynków na terenie Miasta, a tym samym poprawy stanu powietrza.

Z kolei celem przyjętego w 2015 r. **Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żyrardowa**³⁷ jest poprawie jakości powietrza i komfortu życia mieszkańców poprzez redukcję zanieczyszczeń powietrza, w tym CO₂ oraz ograniczenie zużycia energii finalnej we wszystkich sektorach. Program przedstawia zakres działań możliwych do realizacji na terenie Miasta w ramach redukcji emisji gazów cieplarnianych. Osiągnięcie celu bezpośrednio wpłynie na

³⁶ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr IV/26/18 z dnia 28 grudnia 2018 r.

³⁷ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XVI/93/15 z dnia 24 listopada 2015 r.

poprawę jakości życia mieszkańców Miasta. Cel główny Miasto zamierza osiągnąć przez realizację następujących celów szczegółowych:

- promowanie gospodarki niskoemisyjnej w Mieście,
- efektywne gospodarowanie energią,
- zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcję gazowych i pyłowych zanieczyszczeń powietrza, w tym CO₂,
- podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz ich wpływ na lokalną gospodarkę ekoenergetyczną i jakość powietrza.

W listopadzie 2017 r. Miasto przyjęło uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania **dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie kosztów wymiany źródeł ciepła** w ramach ograniczania niskiej emisji na terenie Miasta Żyrardowa³⁸. Dotacja w kwocie do 5.000,00 zł (do 100% poniesionych kosztów) przeznaczona może być na wymianę pieca centralnego ogrzewania zasilanego paliwem stałym na piec centralnego ogrzewania zasilany gazem lub olejem opałowym. W 2018 r. dofinansowano wyminę 64 kotłów, w 2019 r. – 62 kotłów, a w 2020 r. – 51.³⁹ Zgodnie z wytycznymi Programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu w celu uzyskania wymaganych wskaźników jakości powietrza w latach 2021-2026 na terenie Miasta Żyrardowa powinno zostać wymienionych łącznie 4.889 kotłów (po 815 rocznie). Zatem dotychczasowe tempo wymiany jest dalece niewystarczające.

Miasto prowadziło także **działania informacyjno-edukacyjne** (druk ulotek) mające na celu zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie zagrożeń związanych z zanieczyszczeniem powietrza oraz sposobów przeciwdziałania tym zagrożeniom. Zadanie to miało na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Ponadto Straż Miejska prowadzi przez cały sezon grzewczy cykliczne kontrole z użyciem **drona pomiarowego** na podstawie zgłoszeń mieszkańców Miasta oraz obserwacji własnych funkcjonariuszy.

³⁸ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XLIX/356/17 z dnia 30 listopada 2017 r.

³⁹ Raport o stanie Miasta Żyrardów 2018, 2019, 2020

Na terenie Miasta funkcjonuje **sieć czujników** jakości powietrza składająca się z 7 sensorów. Parametry mierzone przez czujniki to: pomiar temperatury, pomiar wilgotności powietrza, pomiar ciśnienia atmosferycznego, pomiar stężenia pyłów PM10 oraz PM2,5. Dzięki czujnikom można na bieżąco śledzić poziomy zanieczyszczeń powietrza na specjalnej platformie internetowej (<https://airly.org/map/pl/#52.0555219709,20.44057225,z14>) lub pobierając darmową aplikację na IOS lub Androida. Czujniki zainstalowano w lokalizacjach:

- Urząd Miasta Żyrardowa, Pl. Jana Pawła II 1,
- AQUA ŻYRARDÓW, ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego 25/27,
- Miejski Ogród Jordanowski, ul. Władysława Reymonta 13,
- PGK „Żyrardów”, ul. Czysta 5,
- Zespół Szkół Nr 1, ul. Bohaterów Warszawy 4,
- PGM Żyrardów - tor kolarski, ul. Stefana Żeromskiego 13,
- Ruukki Polska, ul. Jaktorowska 13.

Miasto otrzymało także pomoc finansową na kwotę 189.400,00 zł z budżetu Województwa Mazowieckiego w ramach „Mazowieckiego Instrumentu Wsparcia Ochrony Powietrza MAZOWSZE 2020” na zadanie polegające na **inwentaryzacji indywidualnych źródeł ciepła** na terenie Żyrardowa. Realizacja tego zadania pozwoli ustalić, które tereny Miasta są szczególnie narażone na wysokie stężenie smogu oraz wymagają wprowadzenia priorytetowych działań naprawczych.

Na terenie Miasta realizowany jest program „**Czyste Powietrze**” finansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, w ramach którego mieszkańcy mogli uzyskać dofinansowanie wymiany starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe, na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy oraz przeprowadzenia niezbędnych prac termomodernizacyjnych budynku. Od października 2021 r. w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej przy ul. Mostowej 1 działa punkt konsultacyjny, udzielający informacji o Programie oraz pomagający przy przygotowaniu wniosków o dofinansowanie, jak również przy rozliczeniu przyznanego dofinansowania (czynny w każdy poniedziałek w godz. 13:00 – 18:00 i środę w godz. 8:00 – 13:00).⁴⁰

⁴⁰ <https://www.zyrardow.pl/punktu-konsultacyjny-programu-czyste-powietrze/>

CZĘŚĆ 2: WYMIAR GOSPODARCZY

2.1 Gospodarka lokalna i rynek pracy

Gospodarka

Na terenie Miasta zarejestrowanych w 2020 r. było 5.520 **podmiotów gospodarczych**.

W tabeli poniżej przedstawiono kształtowanie się liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarze Miasta w latach 2016-2020 z podziałem na wielkość.

Tabela 12: Liczba podmiotów gospodarczych w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020

Liczba pracowników	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016
0 - 9	5 130	5 097	5 112	5 245	5 359	104,5%
10-49	117	119	121	126	129	110,3%
50 - 249	30	31	29	29	30	100,0%
250 - 999	2	2	1	1	1	50,0%
1000 i więcej	1	1	2	1	1	100,0%
Razem	5 280	5 250	5 265	5 402	5 520	104,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

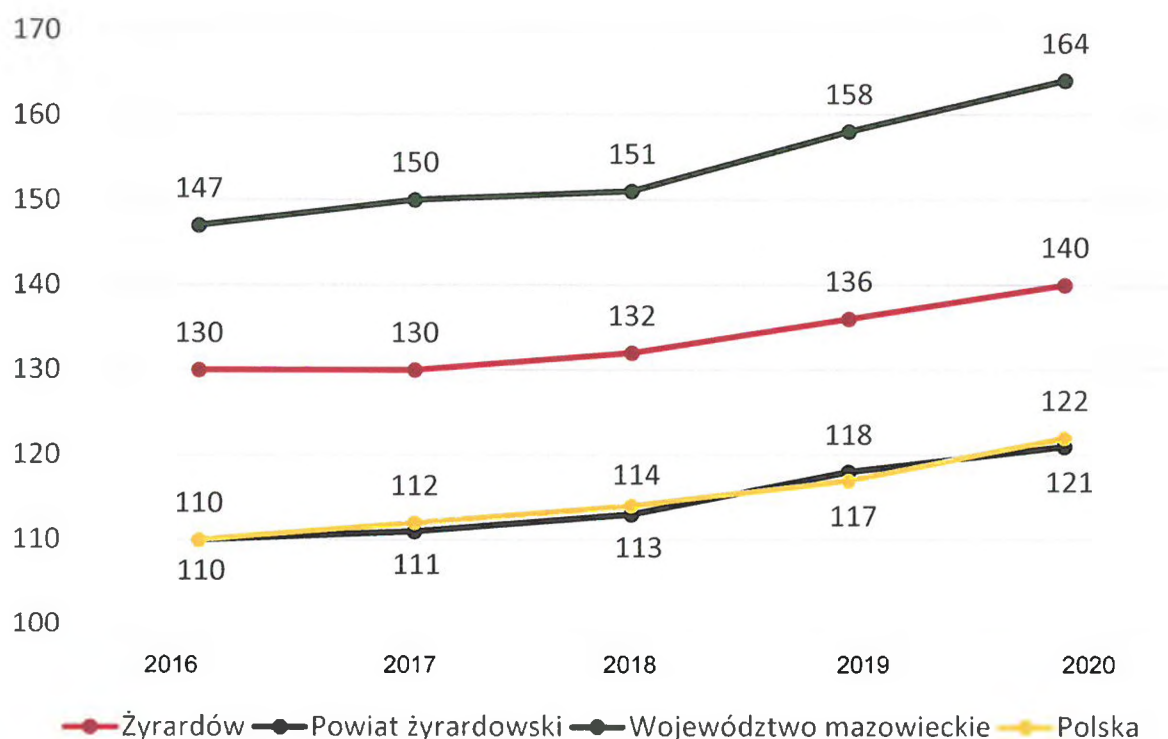
W badanym okresie obserwowalny jest przyrost liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw (o 240, co stanowi ok. 4,5%). Dynamika wzrostu w porównaniu z powiatem warszawskim, w którym od 2016 r. nastąpił wzrost liczby podmiotów o ponad 12% oraz z województwem mazowieckim (wzrost o 10%) jest widocznie niższa.

Natomiast biorąc pod uwagę **wielkość przedsiębiorstw**, to w 2020 r. 97,1% stanowiły mikro-przedsiębiorstwa (do 9 pracowników), 2,3% to małe przedsiębiorstwa (od 10 do 49 pracowników), 0,5% przedsiębiorstwa średnie (50-249 pracowników), a zaledwie 2 przedsiębiorstwa zatrudniają powyżej 250 pracowników.

W 2020 r. wśród zarejestrowanych podmiotów 23 działały w branży rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (0,4%), 980 w branży przemysł i budownictwo (17,8%), a 4.517 prowadziło pozostałą działalność gospodarczą (81,8%). Taka struktura utrzymuje się w całym okresie badawczym, przy czym największy wzrost przedsiębiorstw odnotowuje się w pozostałej działalności (o 161 względem 2016 r.).

Analizę gospodarczą Gminy można poszerzyć również o zbadanie **liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców**. Poniżej przedstawiono te dane w formie graficznej dla Miasta Żyrardowa, w zestawieniu z powiatem i województwem.

Wykres 1: Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zauważyć można, iż na przestrzeni lat 2016-2020 wskaźnik ten wzrósł dla każdej z badanych jednostek, a w Mieście Żyrardowie (140 w 2020 r.) był wyższy niż średnia dla powiatu (121), choć niższy niż dla całego województwa mazowieckiego (164). Niższa była też dynamika wzrostu, która w Żyrardowie w badanym okresie wynosiła 107,7%, podczas gdy w powiecie 110%, a w województwie 111,6%.

Analiza obszarów działalności przedsiębiorstw na podstawie **PKD** wskazuje, że najwięcej firm w 2020 r. działało w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 1.645, przy czym zdecydowana większość z nich zajmowała się handlem detalicznym z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi (grupa 47). Pozostałe sekcje to: F (budownictwo) – 624, M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) – 507, oraz S i T (pozostała działalność usługowa) – 380.

Tabela 13: Podział podmiotów gospodarczych w Mieście Żyrardowie na sekcje PKD

	2016	2017	2018	2019	2020	% w 2020	wzrost 2016/2020
Sekcja A	19	17	24	23	23	0,4%	121,1%
Sekcja B	0	0	0	0	0	0,0%	-
Sekcja C	356	343	322	329	338	6,1%	94,9%
Sekcja D	5	8	7	7	7	0,1%	140,0%
Sekcja E	12	10	10	10	11	0,2%	91,7%
Sekcja F	532	532	561	596	624	11,3%	117,3%
Sekcja G	1 723	1 685	1 643	1 655	1 645	29,8%	95,5%
Sekcja H	344	335	353	350	348	6,3%	101,2%
Sekcja I	130	132	130	132	134	2,4%	103,1%
Sekcja J	180	185	189	211	234	4,2%	130,0%
Sekcja K	166	161	157	160	159	2,9%	95,8%
Sekcja L	259	266	272	286	297	5,4%	114,7%
Sekcja M	440	449	466	487	507	9,2%	115,2%
Sekcja N	186	190	185	182	185	3,4%	99,5%
Sekcja O	17	17	17	18	17	0,3%	100,0%
Sekcja P	205	197	197	199	209	3,8%	102,0%

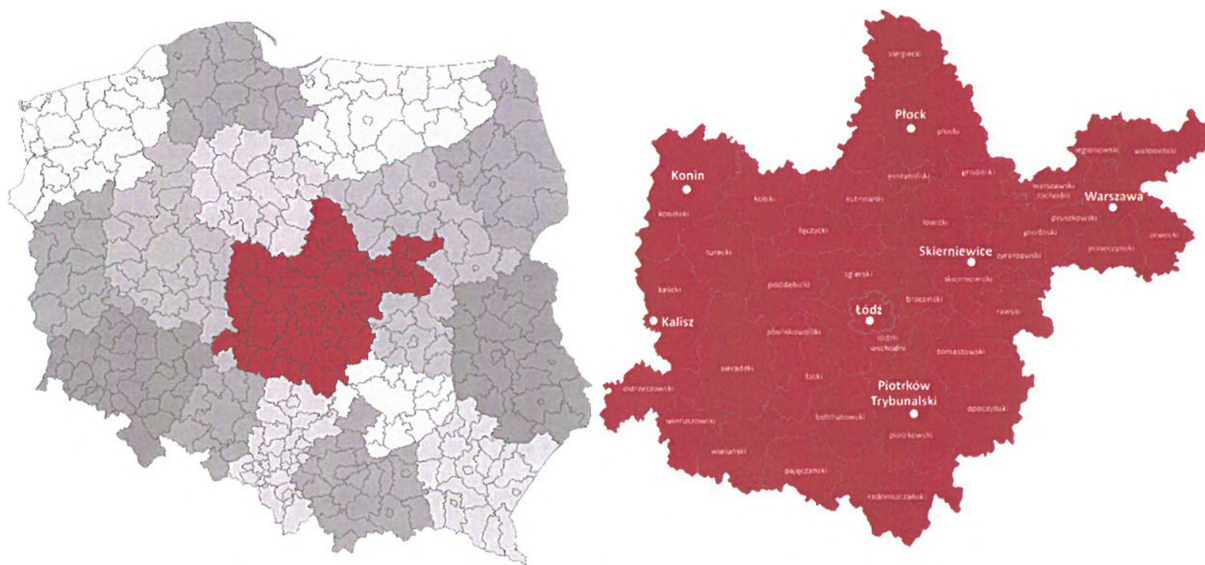
Sekcja Q	297	300	300	300	299	5,4%	100,7%
Sekcja R	85	87	90	97	103	1,9%	121,2%
Sekcje S i T	324	336	342	360	380	6,9%	117,3%
Sekcja U	0	0	0	0	0	0,0%	
	5 280	5 250	5 265	5 402	5 520		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W badanym okresie największy przyrost ilościowy odnotowano w sekcji F (o 92 podmioty), natomiast największy spadek w sekcji G (o 78 podmiotów).

Ustawa z dnia 10 maja 2018 roku wprowadziła zmiany w instrumencie zwolnienia z podatku dochodowego (CIT lub PIT) w celu dostosowania przepisów do sytuacji rynkowej i do potrzeb przedsiębiorców. Nowelizacja umożliwia skorzystanie ze zwolnienia z podatku na obszarze całej Polski, przez firmy realizujące nowe inwestycje zarówno na terenach publicznych, jak i prywatnych. Wprowadzono również podział terytorium kraju na **Specjalne Strefy Ekonomiczne**. Miasto Żyrardów wraz z całym powiatem żyrardowskim zostało przydzielone do Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

Rysunek 30: Łódzka Strefa Ekonomiczna

Źródło: https://www.paih.gov.pl/strefa_inwestora/sse/lodz

Do największych przedsiębiorstw na terenie Miasta Żyrardowa należą:

1. z kapitałem zagranicznym:

- TCL Operations Polska Sp. z o. o. (www.tcl.com) - produkcja telewizorów;
 - Knauf Plastics Sp. z o.o. (www.knauf-pack.pl) - produkcja specjalistycznych opakowań;
 - Ruukki Polska Sp. z o. o. (www.ruukki.com/pl) - produkcja pokryć dachowych;
 - Stabar Sp. z o.o. j.v. (www.stabar.com.pl) - konstrukcje stalowe;
 - Arlen S.A. (www.arlen.com.pl) - produkcja odzieży ochronnej i uniformów;
 - Sprywatyzowany Polmos Żyrardów Sp. z o.o. (www.belvedere-zyrardow.com.pl) produkcja napojów alkoholowych.
2. z kapitałem polskim:
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” sp. z o.o.;
 - Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej „Żyrardów” sp. z o.o.;
 - Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej „Żyrardów” sp. z o.o.;
 - AQUA Żyrardów sp. z o.o.;
 - Towarzystwo Budownictwa Społecznego Żyrardów Sp. z o.o.;
 - Międzywojewódzka Usługowa Spółdzielnia Inwalidów „Novum”;
 - EMKA i EMKA Trans;
 - Zakłady Mięsne Ratyński i synowie s.c.;
 - GAZGROD Spółka Jawna Rzeski, Piasecki, Osial - importer gazu płynnego;
 - POMONA Company Sp. z o.o. - produkcja artykułów higienicznych i naczyń jednorazowego użytku.

Przy Prezydencie Miasta Żyrardowa funkcjonuje **Rada Gospodarcza** zrzeszająca przedstawicieli największych firm z Żyrardowa, która jest stałym ciałem doradczym w zakresie lokalnej przedsiębiorczości i rozwoju runku pracy.

Od 1995 r. na terenie Miasta działa **Żyrardowskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości** (ŻSWP), którego głównym zadaniem jest przeciwdziałanie bezrobociu i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości poprzez udzielanie niskoprocentowanych pożyczek związanych z działalnością gospodarczą. Stowarzyszenie organizuje również „Galę – Pożyczkobiorca Roku”.

Na terenie Miasta Żyrardowa funkcjonuje **Targowisko Miejskie „Mój Rynek”** (ul. Stanisława Moniuszki 44/46), które prowadzone jest od 2016 r. przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Żyrardów Sp. z o. o. Targowisko czynne jest w:

- poniedziałek, wtorek, czwartek od godz. 05:00 do 18:00;
- środa, piątek, sobota od godz. 04:00 do 18:00;
- niedziela od godz. 06:00 do 16.00.⁴¹

Uprawnionymi do prowadzenia działalności handlowej na terenie Targowiska są osoby fizyczne, prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które wniosły wymagane opłaty i prowadzą działalność gospodarczą lub działalność rolniczą zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. W 2021 r. na okres pandemii koronawirusa część sprzedających została zwolniona z opłaty targowej.

W 2020 r. podpisano umowę na projekt „Przebudowa targowiska „Mój Rynek” w Żyrardowie - Podniesienie jakości i kultury handlu poprzez zagospodarowanie i przebudowę części istniejącego Targowiska miejskiego przy ul. Moniuszki w Żyrardowie” finansowany w wysokości 918.198,00 zł ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. W 2020 r., w ramach którego wykonano: zadaszenie z poliwęglanu litego nad ciągiem komunikacyjnym – część warzywna targowiska; podłączenie wpustów deszczowych; budowę odcinka kanalizacji deszczowej; budowę instalacji oświetlenia; miejscową rozbiórkę i ponowne ułożenie kostki betonowej jako utwardzenia.

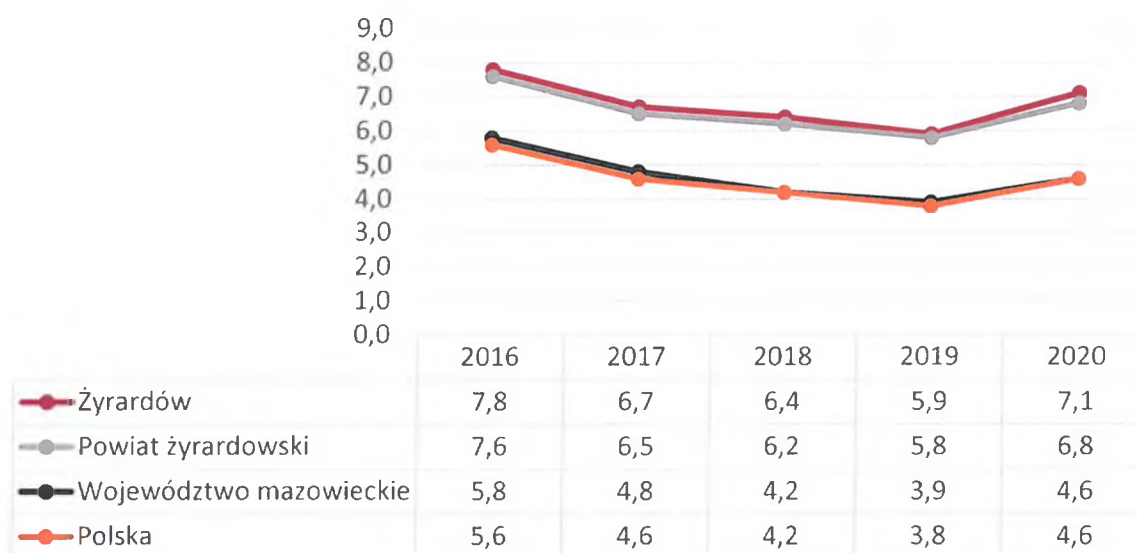
Rynek pracy

Istotnym wskaźnikiem poziomu rozwoju gospodarczego jest sytuacja na **rynku pracy**. Możliwość stabilnego zatrudnienia oraz posiadania satysfakcjonującej pracy ma bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców. Burzliwa historia gospodarcza Żyrardowa sprawia, że kwestia bezrobocia jest istotnym wyzwaniem dla Miasta.

Na wykresie poniżej przedstawiono kształtowanie się udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym zamieszkujących w Żyrardowie.

⁴¹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XL/357/21 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Wykres 2: Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W każdej analizowanej jednostce w latach 2016-2019 obserwuje się spadek liczby osób bezrobotnych. Natomiast w roku 2020 zauważyć można, iż liczba niezatrudnionych osób wzrosła (o 1,2 p. proc.), co może być spowodowane efektem pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 i jej wpływem na gospodarkę, a przez to na lokalny rynek pracy. Tezę taką potwierdza fakt, że podobna sytuacja nastąpiła zarówno na poziomie powiatu jak i województwa. W Żyrardowie w 2020 roku wskaźnik bezrobocia wynosił 7,1% i był nieco wyższy niż średni w powiecie żyrardowskim (6,8%). Znacząco odbiegał jednak od średniej dla województwa mazowieckiego i Polski, która wynosiła 4,6%.

Świadczy to o wrażliwości lokalnego rynku pracy na globalne zawirowania w gospodarce i wymaga stałej obserwacji, aby przygotować, zarówno system pomocy społecznej, jak i ewentualne narzędzia wsparcia przedsiębiorczości.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Żyrardowie w grudniu 2021 r. struktura bezrobotnych w Mieście przedstawiała się następująco:

Tabela 14: Struktura bezrobotnych w Mieście Żyrardowie (stan na grudzień 2021 r.)

	Ogółem
Bezrobotni zarejestrowani ogółem	1 386
Kobiety	699
Bezrobotni z prawem do zasiłku	214
Bez kwalifikacji zawodowych	494
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	177
Osoby do 25 roku życia	110
Osoby powyżej 50 roku życia	366
Osoby długotrwale bezrobotne	869
Osoby niepełnosprawne	65

Źródło: poziom i struktura bezrobocia w powiecie żyrardowskim, Powiatowy Urząd Pracy w Żyrardowie, stan na 31.12.2021 r.

Należy zwrócić uwagę na duży odsetek osób długotrwale bezrobotnych (869 co stanowi 62,7%), co może oznaczać, że osoby te nie są zainteresowane podjęciem pracy lub ich kwalifikacje nie odpowiadają potrzebom lokalnego rynku. Należy także odnotować stosunkowo duży udział osób bezrobotnych, którzy przekroczyli 50 rok życia (366, co stanowi 26,%).

W 2020 roku **przeciętne miesięczne wynagrodzenie** brutto w powiecie żyrardowskim wynosiło 5.113,05 zł, co odpowiada 77,7% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w województwie mazowieckim i 92,6% średniego wynagrodzenia w kraju. Mimo, że w badanym okresie (2016-2020) przeciętne wynagrodzenie wzrosło o 1.087,40 zł, to jednak dynamika wzrostu jest mniejsza niż w kraju czy województwie.

2.2 Urządzenia sieciowe

Istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców w Mieście jest dostęp do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i gazowej. Jak pokazuje poniższa tabela Miasto Żyrardów na tle zarówno powiatu, jak i województwa mazowieckiego prezentuje się korzystnie. Związane jest to z zwartością zabudowy i stosunkowo krótkimi odległościami między budynkami, co sprawia, że łatwiej i efektywniej kosztowo można realizować tego typu inwestycje.

Tabela 15: Odsetek mieszkańców Miasta Żyrardowa posiadających dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w 2020 r.

JST	Wodociąg [%]	Kanalizacja [%]	Gaz [%]
Województwo mazowieckie	90,7	70,2	55,0
Powiat warszawski zachodni	91,8	61,4	44,9
Miasto Żyrardów	93,5	84,7	65,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kanalizacja sanitarna i deszczowa

Długość **sieci kanalizacyjnej** (kolektory główne) w Mieście sukcesywnie rośnie i od 2016 r. zwiększyła się z 99,6 km do 102,1 km na koniec 2020 r. Łącznie z przyłączami długość sieci w całym Mieście w 2020 r. wynosiła 143,79 km.

Zgodnie z danymi GUS 84,7% mieszkańców Miasta podłączanych było w 2020 r. do sieci kanalizacyjnej, co jest wskaźnikiem wyższym zarówno od średniej dla powiatu (61,4%), jak i województwa mazowieckiego (70,2%). Średnia dobowo produkcja ścieków komunalnych w Żyrardowie wynosi ok. 4.000 m³, co w ciągu roku daje wartość 1.400.000 m³.

Odbiornikiem ścieków jest mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków przy ul. Czystej 5 o przepustowości 18.000 m³/dobę (68.000 RML z możliwością rozbudowy do 24.000 m³). Komunalna oczyszczalnia posiada w pełni zautomatyzowaną zlewnię ścieków z szamb przydomowych wyposażoną w sito, prasę do skratek, piaskownik wirowy i układ automatycznego poboru próbek ścieków. Osady, które powstają w procesie mechanicznego i biologicznego oczyszczenia, ulegają fermentacji, a wytworzony w ten sposób biogaz wykorzystywany jest

do celów grzewczych i produkcji prądu elektrycznego na potrzeby całego obiektu. Osad powstający w procesie oczyszczania, wykorzystywany jest również w rolnictwie. Technologia odpowiada najwyższym standardom ochrony środowiska na świecie. Sklarowane ścieki odprowadzane są poprzez dwa końcowe osadniki klarujące do odbiornika – rzeki Pisi Gągoliny⁴² na podstawie pozwolenia wodnoprawnego OŚ.6341.41.2012.AR z dnia 20 grudnia 2012 r. (ważne do 20 grudnia 2022 r.).

Zgodnie z uchwałą Rady Miasta Żyrardowa nr XXXIII/278/20 z dnia 29 grudnia 2020 r. wyznaczono obszar aglomeracji Żyrardów o równoważnej liczbie mieszkańców 52.863 RLM (z czego 51.455 RLM to mieszkańcy, a 1.408 RLM to przemysł), który tworzą miejscowości położone na terenie gmin: Radziejowice, Jaktorów i Miasto Żyrardów.

Średnie obciążenie oczyszczalni na dobę szacowane jest na 8.349 m³ (w tym 151 m³ to ścieki dowożone). Przewidywane maksymalne obciążenie po podłączeniu wszystkich nieruchomości (ok. 4.000 osób) wyniesie 9.337,58 m³. Oznacza to, że obecnie istniejąca infrastruktura jest wystarczająca dla obsługi aglomeracji.

Miasto sukcesywnie rozbudowuje i modernizuje infrastrukturę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej z uwzględnieniem nowych terenów mieszkaniowych oraz możliwości finansowych. Zgodnie z Wieloletnim planem rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacji na lata 2021-2030⁴³ sporządzonym przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” Sp. z o.o. w ramach zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia Miasta w wodę planuje się odtworzenie i unowocześnienie urządzeń i sieci wodociągowych, urządzeń i sieci kanalizacyjnych celem zmniejszenia strat spowodowanych przestarzałą technologią i złym stanem technicznym, zużyciem materiałów, przeciekami oraz awariami sieci, jak również zwiększenie wydajności i dostosowanie technologii i urządzeń do obowiązujących norm wynikających z aktów prawnych związanych z ochroną środowiska. Budowa i przebudowa sieci kanalizacyjnej przyczyni się do zmniejszenia ilości ścieków poprzez ograniczenie napływu wód infiltracyjnych wpływających przez nieszczelności w rurociągach. Z kolei budowa rękawa uszczelniającego rurociąg pod rzeką Pisią Gągoliną zabezpieczy przesył ścieków z lewobrzeżnej części Miasta Żyrardowa (kolektor B).

⁴² <https://www.pgk.zyrardow.pl/280,scieki?tresc=1132>

⁴³ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXII/268/20 z dnia 17 grudnia 2020 r.

Żyrardów posiada wydzieloną sieć **kanalizacji deszczowej**, która odbiera wody opadowe za pomocą wpustów ulicznych lub rur spustowych budynków systemem podziemnych kanałów bezpośrednio do odbiorników. Do zorganizowanego systemu kanalizacyjnego odprowadzane są również wody opadowe z dachów, utwardzonych terenów prywatnych, terenów zielonych oraz terenów utwardzonych podmiotów gospodarczych.

System miejskiej kanalizacji deszczowej składa się z kolektorów deszczowych o łącznej długości ok. 40 km oraz rowów melioracyjnych (burzowych). Sieć kanalizacji deszczowej zbudowana jest z rur o zróżnicowanych średnicach od Ø 150 do Ø 1200. Miasto odprowadza ścieki deszczowe zamkniętym systemem kanalizacyjnym oraz rowami burzowymi do rzeki Pisi Gągoliny, rzeki Okrzeszy oraz rzeki Wierzbienki.

Trzy główne rowy burzowe, do których odprowadzane są ścieki deszczowe to:

1. rów „L” stanowiący lewobrzeżny dopływ Pisi Gągoliny w granicach administracyjnych Miasta Żyrardowa,
2. rów „51” przechodzący przez centralną część Miasta, jest lewostronnym dopływem rzeki Wierzbienki,
3. rów „60” położony w północno-wschodniej części Żyrardowa odwadniający głównie wschodni obszar Miasta jako lewostronny dopływ rzeki Wierzbienki.

Zarówno rów „51” jak i „60” odprowadzają wody opadowe poza granice administracyjne Miasta.

Stan techniczny istniejącej kanalizacji deszczowej jest zróżnicowany. Główną tego przyczyną jest wiek kanalizacji deszczowej, niska jakość używanych ówczesznie materiałów, niszczytelne działanie systemów korzeniowych drzew przydrożnych oraz obciążenia wywołane zwiększoną ilością pojazdów. W ramach robót utrzymaniowych sukcesywnie dokonuje się jej czyszczenia, udrażniania i bieżącej naprawy.

Kanalizacja deszczowa ulega ciągłej modernizacji także przy okazji remontów dróg.

Wodociągi

Długość sieci wodociągowej w 2020 r. wynosiła 105 km i od 2016 r. wzrosła o 4,8 km. W badanym okresie zwiększył się również odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej z 93,2 % do 93,5%, co jest wynikiem powyżej średniej zarówno dla powiatu żyrardowskiego (91,8%), jak i województwa mazowieckiego (90,7%).⁴⁴

Miasto Żyrardów zaopatrywane jest w wodę z ujęcia wód podziemnych "Sokule" zlokalizowanego w uroczysku leśnym Sokule (Gmina Wiskitki). Głębokość studni wynosi od 67 do 101 m (zasoby eksploatacyjne w kat. "B" z formacji czwartorzędowej). Woda tłoczona jest do stacji uzdatniania wody „Mokra” przy ul. Mokrej. Woda surowa poddawana jest uzdatnianiu przed skierowaniem do sieci. Uzdatnianie polega na napowietrzaniu w mieszaczach wodno-powietrznych, a następnie na dwustopniowej filtracji przez złoża odżelaziające i odmanganiające. Przed wtłoczeniem do sieci, woda kierowana jest do dwóch zbiorników wyrównawczych (po 1.500 m³). Utrzymanie stałego ciśnienia w sieci wodociągowej zapewnia pompownia II°. Wydajność stacji uzdatniania wody wynosi obecnie 500 m³/h, a pobór wody przez mieszkańców kształtuje się na poziomie 4.500 – 9.000 m³/dobę (roczna sprzedaż wody w 2020 r. osiągnęła 1.590,1 tys. m³)⁴⁵. Instalacja w pełni zabezpiecza potrzeby Miasta. Ponadto ujęcie wody Feliksów stanowi potencjalną rezerwę w zakresie zaopatrzenia w wodę (po wybudowaniu magistrali wodociągowej).

Prowadzony jest stały monitoring wody zarówno w Stacji Uzdatniania Wody, jak i przy ujęciu w „Sokule”. W 2018 r. wykonane zostały 4 otwory obserwacyjne (piezometry). Modernizowane są także studnie głębinowe (w 2019 r. zamknięto studnię BE-2B, a w 2020 r. studnię BE-1B, a na ich miejsce utworzono studnie zastępcze BE-2D i BE-1D)⁴⁶.

Miejska sieć wodociągowa w celu poprawy bezpieczeństwa zasilania mieszkańców w wodę pitną, uzbrojenia nowych dzielnic mieszkaniowych i likwidacji tzw. "białych plam" jest rozbudowywana i modernizowana.

⁴⁴ Bank Danych Lokalnych, GUS

⁴⁵ <https://www.pgk.zyrardow.pl/279,woda?tresc=1131>

⁴⁶ Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020

Na terenie aglomeracji Żyrardowa nie znajdują się obszary ochrony zbiorników wód śródlądowych.

Zadania Gminy z zakresu odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych oraz zaopatrzenia w wodę realizuje **Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” Sp. z o.o.**, w którym udziały posiada Miasto Żyrardów oraz Gmina Jaktorów. Przedsiębiorstwo realizuje już III etap projektu „Gospodarka wodno-ściekowa w Mieście Żyrardów”, który obecnie finansowany jest ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Wartość planowanych inwestycji do 2022 r. ma wynieść 74.045.753,17 zł, a obejmować mają:

1. budowę kanalizacji sanitarnej o długości 13,54 km,
2. budowę sieci wodociągowej o długości 2,97 km,
3. przebudowę oczyszczalni ścieków,
4. wdrożenie inteligentnego systemu zarządzania sieciami wodno-kanalizacyjnymi,
5. zakup samochodu.

W efekcie działania mają doprowadzić do wzrostu liczby osób korzystających z systemu kanalizacji zbiorczej w aglomeracji o 1340 osób oraz wzrostu liczby mieszkańców korzystających z systemu sieci wodociągowej o 200.

Gazyfikacja

Obszar Miasta Żyrardowa znajduje się w zasięgu systemu **zaopatrzenia w gaz** eksploatowanego przez Polską Spółkę Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Warszawie.

Miasto jest zaopatrywane w gaz z gazociągu wysokiego ciśnienia Dn 100/PN 3,2MPa będącego odgałęzieniem gazociągu Mory-Piotrków Trybunalski, poprzez stację redukcyjno-pomiarową I⁰ (SR – I⁰/I) o przepustowości 6.000 Nm³/h przy ul. Mickiewicza. Stacja zasila sieć gazociągów średniego ciśnienia i dwie stacje redukcyjne II⁰ o przepustowości 600 Nm³/h każda. Sieć gazociągów niskiego i średniego ciśnienia doprowadza gaz do odbiorców bytowo-komunalnych.

W 2020 r. długość czynnej sieci gazowej wynosiła 90,7 km, do której podłączonych było 11.929 gospodarstw domowych (liczba przyłączy: 3.286). Na tle województwa (55%) i powiatu (44,9%) Miasto charakteryzuje się wyższym odsetkiem mieszkańców posiadających dostęp do sieci gazowej (65,7%).

Sieć nie rozkłada się jednak równomiernie. Dzielnice np. w południowo-zachodnia części Miasta oraz osiedle Piękna są zgazyfikowane w blisko w 100%. Systematycznie rozbudowywana sieć gazowa oraz istniejące rezerwy stacji redukcyjnej pozwalają na zaspokojenie aktualnych potrzeb.

Ciepłownictwo

Zadania własne Gminy dotyczące zaspokajania zbiorowych potrzeb ludności w zakresie gospodarki energią ciepłą realizuje **Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej „Żyrardów” Sp. z o.o.** Przedmiotem działania spółki jest:

1. produkcja, przesył i dystrybucja ciepła z zakupu oraz wytworzonego we własnych źródłach do odbiorców,
2. działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne,
3. demontaż wyrobów zużytych,
4. roboty związane z budową rurociągów przesyłowych i sieci rozdzielczych.

Aktualnie PEC „Żyrardów” dysponuje dwoma źródłami ciepła:

5. ciepłownią miejską przy ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego o mocy zainstalowanej 53,5 MW pracującą na miejską sieć ciepłą (cztery rusztowe kotły wodne typu WR10-011 o wymuszonym przepływie wody, opalane węglem kamiennym);
6. kotłownią węglową lokalną przy ul. Kanałowej 6a wyposażoną w trzy kotły węglowe o łącznej mocy 1,19 MW, pracującą na wydzieloną sieć ciepłą dla kilku budynków.

Poza tym miejska sieć ciepła zasilana jest także z kotłowni gazowej przy ul. Czystej 6 o mocy 10 MW należącej do Geotermii Mazowieckiej S.A.

Instalację Ciepłowni Miejskiej tworzą następujące obiekty i urządzenia:

1. instalacja główna, w skład której wchodzi cztery kotły wodne węglowe WR-10-011 wraz z niezbędnym wyposażeniem (pompy wodne, wentylatory powietrza, układ nawęglania, odżużlania i odpylania),
2. instalacje pomocnicze jak: stacja uzdatniania wody, zakładowe laboratorium, warsztat mechaniczny, plac składu opału, plac składowy żużla oraz place manewrowe i parkingowe.

Wszystkie kotły zainstalowane w Ciepłowni Miejskiej są w sposób ciągły monitorowane za pomocą komputerowego układu nadzoru mierzącego podstawowe parametry pracy kotłów i umożliwiającego bieżący nadzór obsługi w czasie rzeczywistym. W sposób ciągły rejestrowane są również wskaźniki pozwalające na wyznaczenie sprawności poszczególnych kotłów.

W latach 2009-2012 dla kotłów I – III podstawowym zakresem prac modernizacyjnych i remontowych była wymiana kompletnej części ciśnieniowej, z wymianą obmurzy, izolacji, sklepień zapłonowych oraz izolacji rurociągów wlotowych i wylotowych z kotłów. Wszystkie kotły utrzymywane są w dobrym stanie technicznym, na bieżąco przeprowadzane są planowe remonty. Trwałość eksploatacyjna kotłów I – III po modernizacji szacowana jest na okres do 20 lat.

Za każdym z kotłów zainstalowano układ odpylania spalin: dla kotła nr I i II jest to układ trzystopniowy umożliwiający ograniczenie emisji pyłów do 100 mg/m^3 u ref. 6% O_2 (zmodernizowany w 2020 r.). Dla kotłów III i IV są to obecnie układy dwustopniowe ograniczające emisję do 400 mg/m^3 u ref. 6% O_2 .

Kotły są pod stałym nadzorem sprawowanym przez Urząd Dozoru Technicznego w Łodzi w zakresie corocznych rewizji zewnętrznych, okresowych rewizji wewnętrznych oraz prób ciśnieniowych. Dodatkowo corocznie są wykonywane bieżące przeglądy i naprawy pokładów rusztowych, żużlowych lei zsykowych, napędów elektrycznych, elementów AKPiA łącznie z układem automatycznego sterowania i wizualizacji kotłów.

Miejska sieć ciepłota PEC „Żyrardów” na koniec 2020 r. wynosiła 44.347 m sieci wysokich i niskich parametrów oraz przyłączy o różnych średnicach: od DN400 w głównej magistrali do DN25 na przyłączach. W ponad 96% jest ona wykonana w nowoczesnej technologii preizolatu.

Sieć wysokich parametrów ma 41.620 m, z czego ponad 99,64 % wykonana jest w technologii preizolatu.

Nośnikiem ciepła w miejskiej sieci ciepłowniczej wysokich parametrów jest ciepła woda o parametrach w warunkach obliczeniowych Tz 130, Tp 70 st. C. Poza sezonem grzewczym parametry pracy sieci wynoszą Tz 80, Tp 60 st. C. Ciśnienie nominalne wody wynosi 0,95 MPa.

Do miejskiej sieci ciepłej w 2020 r. przyłączone były 483 węzły ciepłownicze, z których większość to indywidualne, nowoczesne, wyposażone w automatykę węzły należące do PEC „Żyrardów”. Większość z węzłów posiada telemetrię.⁴⁷

⁴⁷ <https://pec-zyrardow.pl/o-nas/nasza-siec-ciepna/>

Rysunek 31: Schemat miejskiej sieci ciepłej w Żyrardowie (2017)

Źródło: <https://pec-zyrardow.pl/o-nas/nasza-siec-ciepna/>

Zarówno sieć ciepła, jak i instalacje grzewcze są ciągle rozwijane i modernizowane. W latach 2018-2020 na inwestycje w zakresie podłączania do sieci nowych budynków wydatkowano kwotę 2.740.000,00 zł.

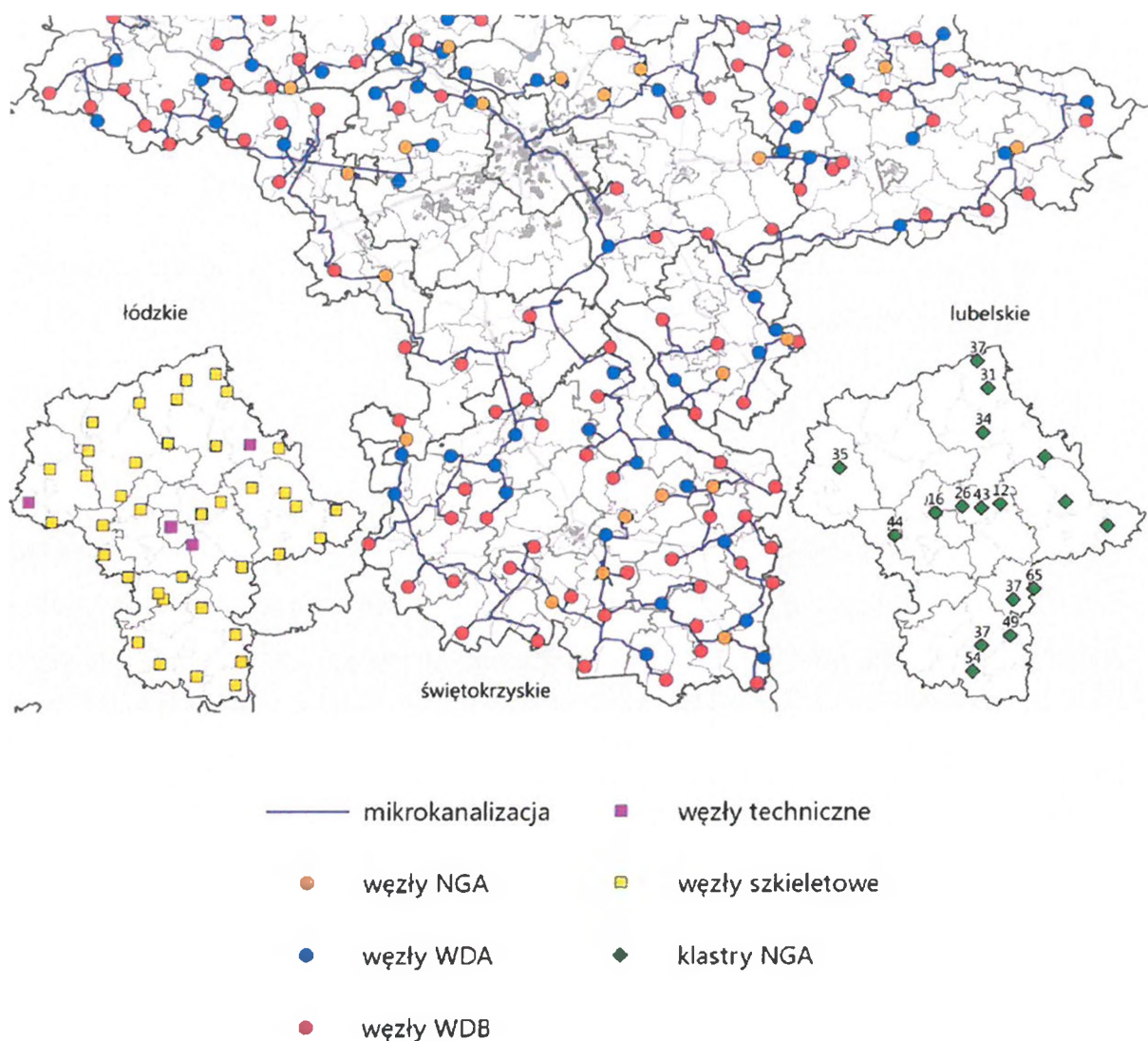
Budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne oraz większość zakładów i obiektów usługowych wyposażona jest w indywidualne źródła ciepła. Szczególnie istotne z punktu widzenia Miasta są inwestycje w rozwój sieci ciepłej w centralnej części, obejmującej strefę zabytkową.

Żyrardów prowadzi także działania związane z wykorzystaniem **wód termalnych**. W 2022 r. rozpoczną się odwierty poszukiwawczo-rozpoznawcze na terenie ciepłowni PEC Żyrardów przy ul. rtm. W. Pileckiego w ramach projektu „Wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego wód termalnych Żyrardów GT-1 w miejscowości Żyrardów”, na który Miasto zdobyło dofinansowanie z programu priorytetowego NFOŚiGW „Udostępnienie wód termalnych w Polsce”. W przypadku zadowalających wyników badań hydrogeologicznych, wody termalne będą mogły być źródłem ciepła dla ciepłowni geotermalnej, współpracującej z miejską siecią ciepłowniczą.

Dostęp do szerokopasmowego Internetu

Na terenie województwa mazowieckiego realizowany był projekt „Internet Dla Mazowsza” (IDM), który zakładał wybudowanie światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej. Jego celem jest poprawa konkurencyjności rynku szerokopasmowego Internetu na Mazowszu poprzez zwiększenie liczby operatorów świadczących swoje usługi na rynku hurtowym oraz dostępu do infrastruktury pasywnej sieci, a co za tym idzie zwiększenie kompetencji w zakresie dostępu do Internetu i korzystania z e-usług w obszarach wykluczenia cyfrowego.

Rysunek 32: Sieć szkieletowa szerokopasmowego Internetu w ramach projektu „Internet Dla Mazowsza”

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, s. 50

Na terenie powiatu żyrardowskiego zbudowano 4 węzły, jednak żaden z nich nie jest zlokalizowany na terenie Miasta. Najbliższe znajdują się w Kamionce (Gmina Wiskitki), Budy Zaklasztorne (Gmina Puszcza Mariańska) oraz Piekary i Mszczonów (Gmina Mszczonów).⁴⁸

⁴⁸ https://www.idm.org.pl/uploads/1/3/0/8/130887352/tabela_inwentaryzacyjna.pdf

2.3. Zaopatrzenie w energię

Obszar Miasta Żyrardowa znajduje się w zasięgu sieci systemu zaopatrzenia w energię elektryczną eksploatowanego przez PGE Dystrybucja S.A. Oddział Łódź (rejon energetyczny Żyrardów)⁴⁹.

Miasto jest zasilane w energię z sieci wysokiego napięcia EE 110kV poprzez:

1. GPZ 110/15 – Żyrardów, zasilany z kierunku Mszczonowa (zlokalizowany w południowej części Miasta),
2. GPZ 110/15 – Bielnik, zasilany z kierunku Sochaczewa (zlokalizowany w części północno-zachodniej).

W GPZ Żyrardów zainstalowane są dwa transformatory o mocy po 25 MVA, a w GPZ Bielnik dwa transformatory o mocy po 16 MVA. Z rozdzielni 15 kV GPZ-ów zasilana jest sieć rozdzielcza 15kV. Sieć rozdzielcza 15 kV na znacznym obszarze Miasta pracuje w układzie pierścieniowym, co umożliwia dwustronne zasilanie stacji transformatorowych 15/0,4 kV. Długość sieci 15 kV na terenie Miasta wynosi ok. 50 km.

Na terenie Miasta łączna liczba stacji transformatorowych o mocy głównie 400 kVA i 250 kVA zasilających sieć niskiego napięcia wynosi 112. Ponadto w Mieście funkcjonuje około 30 stacji transformatorowych abonenckich zasilających indywidualnych odbiorców. Z sieci NN praktycznie pół jest skablowane i istnieją tendencje do dalszego kablowania. Główne punkty zasilania posiadają rezerwy mocy umożliwiające dalszą rozbudowę sieci i możliwość zasilania nowych odbiorców.

Z GPZ-tów zasilani są liniami 15 kV także odbiorcy z gmin sąsiednich.

W 2020 r. do sieci podłączone były 19.832 gospodarstwa domowe (wzrost o 1.168 względem 2016 r.), które zużyły łącznie 31.186 MWh (wzrost o 2.128 MWh). Oznacza to nie tylko wzrost ilości energii w ujęciu całkowitym, ale także wzrost zużycia przypadający na jednego mieszkańca (o 67 kWh). W kolejnych latach należy spodziewać się dalszego zwiększania zapotrzebowania na energię elektryczną.

⁴⁹ <https://pgedystrybucja.pl/kontakt#departament-id=336>

W niektórych rejonach Miasta, dopiero urbanizujących się, będzie wymagana budowa nowych stacji transformatorowych, dla których należy wydzielać działki z bezpośrednim dojazdem do drogi publicznej.

Samo Miasto w zakresie swoich zadań w obszarze zaopatrzenia w energię elektryczną odpowiedzialne jest za planowanie i organizację zaopatrzenia w energię oraz dodatkowo finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych. Miasto sukcesywnie modernizuje oświetlenie wymieniając je na energooszczędne.

2.4 Gospodarka odpadami

W Żyrardowie obowiązuje Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Miasta Żyrardowa przyjęty uchwałą Rady Miasta Żyrardowa nr XXVII/230/20 z dnia 14 lipca 2020 roku określający wymogi i zasady (w tym i częstotliwość) odbioru odpadów z nieruchomości na terenie Miasta.

W roku 2020, bezpośrednio z nieruchomości zamieszkałych, odbierane były następujące rodzaje odpadów:

1. metale i tworzywa sztuczne,
2. papier,
3. szkło opakowaniowe,
4. bioodpady,
5. odpady wielkogabarytowe,
6. odpady zmieszane.

Przeterminowane leki można było dostarczać także do wyznaczonych punktów aptecznych zlokalizowanych w różnych częściach Miasta (wykaz aptek na stronie www.zyrardow.pl). Zużyte baterie umieszczane były w pojemnikach znajdujących się w obiektach użyteczności publicznej np. Urzędzie Miasta, Starostwie Powiatowym, placówkach oświatowych i obiektach handlowych.

Na terenie Miasta Żyrardowa przy ul. Czystej 5 funkcjonuje **Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)** prowadzony przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Żyrardów Sp. z o.o., który świadczy usługi polegające na przyjmowaniu wytworzonych na

terenie nieruchomości zamieszkałych selektywnie zebranych odpadów komunalnych, takich jak: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło, opakowania wielomateriałowe, odpady komunalne ulegające biodegradacji, przeterminowane leki, chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, zużyte opony z samochodów osobowych oraz pojazdów jednośladowych, opakowania po farbach, lakierach i rozpuszczalnikach oraz odpady budowlane i rozbiórkowe, stanowiące odpady komunalne. Transport odpadów do PSZOK właściciele nieruchomości zapewniali we własnym zakresie i na własny koszt. PSZOK czynny jest we wtorki, czwartki i soboty w godzinach od 8:00 do 16:00, a w środy i piątki w godzinach od 10:00 do 16:00.

W 2021 roku usługę odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych z nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy realizowało konsorcjum firm: PU Hetman Sp. z o.o. i Eko-Hetman Sp. z o.o. (PGK jest podwykonawcą). Umowa obowiązuje do 31 grudnia 2023 r.

Kolejny PSZOK znajduje się w miejscowości Słabomierz-Krzyżówka (gmina Radziejowice).

Na terenie Żyrardowa nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych, bioodpadów oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania. Powyższe frakcje odpadów przekazywane były do instalacji przetwarzających poza Miastem.

Tabela 16: Ilości odpadów komunalnych w Mieście Żyrardowie

	2018	2019	2020
Łączna waga odpadów komunalnych [Mg]	12 958,60	13 698,40	13 362,00
- w tym zmieszane odpady komunalne	9 034,80	9 229,90	8 168,40
Odsetek odpadów zmieszanych w całkowitej ilości odpadów komunalnych	69,7%	67,4%	61,1%
Odpady odebrane bezpośrednio z nieruchomości [Mg]	11 967,50	12 883,00	11 617,70
Odpady dostarczone przez mieszkańców do PSZOK [Mg]	765,8	815,4	789,5

Źródło: Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 21

W roku 2020 z terenu Miasta Żyrardowa odebrano 13.362,0 Mg odpadów komunalnych (spadek w stosunku do 2019 r. o 336 Mg), z których 11.617,7 Mg zostało odebranych bezpośrednio z nieruchomości (spadek o 1.265 Mg), natomiast 789,5 Mg stanowiły odpady dostarczone przez mieszkańców do PSZOK (spadek o 26 Mg).

Należy zaznaczyć, że stopień segregacji odpadów sukcesywnie zwiększa się z poziomu 30,3% w 2018 r. do 38,9% w 2020 r.

W przeliczeniu na jednego mieszkańca masa wytworzonych odpadów w Mieście Żyrardowie w 2020 r. wynosiła 366 kg, co jest wartością niższą niż średnia dla powiatu żyrardowskiego (373 kg), ale wyższą niż średnia dla województwa mazowieckiego (346 kg)⁵⁰.

Miasto prowadziło również działania informacyjno-edukacyjne mające na celu zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez dystrybucję ulotek dotyczących zasad segregacji odpadów oraz naklejek na pojemniki w zabudowie wielorodzinnej.

Spółka PGK „Żyrardów” prowadzi działania zmierzające do zamknięcia i pełnej rekultywacji składowiska odpadów „Słabomierz-Krzyżówka”. W roku 2018 rozpoczęto prace związane z ukształtowaniem bryły składowiska. Uzyskano pozwolenie na przetwarzanie odpadów na koronie, dzięki czemu formowanie bryły następuje własnymi środkami i sprzętem będącym w posiadaniu Spółki. Spółka będzie kontynuowała w/w prace do osiągnięcia rzędnej 175 m n.p.m.

Po wykonaniu rekultywacji przewiduje się zagospodarowanie terenu składowiska w kierunku rekreacyjnym (teren parkowy, trasy rowerowe i inne elementy o charakterze sportowo-rekreacyjnym), jak również przewiduje się wykorzystanie terenu pod lokalizację instalacji OZE.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest

W 2008 roku Miasto uchwaliło „Program usuwania wyrobów zawierających azbest w latach 2008 – 2032”⁵¹, w którym zaplanowano podjęcie działań zmierzających do bezpiecznego usunięcia odpadów azbestowych z terenu Żyrardowa i zdeponowania ich na wyznaczonych składowiskach odpadów przemysłowych. Jak oszacowano na terenie Żyrardowa znajdowało się

⁵⁰ Bank Danych Lokalnych

⁵¹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXIX/224/08 z dnia 30 października 2008 r.

20.176 Mg wyrobów zawierających azbest, a wskaźnik nagromadzenia wyniósł 37,8 Mg/km² (średni wskaźnik dla województwa oszacowano na 57,3 Mg/km²).

W latach 2012-2020, w ramach realizacji programu, udało się usunąć około 516 Mg wyrobów zawierających azbest z 206 nieruchomości (w tym: 30 Mg w 2018 r., 40 Mg w 2019 r. i 20 Mg w 2020 r.). Koszt realizacji powyższych prac wyniósł łącznie 198.520,40 zł, z czego 151.025,77 zł stanowiło dofinansowanie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

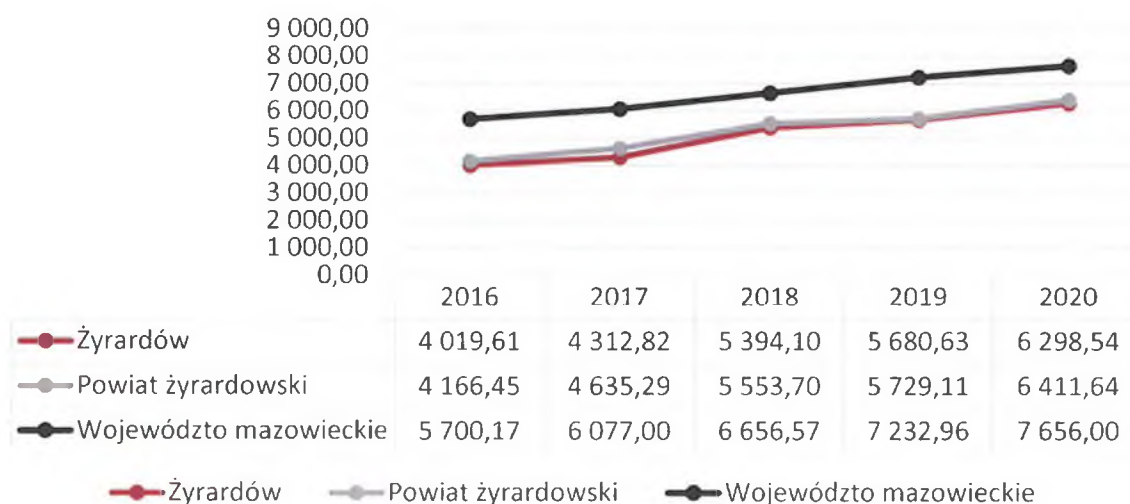
2.5 Stan finansów samorządowych

Wykonanie budżetu

W latach 2016-2021 dochody Miasta Żyrardowa ulegały corocznemu wzrostowi – z poziomu 162,71 mln zł w 2016 roku do 256,65 mln zł w 2021 roku.

Przeliczając dochody na 1 mieszkańca w latach 2016-2020 wynosiły one średnio 5.141,14 zł, co sytuuje Miasto na poziomie nieco niższym niż średnia dla powiatu żyrardowskiego, która wynosiła 5.299,24 zł oraz zdecydowanie poniżej średniej dla województwa mazowieckiego (6.664,54 zł). Należy jednak podkreślić dynamiczną tendencję wzrostową (o 57% w badanym okresie).

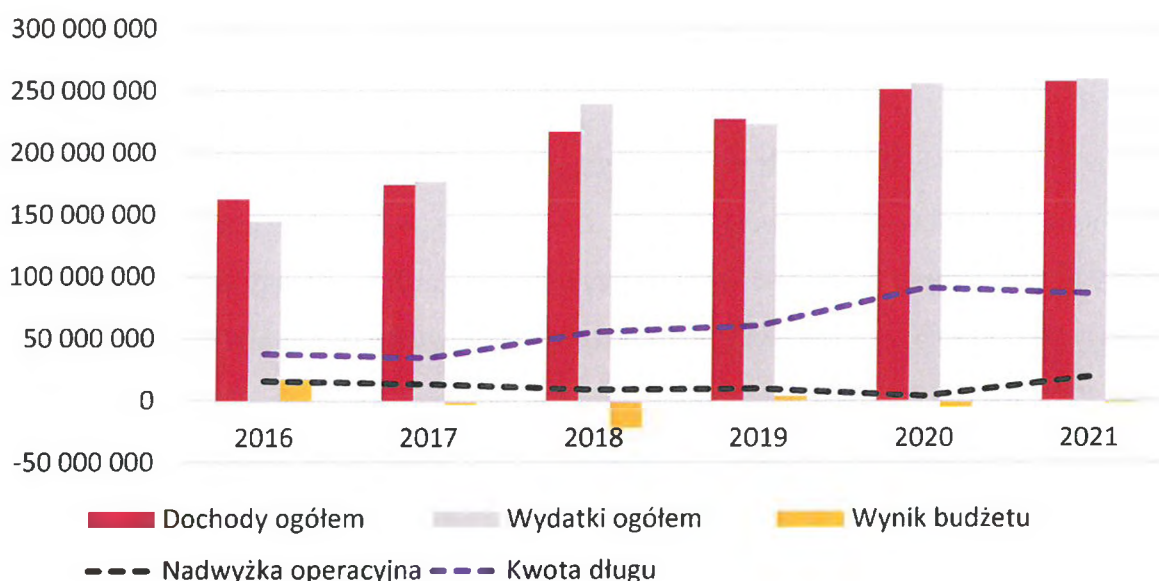
Wykres 3: Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na poniższym wykresie przedstawiono wykonanie budżetu Miasta Żyrardów w latach 2016-2021. Zaobserwować można stały, stabilny wzrost dochodów Miasta, któremu towarzyszy wzrost wydatków. Jedynie w latach 2016 i 2019 wynik budżetu był dodatni. W pozostałych latach w badanym okresie wydatki przekroczyły dochody powodując ujemny wynik budżetu, szczególnie wyraźny w 2018 r. (-22.429.324,92 zł). Miał na to wpływ skokowy wzrost wydatków majątkowych (do poziomu ponad 75 mln. zł ze średniej ok. 15 mln. w poprzednich latach).

Wykres 4: Wykonanie budżetu Miasta Żyrardowa w latach 2016-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żyrardowa.

W latach 2016-2020 obserwowane jest również zmniejszanie się nadwyżki operacyjnej z poziomu 16,2 mln zł w 2016 r. do 3,9 mln zł w 2020 r. Dopiero w roku 2021 nastąpił znaczący wzrost do poziomu 19,4 mln. zł. Także w stosunku do dochodów ogółem nadwyżka wykazywała niekorzystną tendencję spadkową z poziomu ok. 10% w 2016 r. do ok. 1,6% w 2020 r. Dopiero w roku 2021 r. odnotowała wzrost do wysokości 7,6%, choć nadal utrzymuje niski poziom, dlatego musi być stale monitorowany. W tej sytuacji Miasto korzystać musi z zewnętrznych, zwrotnych źródeł finansowania (kredytów, pożyczek, emisji obligacji) w celu realizacji planowanych inwestycji i pokrycia deficytu.

Wysokość przychodów uzyskanych z kredytów, pożyczek oraz emisji obligacji wykazuje tendencję wzrostową. W 2018 r. wysokość przychodów z tego tytułu wyniosła 26.000.000,00 zł

(w tym 22.000.000,00 zł z obligacji, a 4.000.000,00 zł z kredytów), natomiast w 2020 r. aż 47.840.811,22 zł.

W 2018 r. Rada Miasta podjęła uchwałę w sprawie zaciągnięcia pożyczki Jessica 2 w Banku Gospodarstwa Krajowego w kwocie 17.339.043,82 zł (płatna w trzech transzach: 2018 r. - 4.000.000,00 zł, 2019 r. - 4.998.232,60 zł, 2020 r. - 8.340.811,22 zł) na realizację przedsięwzięcia pn. „Przebudowa i rewaloryzacja zabytkowego obiektu kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańca” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.⁵² W 2021 r. zdecydowano o zwiększeniu kwoty pożyczki do wysokości 20.000.000,00 zł (transza w 2021 r. - 2.660.956,18 zł).⁵³

Struktura dochodów i wydatków

Wśród **dochodów** budżetowych najważniejszą rolę odgrywają dochody własne, które decydują o samodzielności finansowej jednostki. Zalicza się do nich przede wszystkim podatki i opłaty lokalne. Jest to o tyle ważne, że w przypadku tej kategorii dochodów Gmina może decydować o stawkach podatkowych, wprowadzaniu ulg i zwolnień, umarzaniu należności, a także do przejmowania z nich wpływów. Dzięki dużemu zakresowi swobody w kształtowaniu tych dochodów, jednostka może również oddziaływać na podmioty gospodarcze, które funkcjonują na danym terenie, a przez to stymulować rozwój lokalny.

W latach 2016-2021 udział dochodów własnych Miasta Żyrardowa (bez dochodów z PIT i CIT) w dochodach ogółem stanowił średnio 28% i ulegał niewielkim wahaniom. Jednocześnie w latach 2016-2020 malał procentowy udział subwencji ogólnej (z 20% do 15%), która jednak w 2021 r. wzrosła do poziomu 18%. Z kolei odwrotnie wyglądała sytuacja w przypadku udziału dotacji, która rosła do 2020 r. (z poziomu 27% w 2016 r. do 41% w 2020 r.), aby spaść w 2021 r. do wysokości 32%.

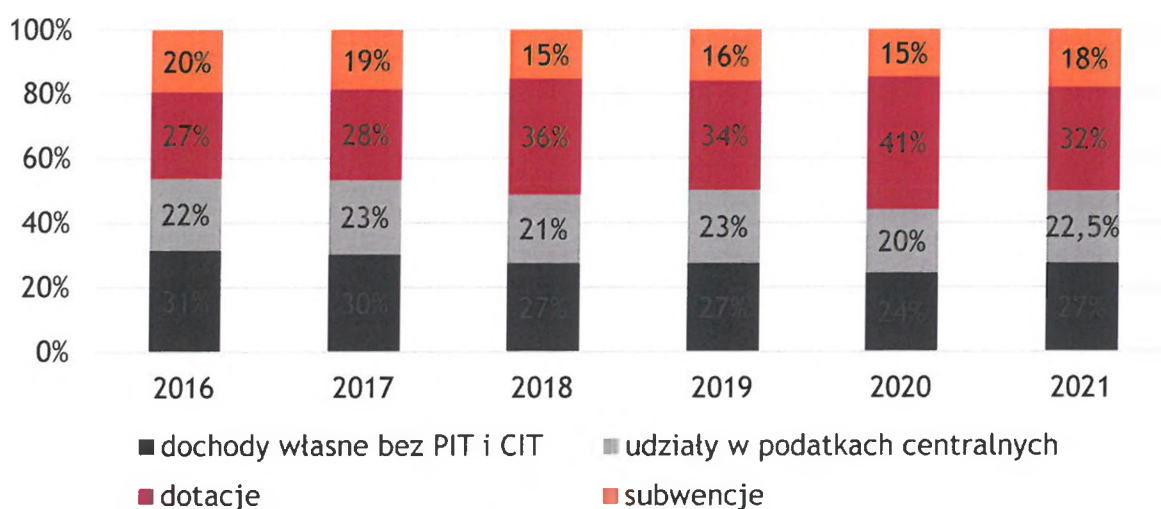
Razem z dochodami z podatku PIT (ok. 20,6% dochodu ogólnego) i CIT (ok. 2,1%), dochody własne Miasta Żyrardowa w 2021 roku wynosiły 50%, co daje średni stopień samodzielności finansowej i przeciętną możliwość oddziaływania Miasta na kształt i strukturę dochodów, a tym samym możliwość samodzielnego finansowania inwestycji.

⁵² Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr II/5/18 z dnia 6 grudnia 2018 r.

⁵³ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXVI/306/21 z dnia 11 marca 2021 r

Należy tutaj jednak zwrócić uwagę, że w badanym okresie, mimo iż dochody własne jak i dochody z podatków centralnych nominalnie rosły, to jednak ich udział w całkowitych dochodach spadał prawie o 4 %.

Wykres 5: Struktura dochodów własnych Miasta Żyrardowa w latach 2016-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żyrardowa

W zakresie dochodów własnych największe znaczenie mają dochody z tytułu udziału w podatku PIT, generujące w analizowanym okresie średnio ponad 44 mln zł rocznie oraz podatek od nieruchomości w kwocie średnio 19,3 mln zł. Z kolei wpływy z podatku CIT w analizowanym okresie wynosiły średnio ok. 2,5 mln zł rocznie i wykazywały tendencję wzrostową. Należy podkreślić, że dochody z obu podatków dochodowych w latach 2016-2021 rosły: w przypadku PIT o 48% (przy lekkim spadku w 2020 r. wywołanym zapewne skutkami gospodarczymi pandemii koronawirusa), a CIT ośmiokrotnie (choć należy zaznaczyć, że w 2016 r. podatek CIT był bardzo niski – 611 tys. zł).

Tabela 17: Struktura dochodów Miasta Żyrardowa w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
DOCHODY OGÓŁEM	173 935	216 513	226 634	250 241	256 647
	998,69	764,88	402,53	106,19	490,71
Dochody bieżące,	162 887	173 114	197 074	206 087	231 877
w tym:	976,29	923,89	828,55	505,18	394,60

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030

udział w PIT	38 768	43 748	48 538	46 208	52 800
	730,00	455,00	202,00	937,00	207,00
udział w CIT	1 560 664,45	2 407 425,52	2 938 574,19	2 966 952,10	4 885 694,99
subwencja ogólna	32 680	33 523	36 643	36 626	46 786
	032,00	464,00	366,00	413,00	102,00
dotacje i środki przeznaczone na cele bieżące	43 399	46 479	55 532	65 480	65 854
	297,06	064,39	767,84	895,95	947,37
pozostałe do- chody bieżące, w tym:	46 479	46 956	53 421	54 804	61 550
	252,78	514,98	918,52	307,13	443,24
podatek rolny	7 011,72	6 828,26	7 809,64	8 105,47	7 479,29
podatek od nieruchomości	17 921	19 359	19 262	19 966	21 594
	755,59	799,59	107,33	964,90	670,00
podatek leśny	2 430,00	2 662,00	2 522,00	2 547,00	2 581,00
podatek od środków trans- portowych	331 533,46	406 805,69	372 338,83	424 219,34	351 940,03
karta podat- kowa	146 431,81	153 383,06	141 672,51	100 903,62	159 588,66
podatek od czynności cy- wilnopraw- nych	2 361 301,09	2 613 892,47	2 879 708,73	2 697 944,24	3 616 988,42
wpływy z opłaty skar- bowej	441 553,37	514 089,97	506 128,19	439 968,89	556 745,78
Dochody mająt- kowe	11 048	43 398	29 559	44 153	24 770
	022,40	840,99	573,98	601,01	096,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żyrardowa.

Warte podkreślenia jest, że dochody Miasta w 2020 i 2021 r. mimo negatywnych skutków epidemii koronawirusa (COVID-19) na gospodarkę związanych z obostrzeniami sanitarnymi nadal rosną.

W rankingu Ministerstwa Finansów na podstawie tzw. **wskaźnika G** (podstawowe dochody podatkowe na 1 mieszkańca gminy przyjęte do obliczania subwencji wyrównawczej na 2022 r.) Miasto Żyrardów znalazło się na 658 miejscu wśród wszystkich jednostek w Polsce (584 w 2021 r. 599 w 2020 r.)⁵⁴. W 2022 r. nastąpił nie tylko spadek wartości wskaźnika z 1.908,73 zł na 1.873,53 zł, ale także spadek pozycji w rankingu, co oznacza, że sytuacja gospodarcza w Mieście w porównaniu z innymi samorządami nie poprawia się.

Z kolei biorąc pod uwagę **wydatki**, największy ich udział w latach 2016-2021 przypadł na działy: 801 oświata i wychowanie (średnio 27,5%), 855 rodzina (20,4%), 600 transport i łączność (12,3%) oraz 700 gospodarka mieszkaniowa (11,7%).

Analizując zmiany odsetka wydatków pomiędzy rokiem 2017⁵⁵ a 2021 w poszczególnych działach na tle wydatków ogółem największy spadek odnotowano w dziale 600 transport i łączność (z 10,5% do 8,5%) oraz 750 administracja publiczna (z 7,9% do 6%).

Natomiast najwyższy wzrost odnotowano w działach:

1. 900 gospodarka komunalna i ochrona środowiska (z 5,3% do 9,3%), z czego największy udział dotyczy wydatków na odbiór odpadów komunalnych od mieszkańców Gminy w ramach gminnego systemu gospodarowania odpadami i prowadzenia punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych;
2. 700 gospodarka mieszkaniowa (z 10,5% do 13,2%).

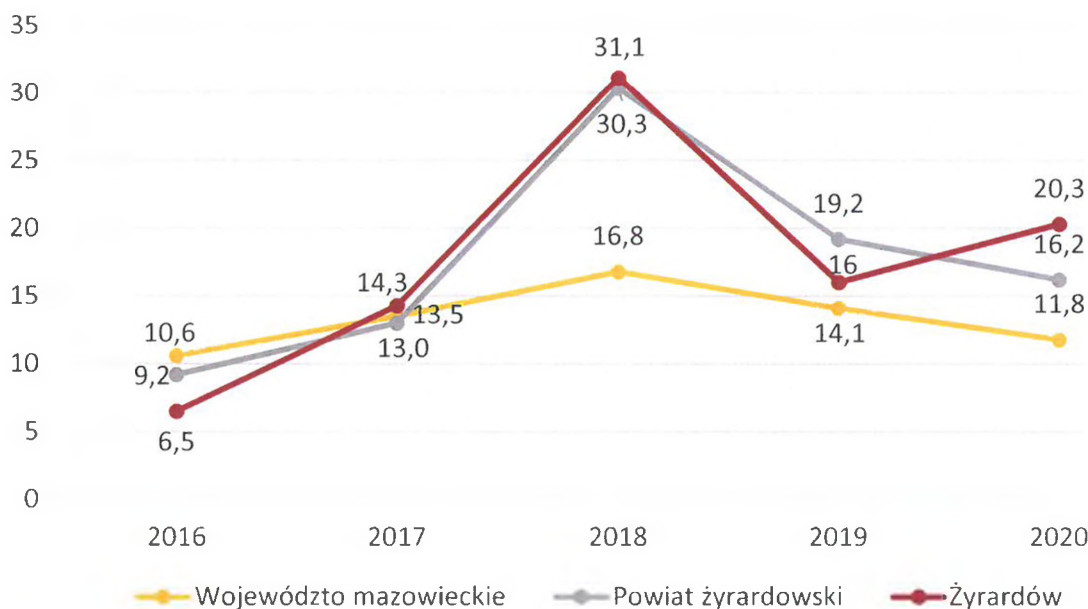
Na poniższym wykresie przedstawiono udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w latach 2016-2020. Wyraźny wzrost wydatków w 2018 r. do wysokości 31,3% związany był głównie z realizacją projektów

⁵⁴ <https://www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-podatkowych-gmin-powiatow-i-wojewodztw-na-2022-r>

⁵⁵ jako rok bazowy przyjęto 2017 ze względu na wprowadzenie do budżetu wydatków w dziale 855 rodzina na świadczenia rodzinne

ze środków zewnętrznych. W pozostałym okresie wydatki inwestycyjne charakteryzowały się tendencją wzrostową przekraczającą średnią dla województwa mazowieckiego.

Wykres 6: Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej widocznym efektem działań władz gminy są nowe inwestycje publiczne. Wpływają one nie tylko na podnoszenie jakości życia mieszkańców, ale także poprawiają uwarunkowania rozwojowe oraz budują przyjazny wizerunek.

W okresie 2016-2021 kwota wydatków majątkowych w Mieście Żyrardowie ulegała dynamicznym zmianom. W 2016 r. wynosiła 12,9 mln zł, w 2017 r. wzrosła do ponad 27 mln zł, a w 2018 r. osiągnęła najwyższą wartość w badanym okresie: 75 mln zł. W kolejnym roku ponownie spadła do poziomu 35,6 mln zł, a w 2021 r. miała wartość 53 mln zł. Oznacza to, że Miasto prowadzi aktywne inwestycje w rozwój infrastruktury, które wynikają z bieżących potrzeb oraz możliwości finansowych (w tym pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych np. Jessica 2).

Do najważniejszych inwestycji zrealizowanych w Mieście Żyrardowie w okresie lat 2018-2020 należą głównie projekty dotyczące infrastruktury drogowej i pieszej (w tym oświetlenie

ulic), projekty związane z rewitalizacją zabytkowej zabudowy oraz rozwój zasobu mieszkaniowego Miasta:

2018:

1. budowa ul. Pomorskiej (wykonana została jako ciąg pieszo-jezdny z kostki brukowej betonowej o długości 540 mb) – 1.652.366,94 zł,
2. budowa ul. Władysława Dzikiewicza (wykonano jezdnię o nawierzchni asfaltowej o długości 410 mb, chodniki i zjazdy z kostki betonowej oraz kanalizację deszczową o długości 297 mb) - 1.571.682,37 zł,
3. budowa ul. Ziołowej – etap I - 1.632.320,49 zł,
4. budowa ul. Kanałowej od ul. Opolskiej do ul. P. Skargi (wykonano jezdnię z kostki betonowej o długości 388 mb, chodniki i zjazdy z kostki betonowej oraz kanalizację deszczową o długości 297 mb) - 1.446.719,85 zł,
5. budowa ul. J. Kilińskiego (wykonano jezdnię o nawierzchni asfaltowej o długości 476 mb, chodniki i zjazdy z kostki betonowej, odwodnienie do rowu przydrożnego z odprowadzeniem wód kanałami deszczowymi o długości 64,6 mb) - 1.989.532,04 zł,
6. budowa ulic Spokojnej i Wspólnej (wykonano jezdnię z kostki betonowej o długości 227 mb, chodniki i zjazdy z kostki betonowej oraz kanalizację deszczową o długości 225,6 mb) - 1.130.000,00 zł,
7. budowa ul. Ireny Przybysz (rozpoczęcie prac) - 863.156,56 zł,
8. budowa ul. Tadeusza Bora Komorowskiego - 1.976.486,89 zł,
9. budowa ul. Południowej od ul. J. Dąbrowskiego do ul. Olszowej (wykonano jezdnię z kostki betonowej o długości 226 mb, chodniki i zjazdy) - 498.027,00 zł,
10. budowa ul. I. Zielińskiej od ul. Salezjańskiej do ul. J. Skrowaczewskiego (wykonano jezdnię i pobocze z kostki betonowej na długości 130 mb oraz kanalizację deszczową o długości 138,5 mb) - 453.307,95 zł,

11. przebudowa ul. Stefana Żeromskiego (sfrezowanie nawierzchni istniejącej, nowa nawierzchnia asfaltowa wraz z regulacją studni i wpustów kanalizacyjnych, zatoki postojowe i zatoka autobusowa) - 2.147.797,98 zł,
12. realizacja projektu „Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę zintegrowanego systemu tras rowerowych - etap I - 5.643.739,18 zł, etap II - 1.800.695,63 zł,
13. zagospodarowanie terenu Zalewu Żyrardowskiego (zagospodarowano linię brzegową Zalewu wraz z elementami małej architektury, oświetleniem, parkingiem, budynkiem zaplecza socjalnego, biurowego i handlu) - 7.046.282,51 zł,
14. budowa budynku mieszkalnego, wielorodzinnego komunalnego przy ul. L. Waryńskiego (budynek o powierzchni użytkowej 1.729,33 m² i 43 mieszkaniach) - 3.653.519,75 zł,
15. przebudowa i rewaloryzacja zabytkowego obiektu kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańca, etap I (wymiana dachu, przemurowanie kominów i ściany lukarny, wymiana stropu nad II piętrem, izolacja ścian fundamentowych, kanalizacja deszczowa, szyb windy, przedłużenie klatki schodowej do poddasza) - 3.459.058,49 zł,
16. rewaloryzacja zabytkowej ochronki w Żyrardowie (wykonano wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, nowe posadzki i parkiety, otynkowano i pomalowano ściany, zainstalowano system CCTV, ułożono okablowanie systemu interkom i DSR, poprowadzono instalacje oświetleniowe i powieszono lampy, wymieniono instalacje CO) - 2.223.291,02 zł,
17. budowa oświetlenia ulicznego (m.in. ul. Podmiejskiej, ul. Wiatracznej, ul. Witosa, ul. Marcowej, ul. Podmiejskiej, ul. Misakowskiego, ul. Staszica, ul. Migdałowej, ul. Łutosławskiego, ul. J. Horodyskiego, ul. Konarskiego) – łącznie 342.758,82 zł

2019

1. przebudowa linii energetycznej sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ul. Środkowej, gen. Augusta Emila Fieldorfa - Nila i Filipa de Girarda (wybudowano maszty sygnalizacji świetlnej oraz wykonano drogę dojazdową z kostki betonowej) – 501.738,00 zł,
2. przebudowa ul. Olsztyńskiej (wybudowano kanalizację deszczową, utwardzono teren kostką betonową oraz wdrożono stałą organizację ruchu) - 879.833,00 zł,
3. przebudowa ul. Władysława Choińskiego (wybudowano kanalizację deszczową, chodniki oraz jezdnię z kostki betonowej) – 542.900,00 zł,
4. przebudowa ul. Wypoczynkowej (od ul. Radziwiłłowskiej do ul. Mostowej wybudowano nawierzchnię jezdni z betonu asfaltowego) – 508.000,00 zł,
5. przebudowa ul. Emilii Plater wraz z budową chodnika w ul. Św. Jana (wybudowano kanalizację deszczową, nawierzchnię jezdni i chodniki z kostki brukowej) – 1.286.500,00 zł,
6. inwestycje w trasy rowerowe w ramach projektu „Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę zintegrowanego systemu tras rowerowych – etap I” - poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powodowanych przez motoryzację indywidualną z łączną kwotą 3.023.689,54 zł:
 - ul. R. Dmowskiego (wykonanie: chodnika, trasy rowerowej i ciągu pieszo rowerowego oraz przebudowa oświetlenia ulicznego, remont istniejących zjazdów, montaż zadaszonej wiaty rowerowej),
 - ul. Okulickiego - od skrzyżowania z ul. Spacerową do skrzyżowania z ul. R. Dmowskiego (wykonanie trasy rowerowej, dojść do posesji oraz remont istniejących zjazdów i montaż zadaszonej wiaty rowerowej),
 - ul. Skrowaczewskiego od skrzyżowania z ul. 1 Maja do skrzyżowania z ul. M. Nie-trzebki (wykonanie trasy rowerowej i chodnika),

7. budowa kładki pieszo-rowerowej na rzece Pisia Gągolina w ul. Młyńskiej – 808.271,24 zł,
8. inwestycje wykonane w ramach projektu „Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w Żyrardowie poprzez budowę parkingów „parkuj i jedź” - etap II” - redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł liniowych poprzez wdrożenie rozwiązania z zakresu zmiany środków komunikacji indywidualnej na zbiorową lub niezmotoryzowaną (wydatki 2.906.831,78 zł):
 - budowa dwóch parkingów: Pl. Marszałka J. Piłsudskiego (Parking nr 1) i droga wewnętrzna, dawna ul. Kolejowa (Parking 2) (roboty brukarskie, oświetlenie uliczne, ogrodzenie, monitoring, wiata dla rowerów, odwodnienie)
9. „Budowa przedszkola przy ul. Ks. S. Brzóska - wspomaganie i ukierunkowanie rozwoju dziecka” – 2.362.512,48 zł,
10. „Przebudowa i rewaloryzacja zabytkowego obiektu kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańca” - przebudowa i rewaloryzacja zabytkowego budynku kantoru – 2.747.490,57 zł,
11. „Budowa budynku mieszkalnego, wielorodzinnego (komunalnego) przy ul. I. Waryńskiego – etap II” - rozbudowa zasobu mieszkaniowego w Mieście Żyrardowie (budowa budynku komunalnego wielorodzinnego o powierzchni użytkowej 968,85 m² i 22 mieszkaniach) – 1.258.000,00 zł,
12. budowa ul. Równoległej od ul. J. Dąbrowskiego do ul. Olszowej (wybudowano kanalizację deszczową, obustronne chodniki oraz nawierzchnię jezdni z betonu asfaltowego) – 959.044,50 zł,
13. inwestycje zrealizowane w ramach projektu „Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój terenów zieleni w Mieście Żyrardowie” (zagospodarowanie terenów zielonych) - 8.196.574,65 zł,
14. budowa oświetlenia ulicznego (m.in. skwer na rozwidleniu ul. S. Żeromskiego oraz ul. B. Limanowskiego, park przy ul. Św. Jana, skwer przy ul. Generała Augusta Emila Fieldorfa – Nila, park w Alei Partyzantów, park przy ul. W. Reymonta) – 382.166,73 zł.

2020

1. przebudowa ul. C. K. Norwida (wykonano nawierzchnię jezdni, chodników i zjazdów) – 656.867,54 zł,
2. przebudowa ul. Warszawskiej (wybudowano kanalizację deszczową, nawierzchnię jezdni, chodników i zjazdów) – 609.691,13 zł,
3. przebudowa ul. T. Kościuszki (wymiana krawężników, nawierzchni zjazdów i chodników) – 737.483,36 zł,
4. przebudowa ul. Olszowej od ul. Chmielnej do ul. Brzozowej (wybudowano kanalizację deszczową, nawierzchnię jezdni, chodników i zjazdów) – 609.691,13 zł,
5. inwestycje w ramach projektu „Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę zintegrowanego systemu tras rowerowych” etap II - poprawa jakości powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę zintegrowanego systemu tras rowerowych (8 869 318,59 zł):
 - trasa rowerowa w ul. Ziółowej (na odcinku od skrzyżowania z ul. Rolną do skrzyżowania z ul. Słowiańską),
 - trasa rowerowa i chodnik wraz z oświetleniem od ul. Skrowaczewskiego do ul. Okrzei (teren po byłym rowie 51),
 - ciąg pieszo-rowerowy w ul. Mireckiego (od skrzyżowania z byłym rowem 51 do skrzyżowania z ulicą Procną),
6. inwestycje w ramach projektu „Zielone płuca Mazowsza - rozwój mobilności miejskiej w gminach południowo-zachodniej części województwa - poprawa jakości powietrza w gminach południowo-zachodniej części WOF” (6.969.451,52):
 - przebudowa ul. Śródkowej na odcinku od ul. gen. A. E. Fieldorfa-Nila do ul. B. Li-manowskiego,
 - sygnalizacja świetlna na skrzyżowaniu ul. J. Mireckiego z ul. 1 Maja,

- budowa parkingu typu „Parkuj i Jedź” wraz z parkingiem na rowery typu „Bike&Ride” przy ul. J. Skrowaczewskiego,
 - budowa parkingu typu „Parkuj i Jedź” wraz z zaprojektowaniem i budową parkingu na rowery typu „Bike&Ride” przy ul. Ziołowej,
 - remont ul. Mickiewicza na odcinku od skrzyżowania z ul. Jaktorowską, ul. 1 Maja i ul. W. Reymonta do ul. Słowiańskiej,
 - remont ulicy Słowiańskiej,
 - budowa trasy rowerowej oraz chodnika w pasie drogowym ul. kpt. S. Pałaca,
 - budowa trasy rowerowej, chodnika, ciągu pieszo-rowerowego oraz zjazdów w pasie drogi ulicy rtm. W. Pileckiego na odcinku od ul. kpt. S. Pałaca do ul. I. Przybysz,
 - budowa trasy rowerowej, chodnika, ciągu pieszo-rowerowego oraz zjazdów w pasie drogi ulicy rtm. W. Pileckiego na odcinku od ul. I. Przybysz do ul. Procnera,
 - budowa trasy rowerowej oraz zjazdów w pasie drogowym ul. J. Procnera,
7. przebudowa ulicy G. Narutowicza (wykonano m.in.: nawierzchnię jezdni, miejsc postojowych, zjazdów i chodników, nawierzchnię jezdni, wymianę kanalizacji deszczowej i budowę nowej wraz z wpustami, jak i oświetlenie) - 3.998.795,75 zł,
8. przebudowa ul. Ziołowej od ul. Rolnej do ul. Słowiańskiej (wykonano nową nawierzchnię jezdni i chodników) – 1.084.979,69 zł,
9. budowa budynku mieszkalnego wielorodzinnego (komunalnego) przy ul. L. Waryńskiego 38 o 22 lokalach mieszkalnych – 3.100.000,00 zł,
10. przebudowa i rewaloryzacja zabytkowego obiektu kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańca (wykonano między innymi oczyszczenie i zabezpieczenie elewacji ceglanej budynku, wymianę stropów, przebudowę instalacji, rozpoczęto prace renowacyjne zabytkowych elementów wystroju wewnątrz) – 9.377.732,17 zł,

11. przebudowa targowiska „Mój Rynek” w Żyrardowie w ramach projektu „Podniesienie jakości i kultury handlu poprzez zagospodarowanie i przebudowę części istniejącego targowiska miejskiego przy ul. Moniuszki w Żyrardowie” – 704.728,44 zł,
12. budowa przedszkola przy ul. Ks. S. Brzóska - wspomaganie i ukierunkowanie rozwoju dziecka – 5.730.560,65 zł,
13. inwestycje w ramach projektu „Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój terenów zieleni w Mieście Żyrardowie” - 2.623.589,76 zł.

Ponadto w 2021 r. Miasto Żyrardów pozyskało w ramach I etapu Rządowego Programu „Polski Ład - Program Inwestycji Strategicznych” środki w wysokości 5.000.000,00 zł na realizację projektu „Rewaloryzacja XIX-wiecznego budynku dawnej szkoły fabrycznej w Żyrardowie”.

Fundusze Europejskie 2014-2020

Jak wskazuje internetowy serwis www.mapadotacji.gov.pl Miasto Żyrardów oraz jednostki podległe w latach 2014-2021 pozyskała dofinansowanie ze środków funduszy europejskich na szereg projektów:

Tabela 18: Projekty Miasta Żyrardowa dofinansowane z Funduszy Europejskich w latach 2014-2021

L.p.	Tytuł projektu	Beneficjent	Program	Wartość dofinansowania
1.	Rewaloryzacja zabytkowej ochronki w Żyrardowie	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	2 634 774,34 zł
2.	Szansa na lepszy start dzieci niepełnosprawnych z Miejskiego Integracyjnego Przedszkola nr 10 w Żyrardowie	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	266 555,00 zł

3.	E-usługi dla Miasta Żyrardowa	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	1 673 859,20 zł
4.	Zintegrowany projekt rewitalizacji centrum osady fabrycznej w Żyrardowie służący aktywizacji społecznej i gospodarczej	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	4 968 840,46 zł
5.	Żyrardów stawia na seniorów	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	589 680,00 zł
6.	Centrum Usług Społecznych w Żyrardowie	Miasto Żyrardów	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	2 633 750,00 zł
7.	Zielone płuca Mazowsza - rozwój mobilności miejskiej w gminach południowo-zachodniej części województwa	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	31 222 510,87 zł
8.	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w Żyrardowie i Grodzisku Mazowieckim poprzez budowę parkingów „Parkuj i Jedź”.	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	14 613 811,67 zł

9.	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój terenów zieleni w Mieście Żyrardowie	Miasto Żyrardów	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	13 012 097,58 zł
10.	Żyrardów stawia na edukację	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	1 582 956,48 zł
11.	Domy pełne historii - program remontowy związany z poprawą stanu technicznego obiektów mieszkalnych na obszarze rewitalizacji w Żyrardowie	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	5 301 326,42 zł
12.	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w gminach południowo-zachodniej części Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez budowę Zintegrowanego Systemu Tras Rowerowych - Etap II	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	12 519 028,80 zł
13.	Gospodarowanie wodami opadowymi na terenie Miasta Żyrardowa	Miasto Żyrardów	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	1 218 327,71 zł
14.	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój terenów zieleni	Miasto Żyrardów	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	8 292 463,03 zł

	w Mieście Żyrardowie – II etap			
15.	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza w Żyrardowie poprzez budowę parkingów „Parkuj i Jedź” - etap II	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	2 286 759,20 zł
16.	Utworzenie nowych miejsc przedszkolnych w Mieście Żyrardów	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	404 154,12 zł
17.	Poprawa efektywności energetycznej budynku użyteczności publicznej - Oczyszczalni ścieków w Żyrardowie	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” Sp. z o.o.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	676 000,00 zł
18.	Gospodarka wodno-ściekowa w Mieście Żyrardów – Etap III	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” Sp. z o.o.	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	38 612 649,95 zł
19.	Przebudowa targowiska „Mój Rynek” w Żyrardowie	Miasto Żyrardów	Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	918 198,00 zł
20.	Przebudowa i rewaloryzacja zabytkowego obiektu kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańca	Miasto Żyrardów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020/ Jessica 2	23 454 460,08 zł

21.	Wirtualny Warszawski Obszar Funkcjonalny (Virtual WOF)	Miasto Stołeczne Warszawa	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020/ ZIT	71 407,37 zł*
22.	Budowa i wdrożenie zintegrowanego systemu wsparcia usług opiekuńczych opartego na narzędziach TIK na terenie Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego (E-Opieka)	Miasto Stołeczne Warszawa	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020/ ZIT	120 555,05 zł*

* kwoty dla Miasta Żyrardowa w ramach całego projektu

Źródło: www.mapadotacji.gov.pl, <https://omw.um.warszawa.pl/zintegrowane-inwestycje-terytorialne/zit-metropolii-warszawskiej-cele-i-korzysci/zit-metropolii-warszawskiej-planowane-dzialania/>

Zgodnie z rankingiem „Fundusze Europejskie. Ranking wykorzystania środków europejskich przez samorządy 2014–2019” opracowanym przez czasopismo „Wspólnota”⁵⁶ wydatki Miasta Żyrardowa ze środków UE w latach 2014–2019 per capita wyniosły 1.355,92 zł, co plasuje Miasto na 43 miejscu spośród 267 miast powiatowych. Świadczy to o skuteczności Urzędu Miasta w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

Potencjał inwestycyjny

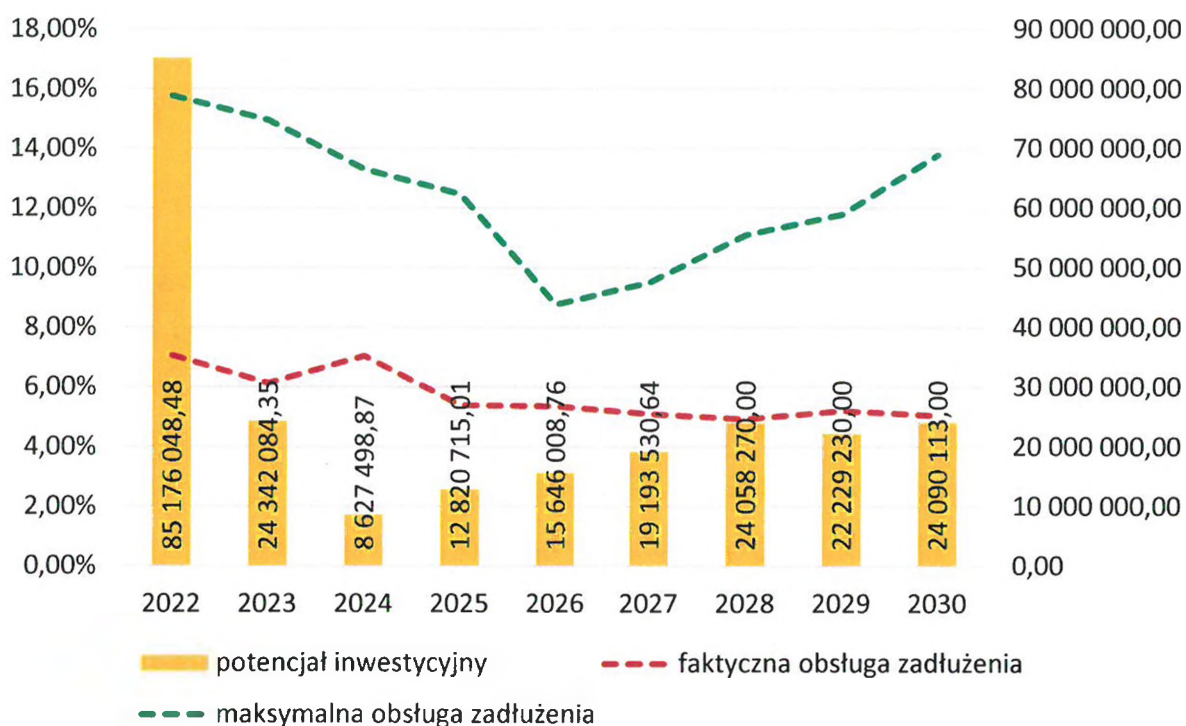
Wykres poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta Żyrardowa na lata 2022-2032 zgodnie z uchwałą nr LII/452/22 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 31 marca 2022 r. zmieniającą uchwałę w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Żyrardowa na lata 2022-2032. Pozwala on na ocenę możliwości inwestycyjno-kredytowych Miasta w przyszłości.

⁵⁶ <https://wspolnota.org.pl/news-rankingi/samorzadowi-liderzy-pozyskania-srodkow-unijnych-2014-2019>, z dnia 15 października 2020 r.

Zgodnie z art. 243 ustawy o finansach publicznych, dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań JST w danym roku (faktyczna obsługa zadłużenia) nie może przekroczyć indywidualnie liczonego, maksymalnego wskaźnika obsługi zadłużenia.

Jak wynika z wykresu, obecny wartość wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta Żyrardowa pozwala na obsługę dodatkowych zobowiązań, choć w kolejnych latach do roku 2026 możliwości te będą znacząco malały.

Wykres 7: Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta Żyrardowa na lata 2022-2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały nr LII/452/22 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 31 marca 2022 r. zmieniającej Uchwałę Rady Miasta Żyrardowa w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Żyrardowa na lata 2022-2032.

Dodatkowo na wykresie przedstawiono potencjał inwestycyjny Miasta rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów) w latach 2022-2030. Wynika z niego, że do 2030 r. Miasto dysponować będzie środkami w wysokości ponad 236 mln zł.

2.6 Turystyka i promocja

Miasto Żyrardów opiera swoją promocję na eksponowaniu bogatej historii związanej z przemysłem Iniańskim, której liczne zabytki materialne stanowią serce Żyrardowa – najlepiej zachowaną w skali Europy XIX-wieczną osadę fabryczną.

Od 2012 r. w zrewitalizowanym obiekcie Resursy działa **Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej**, którego głównym zadaniem jest kompleksowa obsługa i informacja dla osób odwiedzających Żyrardów w zakresie oferty turystycznej, kulturalnej i rekreacyjnej Miasta i okolic. Ponadto, każdy zainteresowany otrzyma poradę w sprawie bazy hotelowo-wypożyczynkowej i agroturystyki, bazy gastronomicznej, punktów turystycznych, zabytków i atrakcji turystycznych oraz szlaków turystycznych. Do zadań CITiK zalicza się również udostępnianie nieodpłatnych ulotek promujących Żyrardów oraz prowadzenie sprzedaży biletów na koncerty, festiwale i imprezy kulturalne w Żyrardowie.⁵⁷

W 2011 r. Miasto Żyrardów znalazło się w gronie 21 ośrodków turystycznych z całej Europy, które nagrodzone zostały w ramach konkursu Komisji Europejskiej na „Najlepsze Europejskie Destynacje Turystyczne EDEN”⁵⁸.

W 2013 r. Żyrardów został wpisany na Europejski Szlak Dziedzictwa Przemysłowego (ERIH), którego celem jest promocja najważniejszych zabytków przemysłowych kontynentu europejskiego. Miasto jest częścią dwóch szlaków tematycznych: Europejskiego Szlaku Tekstylnego oraz Europejskiego Szlaku Krajobrazu Przemysłowego.

Na terenie Miasta znajduje się jeden z największych rekreacyjnych zbiorników wodnych w regionie – Zalew Żyrardowski o powierzchni 14 ha utworzony na rzece Pisi. Na 750 m² piaszczystej plaży stworzono dogodne warunki do rekreacji: parasole z trzciny, teren trawiasty wyposażony w hamaki i drewniane altanki, strzeżone kąpieliska, pomost, taras widokowy, punkt gastronomiczny, jak również wielofunkcyjne boiska piaszczyste, plac zabaw i siłownia zewnętrzna. Zalew jest dobrym miejscem do uprawiania sportów wodnych. Wypoży-

⁵⁷ <http://www.resursa.zyrardow.pl/index.php?id=40>

⁵⁸

http://resursa.zyrardow.pl/index.php?id=34&tx_ttnews%5Btt_news%5D=33&cHash=e69df14fdc752b35e76ebc45de8727ed

czalnia sprzętu wodnego oferuje kajaki i rowery wodne. Przy obiekcie dostępny jest bezpłatny parking dla samochodów i rowerów, ale można dojechać tu również autobusem i rowerem miejskim. Wstęp na kąpielisko jest bezpłatny.

Ponadto zapleczem rekreacyjno-wypoczynkowym dla mieszkańców na krótkie wyjazdy są tereny sąsiednich gmin o korzystnych walorach przyrodniczych, jak zespół leśno-wydmowy w Międzyborowie, zbiornik Hamernia (Gmina Radziejowice) z otaczającymi lasami, kompleksy leśne w Gminie Wiskitki oraz Puszcza Mariańska.

Natomiast w Gminie Mszczonów w miejscowości Wręcza znajdują się termy oraz Park Wodny „Suntago” (bezpośrednie połączenie autobusowe z Dworca PKP w Żyrardowie).

Na placu przed dworcem kolejowym w Żyrardowie rozpoczyna się **Miejski Szlak Turystyczny Spacer po XIX-wiecznej Osadzie Fabrycznej**, oznakowany dwujęzycznymi tablicami (umieszczonymi na elewacjach obiektów oraz w formie tablic wolnostojących) opisującymi historię Miasta oraz prezentującymi jego dziedzictwo. Trasa szlaku przechodzi przez wszystkie najważniejsze punkty, przez osadę dla robotników, Plac Jana Pawła II, zabudowania fabryczne, kościoły oraz dzielnicę urzędniczą.

W 2012 r. we współpracy Miasta Żyrardowa i Lokalnej Organizacji Turystycznej Mazowsza Zachodniego powstał produkt sieciowy - „**Poszukiwacze zdobyczy techniki – Industrialne Mazowsze**” (w ramach projektu pn. „Rozwój Sieciowych Produktów Turystycznych w Województwie Mazowieckim” finansowanego ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki). Ten szlak tematyczny promuje dziedzictwo przemysłowe województwa mazowieckiego, łączy miejsca i instytucje, które odgrywają dużą rolę w rozwoju turystyki postindustrialnej. Produkt skierowany jest przede wszystkim dla rodzin z dziećmi. Na zwiedzających czeka zabawa w archeologów w Muzeum w Pruszkowie, poznanie Pomnika Historii w Polsce – zabytkowej osady fabrycznej w Żyrardowie, a także obejrzenie największych zbiorów polskiego kolejnictwa.⁵⁹

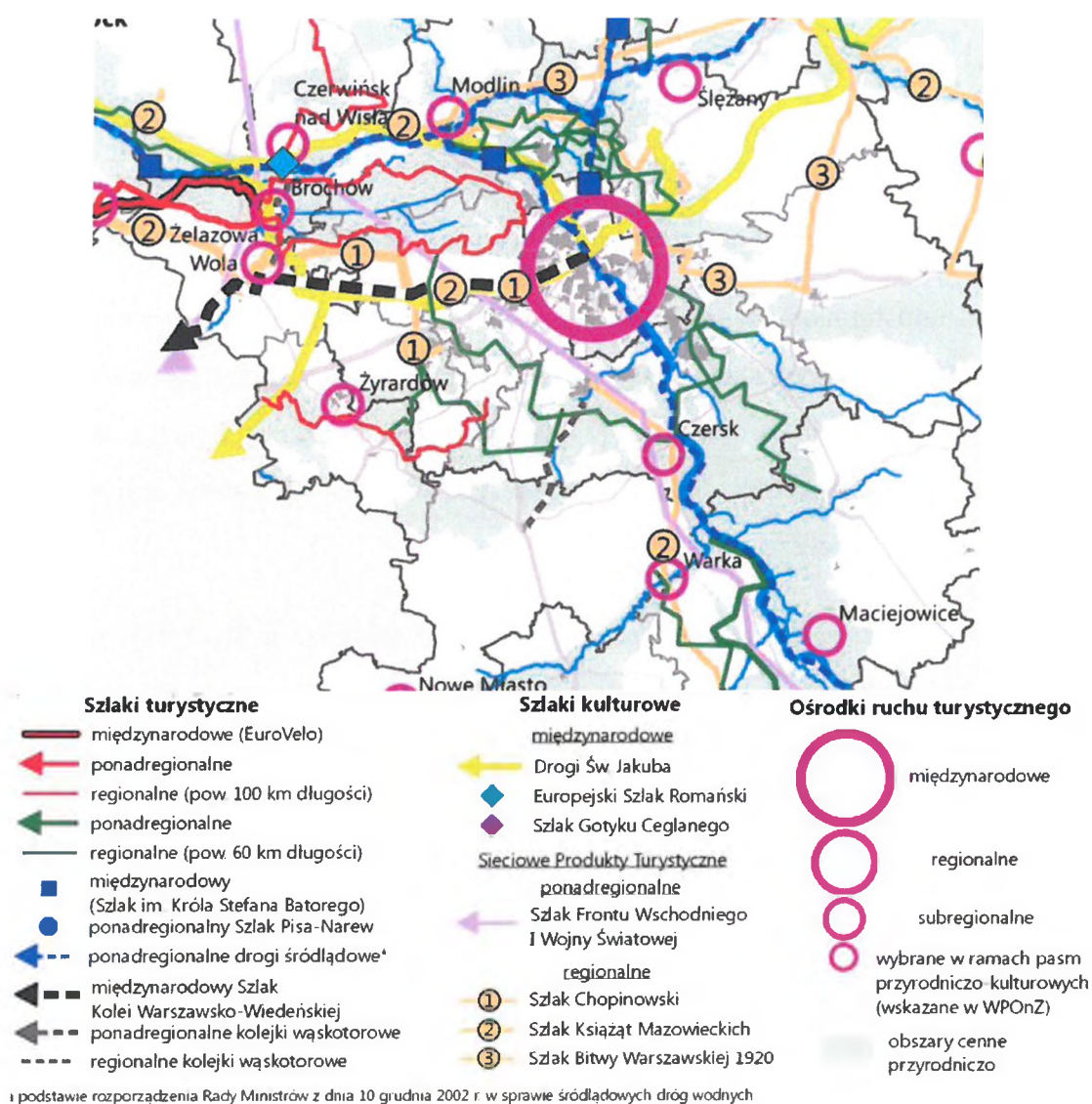
Zabytkowa architektura przemysłowa Żyrardowa stanowi także tło dla realizacji produkcji filmowych. W ostatnich latach nakręcono tu m.in. „Waleśa. Człowiek z nadziei”, „Wkręcenie”, seriale: „Strażacy”, „Bodo”, czy „Archiwista”. Wykorzystywanie plenerów Żyrardowa jako

⁵⁹ <http://www.turystycznemazowsze.pl/article.php?aid=243>

planu filmowego przekłada się nie tylko na promocję Miasta, ale również ożywienie ruchu turystycznego. Wielu turystów podróżuje śladami swoich ulubionych bohaterów filmowych czy serialowych.

Zgodnie z „Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego” Żyrardów został sklasyfikowany jako obszar posiadający duży potencjał do rozwoju turystyki miejskiej i kulturowej ze względu na obiekty poprzemysłowe.

Rysunek 33: Szlaki turystyczne na terenie województwa mazowieckiego (część środkowa)

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, s. 85

Do kontaktów z mieszkańcami oraz informowania o najważniejszych wydarzeniach w Mieście prowadzona jest strona internetowa Urzędu Miasta <https://www.zyrardow.pl> oraz profil w mediach społecznościowych (<https://www.facebook.com/murowaneklimaty>).

Zgodnie z danymi podawanymi przez Urząd Miasta na terenie Żyrardowa zlokalizowanych jest 7 obiektów udostępniających **miejsca noclegowe**:

1. Aparthotel Stara Przędzalnia,
2. Aqua Żyrardów,
3. Noclegi M4,
4. Resursa,
5. Hostel przy Browarnej,
6. Pokoje noclegowe Turysta,
7. Pokoje noclegowe Tropka.

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez GUS dla powiatu żyrardowskiego stopień wykorzystania miejsc noclegowych wynosi ok. 30%, przy czym najniższy był w 2020 r. z powodu ograniczeń związanych z epidemią koronawirusa (24,8%). W porównaniu ze średnią dla województwa mazowieckiego wskaźnik ten jest nieco niższy, choć zaznaczyć należy, że dynamika wzrostu w powiecie jest większa.

Tabela 19: Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych na terenie powiatu żyrardowskiego

Nazwa	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych [%]					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Województwo mazowieckie	36,2	36,9	38,4	39,4	26,3	30,3
Powiat żyrardowski	28,6	31,7	33,2	35,8	24,8	29,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizie poddano także dane dotyczące **liczby turystów zagranicznych** odwiedzających Miasto i powiat. Z informacji GUS wynika, że ponad połowa turystów odwiedzających powiat żyrardowski zwiedza także Miasto – wskaźnik ten waha się w przedziale od 57,3% w 2021 r. do

79% w 2017 r. Świadczy to o dużej atrakcyjności turystycznej Żyrardowa także w opinii obco-krajowców.

Tabela 20: Turyści zagraniczni odwiedzający Miasto Żyrardów na tle powiatu żyrardowskiego

Nazwa	Turyści zagraniczni					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat żyrardowski	1 611	2 196	1 606	1 962	2 157	1 329
Miasto Żyrardów	1 010	1 735	1 078	1 271	1 653	761
udział turystów w Żyrardowie	62,7%	79,0%	67,1%	64,8%	76,6%	57,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.7 Partnerzy Miasta

Miasto Żyrardów od 1997 r. jest członkiem **Związku Miast Polskich**⁶⁰ - organizacji samorządów miejskich powołanej do działań na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego oraz upowszechniania dobrych praktyk nowoczesnego i innowacyjnego zarządzania samorządowymi wspólnotami mieszkańców, opracowywania wspólnych stanowisk wobec rządu oraz promocji miast członkowskich w Polsce i za granicą.

Żyrardów jest koordynatorem współpracy 23 gmin subregionu żyrardowskiego (powiaty grójecki, sochaczewski oraz żyrardowski) w ramach **Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego** (ŻOF) powołanego na mocy podpisanej w 2020 r. (a następnie rozszerzonej w 2021 r.) „Wielostronnej deklaracji współpracy gmin subregionu żyrardowskiego w zakresie partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego”. Porozumienie ma na celu integrację gmin oraz wykorzystanie ich potencjału, aby poprzez realizację wspólnych projektów skutecznie podejmować wyzwania, niwelować bariery rozwojowe i wzmacniać potencjał społeczno-gospodarczy, czego efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców.

⁶⁰ Uchwała Rady Miejskiej Żyrardowa nr XXXII/204/97 z dnia 30 stycznia 1997 r.

W ramach Planu Działań opracowanego na potrzeby projektowanego Innego Instrumentu Terytorialnego partnerzy wyznaczyli sobie 13 obszarów działań, do których zgłoszono 219 projektów (w tym 20 z Miasta Żyrardowa).

Tabela 21: Obszary działań zaproponowane w ramach Planu Działań dla Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego

L.p.	Obszar działań	
1.	Renowacja i poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej oraz wykorzystanie ekologicznych źródeł energii w celu zmniejszenia uciążliwości dla środowiska	
2.	Podejmowanie działań w zakresie przystosowania się do zmian klimatycznych oraz zapobiegania ryzykom związanym z klęskami żywiołowymi i katastrofami	
3.	Ochrona zasobów wodnych poprzez prowadzenie zrównoważonej gospodarki wodnej, rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i budowę oczyszczalni ścieków	
4.	Wspieranie skutecznej gospodarki odpadami komunalnymi	
5.	Ochrona, zachowanie i odnowa przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury ze szczególnym uwzględnieniem obszarów miejskich oraz ograniczanie emisji zanieczyszczeń, w tym wsparcie zero-emisyjnego transportu publicznego	
6.	Rozwój infrastruktury ścieżek rowerowych służących poprawie komunikacji na obszarze Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz podniesieniu atrakcyjności turystycznej subregionu	
7.	Rozbudowa i modernizacja sieci drogowej w celu poprawy bezpieczeństwa i lepszego skomunikowania Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego	

8.	Rozwój infrastruktury w zakresie edukacji wczesnej, ogólnej i opieki nad dzieckiem	
9.	Rozwój infrastruktury społecznej i mieszkaniowej wspomagającej integrację i przyczyniającej się do włączenia społecznego	
10.	Zapewnianie mieszkańcom Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego równego i łatwego dostępu do wysokiej jakości opieki zdrowotnej i usług leczniczych	
11.	Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie edukacji, uczenia się przez całe życie, integracji oraz wyrównywania szans poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury i działania wspierające i aktywizujące	
12.	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturalnego oraz walorów przyrodniczych, turystycznych i rekreacyjnych Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego	
13.	Poprawa bezpieczeństwa na terenie Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez rewitalizację oraz podnoszenie jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznej	

Źródło: Plan Działań Innego Instrumentu Terytorialnego Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027

W ramach promocji oraz budowy pozytywnego wizerunku, także poza granicami kraju, Miasto Żyrardów prowadzi ożywioną **współpracę międzynarodową** z miastami partnerskimi:

1. Lourmarin (Francja) – to rodzinne miasto Filipa des Girard’a, któremu Miasto zawdzięcza swoją nazwę. Pierwsze kontakty nawiązane były jeszcze w latach 90-tych, a odnowione zostały w 100-lecie nadania Miastu Żyrardów praw miejskich. Współpraca oprócz wizyt zaowocowała m.in. organizacją w 2018 r. Miesiąca Frankofonii w Żyrardowie, otwarciem ośrodka egzaminacyjnego DELF (przy wsparciu Instytutu Francuskiego i Ambasady Fran-

cji), rejestracją Industrialnego Szlaku Lourmarin – Żyrardów, nawiązaniem relacji z miastem Gardanne (Departament Alpy – Prowansja – Wybrzeże Łazurowe) w zakresie rewitalizacji obszarów postindustrialnych (stworzenie Rewitalizacyjnej Grupy Roboczej) oraz stażem pracowników Wydziału Promocji Urzędu Miasta.

2. Trjavna (Bułgaria)⁶¹ - porozumienie podpisane zostało w 2017 r. dzięki zaangażowaniu Ambasady Bułgarii oraz Bułgarskiego Instytutu Kultury. Partnerstwo obejmuje głównie działania w obszarze kultury (np. koncerty bułgarskich zespołów oraz wystawy), administracji (proponacja stażu) oraz rewitalizacji (oba miasta posiadają chronioną strefę architektoniczną).
3. Krasna Lipa (Czechy)⁶² – umowa partnerstwa podpisana została w 2016 r. Oba miasta łączą osoby Karola Hielle i Karola Dittricha, który był właścicielem żyrardowskiej fabryki lnianej. Umowa przewiduje współpracę w takich obszarach jak kultura, oświata, gospodarka, turystyka, wspólne projekty oraz zacieśnianie współpracy w wymiarze społecznym. Partnerstwo sprzyjać ma poznaniu wspólnej przeszłości i dziedzictwa. W 2017 r. grupa 40 uczniów z Zespołu Szkół Publicznych w Żyrardowie odbyła wycieczkę do Krasnej Lipy.
4. Delcevo (Macedonia) – wizyta chargé d'affaires Ambasady Republiki Macedonii w 2017 r. była okazją do odnowienia kontaktów i rozmów w sprawie promocji Żyrardowa w tym kraju.
5. Tangshan (Chińska Republika Ludowa) – umowa podpisana została w 2006 r., a w 2015 r. odbyła się wizyta chińskiej delegacji w Żyrardowie.

W 2017 r. w Żyrardowie odbył się I Zjazd Miast Partnerskich, który był okazją do odnowienia kontaktów oraz podjęcia rozmów na temat dalszej współpracy.

⁶¹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XL/265/17 z dnia 2 marca 2017 r.

⁶² Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXIV/176/16 z dnia 19 maja 2016 r.

CZĘŚĆ 3: WYMIAR SPOŁECZNY

3.1. Demografia

Według danych GUS w 2020 r. w Żyrardowie mieszkało 39.550 osób, co stanowiło 52,5% ogółu mieszkańców powiatu żyrardowskiego. Gmina jest zatem najludniejszą w powiecie. Analiza zmiany liczby mieszkańców na przestrzeni lat 2016-2020 wskazuje duży spadek aż o 954 osoby, czyli o 2,4%. W tym samym okresie liczba mieszkańców powiatu spadła o 1%. Należy podkreślić, że dynamika spadku liczby mieszkańców w Mieście jest najwyższa w całym powiecie.

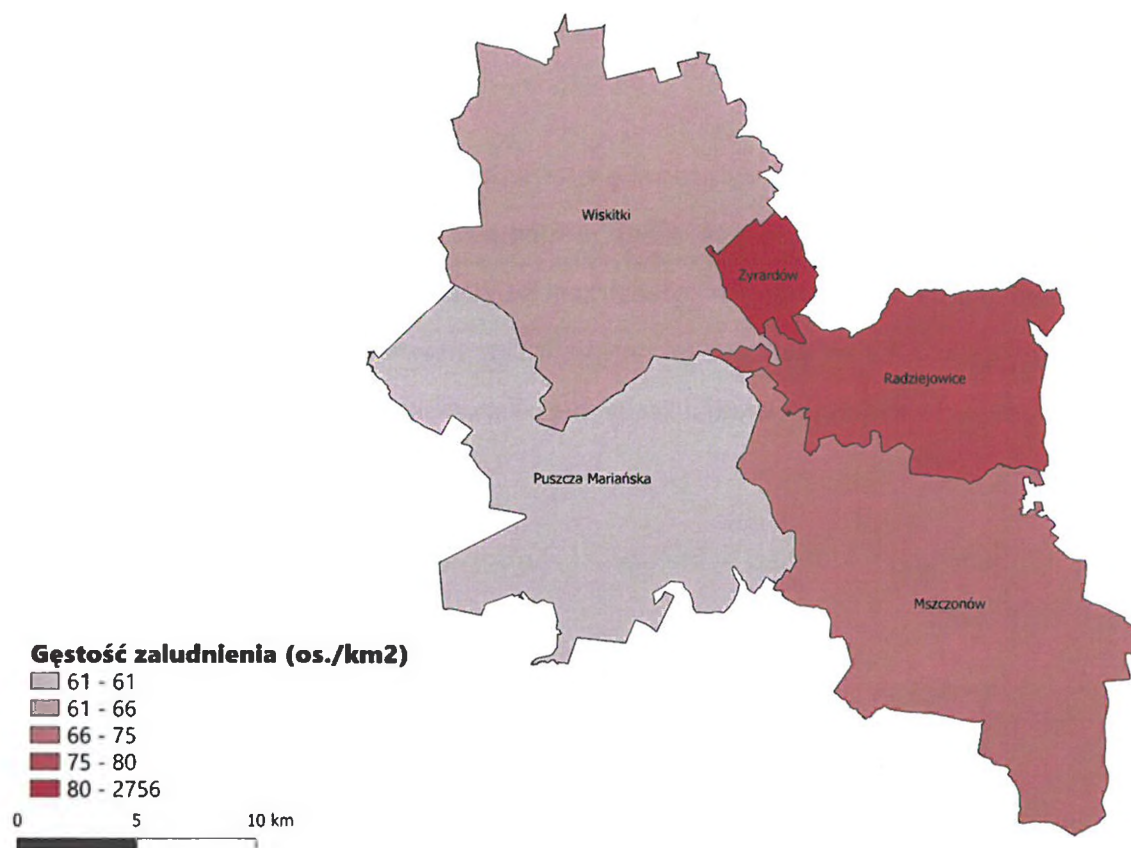
Tabela 22: Zmiana liczby ludności w powiecie żyrardowskim i poszczególnych gminach w latach 2016-2020

JST	2016	2017	2018	2019	2020	Udział w 2020 r.	Zmiana 2016- 2020
Powiat żyrardowski	76 164	76 056	75 848	75 749	75 370	100,0%	99,0%
Żyrardów	40 504	40 243	39 992	39 828	39 550	52,5%	97,6%
Mszczonów	11 568	11 603	11 554	11 525	11 440	15,2%	98,9%
Puszcza Mariańska	8 601	8 630	8 630	8 661	8 673	11,5%	100,8%
Radziejowice	5 616	5 710	5 789	5 855	5 854	7,8%	104,2%
Wiskitki	9 875	9 870	9 883	9 880	9 853	13,1%	99,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnia gęstość zaludnienia na terenie Miasta w 2020 r. wynosiła 2.756 osoby na km² przy średniej dla powiatu żyrardowskiego wynoszącej 225 osób na km². Tak wysoki wskaźnik wynika z charakterystyki Gminy, która stanowi największy ośrodek miejski o zwartej wielorodzinnej zabudowie mieszkalnej.

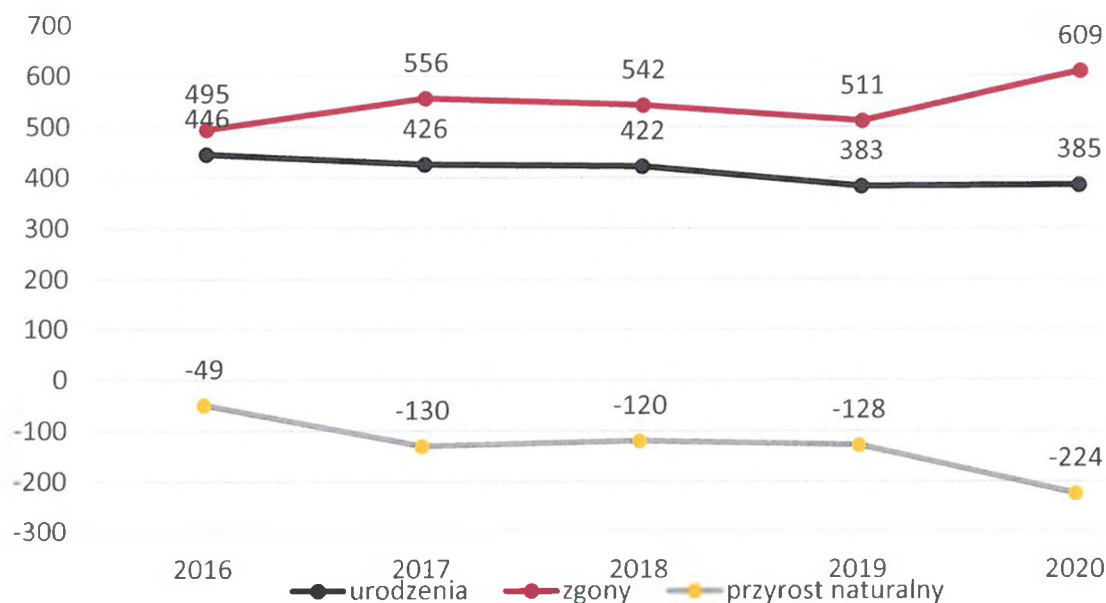
Rysunek 34: Gęstość zaludnienia w gminach powiatu żyrardowskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spadek liczby mieszkańców w Mieście uzależniony jest od zachodzących procesów demograficznych związanych z ujemnym przyrostem naturalnym oraz również ujemnym saldem migracji.

Wykres 8: Przyrost naturalny w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020

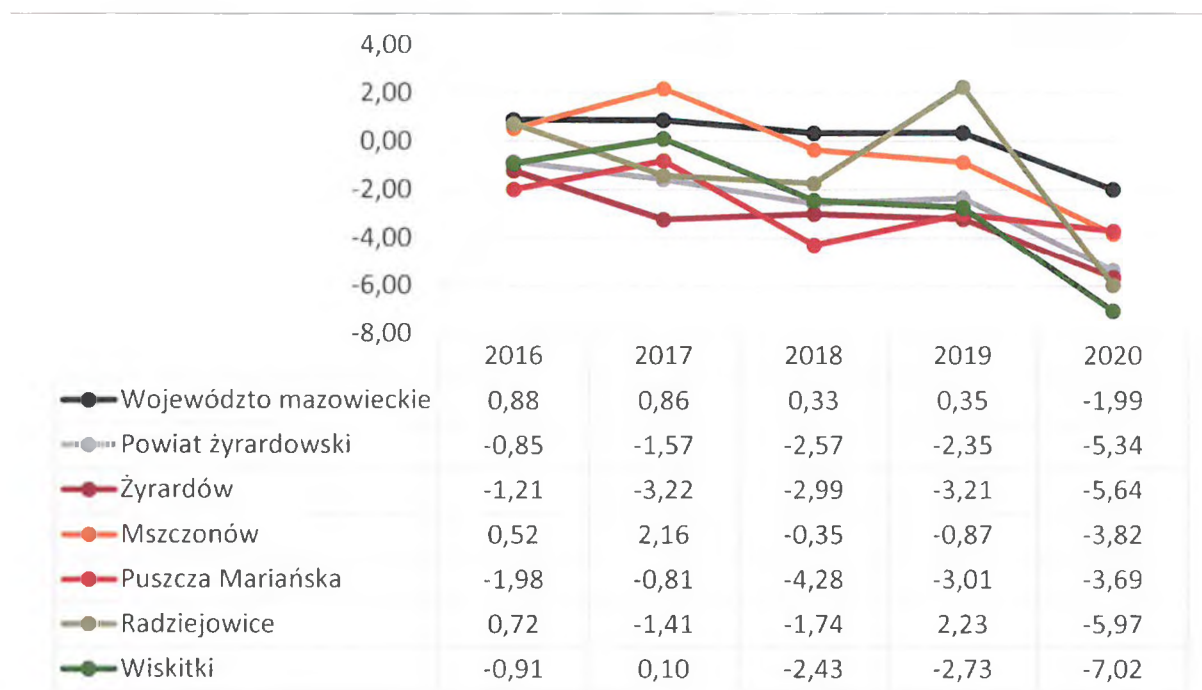
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2016-2020 przyrost naturalny w Żyrardowie był ujemny i wykazywał tendencję spadkową. Szczególne spadki nastąpiły w 2017 r. (o 81) oraz w 2020 (o 96). Oba przypadki spowodowane były nagłym wzrostem liczby zgonów, przy w miarę stabilnej liczbie urodzeń, wahającej się na poziomie od 385 do 446. Należy zakładać, że sytuacja z 2020 r. jest efektem epidemii koronawirusa COVID-19, która spowodowała dodatkowe zgony. Akcja szczepień powinna wpłynąć na poprawę sytuacji w kolejnych latach, należy jednak monitorować sytuację w Mieście.

Zgodnie z informacjami Ministerstwa Zdrowia na dzień 15 marca 2022 r. w Mieście Żyrardowie w pełni zaszczepionych było 59,4% mieszkańców, co jest najwyższym wynikiem w powiecie (średnia 54,9%).⁶³

⁶³ <https://www.gov.pl/web/szczepienia-gmin#/poziomwyszczepienia>

Wykres 9: Przyrost naturalny na 1 tys. ludności w Żyrardowie na tle gmin powiatu żyrardowskiego oraz województwa mazowieckiego

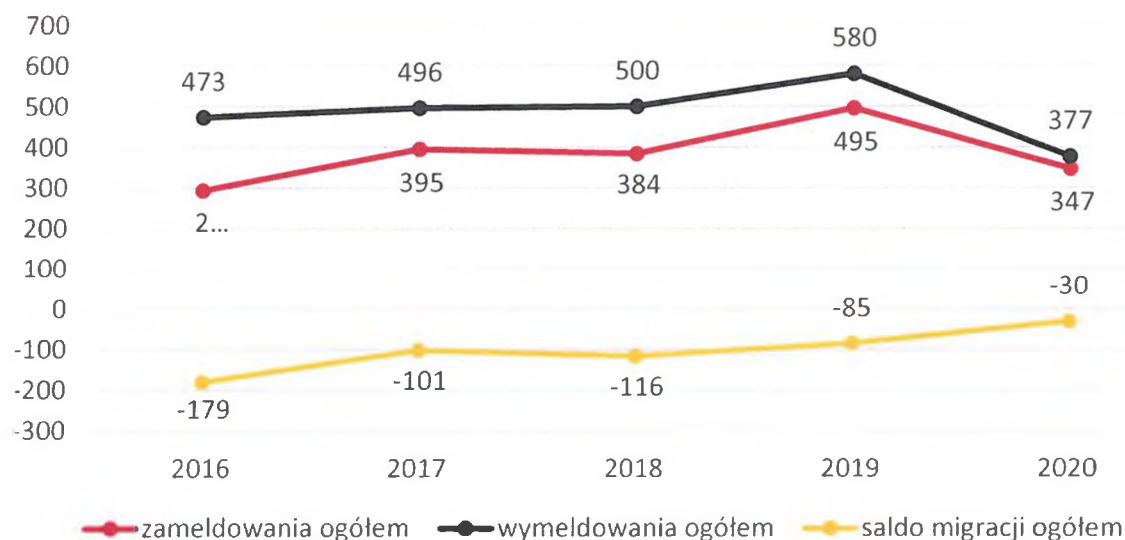

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W badanym okresie przyrost naturalny w przeliczeniu na 1 tys. ludności w Żyrardowie sukcesywnie spadał z poziomu -1,21 w 2016 r. do -5,64 w 2020 r. Szczególnie wyraźny jest spadek w roku 2020 – o 2,43, który jednak odnotowuje się we wszystkich badanych jednostkach. Jest to najprawdopodobniej skutek epidemii koronawirusa. Niemniej jest to jeden z najniższych wskaźników w grupie referencyjnej, szczególnie na tle całego województwa (-1,99).

Drugim czynnikiem wpływającym na liczbę mieszkańców w Mieście jest saldo migracji, czyli różnica między zameldowaniami i wymeldowaniami.

Wykres 10: Saldo migracji w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Saldo migracji w badanym okresie w Żyrardowie było ujemne, chociaż wykazywało tendencję wzrostową z poziomu -179 w 2016 r. do -30 w 2020 r. (wzrost o 83%). Oznacza to, że w dalszym ciągu więcej osób opuszcza Miasto niż decyduje się w nim zamieszkać, choć sytuacja ta powoli się zmienia.

Co warte odnotowania i na co wskazują dane Urzędu Miasta, rośnie liczba cudzoziemców meldujących się na pobyt czasowy i stały w Żyrardowie.

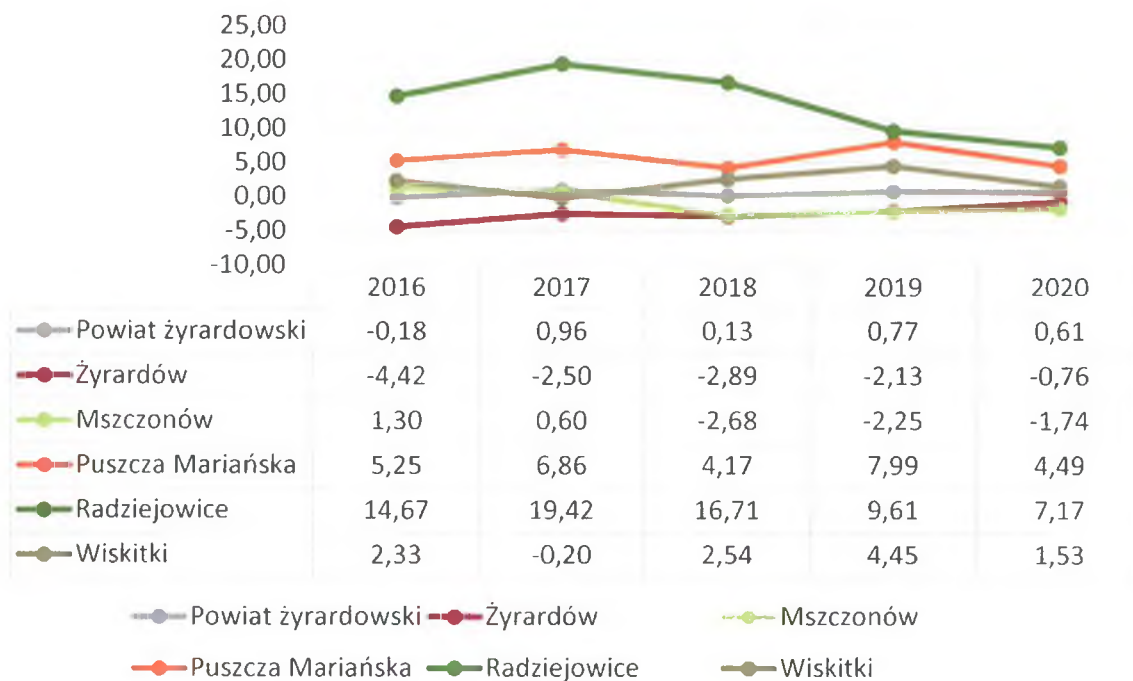
Tabela 23: Liczba cudzoziemców zameldowanych w Żyrardowie w latach 2017-2020

	2017	2018	2019	2020
pobyt stały	11	18	28	15
pobyt czasowy	107	409	1 376	1 797

Źródło: Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 10

W latach 2017-2020 liczba cudzoziemców zameldowanych na pobyt czasowy wzrosła niemal 17-krotnie. Najczęściej są to emigranci ekonomiczni, którzy korzystają z dobrego skomunikowania Miasta z Warszawą i Łodzią oraz stosunkowo niskich kosztów życia i decydują się na osiedlenie.

Wykres 11: Saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W badanym okresie Miasto Żyrardów charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem salda migracji na 1 tys. mieszkańców na tle gmin powiatu żyrardowskiego. Mimo sukcesywnego wzrostu w dalszym ciągu pozostaje ujemne. Jedynie Gmina Mszczonów odnotowuje gorsze saldo (-1,74 w 2020 r.). Pozostałe jednostki odnotowują wartości dodatnie, tak jak cały powiat żyrardowski (0,61) oraz województwo mazowieckie (2,2).

O atrakcyjności osadniczej Miasta świadczy także **liczba pozwoleń na budowę** wydawana przez Starostę Powiatu Żyrardowskiego. Ich liczba w ciągu ostatnich trzech lat na terenie Żyrardowa pozostaje zbliżona (ok. 230). Podobnie jest w kwestii zgłoszeń (ok. 140 rocznie).

Tabela 24: Liczba pozwoleń na budowę oraz rozpatrzonych zgłoszeń przez Starostę Powiatu Żyrardowskiego

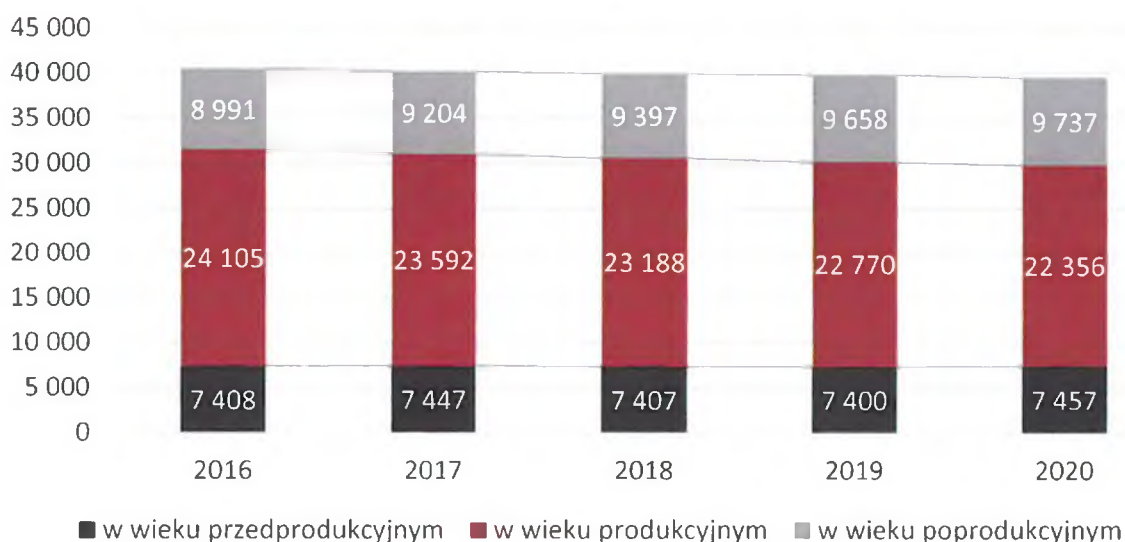
	Decyzje o pozwoleniu na budowę			Rozpatrzenie zgłoszeń		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Powiat żyrardowski	774	905	988	672	748	756
Miasto Żyrardów	220	238	230	131	149	138

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie powiatu żyrardowskiego za rok 2018, 2019, 2020

Należy jednak zwrócić uwagę, że w tym samym okresie zwiększyła się całkowita liczba zarówno pozwoleń, jak i zgłoszeń wydawanych na terenie powiatu. O ile w 2018 r. pozwolenia na terenie Miasta Żyrardowa stanowiły 28,4% wszystkich pozwoleń, to w 2020 r. było to już 23,2%. Może to świadczyć o tym, że w Mieście ilość atrakcyjnych terenów pod zabudowę ulega stopniowemu ograniczeniu.

Na poniższym wykresie przedstawiona została struktura ludności Miasta poprzez zestawienie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020.

Wykres 12: Struktura ludności w Żyrardowie - osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Miasto Żyrardów odnotowuje stały spadek liczby ludności, który spowodowany jest znacznym zmniejszeniem się ilości osób w wieku produkcyjnym (-7,3% od 2016 r.), przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (+8,3%) i poprodukcyjnym (+0,7%). Może być to spowodowane tzw. „drenażem mózgów” związanym z położeniem Miasta w sąsiedztwie dwóch dużych ośrodków miejskich: Warszawy i Łodzi, które oferują atrakcyjniejsze warunki pracy i rozwoju dla młodych ludzi. Jednocześnie część tych osób stopniowo przechodzi w wiek poprodukcyjny. Dla władz Żyrardowa jest to sygnał, aby rozwijać ofertę (kulturalną, oświatową itp.), która zachęci osoby w średnim wieku do pozostania w Mieście.

Istotnym wskaźnikiem obrazującym sytuację demograficzną jest procent mieszkańców w wieku kreatywnym, czyli ludność w wieku 25-34 lat w stosunku do ludności ogółem. Grupa ta stanowi główną siłę napędową rozwoju gospodarczego Miasta.

Tabela 25: Wskaźniki demograficzne dla Żyrardowa w 2016 i 2020 roku

	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi ² (%)			Ludność w wieku kreatywnym ¹ (%)		
	2016	2020	dyna- mika	2016	2020	dyna- mika
Województwo mazowieckie	24,8	28,6	115,3%	15,4%	13,3%	86,3%
Powiat żyrardowski	24,5	29,0	118,4%	14,5%	12,8%	87,8%
Żyrardów	26,2	32,1	122,5%	14,9%	12,1%	81,3%

¹ ludność w wieku 25-34 lat w stosunku do ludności ogółem

² ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak pokazują dane przedstawione w powyższej tabeli w okresie od 2016 do 2020 r. w Żyrardowie spadł odsetek osób w wieku kreatywnym (o 18,7%). W tym samym okresie liczba osób z tej grupy w województwie mazowieckim (-13,7%) oraz powiecie żyrardowskim (-12,2%) również spadała jednak w mniejszym stopniu. Stanowi to potwierdzenie procesu „drenażu mózgów”, który jest bardzo niekorzystny nie tylko dla gospodarki Miasta, ale także dla jego struktury demograficznej.

Analiza wskaźnika senioralnego obciążenia demograficznego przedstawiającego ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wskazuje jego duży wzrost w okresie 2016-2020 (o 22,5%), co jest wartością większą niż średnia dla powiatu żyrardowskiego (18,4%) oraz województwa mazowieckiego (15,3%).

W 2020 roku wskaźnik ten był wyższy w Mieście (32,1) niż w powiecie (29,0) i województwie mazowieckim (28,6).

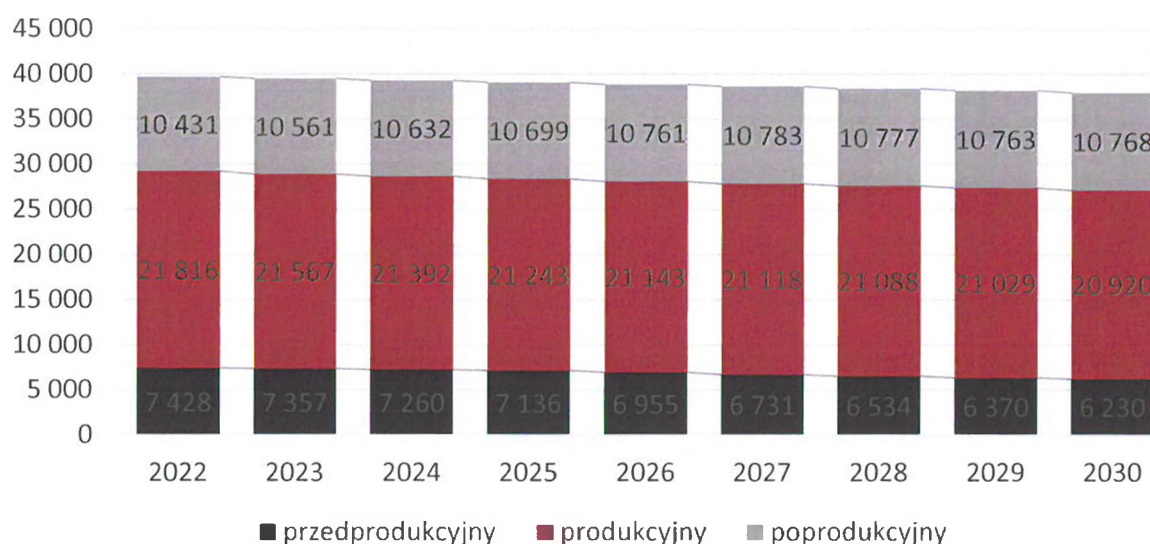
Biorąc pod uwagę zmianę liczebności poszczególnych ekonomicznych grup wieku należy zauważyć, że wzrost wskaźnika senioralnego obciążenia demograficznego dla Żyrardowa spowodowany jest w mniejszym stopniu wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym, ale dużym spadkiem osób w wieku produkcyjnym.

Odnutowywany jest również niewielki wzrost w najmłodszej grupie wiekowej.

Wskazuje to zatem, że działania władz Miasta powinny być skierowane obecnie nie tyle na rozwój usług dla osób starszych, ale na zatrzymanie odpływu osób młodych.

Jak pokazuje prognoza opracowana przez Główny Urząd Statystyczny („Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”) w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050” liczba mieszkańców Miasta Żyrardowa do roku 2030 będzie nadal spadać.

Wykres 13: Prognoza liczby ludności Miasta Żyrardowa do 2030 r. z podziałem na grupy wiekowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS

Prognozy wskazują spadek liczby ludności w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przy niewielkim wzroście osób w wieku poprodukcyjnym. Zatem należy spodziewać się, że proces starzenia społeczeństwa będzie postępował.

3.2. Opieka żłobkowa i przedszkolna

Do form opieki nad dziećmi do lat 3 zalicza się **żłobki oraz kluby dziecięce**. Na terenie Miasta Żyrardowa nie funkcjonują publiczne placówki tego typu.

Tabela 26: Placówki opieki nad dziećmi w wieku 0-3 lata na terenie Miasta Żyrardowa

Nazwa placówki	Typ	Adres	Liczba miejsc	Godziny otwarcia
Niepubliczny Żłobek „Stacyjkowo” Katarzyna Górniak	żłobek / przedszkole	ul. Bohaterów Warszawy 65, Żyrardów	26	07:00-17:30
Żłobek „MiniPozytywka”	żłobek / przedszkole	ul. 1 Maja 85, Żyrardów	25	7:00-17:30
Żłobek „Tuliś”	żłobek	ul. Adama Mickiewicza 8, Żyrardów	11	6:30-17:00
Filia 1 Żłobek „Tuliś”	żłobek	ul. Henryka Sienkiewicza 9, Żyrardów	13	06:30-17:00
Akademia Malucha „Pluszowy Miś”	żłobek	ul. Ludwika Waryńskiego 1	90	07:00-17:00
Klub Malucha "Gabilandia"	klub dziecięcy	ul. Piaskowa 21/23, Żyrardów	15	07:00-17:00

Źródło: <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow>, <http://stacyjkowo.eu/#>, <http://przedszkole-pozytywka.edu.pl/zlobek/oferta/>

Według rejestru Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej⁶⁴ na terenie Żyrardowa w 2021 r. funkcjonowało 6 niepublicznych placówek opieki dla dzieci w wieku do 3 lat: 5 żłobków i 1 klub dziecięcy, które łącznie oferowały 165 miejsc.

⁶⁴ <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow>

W 2020 r. Miasto na dotacje celowe dla żłobków i klubów dziecięcych wpisanych do Rejestru żłobków i klubów dziecięcych prowadzonego przez Prezydenta Miasta Żyrardowa wydatkowało 599.250,00 zł (wzrost w porównaniu z 2019 r. o 185.700,00 zł), a wsparciem objętych zostało 206 dzieci (wzrost o 57).⁶⁵

Dzieci powyżej 3 roku życia mają możliwość uczęszczania do **przedszkoli publicznych**. Na terenie Miasta w 2021 r. funkcjonowało 6 przedszkoli publicznych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Żyrardów. Ponadto w Żyrardowie działa 6 przedszkoli niepublicznych.

Tabela 27: Publiczne i niepubliczne placówki przedszkolne na terenie Miasta Żyrardowa

Lp.	Nazwa placówki	Liczba dzieci ¹	Liczba oddziałów ¹	Średnia wielkość grupy
Przedszkola publiczne				
1.	Miejskie Przedszkole Nr 2, ul. Parkingowa 32,	140	6	23,3
2.	Miejskie Przedszkole Nr 5, ul. Leszno 19,	166	8	20,8
3.	Miejskie Przedszkole Nr 6 im. Krasnala Hałabały, ul. Szarych Szeregów 5,	125	5	25,0
4.	Miejskie Przedszkole Nr 8, ul. Marii Nie-trzebki 6,	143	6	23,8
5.	Miejskie Przedszkole Nr 9, Plac Jana Pawła II 6,	446	20	22,3
6.	Miejskie Integracyjne Przedszkole Nr 10, ul. Przedszkolna 1.	56	3	18,7
	Razem	1 076	58	22,4
Przedszkola niepubliczne				
1.	Przedszkole Niepubliczne „Kraina Radości”	52	3	17,3
2.	Przedszkole Niepubliczne „Gabilandia”	70	4	17,5
3.	Przedszkole niepubliczne Mini Przedszkole DINO	43	2	21,5

⁶⁵ Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020, s.121

4.	Przedszkole Niepubliczne „Żyrafa”	64	5	12,8
5.	Przedszkole Niepubliczne „Pozytywka”	61	4	15,3
6.	Niepubliczne Przedszkole Dwujęzyczne „Stacyjkowo”	17	1	17,0
	Razem	307	19	16,2

¹ stan na 30 września 2020 r.

Źródło: Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020

W 2020 r. zakończyło działalność Niepubliczne Przedszkole „Tęcza”. W celu zapewnienia możliwości korzystania z wychowania przedszkolnego przez wszystkich kandydatów spełniających kryteria, z początkiem roku szkolnego 2020/2021 utworzono dodatkowy oddział Miejskiego Przedszkola Nr 5 w Żyrardowie. W siedzibie przedszkola w 2021 r. uruchomiono nową placówkę Specjalne Przedszkole Terapeutyczne „Odkrywcy talentów” prowadzone przez Przedsiębiorstwo Społeczne ŚMA non profit Sp. z o.o. Placówka zapewnia wieloprofilową, intensywną edukację i rehabilitację dla dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego oraz dla dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności ⁶⁶

Od 2019 r. realizowany jest projekt „Budowa przedszkola przy ul. Ks. S. Brzóska - wspomaganie i ukierunkowanie rozwoju dziecka”, w ramach którego zbudowano nowe przedszkole (2.145 m² dla ok. 200 dzieci) oddane do użytku w październiku 2021 r. (Miejskie Przedszkole Nr 6 im. Krasnala Hałabały).

We wszystkich typach placówek przedszkolnych na terenie Miasta Żyrardowa w 2020 r. korzystało 1.383 dzieci (z czego 1.076 z placówek publicznych). W stosunku do 2019 r. odnotowano niewielki spadek (o 7 dzieci).

Jak wskazują dane średnia liczba dzieci w oddziałach w przedszkolach publicznych w 2020 r. (22,4) jest wyższa niż w placówkach niepublicznych (16,2). Może to wskazywać na konieczność rozbudowy placówek publicznych w celu zmniejszenia grup, co z pewnością wpłynie na poprawę warunków opieki.

⁶⁶ <https://przedszkolezyrardow.pl/o-nas/>

Dane dotyczące upowszechnienia opieki przedszkolnej na terenie Miasta Żyrardowa z lat 2016-2020 udostępnione przez Główny Urząd Statystyczny wskazują, że odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł z poziomu 72,2% do 84,8%.

Tabela 28: Upowszechnienie edukacji przedszkolnej na terenie Miasta Żyrardowa

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym [%]	72,2	79,2	85,9	85,8	84,8
Liczba dzieci z terenu Miasta w przedszkolach na terenie innych gmin [os.]	98	77	64	74	53
Liczba dzieci z terenu innych gmin w przedszkolach na terenie Miasta [os.]	29	46	32	61	58
Miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka w przedszkolu publicznym [zł]	629, 53	666,57	691,47	830,99	995,61
Wysokość miesięcznej dotacji na 1 dziecko w przedszkolu niepublicznym (zł)	472,15	499,93	518,60	623,24	746,71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żyrardowa oraz GUS

W badanym okresie spadała także liczba dzieci z terenu Miasta w przedszkolach na terenie innych gmin (z 98 do 53), przy jednoczesnym wzroście liczby dzieci z terenu innych gmin uczęszczających do przedszkoli na terenie Miasta. Obecnie wartości te są zbliżone zatem nie wpływają negatywnie na kwestię ograniczania miejsc w żyrardowskich placówkach.

Miesięczny koszt utrzymania dziecka w przedszkolach publicznych zwiększył się od 2016 r. o 366,08 zł, co stanowi ponad 58%. W związku ze wzrostem kosztów utrzymania placówki (ogrzewanie, energia, żywność) w kolejnych latach kwota ta może ulegać dalszemu podwyższaniu.

3.3. Edukacja

Miasto Żyrardów jest organem prowadzącym dla 6 publicznych szkół podstawowych.

Tabela 29: Szkoły publiczne na terenie Miasta Żyrardowa

Nazwa szkoły	Liczba uczniów ¹	Liczba oddziałów ¹	Średnia wielkość oddziału	Liczba nauczycieli
Szkoła Podstawowa Nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi i Dwujęzycznymi im. Filipa de Girarda w Żyrardowie, ul. Jasna 11	442	20	22,1	64
Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Marii Konopnickiej w Żyrardowie, ul. Gabriela Narutowicza 35	324	16	20,3	48
Szkoła Podstawowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica w Żyrardowie, ul. Janiny Jadwigi Kacperskiej 6B	973	43	22,6	116
Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Mikołaja Reja w Żyrardowie, ul. Radziwiłłowska 16	473	20	23,7	42
Szkoła Podstawowa Nr 6 im. Elizy Orzeszkowej w Żyrardowie, ul. Józefa Mireckiego 56	467	21	22,2	50
Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Henryka Sienkiewicza w Żyrardowie, ul. Franklina Roosevelta 2	517	23	22,5	54
	3 196	143	22,3	374

¹ stan na 30 września 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Miasta Żyrardowa 2020

Ponadto na terenie Miasta funkcjonują dwie placówki niepubliczne:

Tabela 30: Szkoły niepubliczne na terenie Miasta Żyrardowa

Nazwa szkoły	Liczba uczniów ¹	Liczba oddziałów ¹	Średnia wielkość oddziału
Spółeczna Szkoła Podstawowa nr 2 im. Pawła Hulki-Laskowskiego w Żyrardowie	81	8	10,1
Niepubliczna Szkoła Podstawowa nr 1 im. Krzysztofa Kolumba	130	9	14,4
	211	17	12,4

¹ stan na 30 września 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Miasta Żyrardowa 2020

Ogółem w roku szkolnym 2020/2021 do wszystkich szkół podstawowych na terenie Miasta Żyrardowa uczęszczało 3.407 dzieci, o 34 mniej niż w roku szkolnym 2019/2020⁶⁷ i aż o 462 mniej niż w roku szkolnym 2018/2019⁶⁸. Sukcesywnie zmniejsza się także liczba oddziałów w szkołach publicznych z 155 w 2018 r. i 146 w 2019 r. do 143 w 2020 r.

W poniższej tabeli przedstawiony został stan **bazy dydaktycznej** publicznych szkół podstawowych w Żyrardowie.

Tabela 31: Baza dydaktyczna publicznych szkół podstawowych w Mieście Żyrardowie

Nazwa szkoły:	SP1	SP2	SP3	SP4	SP6	SP7
Liczba sal lekcyjnych (szt.)	20	21	28	18	20	19
Rodzaj i stan obiektów sportowych /	sala gimnastyczna - dobry	sala gimnastyczna - do remontu,	sala gimnastyczna w tzw. małym	sala gimnastyczna - dobry	sala gimnastyczna -	sala gimnastyczna - stan dobry, mała

⁶⁷ Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2019

⁶⁸ Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2018

sal gimnastycznych		hala sportowa - dobry	budynku Szkoły - dobry; uczniowie korzystają z hali sportowej AQUA		stan dobry	sala gimnastyczna - do remontu
Pracownie językowe	tak	tak	tak	tak	tak	tak
Klasy dwujęzyczne / sportowe / integracyjne	tak	nie	tak	tak	nie	nie
Komputery do użytku uczniów (szt.)	58	42	bd.	68	75	50
Projektory multimedialne (szt.)	8	nie	nie	2	nie	5
Kamery - monitoring szkolny	tak - częściowy	tak - częściowy	tak - częściowy	tak	nie	tak - częściowy
Szafki dla każdego ucznia	nie	nie	nie	nie	nie	nie
Świetlice	tak 7:30-16:30	tak 7:30-17:00	tak 7:30-17:00	tak 7:30-17:00	tak 7:30-17:00	tak 7:30-17:00

Parkingi dla kadry / rodziców	tak	nie	tak	tak	tak	tak
Gabinet pielęgniarstwa / stomatologiczny	tak	tak	tak	tak	tak	tak
Liczba stypendystów (os.)	40	29	22	64	45	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żyrardowa.

Największą liczbę sal dydaktycznych posiada SP3 (28), co wiąże się z tym, że uczęszcza do niej najwięcej uczniów (973). Wszystkie placówki posiadają sale gimnastyczne, jak również pracownie językowe. Jedynie w SP1, SP3, SP4 funkcjonują klasy dwujęzyczne i sportowe. Biorąc pod uwagę liczbę zadeklarowanych przez szkoły komputerów, średnio przypada jeden na prawie 8 uczniów. W tym zakresie najgorsza sytuacja jest w SP7 (1 komputer na ponad 10 uczniów), a najlepsza w SP6 (6,2 ucznia). SP3 nie udostępniła danych o sprzęcie komputerowym.

Jedynie SP6 nie posiada systemu monitoringu na swoim terenie.

We wszystkich placówkach funkcjonują świetlice realizujące opiekę nad uczniami w godzinach od 7:30 do 17:00. Podobnie we wszystkich szkołach działają gabinety pielęgniarstwa.

We wszystkich szkołach przyznawane są przez dyrektorów stypendia dla uczniów za bardzo dobre wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe w ramach Lokalnego Programu Wspierania Edukacji Uzdolnionych Dzieci i Młodzieży.

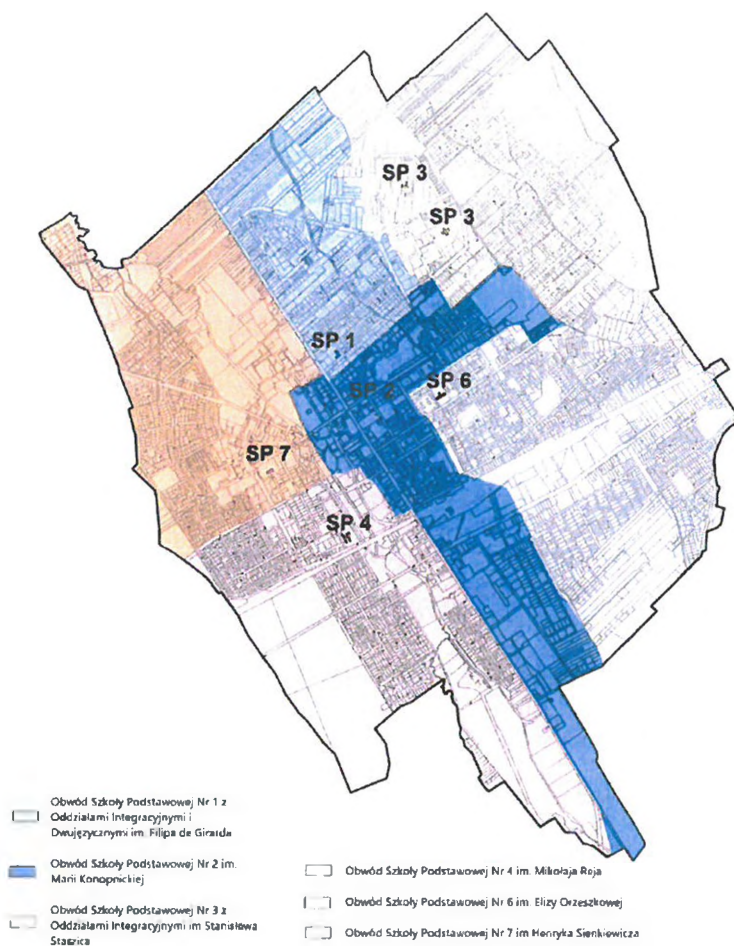
Wskaźnik zmianowości, a więc stosunek liczby oddziałów do liczby dostępnych sal dydaktycznych, który określa konieczność wprowadzania w szkołach zmianowego systemu nauczania (przedpołudniowy i popołudniowy) w żadnej ze szkół nie przekracza wartości 1,5. Najwyższy jest dla SP3 (1,5), a najniższy w SP2 (0,8). Biorąc pod uwagę tendencje demograficzne

i prognozowany spadek liczby dzieci, należy założyć, że obecna infrastruktura szkolna zabezpieczy potrzeby Miasta w zakresie edukacji szkolnej, choć należy brać pod uwagę zmiany w poszczególnych obwodach szkolnych.

W związku z rozwojem Żyrardowa i zmianami demograficznymi w poszczególnych częściach Miasta wynikającymi między innymi z migracji ludności pomiędzy dzielnicami oraz z rozwojem budownictwa jednorodzinnego i wielorodzinnego, szczególnie w północnowschodniej dzielnicy mieszkaniowej, dokonywane są **korekty sieci publicznych szkół podstawowych** dostosowujące ją do bieżących potrzeb. Ostatnia taka zmiana nastąpiła w 2022 r.⁶⁹, w której dokonano zmian pomiędzy obwodami Szkoły Podstawowej Nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi i Dwujęzycznymi im. Filipa de Girarda i Szkoły Podstawowej Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica. Według wskaźników demograficznych w kolejnych latach będzie się zmniejszać liczba dzieci w obwodzie Szkoły Podstawowej Nr 1, zatem wskazane było zwiększenie obwodu tej szkoły, możliwe jedynie w kierunku północnowschodnim. Działanie to spowoduje odciążenie obwodu Szkoły Podstawowej Nr 3 i zapewni miejsca uczniom z obszaru nowo powstałych osiedli mieszkaniowych. Ponadto w związku z planowaną modernizacją budynku Szkoły Podstawowej Nr 2 im. Marii Konopnickiej (w ramach rewitalizacji centralnej części Miasta) zwiększono obszar obwodu tej placówki kosztem obwodów Szkoły Podstawowej Nr 4 im. Mikołaja Reja oraz Szkoły Podstawowej nr 1.

⁶⁹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr L/438/22 z dnia 24 lutego 2022 r.

Rysunek 35: Sieć obwodów szkolnych w Żyrardowie w 2022 r.

Źródło: uzasadnienie do projektu Uchwały Rady Miasta Żyrardowa nr L/438/22 z dnia 24 lutego 2022 r.

Miasto sukcesywnie w miarę dostępnych środków modernizuje i doposaża szkoły. Jednym ze źródeł finansowania może być Inny Instrument Terytorialny wdrażany w ramach Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego i finansowany ze środków Unii Europejskiej w okresie 2021-2027. Jednym ze zgłoszonych projektów do Planu Działań IIT jest „Szkoła na miarę xxi wieku”, który zakłada modernizację budynków szkół podstawowych wraz z infrastrukturą szkolno-sportową, w tym termomodernizację, remonty sal lekcyjnych i sal gimnastycznych oraz zagospodarowanie terenu wokół placówki. Celem podnoszenia jakości kształcenia planuje się wymianę wyposażenia i zakup nowoczesnych pomocy dydaktycznych.

Ponadto w 2019 r. zrealizowano projekt „Remont szkolnych obiektów sportowych w mieście Żyrardów - hali sportowej i pięciu sal gimnastycznych” - poprawa stanu przyszkolnej infrastruktury sportowej, przeznaczonej na potrzeby realizacji zajęć wychowania fizycznego i aktywnego spędzania czasu wolnego” w ramach zadania inwestycyjnego „Programu Rozwoju Szkolnej Infrastruktury Sportowej – remont sal gimnastycznych przy Szkołach Podstawowych Nr 1, 3, 4, 6 i 7 oraz hali sportowej przy szkole Podstawowej Nr 2”.

Z kolei w 2020 r. dokonano adaptacji części pomieszczeń w budynku Szkoły Podstawowej nr 2, celem uruchomienia gabinetu stomatologicznego.

Wskaźnikiem określającym jakość nauczania w szkołach podstawowych są **wyniki egzaminów ósmoklasisty**.

Tabela 32: Wyniki egzaminów ósmoklasisty uczniów szkół podstawowych w Żyrardowie na tle powiatu i województwa

Szkoła	2019			2020			2021		
	polski	mate- ma- tyka	an- gielski	polski	mate- ma- tyka	an- gielski	polski	mate- ma- tyka	an- giel- ski
SP1	59	44	62	55	45	50	54	52	71
SP2	55	33	52	41	27	37	37	25	38
SP3	66	46	65	65	55	62	64	55	80
SP4	69	52	60	55	45	50	57	41	64
SP7	67	46	64	60	42	57	63	38	62
SP6	66	50	61	56	44	48	59	47	70
SSP2	82	80	89	69	79	85	69	67	92
NSP1	bd	bd	bd	bd	bd	bd	83	81	94
Powiat żyrar- dowski	64	44	58	57	44	51	59	45	64

Woj. mazo- wieckie	67	50	64	62	51	59	64	52	71
--------------------------	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, <https://bip.oke.waw.pl>

Analiza średnich wyników egzaminu ósmoklasisty z lat 2019-2021 wskazuje, że uczniowie żyrardowskich szkół publicznych osiągają wyniki gorsze niż uczniowie ze szkół niepublicznych. Na tym tle szczególnie wysoki poziom prezentują uczniowie Społecznej Szkoły Podstawowej nr 2 im. Pawła Hulki-Laskowskiego (choć należy zwrócić uwagę, że liczba uczniów podchodzących do egzaminu w SSP2 w porównaniu ze szkołami publicznymi jest zdecydowanie niższa - ok. 15 osób rocznie). Średnie wyniki uczniów szkół publicznych są zbliżone do średniej dla powiatu żyrardowskiego, ale poniżej średniej dla województwa mazowieckiego. Wśród szkół publicznych najniższe wyniki osiągają uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 2 im. Marii Konopnickiej. Należy także zwrócić uwagę na niepokojącą tendencję obniżania się średniej wyników we wszystkich placówkach w badanym okresie. Może to stanowić sygnał dla władz Miasta o konieczności weryfikacji metod nauczania i wprowadzenia dodatkowych zajęć dla uczniów wymagających wsparcia.

Miasto jest także organem prowadzącym dla **Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie** mieszczącego się przy ul. J. J. Kacperskiej 6a.

Tabela 33: Liczba klas i uczniów w Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie

	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Liczba uczniów	449	553	554
Liczba klas	18	20	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Miasta Żyrardowa 2020, 2019, 2018

Liczba uczniów w latach 2018-2021 z roku na rok rosła, przy zbliżonej liczbie klas. W roku szkolnym 2021/2022 do czteroletniego systemu nauki zrekrutowani zostali uczniowie do pięciu klas I oraz czterech klas II. Zgodnie z rankingiem czasopisma „Perspektywy” w 2022 r. LO

w Żyrardowie zajęło 111 miejsce wśród liceów w województwie mazowieckim (na 223), a w rankingu głównym liceów ogólnokształcących miejsce 482 na 1.000 (377 miejsce w 2021 r., 506 w 2020 r. oraz 364 w 2019 r.).⁷⁰

Miejski Ogród Jordanowski przy ul. Reymonta 13 jest placówką wychowania pozaszkolnego prowadzoną przez Miasto Żyrardów. Celem działalności ogrodu jest organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży. Zajęcia realizowane są od poniedziałku do soboty w godzinach od 8:00 do 18:30. Ogród prowadzi stałe zajęcia wychowawczo-dydaktyczne w zakresie działalności opiekuńczej, artystycznej (arteterapia), rekreacyjnej, sportowej i uspołecniającej oraz cykliczne imprezy kulturalne i integracyjne dla dzieci i młodzieży (np. pikniki).

Wychowawcy zatrudnieni w placówce wspomagają dzieci z trudnościami w nauce, rozwijają ich zainteresowania i dbają o rozwój wolontariatu.

Tabela 34: Liczba wychowanków oraz oddziałów w Miejskim Ogrodzie Jordanowskim w Żyrardowie

	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Liczba wychowanków	194	200	205
Liczba oddziałów	8	8	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Miasta Żyrardowa 2020, 2019, 2018 oraz Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych w roku szkolnym 2018/2019

Placówka dysponuje wieloma obiektami rekreacyjno-sportowymi m.in. palcem zabaw (rozbudowanym w 2018 r.), boiskiem do piłki nożnej, boiskiem do plażowej piłki siatkowej, polem na ognisko oraz siłownią zewnętrzną. W siedzibie znajduje się sala główna (wyremontowana w 2018 r.), 2 sale zajęć oraz aneks kuchenny.

⁷⁰ <https://licea.perspektywy.pl/2022/rankings/ranking-glowny-liceow>

Placówka prowadzi formy wypoczynku zimowego i wakacyjnego połączonego z profilaktyką. W 2019 r. Ogród otrzymał nagrodę Wojewody Mazowieckiego za najlepszy program profilaktyczno-wychowawczy realizowany podczas ferii zimowych.

Miejski Ogród Jordanowski korzysta z opieki pielęgniarek z firmy „Szkol-Med”.

W placówce zrealizowane są programy „Zdrowy Styl Życia bez Nałogów”, „Bezpieczne wakacje - Bezpieczny i Zdrowy Styl Życia”, „Bezpieczne wakacje” (wspólnie z Powiatową Komendą Policji), a dla osób korzystających z kontaktu zdalnego przygotowano informator, który zamieszczono na stronie internetowej.

Ponadto Miejski Ogród Jordanowski od 2020 r. prowadzi „Wulkan Nadziei” – telefon zaufania uruchomiony z myślą o wszystkich, którzy potrzebują wsparcia psychologicznego lub rozmowy w związku z sytuacją zagrożenia koronawirusem.

Miejski Ogród Jordanowski aktywnie współpracuje ze szkołami, przedszkolami, Sądem Rejonowym w Żyrardowie, MOPS/CUS oraz organizacjami społecznymi.

Na terenie Miasta funkcjonuje **Collegium Masoviense Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu** mieszcząca się przy ul. G. Narutowicza 35. Uczelnia oferuje następujące kierunki studiów:

- położnictwo (I i II stopień),
- położnictwo pomostowe,
- pielęgniarstwo (I i II stopień),
- pielęgniarstwo pomostowe,
- ratownictwo medyczne,
- zdrowie publiczne II stopnia - specjalność ratownictwo medyczne
- zdrowie publiczne,
- zdrowie publiczne II stopnia - specjalność higiena stomatologiczna,
- kosmetologia.

Od 2012 r. w Żyrardowie realizowany jest **Lokalny Program Wspierania Edukacji Uzdolnionych Dzieci i Młodzieży**⁷¹, w ramach którego nagradzani są uczniowie wybitnie uzdolnieni i

⁷¹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXI/171/12 z dnia 26 kwietnia 2012 r.

mający znaczące osiągnięcia edukacyjne. Nagrody mogą mieć formę listu gratulacyjnego, dyplomu, pucharu lub statuetki, stypendium edukacyjnego oraz nagrody rzeczowej. Kandydaci, którzy spełniają kryteria zgłaszani są przez dyrektorów szkół na zakończenie roku szkolnego. Maksymalna wartość nagrody edukacyjnej wynosi do 200% minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w dniu upływu terminu składania wniosków. W budżecie Miasta w 2020 r. na Program przeznaczono kwotę 20.000,00 zł.

W Żyrardowie realizowane są także **projekty wspierające edukację** finansowane zarówno ze środków zewnętrznych, jak i w ramach budżetu Miasta.

W latach 2017-2019 w Szkołach Podstawowych Nr 1, 4, 6, 7 we współpracy z Centrum Nauki Kopernik realizowany był projekt „**Szkoła bliżej nauki**”. Efekty wspólnych działań uczniów, nauczycieli i naukowców dotyczyły przede wszystkim podniesienia poziomu nauczania w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz technologii informatycznej przez realizację doświadczeń i projektów badawczych. Doposażono także bazę laboratoriów (m.in. w odczynniki chemiczne, tablice interaktywne, laptopy), szkolnych pracowni chemicznych, biologicznych, geograficznych i fizyczno-matematycznych.

W 2020 r. zakończono realizację projektu partnerskiego „**Żyrardów stawia na edukację**” (liderem było Miasto Żyrardów, a partnerami organizacje pozarządowe – Fundacja STIWEK i Fundacja ROZMAWIAMY), który umożliwił uzyskanie wszechstronnych kompetencji niezbędnych na rynku pracy 3 tysiącom uczniów żyrardowskich szkół publicznych. W ramach projektu przeprowadzono różne formy dodatkowych zajęć, uwzględniających indywidualne potrzeby rozwojowe, edukacyjne i możliwości psychofizyczne uczniów, tj. zajęcia wyrównawcze, koła zainteresowań, zajęcia (warsztaty, projekty edukacyjne) rozwijające postawę kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, umiejętności pracy w zespole. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniowie z niepełnosprawnością, oprócz udziału w zajęciach wyrównawczych i rozwijających, zostali objęci zajęciami specjalistycznymi, takimi jak: logopedia, socjoterapia, psychoterapia. Uczniowie poszerzyli także swoją wiedzę na temat zagrożeń w sieci oraz bezpiecznego korzystania ze sprzętu komputerowego. Wszystkie szkoły otrzymały doposażenie pracowni przedmiotowych (przyrodniczej, biologicznej, matematycznej, chemicznej, fizycznej, języków obcych, informatycznych), w tym sprzęt

TIK (Technologie informacyjno-komunikacyjne), a dodatkowo w Szkole Podstawowej Nr 7 została utworzona międzyszkolna pracownia informatyczna. Ponadto grupa ok. 50 nauczycieli zdobyła nowe kwalifikacje poprzez udział w studiach podyplomowych.

Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie realizowało dwuletni projekt europejskiej współpracy szkół, w ramach programu Erasmus+ „**Nauka wokół nas**”. Realizacja projektu odbywa się razem ze szkołami z pięciu innych krajów europejskich: Finlandii, Francji, Grecji, Islandii i Malty. Ze względu na COVID-19 działania projektowe zostały przesunięte do końca roku szkolnego 2020/2021. W projekcie uczniowie na spotkaniach roboczych realizowali tematykę: Ziemia jako planeta w Układzie Słonecznym, Życiodajna woda, Fizyka jądrowa, Źródła energii, Nasza niewiarygodna Ziemia, wyjaśnianie zasad działania urządzeń używanych w życiu codziennym i lustrowanie ich doświadczeniami, Zjawiska fizyczne w fotografii. W 2021 r. odbyły się spotkania on-line z udziałem uczniów.⁷²

Projekt grantowy pn. „**Zdalna Szkoła**” został zrealizowany w 2020 r. w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego i został finansowany z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Celem projektu było umożliwienie zdalnego prowadzenia zajęć dla uczniów w związku z zamknięciem placówek oświatowych, z powodu stanu epidemii wywołanej przez COVID-19. W projekcie zakupiono 30 laptopów na łączną kwotę 96.300,00 zł, które przekazane zostały nieodpłatnie do szkół, dla których organem prowadzącym jest Miasto Żyrardów. Po unormowaniu sytuacji, powrocie do nauczania stacjonarnego, sprzęt będzie wykorzystywany przez nauczycieli i uczniów poszczególnych szkół.

Podobny charakter miał rozliczony w 2020 r. projekt grantowy pn. „**Zdalna Szkoła+**” w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego finansowany ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, w ramach którego zakupiono 35 laptopów na łączną kwotę 112.274,40 zł. Celem projektu jest umożliwienie korzystania przez uczniów z lekcji on-line i przekazywania materiałów dydaktycznych po wprowadzeniu form i metod kształcenia na odległość. W większości sprzęt komputerowy jest przeznaczony dla rodzin wielodzietnych 3+. Zakupione laptopy zostały nieodpłatnie przekazane

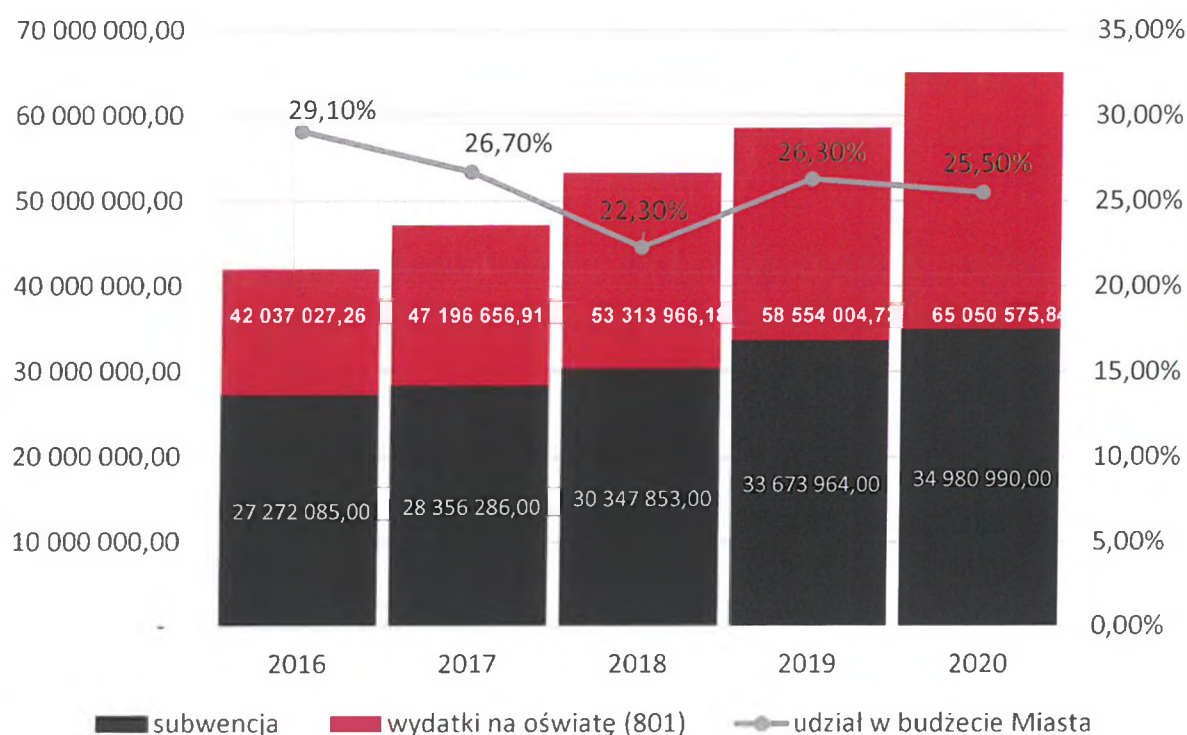
⁷² <http://www.lo.zyrardow.edu.pl/news.php?readmore=1410>

do szkół, dla których organem prowadzącym jest Miasto Żyrardów. Po unormowaniu sytuacji laptopy będą wykorzystywane w celach edukacyjnych w miejskich szkołach.

Od roku szkolnego 2020/2021 Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie realizuje kolejną (VII) edycję programu Erasmus+ pn. „Przyszłość należy do seniorów”. W ramach podjętych działań nawiązano współpracę z szkołami partnerskimi z Włoch (Sycylia), Portugalii (Azory), Francji (Gujana Francuska), Holandii i Finlandii w celu wymiany informacji na temat sytuacji demograficznej, systemu emerytalnego oraz alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez ludzi w wieku poprodukcyjnym. Młodzież bada obecną sytuację, przygotowuje sprawozdania i publikuje materiały on-line na platformie eTwinning, obrazując przemiany społeczne zachodzące na świecie.

Wydatki na oświatę i wychowanie (dział 801) w budżecie Miasta stanowiły średnio w okresie 2016-2020 ok. 25,6%. Wydatki te wykazują tendencję wzrostową: od 42.037.027,26 zł w 2016 r. do 65.050.575,84 zł w 2020 r. (wzrost o 54,7%).

Wykres 14: Struktura wydatków na oświatę (dział 801) w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żyrardowa

Jednocześnie subwencja oświatowa w badanym okresie mimo wzrostu z 27.272.085,26 zł w 2016 r. do 34.980.990,00 zł w 2020 r. pokrywa potrzeby w coraz mniejszym stopniu (od 65% w 2016 r. do 54% w 2020 r.). Oznacza to, że władze Miasta powinny poszukiwać dodatkowych, zewnętrznych środków na oświatę.

3.4. Ochrona zdrowia

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.) do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty między innymi w zakresie ochrony zdrowia.

Jak wskazują dane Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 r. na terenie Miasta Żyrardowa działały 24 **przychodnie** świadczące ambulatoryjną opiekę zdrowotną (wzrost o 2 w stosunku do 2016 r.). W całym powiecie żyrardowskim działa 40 przychodni, zatem ponad połowa z nich zlokalizowana jest w Żyrardowie. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wskaźnik wynosi 6 przychodni, co jest wynikiem równym średniej dla województwa mazowieckiego i lepszym niż w powiecie (5).

Na terenie Miasta Żyrardowa funkcjonuje „**Centrum Zdrowia Mazowsza Zachodniego**” Sp. z o.o. (ul. Limanowskiego 30), które jest placówką podległą Starostwu Powiatowemu w Żyrardowie. Centrum prowadzi działalność w zakresie:

1. Stacjonarne i całodobowe szpitalne świadczenia zdrowotne:
 - lecznicze: izba przyjęć; oddziały: chorób wewnętrznych, chirurgii ogólnej, ginekologii i położnictwa, neonatologii, pediatrii, otolaryngologii, neurologii, reumatologii, rehabilitacji ogólnoustrojowej, medycyny paliatywnej, anestezjologii i intensywnej terapii;
 - rehabilitacyjne: rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych, rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych po leczeniu operacyjnym;
2. Stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne inne niż szpitalne:

- pielęgnacyjne: świadczenia w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznicznym;

3. Ambulatoryjna opieka specjalistyczna:

- lecznicze: w zakresie: chirurgii ogólnej, dermatologii i wenerologii, urologii, gruźlicy i chorób płuc, kardiologii, chirurgii urazowo-ortopedycznej, chirurgii dziecięcej, otolaryngologii, reumatologii, neurologii, ginekologii i położnictwa, zdrowia psychicznego, oddziału dziennego psychiatrycznego, terapii uzależnień i współuzależnień od alkoholu, fizjoterapii, preluksacji, medycyny pracy, nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej;
- rehabilitacyjne: fizjoterapia ambulatoryjna dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- diagnostyczne: diagnostyka laboratoryjna (w tym mikrobiologii), radiologia, ultrasonografia (usg ogólne, urologiczne, ginekologiczne, przepływy naczyniowe, usg serca- echokardiografia, próby wysiłkowe), endoskopia przewodu pokarmowego, audiometria EEG, EMG, diagnostyka nieinwazyjna chorób układu krążenia.⁷³

W Mieście Żyrardowie w 2020 r. działało 18 **aptek** (dane GUS), co oznacza, że na jedną placówkę przypada ok. 2.200 mieszkańców. Miasto na stronie internetowej informuje na bieżąco o placówkach pełniących dyżur w niedziele oraz święta (<http://bip.powiat-zyrardowski.pl/Article/id,843.html>).

Miasto realizuje także **programy profilaktyki zdrowotnej**:

Tabela 35: Programy profilaktyki zdrowotnej realizowane przez Miasto Żyrardów w latach 2018-2020

Nazwa programu	Wydatkowane środki [zł]			Liczba osób objętych wsparciem		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020

⁷³ <https://czmz.bip.gov.pl/pomoc/przedmiot-dzialalnosci.html>

Działania profilaktyczne i przeciwdziałające próchnicy u dzieci w grupie wiekowej 6-13 lat	36 000,00	27 360,00	30 130,00	190	104	145
Mammografia dla kobiet w przedziale wiekowym 40-49 lat oraz dla kobiet powyżej 69 roku życia¹	4 350,00	4.950,00	550,00	87	99	11
Miejski Program Promocji Zdrowia i Prewencji Chorób Układu Krążenia „CZAS DLA SERCA”	11 924,47	15 098,41	8 461,76	890	1430	75
Program profilaktyczny „Zapobiegajmy HIV/AIDS”²	2 950,00	3 898,80	3 000,00	336	428	365
Razem ścigamy się z cukrzycą	9 000,00	9 000,00	8 000,00	500	50	97
Profilaktyka nowotworu piersi „Nasze zdrowie w naszych rękach”³	8 500,00	9 000,00	9 000,00	96	87	175
Pokonywanie barier przez osoby słabowidzące i niewidome - Być potrzebnym w życiu zawodowym i społecznym	8 000,00	9 000,00	10 000,00	160	160	55
Bądź świadomy. Zrozum cukrzycę od A do Z	-	-	2 100,00	-	-	150

¹ Program realizowany przez Medica Sp. z o.o.,

² Program realizowany przez NZOZ „Szkol-Med”.,

³ Program realizowany przez Stowarzyszenie Kobiet z Problemem Onkologicznym „Amazonki”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Miasta Żyrardowa 2020, 2019, 2018

W latach 2019-2021 w Żyrardowie realizowany był Program profilaktyki próchnicy zębów dla dzieci 8-letnich z terenu Gminy Żyrardów na lata 2019-2021⁷⁴, którego głównym celem było

⁷⁴ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr V/35/19 z dnia 17 stycznia 2019 r.

umniejszenie o 10% częstotliwości występowania próchnicy wśród dzieci 8-letnich poprzez działania edukacyjne i profilaktyczne:

1. przegląd stomatologiczny: ocena stanu zdrowia jamy ustnej dla ok. 1.300 dzieci;
2. poszerzanie wiedzy i świadomości zdrowotnej w zakresie profilaktyki próchnicy zębów wśród co najmniej 30% dzieci w wieku 8 lat oraz ich rodziców;
3. wspieranie wykształcenia prawidłowych nawyków higienicznych i żywieniowych wśród co najmniej 30% dzieci w wieku 8 lat oraz ich rodziców.

Planowany koszt przedsięwzięcia w wysokości 169.500,00 zł został pokryty z budżetu Miasta oraz dofinansowany przez Mazowiecki Oddział Narodowego Funduszu Zdrowia.

W 2019 r. Rada Miasta przyjęła Program osłonowy w zakresie zmniejszania wydatków poniesionych na leki przez mieszkańców Żyrardowa⁷⁵, którego celem jest pomoc finansowa adresowana do osób przewlekle chorych znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej i ponoszących wydatki na zakup leków zleconych przez lekarza. Warunkiem otrzymania dofinansowania jest ponoszenie wydatków w wysokości ponad 50 zł miesięcznie oraz dochód nie przekraczający 200%⁷⁶ kryterium dochodowego. Wsparcie może sięgać do 70% poniesionych wydatków (jednak nie więcej niż 150,00 zł) w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego, do 60% (jednak nie więcej niż 200,00 zł) w przypadku 2 osób w rodzinie oraz do 50% (jednak nie więcej niż 250,00 zł) w rodzinie 3 osobowej lub większej. W 2019 r. rozpatrzono 125 wniosków na łączą kwotę 12.289,88 zł, natomiast w 2020 r. 333 wnioski na kwotę 27.220,47 zł, co świadczy o rosnących potrzebach mieszkańców w tym zakresie.

3.5. Pomoc społeczna

Od dnia 1 lipca 2021 roku na podstawie uchwały Nr XXXIX/341/21 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 27 maja 2021 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie (MOPS) został przekształcony w **Centrum Usług Społecznych w Żyrardowie (CUS)** i dotychczasowe zadania realizowane przez MOPS przekazane zostały do CUS mieszczącego się przy ul. Armii Krajowej 3.

⁷⁵ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr VI/45/19 z dnia 21 lutego 2019 r.

⁷⁶ Podwyższony uchwałą Rady Miasta Żyrardowa nr XVIII/139/19 z dnia 28 października 2019 r

To nowa jednostka organizacyjna Miasta utworzona została w ramach projektu finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (wartość projektu 3.125.000,00 zł⁷⁷).

Centrum Usług Społecznych to innowacyjna instytucja mająca służyć wszystkim mieszkańcom Żyrardowa w zakresie wspierania rodziny, promocji zdrowia, pomocy społecznej, aktywności obywatelskiej, kultury, ekologii oraz przeciwdziałania bezrobociu.

Placówka otwarta jest w poniedziałki, wtorki i czwartki w godzinach od 8:00 do 16:00 oraz we środy od 8:00 do 18:00.

Oprócz zadań realizowanych wcześniej przez MOPS, Centrum realizuje także zadania dodatkowe z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, pobudzania aktywności obywatelskiej, wspierania osób niepełnosprawnych, mieszkalnictwa oraz reintegracji zawodowej i społecznej poprzez:

1. opracowywanie indywidualnych planów usług społecznych;
2. podejmowanie działań w celu aktywizacji wspólnoty samorządowej, w szczególności organizowanie działań wspierających;
3. prowadzenie postępowań oraz przyznawanie dodatków mieszkaniowych i dodatków energetycznych;
4. współpracę z organizacjami pozarządowymi, w tym przygotowywanie pod względem formalnym postępowań w celu zlecenia w trybie konkursów realizacji zadań publicznych;
5. podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości życia osób starszych;
6. działania środowiskowe na rzecz osób młodych ukierunkowane na rozwijanie zainteresowań i alternatywnych form spędzania czasu wolnego;
7. wsparcie rodzin w sytuacjach trudnych, w tym w kryzysach normatywnych;
8. wsparcie specjalistyczne dla mieszkańców ukierunkowane na rozwój i rehabilitację;
9. udzielenie kompleksowej informacji o ofercie usług społecznych i możliwościach skorzystania z tych usług na terenie Miasta Żyrardowa;
10. organizowanie wsparcia w postaci mieszkań chronionych;

⁷⁷ <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/1292752/>

11. organizowanie społeczności lokalnej.⁷⁸

W lipcu 2021 r. Rada Miasta przyjęła „**Program Usług Społecznych Miasta Żyrardowa na lata 2021-2023**”⁷⁹, którego realizatorem będzie Centrum Usług Społecznych w Żyrardowie. Celem programu jest zwiększenie dostępu do zintegrowanych usług społecznych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej poprzez wypracowanie i przetestowanie funkcjonowania modelowych rozwiązań w zakresie integracji i rozwoju usług społecznych adresowanych do mieszkańców Miasta Żyrardowa, dostosowanych do specyfiki wspólnoty samorządowej.

Usługi oferowane w ramach programu ujęte zostały w dwa pakiety:

1. Żyrardów dla Rodziny:

- poradnictwo i wsparcie psychologiczne;
- poradnictwo specjalistyczne – dietetyk, rehabilitacja wad postawy, logopeda;
- terapia, rehabilitacja;
- Żyrardowskie Biuro Interwencyjne – usługa polegająca na świadczeniu dyżurów przez różnych specjalistów (policjantów, strażników miejskich, prawnika, psychologa, pracownika socjalnego).

2. Żyrardów dla Samodzielności:

- teleopieka – usługa polegająca na wprowadzeniu dla samotnych osób starszych odpowiednich systemów przywoławczych w postaci przycisków, po których uruchomieniu wysyłany jest sygnał SOS;
- usługi mobilne dla osób o ograniczonej samodzielności – usługi wspierające i doradcze, np. psycholog, prawnik; mobilne usługi animacji społeczno-kulturalnej; mobilne usługi techniczne – „złota rączka”; usługi transportowe – taksówka dla seniora.

⁷⁸ Statut Centrum Usług Społecznych w Żyrardowie (uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXIX/342/21 z dnia 27 maja 2021 r.

⁷⁹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XLI/366/21 z dnia 22 lipca 2021 r.

W Programie przewidziano także pakiet tzw. działań wspierających:

1. Pedagogika ulicy i Socjoterapia – to działania skierowane do dzieci i młodzieży przebywającej w przestrzeni publicznej, których celem jest zmiana sposobu spędzania czasu wolnego i funkcjonowania w społeczeństwie;
2. Centrum wolontariatu – prowadzenie punktu pośrednictwa pracy wolontariackiej;
3. Klub Aktywizacji Społeczno-Zawodowej – nawiązywanie indywidualnych relacji z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem społecznym w środowisku zamieszkania (streetworking).

Niniejsza Diagnoza obejmuje również zadania zrealizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie do końca 2020 r. w zakresie:

- zadań własnych Gminy: przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń z zakresu pomocy społecznej m.in. zasiłków stałych, celowych, okresowych i innych, świadczenie usług opiekuńczych w tym specjalistycznych w miejscu zamieszkania, udzielanie pomocy w formie posiłków, schronienia i niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym w tym bezdomnym, dożywianie dzieci, sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca, praca socjalna;
- wspierania rodziny i współfinansowanie pieczy zastępczej;
- podejmowania innych zadań w obszarze pomocy społecznej wynikających z rozeznanych potrzeb Miasta, w tym tworzenia i realizacji programów osłonowych;
- diagnozy potrzeb oraz sprawozdawczości.

MOPS odpowiadał także za realizację gminnych i rządowych programów: „Posiłek w szkole i w domu”, „Dobry start”, „Wspieraj Seniora”, „Za życiem” oraz Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny, Żyrardowska Karta Dużej Rodziny i Karta Seniora.

Tabela 36: Zakres pomocy udzielanej przez MOPS w Żyrardowie w latach 2018-2020

Forma pomocy	Liczba osób, którym przy- znano świad- czenie			Liczba rodzin			Liczba świad- czeń			Kwota świadczeń [zł]		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Dotacje												
Zasiłki stałe	271	263	237	523	266	237	2 733	2 643	2 484	1 407	1 495	1 402
w tym												
- osoby samotnie go- spodarujące	237	236	217	286	236	217	2 448	2 416	2 284	1 342 795	1 426 704	1 344 980
- osoby pozostające w rodzinie	34	27	20	237	26	20	285	227	200	64 999	68 606	57 404
Zasiłki okresowe	107	92	96	103	89	90	316	263	279	112 457	98 011	98 782
w tym z tytułu bezro- bocia	107	92	95	103	89	90	313	263	277	111 506	92 577	91 721
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psy- chicznymi	15	11	9	15	10	8	3 042	2 878	2 310	76 050	71 950	80 834
Środki własne												

[illegible]

230

Na to wpływ miał wzrost kosztów opieki oraz trudności w wychodzeniu z bezdomności spowodowane epidemią koronawirusa

Na terenie Miasta Żyrardowa realizowany był program **„Asystent Rodziny i Koordynator Rodzinnej Pieczy Zastępczej”** mający na celu wsparcie rodzin wymagających pomocy, szczególnie w zakresie opieki i wychowywania dzieci. Działania asystentów i rodzin zmierzały do usamodzielnienia i pozostawienia dzieci w rodzinie. Ponadto wspierane były kobiety w ciąży oraz rodziny z dzieckiem z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo z nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu. W 2020 r. 3 asystentów udzielało wsparcie 22 rodzinom, co stanowi wyraźny spadek w stosunku do 2019 r., kiedy to wsparcie udzielone było 38 rodzinom.⁸⁰

Dożywianie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie realizował wieloletni program rządowy **„Posiłek w szkole i w domu”** na lata 2019-2023 (wcześniej: „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020”). Program miał na celu wsparcie gmin w wypełnianiu zadań własnych w zakresie dożywiania dzieci oraz osób dorosłych. Dożywiane są dzieci przed rozpoczęciem nauki szkolnej, uczniowie szkół podstawowych i szkół ponadgimnazjalnych do ukończenia nauki, a także osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji, w tym osoby samotne, w podeszłym wieku, chore lub niepełnosprawne. Pomoc udzielana była w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności bądź świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. Dożywianie było finansowane ze środków własnych Miasta w 20% oraz pochodzących z dotacji Wojewody Mazowieckiego w 80%.

⁸⁰ Raport o stanie Miasta Żyrardowa 2020

Tabela 37: Liczba mieszkańców Żyrardowa objęta programami rządowymi w zakresie dożywiania

	2018	2019	2020
Liczba osób objęta wsparciem	476	473	600
w tym:			
- dzieci w wieku przed rozpoczęciem nauki szkolnej,	83	89	140
- uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych,	197	177	116
- pozostałe osoby	54	207	344
Koszty realizacji programu [zł]	184 145,00	175 296,00	183 243,00
w tym:			
-środki własne	38 000,00	35 059,00	36 649,00
- dotacja	146 145,00	140 237,00	146 594,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Miasta Żyrardowa 2020, 2019, 2018

Liczba osób objętych wsparciem w zakresie dożywiania gwałtownie wzrosła w 2020 r. (o 127 w porównaniu z 2019 r. co stanowi 26,8%) - szczególnie w grupie dzieci w wieku przed rozpoczęciem nauki szkolnej (o 51) oraz osób dorosłych (o 137). Z kolei spadła liczba uczniów (o 61). Taka sytuacja może być konsekwencją obostrzeń wprowadzonych w wyniku epidemii koronawirusa, zamknięciem lokali gastronomicznych i przejściem szkół w tryb nauczania zdalnego i wyłączenia stołówek. Niemniej sytuację w tym zakresie należy monitorować w kolejnych latach.

Ponadto wsparcie w zakresie dożywiania organizowane jest także przez Bank Gospodarki Żywnościowej w ramach rozdawnictwa paczek z artykułami spożywczymi (wsparcie w 2018 r. otrzymało 372 rodziny) oraz Polski Komitet Pomocy Społecznej poprzez pomoc żywnościową w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (wsparcie 404 rodzin w 2020 r.).

Profilaktyka uzależnień

Miasto Żyrardów rokrocznie opracowuje Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii oraz Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Głównym celem **Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na 2021 rok**⁸¹ jest zwiększenie świadomości społeczności lokalnej na temat przyczyn, dynamiki zjawiska narkomanii i wynikających z tego zagrożeń oraz poprawa funkcjonowania psychospołecznego osób eksperymentujących z narkotykami, uzależnionych i ich rodzin. Jego osiągnięcie możliwe będzie poprzez:

1. wczesną profilaktykę i promocję zdrowia wśród dzieci i młodzieży;
2. pomoc osobom zagrożonym w redukcji ryzyka oraz zapobieganie używaniu zależnemu;
3. przeciwdziałanie pogłębiania się procesu chorobowego oraz pomoc w prawidłowym funkcjonowaniu w społeczeństwie.

Jak pokazują wyniki anonimowego badania ankietowego przeprowadzonego w drugiej połowie 2020 r. wśród uczniów żyrardowskich szkół (próba 479 osób z klas 4-8 oraz ponadpodstawowych) na potrzeby Diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych Miasto Żyrardów 6% uczniów z klas ponadpodstawowych zadeklarowało, że kiedykolwiek próbowało narkotyków lub dopalaczy. Z tej grupy 14% narkotyzuje się przynajmniej raz w miesiącu. Jednocześnie między 3% a 17% respondentów wskazało, że bardzo łatwo lub raczej łatwo jest kupić narkotyki (odsetek rósł w starszych grupach wiekowych).⁸² Świadczy to o konieczności prowadzenia działań uświadamiających młodzież o szkodliwym wpływie środków odurzających na organizm i konsekwencjach społecznych takiego zachowania.

⁸¹ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXXIV/288/21 z dnia 28 stycznia 2021 r.

⁸² Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na 2021 rok

Działania Miasta w zakresie profilaktyki alkoholowej realizowane są na podstawie rocznych **Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**⁸³. Jego głównym celem jest ograniczanie szkodliwego spożywania alkoholu i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych poprzez:

1. zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu;
2. udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie;
3. prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także pozalekcyjnych programów opiekuńczo-wychowawczych;
4. zwiększenie dostępności form aktywności - alternatywnych w stosunku do używania alkoholu i tytoniu;
5. wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych;
6. współpraca z osobami i instytucjami zajmującymi się profilaktyką ryzykownych zachowań;
7. działania na rzecz ograniczania dostępności alkoholu, szczególnie dla nieletnich oraz bezpieczeństwa w miejscach publicznych na terenie Miasta Żyrardowa.

W drugiej połowie 2020 roku przeprowadzono w Żyrardowie badania ankietowe, których celem było zbadanie postaw i przekonań dorosłych mieszkańców względem zagrożeń społecznych między innymi alkoholem. Na pytanie o inicjację alkoholową 57% ankietowa-

⁸³ Program na 2022 r. przyjęty uchwałą Rady Miasta Żyrardowa nr XLVII/425/21 z dnia 30 grudnia 2021 r

nych wskazało na wiek między 16 a 18 rokiem życia, 42% wiek po osiągnięciu pełnoletności, a zaledwie 1% poniżej 15 roku życia. Z kolei pytani o częstotliwość spożywania alkoholu 25% podało co najmniej raz w tygodniu, natomiast 65% kilka razy w miesiącu. Można zatem stwierdzić, że zdecydowana większość mieszkańców spożywa alkohol okazjonalnie, aczkolwiek istnieje grupa ryzyka uzależnienia od alkoholu, która wymaga szczególnej uwagi.

Tabela 38: Liczba podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żyrardowie dotkniętych różnymi typami uzależnień w latach 2018 - 2021

	2018	2019	2020	2021 ¹
Alkohol	23	27	36	42
Narkotyki/dopalacze	10	9	12	14
Hazard	1	0	1	1
ICT (teleholizm, internet, gry)	0	0	0	0
Razem	34	36	49	57

¹ do 31.10.2021 r.

Źródło: Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2022, s. 7

Powyższe dane wskazują na wzrost liczby podopiecznych, którzy są uzależnieni od psychoaktywatorów (szczególnie alkoholu). Należy pamiętać, że dane te nie ukazują rzeczywistego zakresu uzależnień, bowiem odnoszą się jedynie do osób i rodzin korzystających z pomocy MOPS/CUS w Żyrardowie, a uzależnienia dotyczą nierzadko także osób i rodzin zamożnych i często przyjmują postać alkoholizmu funkcjonalnego.

Podobne badania ankietowe przeprowadzono w 2020 r. w żyrardowskich szkołach. Wskazuje ono, iż napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 3% uczniów z młodszej grupy (klasy 4-6), 14% uczniów klas 7-8 i 55% uczniów szkół ponadpodstawo-

wych. Różna była także częstotliwość spożywania alkoholu: najmłodsi w 100% deklaruwali, że zdarzyło im się to tylko raz w życiu, natomiast uczniowie klas 7- 8 w 69%. Jednakże starsi uczniowie przyznają się do spożywania rzadziej niż raz w miesiącu (klasy 7-8 - 12%; szkoły ponadpodstawowe - 51%) oraz kilka razy w miesiącu (szkoły ponadpodstawowe - 23%).⁸⁴

W ramach działań na rzecz profilaktyki uzależnień Miasto Żyrardów finansuje działalność **Punktu konsultacyjnego do spraw narkomanii**, który służy pomocą osobom eksperymentującym lub uzależnionym od narkotyków oraz ich rodzinom. Specjalista terapii uzależnień udziela porad indywidualnych oraz prowadzi warsztaty dla rodziców.

W ramach profilaktyki uzależnień, z myślą o młodzieży eksperymentującej z alkoholem i narkotykami, realizowany jest przez CUS również **Program korekcyjny TUKA/N**. Z porad i konsultacji korzystają uczniowie, rodzice i pedagodzy.

Miasto finansuje także udział nauczycieli w szkoleniach poszerzających umiejętności pracy z uczniem w zakresie profilaktyki uzależnień (np. certyfikat „Spójrz inaczej”).

Przy Urzędzie Miasta Żyrardowa funkcjonuje **Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**, w której służą pomocą m.in. terapeuta, pracownik socjalny, prawnik, przedstawiciel klubu abstynenckiego. Do zadań Komisji należy:

1. wydawanie postanowień dotyczących zgodności lokalizacji punktu sprzedaży napojów alkoholowych z uchwałą Rady Miasta Żyrardowa;
2. prowadzenie kontroli przestrzegania warunków i zasad sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych na podstawie upoważnienia Prezydenta Miasta;
3. prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych;

⁸⁴ Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2022

4. wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych;
5. prowadzenie działań zmierzających do poddania się leczeniu odwykowemu osób, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylają się od pracy albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny;
6. podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

Miasto dofinansowuje w ramach konkursu ofert działania prowadzone na terenie Żyrardowa przez **organizacje pozarządowe** niosące pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom m.in.:

1. Powiatowe Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Jutrzienka”,
2. Miejskie Stowarzyszenie Profilaktyki Uzależnień „Dotyk Nadziei”,
3. Stowarzyszenie na Rzecz Psychoprofilaktyki „INTRA”,
4. Stowarzyszenie im. Świętego Michała Archanioła.

W latach 2018-2020 Miasto rokrocznie organizowało 6 konkursów w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym. Kwota na ten cel wzrosła z 400.000,00 zł w 2018 r. do 515.902,96 zł w 2020 r. co oznacza, że potrzeby w tym obszarze stają się coraz większe.

Należy zatem stwierdzić, że problem uzależnień stanowi rosnące wyzwanie dla władz Miasta jednak zakres i intensywność podejmowanych działań profilaktycznych i wspierających jest z roku na rok coraz większy.

Polityka senioralna

Jak wskazują dane demograficzne społeczność Miasta Żyrardowa podlega procesowi starzenia się, w związku z rosnącą liczbą osób starszych. Gwałtownie rośnie współczynnik

obciążenia demograficznego osobami starszymi na co wpływ ma także spadająca liczba osób w wieku produkcyjnym. Oznacza to dla władz Miasta konieczność zapewnienia odpowiedniego wsparcia dla seniorów, w tym opieki dla osób niesamodzielnych i samotnych oraz działań aktywizujących.

Od stycznia 2019 r. do września 2021 r. w **Klubie Seniora** (ul. Waryńskiego 1) realizowany był projekt „**Żyrardów stawia na seniorów**” współfinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, którego celem było ułatwienie dostępu do usług społecznych poprzez zwiększenie o 20 miejsc świadczenia usług opiekuńczych w formie stacjonarnej opieki dziennej – klub seniora. Na potrzeby funkcjonowania Klubu Seniora wykonano w budynku remont sal i sanitariatów wraz z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wyposażono salę gimnastyczną oraz pozostałe sale w niezbędny sprzęt i urządzenia m.in. rotory rehabilitacyjne, materac do ćwiczeń, rowery magnetyczno-treningowe, kozetkę rehabilitacyjną, wagę ze wzrostomierzem, kijki do nordic walking oraz laptopy (do sali komputerowej).

Utworzono wypożyczalnię sprzętu pielęgnacyjnego i wspomagającego, zwiększającego samodzielność osób starszych i niepełnosprawnych.⁸⁵

6 mieszkańcom świadczone były usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz wsparcie opiekunów faktycznych poprzez utworzenie grupy wsparcia. Realizację tych usług powierzono partnerowi projektu Przedsiębiorstwu Społecznemu ŚMA.

Uruchomiono infolinię TeCIS – „Telefoniczne Centrum Informacyjne dla Seniorów”, w ramach której udzielano wsparcia oraz niezbędnych informacji związanych z sytuacją pandemiczną.

W ramach zajęć indywidualnych w Klubie Seniora realizowane są zajęcia z rehabilitantem, spotkania z psychologiem i dietetykiem. Odbывały się też zajęcia grupowe z prawnikiem, zajęcia taneczne, fitness, nordic walking, plastyczne, trening pamięci, zajęcia

⁸⁵ <https://www.zyrardow.pl/wypożyczalnia-sprzetu-wspomagajaco-pielęgnacyjnego/>

ogrodnicze/florystyczne, komputerowe, spotkania z farmaceutą, prelekcje dotyczące pielęgnacji ciała, zajęcia z zakresu pierwszej pomocy medycznej, a także dwudniowe zajęcia wyjazdowe – warsztaty ecoprintingu z elementami sitodruku w Akademii Łuczniczy – ośrodka szkoleniowym oraz wyjazdy integracyjne do pałacu w Sannikach, czy do Otrębusów. Łącznie zaoferowano uczestnikom projektu 1.362 godziny zajęć stacjonarnych.⁸⁶

W związku z obostrzeniami spowodowanymi epidemią koronawirusa Miasto podjęło działania zmierzające do wsparcia osób starszych, które zmuszone były pozostać w swoich domach. Zrealizowano akcję społeczną „**Biblioteka na kółkach**”, w której m.in. seniorzy mogli wypożyczać książki, które były im dowożone.

Od dnia 20 października do 31 grudnia 2020 r. Miasto przystąpiło do rządowego programu wspierającego ochronę zdrowia i życia osób powyżej 70. roku życia pn.: „**Wspieraj Seniora**”, w ramach którego realizowane były usługi wsparcia polegające w szczególności na dostarczaniu seniorom zakupów obejmujących artykuły podstawowej potrzeby, w tym artykuły spożywcze, środki higieny osobistej oraz leki. Dofinansowanie wyniosło w sumie 42.139,60 zł.

Centrum Usług Społecznych realizuje program „**Opieka 75+**”, którego celem jest poprawa dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej, które są osobami samotnymi, samotnie gospodarującymi lub pozostają w rodzinie poprzez:

1. zapewnienie tym osobom wsparcia i pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości wynikających z wieku i stanu zdrowia;
2. poszerzenie oferty usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych;
3. poprawę jakości życia.

⁸⁶ <https://www.zyrardow.pl/podsumowanie-projektu-w-klubie-seniora/>

Od 2015 r. w Żyrardowie funkcjonuje program „Żyrardowska Karta Seniora”⁸⁷, którego celem jest aktywizacja społeczna żyrardowskich seniorów poprzez stworzenie oraz rozwijanie systemu ulg, zwolnień, rabatów, umożliwiających większy dostęp do ofert świadczonych przez instytucje kultury, sportu i rekreacji w Żyrardowie. Z programu korzystać mogą wszyscy mieszkańcy Żyrardowa, którzy ukończyli 65 rok życia, niezależnie od wysokości uzyskiwanych dochodów. W 2020 r. wsparciem objętych było 1.580 osób (wzrost od 2019 r. o 106).⁸⁸

3.6. Zasób mieszkaniowy

W ramach wykonywania zadań własnych gminy z zakresu tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych mieszkańców, uchwałą nr XL/355/21 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 24 czerwca 2021 roku przyjęto Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Żyrardów na lata 2021-2025. Dokument ten zawiera m. in.: prognozę wielkości oraz stanu technicznego zasobu mieszkaniowego Miasta, analizę potrzeb i planów modernizacji lokali, plany sprzedaży, zasady polityki czynszowej oraz zarządzania lokalami, jak i źródła finansowania gospodarki mieszkaniowej. Na jego mocy władze wyznaczają kierunki polityki mieszkaniowej na terenie Miasta.

Realizacja założeń Programu możliwa jest dzięki przyjęciu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030, który jako misję określa „stworzenie atrakcyjnego miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej”, a za jeden z celów przyjmuje „Poprawę warunków życia i podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskich” m.in. poprzez podwyższenie stanu technicznego obiektów mieszkalnych.

Zgodnie z diagnozą zasobu mieszkaniowego według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. Miasto Żyrardów było właścicielem 2.339 lokali mieszkalnych w 296 budynkach. Największa koncentracja mieszkań komunalnych zlokalizowana jest w centrum Miasta. Ich liczba systematycznie maleje i prognozowany jest dalszy spadek (do 2.037 w 2025 r.). Wpływ na to ma:

⁸⁷ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr VII/38/15 z dnia 26 marca 2015 r.

⁸⁸ Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020

1. sprzedaż lokali dotychczasowym najemcom w trybie bezprzetargowym,
2. opróżnianie lokali w celu rozbiórki lub sprzedaży zdekapitalizowanych budynków mieszkalnych.

Tabela 39: Liczba budynków i lokali mieszkalnych stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy, z uwzględnieniem poszczególnych zarządców budynków

	2018	2020
Liczba budynków stanowiących 100% własność Miasta	115	119
Liczba lokali mieszkalnych w budynkach stanowiących 100% własności Miasta	1 090	1 084
Liczba budynków wspólnot mieszkaniowych z lokalami mieszkalnymi stanowiącymi własność Gminy (administrowanymi przez miejską spółkę lub inny podmiot zewnętrzny)	150	148
Liczba lokali gminnych w budynkach wspólnot mieszkaniowych (administrowanymi przez miejską spółkę lub inny podmiot zewnętrzny)	1 018	945
Liczba budynków będących w posiadaniu samoistnym Miasta	30	29
Liczba lokali w budynkach będących w posiadaniu samoistnym Miasta	316	310
Łączna liczba budynków z lokalami mieszkalnymi Miasta	297	296
Łączna liczba lokali mieszkalnych w zasobie mieszkaniowym Miasta	2 424	2 339
Liczba lokali socjalnych w ramach całego zasobu mieszkaniowego Miasta	206	250

Źródło: Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Żyrardów na lata 2021-2025, Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018 i 2020

Niemal połowa (49,7%) budynków w zasobie mieszkaniowym została wybudowana przed 1900 r., a 38,8% w latach 1900 – 1960. Według oceny stanu technicznego na koniec 2020

r. 1.681 lokali (71,9%) otrzymało ocenę dostateczną, 437 (18,7%) dobrą, 118 (5,0%) bardzo dobrą, a 103 (4,4%) złą. Oznacza to, że Miasto zmuszone jest do prowadzenia ciągłych modernizacji swoich lokali w celu poprawy ich jakości, aby osiągnąć zakładany w Programie na 2025 r. poziom 12,2% lokali w stanie bardzo dobrym i 18,5% w stanie dobrym.⁸⁹

Na dzień 31 grudnia 2020 r. na liście osób zakwalifikowanych na najem lokalu oczekiwało 259 rodzin, w tym: 91 rodzin zamieszkujących w 10 budynkach przeznaczonych do wykwaterowania w związku z realizacją projektu „Domy pełne historii”, 88 rodzin na najem socjalny lokalu z uwagi na orzeczoną eksmisję (z czego 78 to wnioski z zasobu mieszkaniowego Gminy), 72 rodziny na najem lokalu mieszkalnego oraz 8 rodzin na zamianę obecnie zajmowanego lokalu.

Jak szacuje Urząd Miasta corocznie wpływa ok. 100-150 wniosków z prośbą o przydział lokalu (112 w 2019 r. i 74 w 2020 r.), a do listy dopisywanych jest około 30 rodzin.⁹⁰ Ponadto każdego roku wydawanych jest ok. 19 nowych wyroków eksmisyjnych z prawem do najmu lokalu socjalnego.

W 2020 r. Miasto wydało 81 skierowań na zawarcie umowy najmu. Z uwagi na przedłużającą się inwestycję „Budowa budynku komunalnego przy ul. Waryńskiego 42 – II etap” (22 lokale) realizacja przydziałów dla osób uprawnionych została wydłużona.

W kolejnych latach potrzeby lokalowe będą wynikały również z konieczności przeprowadzenia zamian lokali związanych z remontami budynków i lokali oraz wyłączeniem z użytkowania budynku lub jego części. Szacuje się potrzeby w tym zakresie na poziomie 17 lokali w 2021 roku, 25 lokali w 2023 roku oraz 18 lokali w 2025 roku.

Zasady wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Żyrardowa zostały określone w uchwale Rady Miasta Żyrardowa nr XXIX/247/20 z

⁸⁹ Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Żyrardów na lata 2021-2025

⁹⁰ Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 46

dnia 29 września 2020 r. (z późniejszymi zmianami). Podstawowymi kryteriami przy weryfikacji wniosku są: kryterium dochodowe, metrażowe oraz socjalno-zdrowotne.

Zadania własne Miasta Żyrardowa dotyczące zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców w zakresie mieszkalnictwa realizuje utworzone w 1997 r. **Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej Żyrardów sp. z o.o.** (PGM Żyrardów). Oferta spółki obejmuje:

1. reprezentację wspólnot mieszkaniowych w podejmowanych działaniach, zarówno w zakresie kontaktu z organami administracji państwowej, samorządowej, jak i w stosunkach z właścicielami;
2. obsługę prawną wspólnot przed sądami i innymi organami egzekucyjnymi, opracowywanie projektów uchwał i innych aktów normatywnych, wydawanie opinii prawnych;
3. szeroko pojętą obsługę bankowo–księgową nieruchomości;
4. obsługę administracyjną budynków w zakresie prowadzenia i aktualizacji wykazu lokali i najemców, zawieranie umów z dostawcami mediów, firmami sprzątającymi i zajmującymi się wywozem odpadów i nieużytków, zawieranie umów w zakresie ubezpieczenia budynków, przygotowywanie i obsługa zebrań z mieszkańcami, obsługę dodatków mieszkaniowych, prowadzenie korespondencji z mieszkańcami;
5. obsługę techniczną nieruchomości;
6. wykonywanie indywidualnych usług odpłatnych na zlecenie mieszkańców;
7. przeprowadzanie przetargów w celu wyłonienia wykonawcy robót budowlanych prac związanych z utrzymaniem czystości, usług kominiarskich, ubezpieczeniowych i innych;
8. wynajem i zarządzanie nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi.

Od 2016 r. prowadzi także Targowisko Miejskie w Żyrardowie.⁹¹

W 2020 r. PGM Żyrardów zarządzało w imieniu Miasta:

1. 144 budynkami (1.369 lokalami mieszkalnymi) będącymi własnością i w posiadaniu Miasta Żyrardowa,
2. 700 lokalami w 112 budynkach wspólnot mieszkaniowych,
3. terenami o powierzchni użytkowej 328.788,23 m².

Przedsiębiorstwo realizuje „Program spłaty zadłużenia za korzystanie z lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Żyrardowa w formie świadczenia niepieniężnego”. Umożliwia on zadłużonemu najemcy umorzenie części zadłużenia w zamian za usługi na rzecz spółki: prace gospodarcze i porządkowe na terenie Targowiska Miejskiego i w jego otoczeniu oraz roznoszenie korespondencji mieszkańcom lokali komunalnych i kontrahentom. Wysokość spłaconego zadłużenia co roku rośnie i kształtuje się następująco:

1. 2018 rok – odpracowane zadłużenie na kwotę 18.028,37 zł,
2. 2019 rok – odpracowane zadłużenie na kwotę 43.435,55 zł,
3. 2020 rok – odpracowane zadłużenie na kwotę 46.511,71 zł.⁹²

Obecny zasób mieszkaniowy Miasta Żyrardowa ze względu na stan techniczny, sposób użytkowania, strukturę wiekową poszczególnych budynków, niskie przychody z czynszów, niewystarczającą wysokość środków finansowych, a co za tym idzie niewielką skalę remontów budynków w poprzednich latach, wymaga obecnie zdecydowanych działań związanych z poprawą stanu technicznego. Za priorytet przy realizacji remontów nieruchomości uznaje się w pierwszej kolejności realizację projektu „**Domy pełne historii**” - program remontowy związany z poprawą stanu technicznego obiektów mieszkalnych na obszarze rewitalizacji w Żyrardowie. Realizacja projektu przyczyni się do odnowy tkanki mieszkaniowej w zakresie części wspólnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych

⁹¹ <https://bip.pgm.zyrardow.pl/oferta/>

⁹² Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 49

jako element szerszego działania rewitalizacyjnego przeciwdziałającego kryzysowej sytuacji osób dotkniętych negatywnymi zjawiskami społecznymi.

Miasto wspiera także mieszkańców w trudnej sytuacji materialnej **dodatkami** na potrzeby mieszkaniowe i pokrycia kosztów energii.

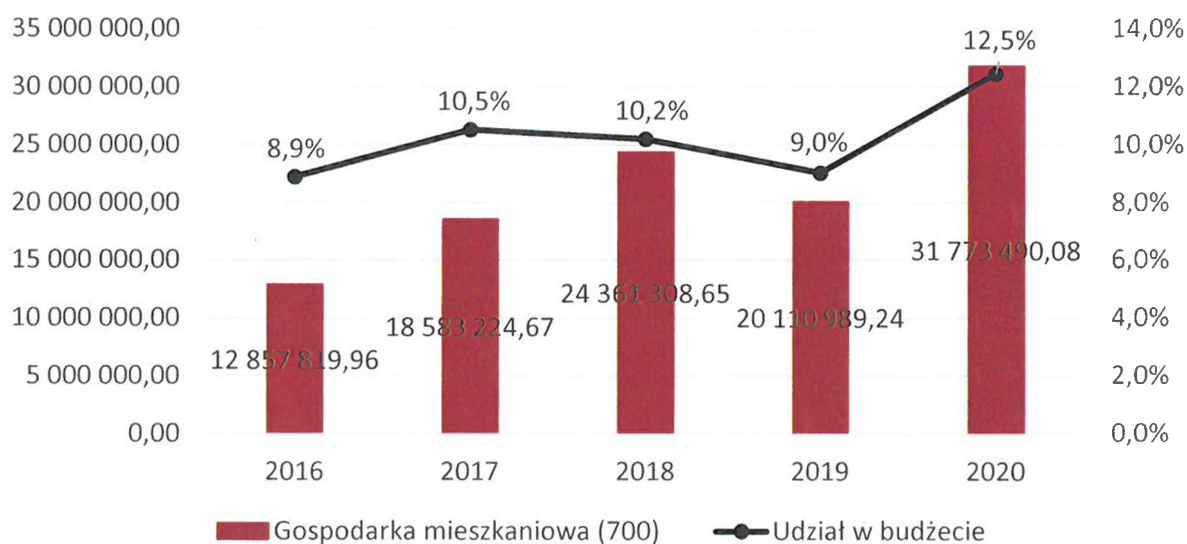
Tabela 40: Dodatki mieszkaniowe i energetyczne wypłacone w latach 2018-2020

	2018	2019	2020
Dodatek mieszkaniowy			
Liczba pozytywnych decyzji	1 320	1 226	1 083
Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	8 170	7 441	6 898
Kwota wypłaconych dodatków	1 629 588,71 zł	1 488 379,61 zł	1 486 991,07 zł
Średnia wysokość dodatku	199,46 zł	200,02 zł	215,57 zł
Dodatek energetyczny			
Liczba pozytywnych decyzji	160	148	118
Kwota wypłaconych dodatków	7 934,29 zł	7 510,71 zł	8 483,73 zł

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020, s. 49

W okresie 2018-2020 zarówno liczba dodatków mieszkaniowych jak i energetycznych zmniejszyła się odpowiednio o 18% i 26%, przy jednoczesnym wzroście średniej wysokości dopłaty. Oznacza to, że spada liczba osób wymagających wsparcia, ale rosnące koszty utrzymania wymagają zwiększenia pomocy dla najuboższych mieszkańców.

Wykres 15: Wydatki budżetu Miasta Żyrardowa na gospodarkę mieszkaniową (dział 700) w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Żyrardowa 2016-2020

Wydatki na gospodarkę mieszkaniową (dział 700) w budżecie Miasta Żyrardowa w okresie 2016-2020 stanowią średnio 10%. Wartość tych wydatków wykazuje tendencję rosnącą (z wyjątkiem roku 2019) i od 2016 r. wzrosły o 247%.

3.7. Kultura i sport

Kultura

W Mieście Żyrardowie funkcjonują trzy miejskie instytucje kultury:

1. Centrum Kultury w Żyrardowie,
2. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Żyrardowie,
3. Muzeum Lniarstwa im. F. de Girarda w Żyrardowie.

Centrum Kultury w Żyrardowie (CKŻ) jako samorządowa instytucja kultury, otrzymuje coroczną dotację podmiotową od Miasta Żyrardowa, która wynosiła w 2020 r.

2.750.000,00 zł (tyle samo co w 2019 r.). Ponadto Centrum prowadzi własną działalność (m.in.: kino Len, komercyjne wydarzenia artystyczne, zajęcia stałe, reklama, usługi hotelarskie, obsługa wydarzeń oraz przychody z najmu i dzierżawy), które w 2019 r. stanowiły ok. 78% dochodów, ale w 2020 r. spadły z powodu obostrzeń wywołanych epidemią koronawirusa do poziomu ok. 61%.

Bogata oferta zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych obejmuje m. in. zajęcia plastyczne, wokalne, baletowe, taneczne, teatralne, bębniarskie, ceramiczne, nauka gry na gitarze oraz Żurek - Żyrardowskie Utalentowane Rękodzielniczeki Kulturalne.

Centrum organizuje rokrocznie wiele wydarzeń kulturalnych, m. in.: Święto Lnu, Warsztaty Literackie, Poetyckie Wieczory Podwójne z Turniejami Dwóch Wierszy, Festiwal Poezji w Żyrardowie, Festiwal Śpiewających Siątek, Bał Mistrzów Sportu.

W strukturach Centrum działa TVŻ - Telewizja Żyrardowska, która pozwala przenosić część działalności CKŻ do sieci (zajęcia on-line, Kulturalne Dobranocki, program Żurek Pa-zurek, PinUp Kitchen). Co tydzień TVŻ wydaje odcinki programu samorządowego, emitowane za pośrednictwem sieci kablowej ISKO oraz internetowych portali Facebook i YouTube.

Z infrastruktury Centrum korzystają żyrardowskie organizacje Towarzystwo Śpiewacze Echo, Towarzystwo Śpiewacze Lira, Chór Miejski, Stowarzyszenie Klub Złotego Wieku, Stowarzyszenie Seniorów Żyrardowianka oraz Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Centrum Kultury w Żyrardowie pełni funkcję operatora Resursy - wybudowanej w 1870 r. dawnej siedziby Zrzeszenia Urzędników Towarzystwa Akcyjnego Zakładów Żyrardowskich. Ten odnowiony budynek pełni dziś wiele ważnych funkcji i wciąż zachwyca - szczególnie sala teatralna (balowa) wraz ze sceną. Obecnie pomieszczenia służą sesjom Rady Miasta, posiedzeniom komisji, konferencjom oraz debatom społecznym. Organizowane są tam również liczne wydarzenia kulturalne. W budynku Resursy funkcjonuje także Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej, które w 2020 r. zostało przeniesione do foyer, zwiększając tym samym jego dostępność zarówno dla mieszkańców, jak i dla turystów.

W ramach działalności gospodarczej Centrum Kultury w Żyrardowie prowadzi Kino Len z ciekawą ofertą skierowaną do najmłodszych widzów: poranki dla dzieci, pokazy dla żyrardowskich szkół, cykl edukacji w kinie. Kino organizuje również filmy w ramach festiwalu np. Grand Off czy cyklu edukacyjnego Nowe Horyzonty Sztuki Filmowej oraz pokazy plenerowe. W 2018 r. sprzedano blisko 52.000 biletów, jednak epidemia koronawirusa znacznie ograniczyła możliwość funkcjonowania kina i w 2020 r. odbyło się zaledwie 689 seansów.

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Pawła Hulki-Laskowskiego w Żyrardowie (MPBP) działa w oparciu o ustawę z 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, a w zakresie nieuregulowanym ustawą do biblioteki stosuje się przepisy Ustawy z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194). Ponadto, na mocy porozumienia z dnia 1 października 2015 r. pomiędzy Zarządem Powiatu Żyrardowskiego i Prezydentem Miasta Żyrardowa biblioteka rozszerzyła swoje zadania o ustawowe obowiązki przewidziane dla bibliotek powiatowych. MPBP nadzorem instrukcyjno-metodycznym obejmuje łącznie 14 placówek na terenie powiatu żyrardowskiego (w 2018 – 17, w 2019 – 15). W samym Mieście funkcjonuje główna siedziba Biblioteki (centrala przy ul. Mostowej 1) oraz 4 filie (nr 2 przy ul. O. Wittenberga 3, nr 3 przy ul. S. Moniuszki 13, nr 6 przy ul. J. Kilińskiego 9 oraz nr 7 dla dzieci i młodzieży Biblioteka Fabryczna przy ul. Maja 52)⁹³.

Tabela 41: Statystyki dotyczące Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej im. Pawła Hulki-Laskowskiego w Żyrardowie

	2018	2019	2020
Liczba zarejestrowanych czytelników	6 724	6 792	5 093
Liczba wypożyczeń	115 009	123 044	66 593
Łączny koszt zakupionych materiałów bibliotecznych	82 815,14 zł	84 034,15 zł	82 342,00 zł

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018-2020

⁹³ <http://mbp.zyrardow.pl/placowki/>

Liczba wypożyczeń rosła i w 2019 r. wynosiła ponad 120.000, jednak epidemia koronawirusa, w wyniku której Biblioteka musiała na okres 66 dni zawiesić swoją działalność, spowodowała spadek o niemal 50% (do poziomu 66.593). W kolejnych latach należy zatem monitorować sytuację i zachęcać czytelników do powrotu.

Analizując strukturę wiekową osób korzystających z zasobów Biblioteki w 2020 r. 24,4% było w wieku 25-44 lata, 23,8% w wieku powyżej 60 lat, 20,8% w wieku 45-60 lat i 15,5% w wieku do 12 lat. Proporcje te na przestrzeni ostatnich lat pozostawały na zbliżonym poziomie, jednak największy spadek wywołany koronawirusem odnotowany był w grupie 25-44 lata (-695 w porównaniu z 2018 r.) oraz dzieci w wieku 6-12 lat (-327). Zatem działania Biblioteki w najbliższym czasie powinny być skierowane głównie do tych grup.

Biblioteka prowadzi działania związane z promocją czytelnictwa m. in. warsztaty dla przedszkolaków - „Pociąg do książek”, warsztaty komiksu - „Niesamowite przygody Alfreda Misia”, „Mikrofestyn – Podróże z książką”, „Świat wyobraźni” - wakacyjne warsztaty dla dzieci, spotkania autorskie oraz „Narodowe Czytanie”.

Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda w Żyrardowie funkcjonuje od 2014 roku jako samorządowa instytucja kultury działająca pod bezpośrednim nadzorem Prezydenta Miasta Żyrardowa. Placówka prowadzi działalność historyczną oraz kulturalno-edukacyjną z zakresu szeroko pojmowanego włókiennictwa, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów przemysłu lniarskiego w Polsce i Europie, a także historii Miasta Żyrardowa. Co roku Muzeum organizuje szereg wydarzeń kulturalnych, warsztatów i wystaw, wśród których do najważniejszych należą:

1. **„Żyrardów. Miasto Inem tkane”** - wystawa opisująca historię Zakładów Lniarskich w Żyrardowie;
2. **„Tkane sita”** - ekspozycja prezentująca kolekcję wielkoformatowych szablonów sitodrukowych;

3. **„Nić łącząca przeszłość z teraźniejszością”** - wystawa prezentująca krosna gładkie typu STB, w tym krosno, na którym w 2011 roku pobito rekord Guinnessa na najdłuższy obrus na świecie;
4. **„Wysnute nici”** - wystawa dedykowana oddziałowi przygotowawczemu tkalni dawnych Zakładów Lniarskich w Żyrardowie;
5. **„Wykończone tkaniny”** - ekspozycja prezentująca proces technologiczny wykończenia tkanin w żyrardowskiej fabryce;
6. **„Żakardowe wzory”** - ekspozycja prezentująca proces technologiczny produkcji tkanin żakardowych, której głównymi eksponatami jest park maszynowy składający się z 16 krosien żakardowych;
7. **„Ostatnia zmiana”** - wystawa plenerowa składająca się z 23 fotografii pochodzących z reportażu fotograficznego „Ostatnia zmiana” aut. Jana Myszkowskiego, przedstawiająca zdjęcia pracowników fabryki lnu;
8. **„Być jak... mistrz”** - cykl warsztatów z uruchomienia mechanicznego krosna tkackiego obejmujących wykłady upamiętniające ginące zawody;
9. **„Industrialna Fabryka Talentów”** - cykl tematycznych warsztatów nawiązujących do lniarskich tradycji Żyrardowa;
10. **„Z pamiętnika żyrardowskiego robotnika”** - audio wspomnienia byłych pracowników Zakładów Lniarskich w Żyrardowie dostępne na portalu Muzeum Lniarstwa wraz z wydaniem książki wspomnieniowej;

Ponadto przy Muzeum Lniarstwa w Żyrardowie funkcjonuje Industrialna Zagroda z żywymi zwierzętami, których sierść wykorzystywana jest do produkcji tkanin. W 2020 roku zagrodę odwiedziło 2.400 osób.

Liczba odwiedzających Muzeum w 2018 r. wyniosła 13.000, a w 2019 r. – 17.568, jednak epidemia koronawirusa w 2020 r. spowodowała spadek do 3.670 osób.

Na terenie Miasta oprócz **Muzeum Lniarstwa** funkcjonuje **Muzeum Mazowsza Zachodniego** (ul. Dittricha 1 w willi byłego współwłaściciela Zakładów Żyrardowskich Karola Dittricha) wraz z oddziałem **Gabinet Pisarza Pawła Hulki-Laskowkiego** (ul. G. Narutowicza 34). Placówka podlega Starostwu Powiatowemu w Żyrardowie. Muzeum zajmuje się gromadzeniem, opracowywaniem naukowym, konserwacją oraz prezentacją eksponatów związanych przede wszystkim z historią Żyrardowa, jego zakładów włókienniczych oraz tradycyjną kulturą materialną mieszkańców. Jednocześnie zainteresowane jest ono penetracją i badaniami naukowymi dotyczącymi całego terenu Mazowsza Zachodniego.⁹⁴

Prezydent Miasta Żyrardowa od 2016 r. przyznaje **Stypendia im. Filipa de Girarda** osobom mającym szczególne osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania kultury i opieki nad zabytkami. Stypendium ustanowiono w 100-lecie nadania Żyrardowowi praw miejskich. Zasady przyznawania stypendiów reguluje uchwała Rady Miasta Żyrardowa z 28 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania stypendiów im. Filipa de Girarda⁹⁵. W 2020 r. stypendia w wysokości od 3.000,00 zł do 6.000,00 zł otrzymało 7 osób.

Ponadto na terenie Miasta Żyrardowa funkcjonują także trzy **domy kultury** (niebędące placówkami miejskimi) realizujące zadania edukacyjne, wychowawcze, kulturalne, profilaktyczne, opiekuńcze, prozdrowotne, sportowe i rekreacyjne:

1. Młodzieżowy Dom Kultury (ul. Moniuszki 15), którego organem prowadzącym jest Powiat Żyrardowski,⁹⁶
2. Osiedlowy Dom Kultury (ul. O. Wittenberga 5) prowadzony przez Żyrardowską Spółdzielnię Mieszkaniową⁹⁷ - powstał w 1968 r. i prowadzi działania w zakresie organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, rozwijania zainteresowań poprzez propozycje kół, klubów i sekcji zainteresowań, jak i działalność rozrywkową,

⁹⁴ http://www.muzeumzyrardow.pl/index.php?p=o_muzeum

⁹⁵ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XXIII/159/16 z 28 kwietnia 2016 r.

⁹⁶ <https://www.mlodek.pl/index.html>

⁹⁷ <https://www.facebook.com/ODKZyrardow>

3. Klub Osiedlowy Koliber (ul. F. de Girarda 12) prowadzony przez Żyrardowską Spółdzielnię Mieszkaniową⁹⁸ – zlokalizowany w budynku o powierzchni 330 m² mieści salę widowiskową oraz kilka innych sal, w których odbywają się stałe zajęcia z dziećmi i młodzieżą: m.in. rekreacyjno-sportowe, artystyczne, spotkania z bluesem oraz recitale.

Ponadto w ramach promocji Miasta oraz integracji mieszkańców Wydział Kultury i Promocji Urząd Miasta rokrocznie przy współpracy z miejskimi instytucjami i organizacjami organizuje szereg wydarzeń kulturalnych: koncertów (z okazji Dnia Babci i Dziadka, z okazji Dnia Kobiet, kolędowanie), obchodów rocznicowych (Święta Konstytucji 3 Maja, Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych, Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polskiej, rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego, Święta Wojska Polskiego, Narodowego Święta Niepodległości) oraz imprez (Bieg Tropem Wilczym, Rodzinny Rajd Rowerowy, Mikołajki, Dzień Dziecka).

Sport

Na terenie Miasta Żyrardowa do dyspozycji mieszkańców pragnących uprawiać w sposób amatorski lub profesjonalny aktywności fizyczne są obiekty sportowe przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela 42: Baza sportowa i rekreacyjna w Mieście Żyrardowie

Obiekt	Adres	Uwagi
Kompleks sportowo-rekreacyjny AQUA	ul. rtm. W. Pileckiego 25/27	1. kryta pływalnia 2. hala sportowa 3. dwie sale pomocnicze-rekreacyjna i do minigier 4. siłownia 5. boisko do piłki nożnej 6. korty tenisowe

⁹⁸ <https://www.facebook.com/klubkoliber/>

		7. lodowisko 8. kręgielnia
Hala sportowa	ul. F. Chopina 1	
Kompleks boisk	ul. Jasna 11	• boisko piłkarskie „Orlik” • boisko do koszykówki • tor do skoku w dal
Boisko wielofunkcyjne	ul. Olszowa	
Stadion piłkarski	ul. Piastowska 1	
Eko-Park	ul. M. Nietrzebki 2	9. boisko do piłki koszykowej 10. boisko wielofunkcyjne 11. pole do minigolfa 12. workstreet 13. siłownia plenerowa 14. urządzenia zabawowe 15. siłownia zewnętrzna 16. work street
Zalew Żyrardowski	ul. Ziołowa	17. kąpielisko strzeżone 18. plaża 19. wypożyczalnia sprzętu pływającego 20. boisko do piłki plażowej 21. boisko do gier zespołowych 22. plac zabaw
Siłownie plenerowe	23. ul. ks. S. Konarskiego 4 (Park Seniora), 24. ul. M. Nietrzebki 2 (Eko-Park),	

	25. ul. Mostowa (Ogród Jordanowski), 26. ul. W. Reymonta 13 (Ogród Jordanowski), 27. ul. J. Proczera (Trasa Zdrowia, Park Leśny), 28. ul. Olszowa, 29. Skwer W. Średnickiego (przy Górnym Stawie)	
Pumptrack	30. ul. Skrowaczewskiego	31. tor o powierzchni ok. 680 m ² (garby, zakręty profilowane oraz małe „hopki”) 32. infrastruktura towarzysząca (utwardzony plac do odpoczynku, elementy małej architektury – ławki, kosze na odpady, stojaki na rowery)

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardów 2020, s. 148, <https://www.zyrardow.pl/budowa-pumptracka/>

W 2006 r. Miasto Żyrardów powołało spółkę „AQUA ŻYRARDÓW” Sp. z o.o., która realizowała projekt „Rozbudowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Żyrardowie – II etap” położonego przy ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego 25/27. Obecnie, po oddaniu obiektu do użytkowania, spółka zajmuje się jego utrzymaniem i zarządzaniem oraz wykonywaniem usług dotyczących zaspokajania potrzeb w zakresie kultury fizycznej, sportu i rekreacji.

Na terenie kompleksu znajduje się:

1. **basen** wraz z zespołem saun (w tym sauna sucha oraz parowa), niecka ze sztuczną rzeką oraz jedna z najdłuższych zjeżdżalni w Polsce (123 m dł.) Obiekt jest komfortowym miejscem zarówno do wypoczynku rekreacyjnego, jak i rodzinnego. Otwarty jest codziennie w godzinach od 6:45 do 22:00. W ramach działalności prowadzone są zajęcia: nauka pływania, doskonalenie pływania, aquaareobic, kurs ratowniczy, kurs pomocy przedmedycznej;
2. **hala sportowa** przystosowana jest do gry w siatkówkę, koszykówkę, piłkę ręczną oraz piłkę halową. Odbywają się tu zarówno zajęcia dla dzieci (także w ramach zajęć szkolnych), jak i zawody sportowe (np. mecze Reprezentacji Polski w siatkówkę);
3. **pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej**, oświetlone pokryte syntetyczną trawą IV generacji (rekomendacja FIFA) o wymiarach 105 m x 68 m (pole gry 7.140 m²). Na trybunach może zasiąść 1.000 osób oraz ok. 200 osób może oglądać widowisko z miejsc stojących, przewidziane są także miejsca dla osób niepełnosprawnych. Zaopatrzone jest również w zadaszone stanowiska dla zawodników rezerwowych i trenerów;
4. **dwa korty tenisowe** o wymiarach 23,77 m x na 10,97 m o nawierzchni poliuretanowej;
5. **skate-park** – tor z przeszkodami przeznaczonymi do nauki trików na rowerach, deskorolkach i hulajnogach, a także do uprawiania sportów ekstremalnych;
6. **lodowisko**;
7. **kompleksowo wyposażona siłownia**, czynna od poniedziałku do piątku w godz. 8:00 do 22:00, w soboty od 8:00 do 16:00 oraz w niedziele od 8:00 do 14:00;
8. **hotel AQUA***** - dysponuje 13 komfortowymi pokojami (1 apartament, 8 pokoi dwuosobowych, 4 pokoje trzyosobowe). Każdy pokój wyposażony jest w łazienkę,

TV, telefon oraz Internet Wi-Fi. Posiada również pokój przystosowany dla osób niepełnosprawnych oraz zaplecze do szkoleń i sympozjów. Do dyspozycji gości jest **restauracja**;

9. **pub UNDERGROUND BOWLING CLUB & BAR** – oprócz usług gastronomicznych oferuje czterotorową kręgielnię oraz dwa stoły bilardowe.

W ramach zarządzania kompleksem spółka prowadzi działalność w zakresie udostępniania i wynajmu nieruchomości (stadionów i pozostałych obiektów sportowych), wypożyczania artykułów użytku osobistego i domowego, działalności rozrywkowej (organizacja wydarzeń sportowych i kulturalnych), promocji sportu oraz usług hotelowych i restauracyjnych.⁹⁹

Miasto w miarę dostępnych środków modernizuje obiekty sportowe. W 2018 r. wykonano m.in. remont hali sportowej w kompleksie AQUA, odnowiono hale sportowe przy SP 1, 2, 4, 6 i 7 oraz zagospodarowano teren „Ekoparku”; w 2019 r. zmodernizowano skatepark, natomiast w 2020 r. wyremontowano boisko zewnętrzne przy AQUA.

Działalność w obszarze sportu w 2020 r. w Żyrardowie prowadziło 21 **stowarzyszeń i klubów**:

1. Academia Gorila Żyrardów,
2. Akademia Piłkarska Żyrardów „Żyrardowianka”,
3. Klub Hodowców Gołębi Poczтовых,
4. Klub Sportowy Kumite,
5. Klub Sportowy „Sportowy Żyrardów”,
6. Klub Rocky Żyrardów,
7. Klub Sportowy Gimnastyki i Tańca MASH ART.,
8. Klub Sportowy „Bard13”,
9. Ognisko Krzewienia Kultury Fizycznej „SOKÓŁ”,
10. Polski Związek Wędkarski, koło w Żyrardowie,

⁹⁹ <http://www.aqua.zyrardow.pl/>

11. Stowarzyszenie Run de Girard,
12. Stowarzyszenie Lokalne Salezjańskiej Organizacji Sportowej „SL SALOS”,
13. Stowarzyszenie Tenisowe „Matchpoint”,
14. Stowarzyszenie Żyrardowskich Amatorów Fizycznej Aktywności „Żyrafa”,
15. Towarzystwo Sportowe Oldboy Żyrardów,
16. Uczniowski Klub Sportowy Trójka Żyrardów,
17. Uczniowski Klub Sportowy Siódemka,
18. Żyrardowski Klub Sportowy „Thien Long”,
19. Żyrardowskie Powiatowe Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe,
20. Żyrardowskie Stowarzyszenie Siatkówki „LEN” Żyrardów,
21. Żyrardowskie Towarzystwo Cyklistów.

Jak wskazują dane udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny w 2018 r. liczba ćwiczących ogółem w Żyrardowie szacowana była na ponad 1.000 i od 2014 r. wzrosła o ponad 300. Oznacza to, że mieszkańcy coraz aktywniej dbają o kondycję fizyczną i korzystają z rozwijającej się infrastruktury.

Z kolei analizując liczbę klubów sportowych na 10 tys. mieszkańców jaką podaje GUS, dla Miasta Żyrardowa wskaźnik ten w 2018 r. wynosił 2,0, podczas, gdy dla powiatu żyrardowskiego 3,0, a dla województwa mazowieckiego 2,8.

Część zadań publicznych Miasta w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej zlecanych jest organizacjom pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert. Roczny budżet tego zadania wynosi ok. 1 milion złotych.

Do najważniejszych wydarzeń sportowych odbywających się na terenie Żyrardowa zaliczyć należy: Międzynarodowy Turniej Piłki Koszykowej o Puchar Prezesa AQUA ŻYRARDÓW, SALOS CUP, Amatorski Turniej Koszykówki w kategorii OPEN o Puchar Przewodniczącego Rady Miasta Żyrardowa, Mistrzostwa Grapplingowe, ŻTC BIKE RACE oraz Bał Mistrzów Sportu. Ponadto organizowane są zawody, turnieje oraz imprezy o zasięgu ponadlokalnym, krajowym i międzynarodowym. Większość wydarzeń odbywa się na terenie AQUA Żyrardów.

Wspierana jest również aktywność sportowa dzieci i młodzieży poprzez organizację takich imprez jak np.:

1. „Mały Sport – Wielka Radość” - cykl zawodów dla przedszkoli miejskich,
2. „Sport i Zabawa” - cykl zawodów dla klas I-III szkół podstawowych,
3. Miejska Międzyszkolna Olimpiada Sportowa - cykl zawodów sportowych dla uczniów starszych klas (nawet do 3.500 zawodników),
4. Żyrardowska Liga Pływacka – zawody pływackie.

Rokrocznie przyznawane są **stypendia sportowe** Prezydenta Miasta Żyrardowa za wybitne osiągnięcia sportowe we współzawodnictwie lokalnym, krajowym i międzynarodowym dla zawodników, działaczy i trenerów. Gwałtowny spadek liczby stypendiów w 2020 r. może wiązać się z odwołaniem wielu imprez sportowych i brakiem możliwości uzyskania odpowiednich wyników przez zawodników.

Tabela 43: Stypendia sportowe Prezydenta Miasta Żyrardowa

	2018	2019	2020
Liczba zawodników	60	40	12
Liczba działaczy i trenerów	5	3	4
Wartość stypendiów	30 000,00 zł	20 000,00 zł	10 200,00 zł

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardów 2018-2020

Podsumowując należy stwierdzić, że oferta sportowa Miasta Żyrardowa skierowana do mieszkańców jest szeroka i urozmaicona, a jej głównym elementem jest kompleks AQUA. Ponadto w pobliżu Miasta dostępne są także inne atrakcje, w tym park wodny Park of Poland Suntago w Gminie Mszczonów (ok. 8 km od centrum Żyrardowa, bezpośrednie połączenie autobusowe). Problem może stanowić jakość infrastruktury, która wymaga modernizacji i rozwoju.

W 2019 r. Prezydent Miasta Żyrardowa powołał **Żyrardowską Radę Sportu**¹⁰⁰, która pełnić ma funkcje opiniotwórcze i doradcze w zakresie kultury fizycznej. W skład Rady wchodzi przedstawiciele Prezydenta (3 członków), Komisji Oświaty i Kultury Fizycznej Rady Miasta Żyrardowa (2 członków) oraz klubów i stowarzyszeń sportowych (14 członków), którzy pełnią swoją kadencję przez 4 lata.

3.8. Bezpieczeństwo publiczne

Miasto Żyrardów podlega pod **Komendę Powiatową Policji** w Żyrardowie (ul. Fryderyka Chopina 4/6), w skład której wchodzi Wydział Ruchu Drogowego, Wydział Prewencji oraz Wydział Kryminalny.¹⁰¹

Miasto podzielone zostało na 7 rejonów, w ramach których działają wyznaczeni policjanci dzielnicowi realizujący półroczne plany priorytetowe.

Tabela 44: Główne problemy społeczne w poszczególnych rejonach Miasta Żyrardowa w 2022 r.

Rejon	Założenia planu priorytetowego za okres styczeń – czerwiec 2022
Rejon I	problem spożywania alkoholu oraz zakłócania ładu i porządku w miejscu publicznym oraz akty wandalizmu przy ul. kpt. Pałca 45 w Żyrardowie w godzinach popołudniowych
Rejon II	problem parkowania na terenie strefy zamieszkania w innym miejscu niż wyznaczone w tym celu przy ul. Froehlich w Żyrardowie w godzinach popołudniowych i wieczornych
Rejon III	problem niszczenia mienia i akty wandalizmu w rejonie kościoła Farny Matki Bożej Pocieszenia oraz budynku plebani przy ul. Narutowicza 30 w Żyrardowie w godzinach popołudniowych oraz wieczornych

¹⁰⁰ Zarządzenie Prezydenta Miasta Żyrardowa nr 27/19 z dnia 28 stycznia 2019 r.

¹⁰¹ <https://mazowiecka.policja.gov.pl/wzy/informacje-1/struktura-kpp/334,Struktura-Komendy-Powiatowej-Policji-w-Zyrardowie.html>

Rejon IV	problem zakłócania ładu i porządku publicznego oraz spożywania alkoholu w miejscu publicznym ul. Limanowskiego 56 w Żyrardowie w godzinach popołudniowych
Rejon V	problem spożywania alkoholu w miejscu niedozwolonym oraz zakłócanie ładu i porządku w godzinach popołudniowo-wieczornych na ul. Łukasńskiego 1 w Żyrardowie
Rejon VI	problem zakłócania ładu i porządku publicznego oraz spożywania alkoholu w miejscu publicznym w rejonie placu zabaw parku Procnera w godzinach popołudniowych
Rejon VII	problem wchodzenia na torowisko, gdy zapory są opuszczone lub rozpoczęto ich opuszczanie w rejonie przejścia dla pieszych przy ul. Radziwiłłowskiej 7 w godzinach porannych oraz popołudniowych

Źródło: <https://mazowiecka.policja.gov.pl/wzy/twoj-dzielnicowy/komenda-powiatowa-polic/28395,Rewir-Dzielnicowych.html>

Głównym problemem zgłaszanym dzielnicowym przez mieszkańców są spożywanie alkoholu w miejscach publicznych oraz zakłócanie ładu i porządku publicznego.

Tabela 45: Liczba oraz wskaźnik wykrywalności wybranych przestępstw popełnionych na terenie Miasta Żyrardowa w latach 2017-2020

Kategoria przestępstwa	Liczba przestępstw stwierdzonych				Wskaźnik wykrywalności (w %)			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze (wszczęte)	7	19	9	8	90,9	86,6	54,5	84,6
Bójka i pobicie	11	7	3	9	53,8	50,0	66,7	57,0
Uszczerbek na zdrowiu	16	13	12	15	78,6	100	94,1	100
Kradzież z włamaniem	92	66	97	72	42,7	77,9	62,3	39,0
Kradzież	156	195	200	120	44,9	44,9	37,2	26,7
Kradzież pojazdu	13	15	13	11	54,2	33,3	17,6	28,6

Uszkodzenie rzeczy	59	45	48	58	20,4	16,6	15,7	12,5
Postępowania wszczęte ogółem	1 033	1 200	1 107	978	68,5	78,1	71,3	50,7

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018, 2020, Sprawozdania z działalności Komendy Powiatowej Policji w Żyrardowie za rok 2017 na terenie miasta Żyrardów, Ocena i sprawozdania z działalności Komendy Powiatowej Policji w Żyrardowie za rok 2018 na terenie miasta Żyrardów, Ocena i sprawozdania z działalności Komendy Powiatowej Policji w Żyrardowie za rok 2020 na terenie miasta Żyrardów

Wskaźniki policyjne dotyczące przestępczości na terenie Miasta Żyrardowa wskazują, że średnia liczba przestępstw w badanym okresie wynosi ok. 1.100, przy czym po wzroście w 2018 r. (1.200) w kolejnych latach spada, osiągając w 2020 r. najniższy poziom 978. Najwięcej przestępstw popełnianych jest w kategorii „kradzież” (w 2020 r. stanowiły one 12,3%) oraz „kradzież z włamaniem” (7,4%). Rok 2020, w którym obowiązywały ograniczenia wynikające z pandemii, charakteryzował się znaczącym spadkiem przestępczości, szczególnie w najczęstszych dotychczas kategoriach (kradzież i kradzież z włamaniem). Należy jednak w kolejnych latach monitorować sytuację i ocenić, czy tendencje spadkowe zostaną utrzymane po zawieszeniu obostrzeń.

Z kolei wykrywalność przestępstw największa jest w kategoriach „uszczerbek na zdrowiu” (nawet do 100% w 2020 r.) oraz „rozbój i wymuszenie rozbójnicze” (średnio w badanym okresie 80%). Ok. 50% sprawców jest także wykrywanych w przypadku bójek i pobić. Niepokoić może natomiast średnia wykrywalności dla wszystkich przestępstw, która w 2020 r. osiągnęła najniższy poziom 50,7%.

Tabela 46: Dynamika zdarzeń drogowych w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Zdarzenia drogowe					
wypadki	37	16	25	30	17
kolizje	258	290	350	357	305

Ofiary wypadków drogowych					
zabici	1	2	0	1	2
ranni	44	15	28	38	18
Przyczyny wypadków drogowych					
nadmierna prędkość	0	1	2	2	0
nieudzielenie pierwszeństwa	20	12	13	20	13
nieprawidłowe wyprzedzanie	0	2	1	0	1
piesi	0	1	1	2	0
nieprawidłowe omijanie/wymijanie	5	0	6	1	1
nieprawidłowe cofanie	0	0	1	1	0
odległość między pojazdami	6	0	2	2	2

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020, Ocena i sprawozdania z działalności Komendy Powiatowej Policji w Żyrardowie za rok 2020 na terenie miasta Żyrardów

W okresie 2016-2019 odnotowywany był stały wzrost liczby zdarzeń drogowych na terenie Miasta Żyrardowa – z 295 do 387. Dopiero w 2020 r. nastąpił spadek, który może być spowodowany ograniczeniami w możliwości poruszania się w związku z epidemią koronawirusa.

Wśród przyczyn zdarzeń drogowych najczęściej wskazywane jest nieudzielenie pierwszeństwa.

Liczba rannych w wydarzeniach drogowych jest zmienna i waha się od 15 w 2017 r. do 44 w 2016 r. zatem można zakładać, że nie jest ona wprost zależna od działań podejmowanych przez Miasto w zakresie bezpieczeństwa drogowego, ale wpływ mają na nią również inne czynniki.

Straż miejska

Żyrardowska Straż Miejska jest umundurowaną jednostką organizacyjną Miasta Żyrardowa utworzoną w dniu 10 kwietnia 1992 roku Zarządzeniem Nr 1 Prezydenta Miasta Żyrardowa w związku z Uchwałą Rady Miejskiej Nr XXIII/136/92 z dnia 6 lutego 1992 r. w celu wykonywania zadań w zakresie porządku publicznego wynikającego z Ustawy o Policji (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1882, ze zm.), przepisów gminnych oraz Statutu Straży Miejskiej. Straż ma swoją siedzibę przy ul. 1-go Maja 50.

Do zadań Straży Miejskiej należy w szczególności:

1. ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych,
2. czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego – w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym,
3. współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
4. zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia albo miejsc zagrożonych takim zdarzeniem przed dostępem osób postronnych lub zniszczeniem śladów i dowodów, do momentu przybycia właściwych służb, a także ustalenie, w miarę możliwości, świadków zdarzenia,
5. ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej,
6. współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
7. doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania, jeżeli osoby te zachowaniem swoim dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu i zdrowiu innych osób,

8. informowanie społeczności lokalnej o stanie i rodzajach zagrożeń, a także inicjowanie i uczestnictwo w działaniach mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
9. konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb Gminy.¹⁰²

Jednostka realizuje działania prewencyjne na zasadzie patrolu zmotoryzowanego w godzinach od 7:00 do 23:00 oraz sporadycznie z wykorzystaniem patrolu pieszego (w godzinach 15:00 - 23:00).

Tabela 47: Statystyki działalności Straży Miejskiej w Żyrardowie w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba nałożonych mandatów karnych	1 527	1 461	1 359	1 185	1 361
Udzielone pouczenia	2 012	2 021	1708	1 666	1 516
Wnioski o ukaranie do sądu	141	182	164	185	206
Liczba przyjętych skarg i zgłoszeń od mieszkańców	4 391	4 763	4 954	5 055	4 512
Liczba osób w stosunku do których podjęto czynności	5 476	5 118	4 805	4 658	4 667

Źródło: Informacja o działaniach podejmowanych przez Straż Miejską w Żyrardowie z lat 2017-2019, Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020

Do najczęstszych interwencji funkcjonariuszy Straży Miejskiej w Żyrardowie należą sytuacje związane z ochroną spokoju i porządku w miejscach publicznych oraz kontrola ruchu drogowego (w 2020 r. udzielono 1.178 ustnych pouczeń i wystawiono 1.038 mandatów karnych za wykroczenia w ruchu drogowym).

¹⁰² <https://strazmiejaska.zyrardow.pl/2010/04/17/przedmiot-dzialalnoci/>

System monitoringu

Na terenie Miasta Żyrardowa funkcjonuje sukcesywnie rozbudowywany system monitoringu składający się w 2020 r. z 38 kamer obrotowych (w tym 30 kamer cyfrowych i 8 kamer analogowych), z których obraz nagrywany jest na twarde dyski z możliwością archiwizacji przez min. 20 dni. Istnieje połączenie sieciowe do zdalnego podglądu obrazów z kamer między siedzibą Straży Miejskiej a Komendą Powiatową Policji w Żyrardowie dzięki czemu funkcjonariusze policji mają możliwość nagrywania zarchiwizowanego w systemie zapisu do prowadzonych postępowań. W 2020 roku w 14 przypadkach zabezpieczano materiał dla sądu.

Tabela 48: Działanie systemu monitoringu na terenie Miasta Żyrardowa

Rodzaj zarejestrowanych zdarzeń	2016	2017	2018	2019	2020
zdarzenia ogółem, w tym:	2 421	2 905	3 094	2 081	2 480
• drogowe	1 352	1 670	1 657	1 138	1 596
• spożywanie alkoholu	271	322	315	213	179
• pozostałe (zakłócanie spokoju i porządku publicznego, bójki, gromadzenie się osób, awantury, dewastacje, niebezpieczne zabawy dzieci, niesprawne urządzenia)	798	913	1 122	730	705
Podjęte działania					
Interwencje patroli Straż Miejską	1 759	2 028	2 304	1 610	1 555
Interwencje podjęte przez Policję	101	102	133	63	83
Interwencje podjęte przez inne służby	30	28	39	19	27

Źródło: Informacja o działaniach podejmowanych przez Straż Miejską w Żyrardowie z lat 2017-2019, Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020

Ilość zdarzeń zarejestrowanych przez monitoring miejski był największy w roku 2018 (3.094), a następnie w 2019 r. znacząco spadła do najniższego poziomu 2.081. Do najczęstszych wykrytych zdarzeń należą wykroczenia drogowe, które w 2020 r. stanowiły

65% wszystkich przypadków. Na liczbę rejestracji może mieć także wpływ liczba kamer, która od 2016 r. wzrosła o 9 sztuk. Niemniej należy podkreślić, że system monitoringu to skuteczne narzędzie do poprawy bezpieczeństwa w Mieście i podnoszenia efektywności działań służb porządkowych.

Zagrożenie pożarowe

W Żyrardowie swoją siedzibę ma Komenda Powiatowa **Państwowej Straży Pożarnej** (ul. 3 Maja 61 B), której terenem działania jest obszar administracyjny powiatu żyrardowskiego oraz dodatkowo obszary o łącznej powierzchni 55 km² podległe administracyjnie KPPSP w Grodzisku Mazowieckim oraz KMPSP w Skierniewicach.¹⁰³

Miasto Żyrardów ze względu na gęstą zabudowę zaliczane jest do gmin o dużym zagrożeniu pożarowym. Na terenie Żyrardowa zlokalizowane są 4 obiekty mogące stwarzać zagrożenie ze względu na materiały przetwarzane i magazynowane na ich terenie. Są to:

1. Rozlewnia Gazu Płynnego GAZGROD PLUS sp. z o. o. – zakład zwiększonego ryzyka powstania awarii przemysłowej (gaz propan-butan),
2. POLMOS Żyrardów sp. z o. o. (wyroby spirytusowe),
3. TCL Operations Polska sp. z o. o. (wyroby elektroniczne),
4. Knauf Industries Polska sp. z o.o. (obudowy urządzeń elektronicznych).

Ponadto przez Miasto przebiegają ważne trasy komunikacji drogowej i kolejowej, po których przewożone są materiały niebezpieczne:

- droga wojewódzka 719 Warszawa – Kamion,
- linia kolejowa 1 Warszawa – Łódź - Katowice.

¹⁰³ <https://www.gov.pl/web/kppsp-zyrardow/informacje-ogolne>

Transport kołowy substancji niebezpiecznych odbywa się przez tereny zurbanizowane. Ze względu na brak właściwie przygotowanych parkingów przystosowanych do parkowania samochodów przewożących niebezpieczne materiały (najbliższy parking na autostradzie A2 – węzeł Baranów w powiecie grodziskim) zatrzymują się one w terenie zabudowanym. Z kolei najbliższe tory awaryjne do odstawiania uszkodzonych wagonów przewożących materiały ADR zlokalizowane są na stacji Skierniewice (województwo łódzkie, powiat skierniewicki).

Tabela 49: Liczba interwencji PSP w latach 2017-2020

Rodzaj zdarzenia	2017	2018	2019	2020
Pożary	179	198	179	136
Miejscowe zagrożenia	228	232	209	299
Łącznie	407	430	388	435
Fałszywe alarmy	b.d.	53	37	51

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018, 2020

Większość zdarzeń odnotowywanych na terenie Miasta Żyrardowa to miejscowe zagrożenia – interwencje związane z wypadkami samochodowymi, usuwaniem skutków silnych wiatrów i ulew oraz usuwaniem gniazd owadów.

Ilość fałszywych alarmów stanowiąca ok. ¼ ilości wyjazdów do faktycznych pożarów związana jest z nowymi procedurami monitoringu, które nie zezwalają na odwołanie alarmu pożarowego przez ochronę obiektu.

W 2020 r. ogółem w wyniku zdarzeń na terenie Miasta Żyrardowa zginęło 5 osób, a 39 zostało rannych (w tym 2 w wyniku pożaru).

Tabela 50: Rodzaje zdarzeń odnotowanych na terenie Miasta Żyrardowa z podziałem na miejsce występowania

Rodzaj zdarzenia	2018	2019	2020
Pożary:			
obiekty mieszkalne	19%	13%	25%
środki transportu	4%	8%	10%
obiekty użyteczności publicznej	0%	2%	1%
obiekty produkcyjne i magazynowe	4%	2%	9%
lasy	4%	7%	3%
uprawy, rolnictwo	1%	34%	4%
inne obiekty (śmiećniki, trawniki itp.)	68%	61%	48%
Miejscowe zagrożenia:			
obiekty mieszkalne	54%	48%	41%
środki transportu	20%	23%	15%
obiekty użyteczności publicznej	4%	4%	14%
obiekty produkcyjne i magazynowe	1%	0%	1%
uprawy, rolnictwo	1%	1%	0%
inne obiekty	20%	22%	29%

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018, 2019, 2020

Do największej liczby pożarów, poza trawnikami i śmietnikami (rocznie między 50% a 70% zdarzeń), dochodzi w obiektach mieszkalnych (ok. 20% zdarzeń) oraz w środkach transportu (do 10%). Z kolei prawie połowę zagrożeń miejscowych odnotowuje się w obiektach mieszkalnych, a ok. 1/5 związana jest ze środkami transportu.

Tabela 51: Najważniejsze przyczyny występowania pożarów oraz zagrożeń miejscowych na terenie Miasta Żyrardowa

Przyczyna	2018	2019	2020
Pożary:			
podpalenia	61%	66%	48%
nieostrożność ludzi	11%	8%	17%
wady lub nieprawidłowa eksploatacja instalacji grzewczych	5%	5%	8%
wady lub nieprawidłowa eksploatacja instalacji elektrycznych	5%	4%	5%
wady środków transportu	2%	1%	1%
Miejscowe zagrożenia:			
wypadki samochodowe	21%	24%	14%
nietypowe zachowania się zwierząt i owadów stwarzające zagrożenie	24%	13%	8%
huragany, silne wiatry	3%	10%	4%
gwałtowne opady atmosferyczne	1%	1%	1%
wady urządzeń	2%	1%	1%
umyślne działanie człowieka	3%	2%	1%

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2018, 2019, 2020

Jak pokazują statystyki najczęstszą przyczyną powstawania pożarów na terenie Miasta Żyrardowa są podpalenia oraz nieostrożność człowieka przy obchodzeniu się z ogniem lub urządzeniami. Z kolei najczęstszą przyczyną powstawania miejscowych zagrożeń są wypadki samochodowe oraz konieczność usuwania gniazd owadów.

W Mieście funkcjonuje także jednostka **Ochotniczej Straży Pożarnej** (strażnica OSP przy ul. Sławińskiego 6) włączona w 2015 r. do struktur Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. W 2020 r. w jednostce zrzeszonych było 25 strażaków przygotowanych do

działań ratowniczo-gaśniczych (wzrost w stosunku do 2019 r. o 5 osób), w tym 11 kierowców, 11 dowódców. 21 strażaków posiada przeszkolenie medyczne.

Wyposażenie jednostki w 2020 r. stanowiły:

1. 1 średni samochód ratowniczo-gaśniczy: Volvo GBA 3/16/16,
2. lekkie samochody ratowniczo-gaśnicze: Mitsubishi GLBA 1,5/20 oraz Lublin GLBA 0,8/12,
3. 1 samochód specjalny: Grand Tiger SLKW,
4. 1 łódź płaskodenna z silnikiem zaburtowym,
5. kamery termowizyjne,
6. zestaw sprzętu ratownictwa technicznego Holmatro.

OSP jest regularnie doposażania w nowy sprzęt niezbędny do prowadzenia akcji ratunkowych. W 2021 r. w ramach umowy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego dofinansowano zakup hydraulicznego wyważacza do drzwi z pompą zasilającą, osłony na poduszkę powietrzną w pojeździe, wytwornicy piany WP-2/75, prądownicy PP-4 oraz odzież ochronną.¹⁰⁴

Tabela 52: Liczba wyjazdów oraz zabezpieczeń rejonu realizowanych przez OSP w Żyrardowie w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba wyjazdów	46	32	55	29	128
Zabezpieczenie rejonu	22	12	3	1	19

Źródło: Raport o Stanie Miasta Żyrardowa 2020

¹⁰⁴ <https://www.zyrardow.pl/ochotnicza-straz-pozarna-coraz-lepiej-wyposazona/>

Analiza liczby wyjazdów jednostki OSP w Żyrardowie wskazuje na niepokojący wzrost interwencji w 2020 r. (o 440% w stosunku do 2019 r.). Podobna sytuacja występuje w przypadku liczby zabezpieczonych rejonów (wzrost z 1 do 19). W kolejnych latach niezbędny jest monitoring sytuacji w celu określenia przyczyn takiej sytuacji.

3.9. Otoczenie wewnętrzne Gminy

Współpraca Miasta z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego opiera się na przyjmowanych corocznie **Programach Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi**. W 2021 r. w Żyrardowie zarejestrowanych było 90 organizacji pozarządowych, z czego 71 działa aktywnie. Ich działalność koncentruje się nie tylko na pogłębianiu zainteresowań swoich członków, ale i wokół istotnych problemów społecznych.¹⁰⁵

Celem głównym programu jest budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi w rozpoznawaniu i zaspokajaniu potrzeb mieszkańców oraz wzmacnianiu roli aktywności obywatelskiej i partycypacji obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów lokalnych. Przedmiot współpracy obejmuje realizację zadań publicznych w zakresie:

- 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- 2) podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- 3) ochrony i promocji zdrowia,
- 4) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
- 5) działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym,
- 6) edukacji, oświaty i wychowania,
- 7) działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży,

¹⁰⁵ Program Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi na rok 2021 przyjęty uchwałą Rady Miasta Żyrardowa nr XXXI/265/20 z dnia 26 listopada 2020 r.

- 8) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- 9) wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- 10) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego,
- 11) promocji i organizacji wolontariatu,
- 12) przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- 13) rewitalizacji.

Współpraca może przyjmować formy finansowe (powierzenie lub wsparcie w realizacji wykonania zadania wraz z udzieleniem dotacji) oraz pozafinansowe:

1. wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności,
2. wsparcie organizacyjne przedsięwzięć,
3. udzielanie pomocy w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację zadań publicznych,
4. konsultowanie projektu Programu Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi,
5. konsultowanie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji,
6. monitorowanie zmian aktów prawnych dotyczących organizacji pozarządowych oraz informowanie organizacji o wprowadzanych zmianach,
7. użyczenie terenów lub wynajem na preferencyjnych warunkach lokali użytkowych organizacjom pozarządowym,
8. użyczenie obiektów i sprzętu sportowego klubom sportowym i innym organizacjom realizującym zadania z zakresu kultury fizycznej i ochrony zdrowia.

Środki przeznaczone na realizację Programu w budżecie Miasta w 2021 r. wynosiły 2.827.955,38 zł podtrzymując tendencję wzrostową z ostatnich lat (2020 r. – 2.360.000,00 zł, 2019 r. – 2.056.000,00 zł, 2018 r. – 1.881.000,00 zł). Jest to potwierdzenie, że Miasto przykładając coraz większą wagę do współpracy z trzecim sektorem przy realizacji swoich zadań i tym samym aktywizuje mieszkańców do większego włączania się w rozwój Żyrardowa.

Oprócz programu rocznego Rada Miasta przyjęła w 2021 r. „**Wieloletni Program Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2022-2024**”¹⁰⁶. Dokument ma być „mapą drogową” rozwoju działań społecznych i obywatelskich w Mieście. Stanowić ma również podstawę dla długofalowej współpracy zarówno finansowej, jak i pozafinansowej z organizacjami pozarządowymi. Na realizację niniejszego Programu przeznaczono środki w wysokości 10.304.820,00 zł.

Do najważniejszych **organizacji** działających na terenie Miasta Żyrardowa zaliczyć można:

1. Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne - Oddział Terenowy w Żyrardowie,
2. Fundacja "Fundusz Młodych Wehikuł",
3. Fundacja „Z miłości do dziecka”,
4. Fundacja Centrum Praw Kobiet,
5. Fundacja Ochrony Środowiska Naturalnego Miasta Żyrardowa i Okolic,
6. Fundacja Ternopilska,
7. Klub Miłośników Gołębi "Żyrardów",
8. Liga Morska i Rzeczna Zarząd Oddziału Zachodniomazowieckiego,
9. Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Żyrardowie,
10. Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Żyrardowie,
11. Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej "Sokół",
12. Polski Czerwony Krzyż,
13. Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Rejonowy w Żyrardowie,
14. Polski Związek Niewidomych Koło Żyrardów,
15. Polski Związek Wędkarski, Okręg w Skierniewicach, Koło w Żyrardowie,
16. Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Miejsko-Powiatowy w Żyrardowie,
17. Polskie Towarzystwo Lekarskie,
18. Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych Zarząd Oddziału,
19. Powiatowe Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich,

¹⁰⁶ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XLV/404/21 z dnia 25 listopada 2021 r.

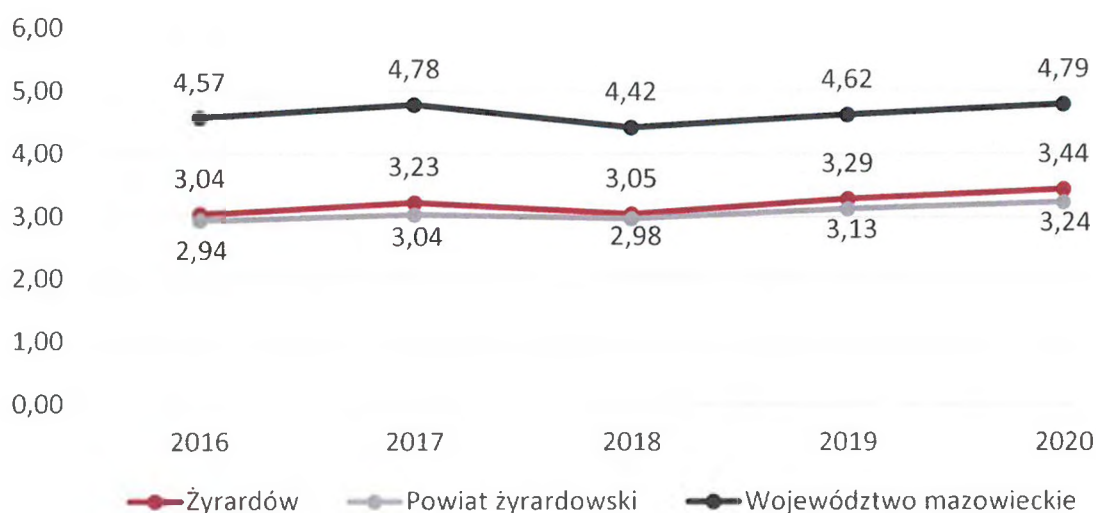
20. Powiatowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe,
21. Samodzielne Koło Terenowe nr 148 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Żyrardowie,
22. Sekcja Brydża Sportowego,
23. Stowarzyszenie "Oratorium Św. Jana Bosko",
24. Stowarzyszenie "Równych Szans",
25. Stowarzyszenie "Świetlik",
26. Stowarzyszenie "Wspólnota Żyrardowa",
27. Stowarzyszenie Animatorów Nauki, Kultury i Sztuki "Dziedzictwo",
28. Stowarzyszenie Charytatywne "Dobromir",
29. Stowarzyszenie Fabryka Feniksa,
30. Stowarzyszenie Klub "Złoty Wiek",
31. Stowarzyszenie Kobiet z Problemem Onkologicznym Amazonki,
32. Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Jeździecki "Sobiescy",
33. Stowarzyszenie Lokalne Salezjańskiej Organizacji Sportowej (SL SALOS Żyrardów),
34. Stowarzyszenie Motocykliści Żyrardów,
35. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Psychofizyczną "Pomóż Życ",
36. Stowarzyszenie na Rzecz Psychoprofilaktyki „Intra”,
37. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Twórczej Osobowości Dziecka,
38. Stowarzyszenie Nieść Ulgę w Cierpieniu im. Ojca Pio i Matki Teresy z Kalkuty,
39. Stowarzyszenie Pływaków i Ratowników Aqua Żyrardów,
40. Stowarzyszenie Rajdów Przygodowych "Napieraj",
41. Stowarzyszenie Seniorów Żyrardowianka,
42. Stowarzyszenie Szarych Szeregów Oddział Nr 24 w Żyrardowie,
43. Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Środowisko "Żaba",
44. Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce Koło w Żyrardowie
45. Towarzystwo Polsko-Macedońskie,
46. Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Żyrardowie,
47. Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa w Żyrardowie,

48. Towarzystwo Śpiewacze "Echo" w Żyrardowie,
49. Towarzystwo Śpiewacze "Lira" przy Centrum Kultury,
50. Uczniowski Klub Sportowy „Siódemka”,
51. Uczniowski Klub Sportowy Trójka,
52. Związek Harcerstwa Polskiego,
53. Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej,
54. Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych,
55. Związek Nauczycielstwa Polskiego ZG Powiatowy Oddział ZNP w Żyrardowie,
56. Związek Sybiraków Koło Miejskie w Żyrardowie,
57. Żyrardowski Klub Biznesu,
58. Żyrardowski Klub Sportowy Thien Long,
59. Żyrardowskie Powiatowe Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe,
60. Żyrardowskie Stowarzyszenie Użytkowników Ogrodów Działkowych "Witamina",
61. Żyrardowskie Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Obywatelskiej,
62. Żyrardowskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości,
63. Żyrardowskie Towarzystwo Cyklistów,
64. Żyrardowskie Towarzystwo Oświatowe.¹⁰⁷

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 r. na terenie Miasta Żyrardowa na 1.000 mieszkańców funkcjonowało 3,44 organizacji. Wartość ta od 2016 r. (3,04) sukcesywnie się zwiększa, co świadczy o rosnącej aktywności obywatelskiej mieszkańców. Jednak wskaźnik ten jest wciąż dużo niższy niż dla całego województwa mazowieckiego (4,79).

¹⁰⁷ <https://www.bip.zyrardow.pl/2946,lista-organizacji-pozarzadowych>

Wykres 16: Liczba organizacji pozarządowych na 1 tys. mieszkańców w Mieście Żyrardowie na tle województwa i powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba organizacji od 2016 r. (3,04) sukcesywnie się zwiększa, co świadczy o rosnącej aktywności obywatelskiej mieszkańców. Jednak wskaźnik ten jest wciąż dużo niższy niż dla całego województwa mazowieckiego (4,79).

Miasto Żyrardów nie realizuje budżetu obywatelskiego. Od 2016 r. funkcjonuje **inicjatywa lokalna**¹⁰⁸, w ramach której mieszkańcy oraz organizacje pozarządowe mogą składać wnioski na przedsięwzięcia, które poprawiają warunki życia i zaspokajają zbiorowe potrzeby wspólnoty mieszkańców. Oceny merytorycznej wniosków dokonuje powołany przez Prezydenta Zespół ds. Wspierania Inicjatyw Lokalnych.

Wnioski, które muszą być poparte podpisami minimum 25 mieszkańców, mogą być składane na bieżąco w terminach do 10 stycznia, 10 marca, 10 maja, 10 lipca i 10 września. Należy też zapewnić wkład w wysokości co najmniej 15% wartości zadania, przy czym nie

¹⁰⁸ Uchwała Rady Miasta Żyrardowa nr XIX/123/16 z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie uchwalenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej

musi to być wkład finansowy, może być nim wkład rzeczowy w postaci projektu wykonawczego, czy materiałów albo siły roboczej. Maksymalna wysokość dofinansowania nie może być wyższa niż 25 tysięcy złotych.

Do 2021 r. zgłoszono ponad 60 wniosków, które dotyczyły głównie oświetlenia ulicznego, doposażenia placów zabaw, siłowni plenerowych oraz remontów chodników.

Ponadto mieszkańcy Żyrardowa mogą przysyłać swoje projekty do organizowanego od 2020 r. **Budżetu Obywatelskiego Mazowsza**. W 2021 r. dofinansowanie zdobył projekt pn. „Przystanek Relacje – program wychowawczo-profilaktyczny dla dzieci i młodzieży podregionu żyrardowskiego”, który obejmuje realizację szeregu różnorodnych działań edukacyjno-wychowawczych w postaci zajęć edukacji pozaformalnej dla dzieci i młodzieży, ukierunkowanych na budowanie relacji i odbudowywanie więzi społecznych zaburzonych w konsekwencji pandemii COVID-19.

Z podregionu żyrardowskiego w ramach poszczególnych edycji zgłoszono:

1. w 2020 r. – 7 projektów (w tym 3 dotyczące bezpośrednio działań na terenie Miasta Żyrardowa: „Magazyn Prowincjonalny Mazowsza Zachodniego”, „Huśtawka dla każdego!”, „MŁODY KULTURALNY AMBITNY - Mikrogranty dla Młodzieży”),
2. w 2021 r. – 13 projektów (w tym 2 dotyczące bezpośrednio działań na terenie Miasta Żyrardowa: „Stop elektrosmog w szkołach” oraz „Przystanek Relacje”)

Miarą aktywności obywatelskiej mieszkańców jest także **frekwencja** w lokalnych wyborach samorządowych.

Tabela 53: Frekwencja w wyborach samorządowych w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w latach 2010-2018

Frekwencja	2010	2014	2018
Żyrardów	45,94%	45,50%	54,74%
Powiat żyrardowski	49,04%	48,61%	54,86%
Województwo mazowieckie	50,96%	51,07%	60,93%

Źródło: <https://pkw.gov.pl/>

Analiza frekwencji w trzech ostatnich wyborach samorządowych (2010 r., 2014 r., 2018 r.) wskazuje na rosnące zainteresowanie mieszkańców sprawami lokalnymi (szczególnie w 2018 r.), jednak wskaźnik ten jest mniejszy niż średnia dla powiatu żyrardowskiego (54,86%) i dla województwa mazowieckiego (60,93%). Należy mieć zatem nadzieję, że w kolejnych latach liczba głosujących będzie nadal wzrastać.

CZĘŚĆ 3: JAKOŚĆ ŻYCIA W MIEŚCIE – ANALIZA BADANIA ANKIETOWEGO

W celu zaangażowania społeczności lokalnej w proces tworzenia Strategii oraz diagnozowania obszarów kluczowych z punktu widzenia jakości życia w Mieście, przeprowadzone zostało **internetowe badanie ankietowe**, które trwało od 21 kwietnia do 3 maja 2022 roku.

Odpowiedzi na ankietę z wykorzystaniem narzędzia internetowego udzieliło **238 osób**, z których 223 zadeklarowało, że są mieszkańcami Żyrardowa.

Wśród ankietowanych większość stanowiły kobiety (158 osób, 66,4%). Pod względem wieku najwięcej było osób w przedziale 36-45 lat (90 osób, co stanowi 37,8%), następnie 26-35 lat (88 osób, 37,0%) oraz 46-55 lat (25 osób, co stanowiło 10,5%).

Analiza struktury zatrudnienia wykazała, iż 79,8% (190 osób) spośród wszystkich respondentów stanowiły osoby pracujące, 10,5% (25) prowadziło własną działalność gospodarczą, 4,2% (10) to uczniowie/studenci, 2,9% (7) to renciści lub emeryci, natomiast 2,1% (5) to osoby bezrobotne.

Wśród ankietowanych 114 osób (47,9%) zadeklarowało, że pracuje w Żyrardowie, natomiast 124 osoby (52,1%) zatrudnione były poza Miastem. Jest to sygnał, że mieszkańcy Żyrardowa poszukując atrakcyjnej pracy kierują się do aglomeracji, wykorzystując dogodne położenie Miasta i skomunikowanie.

3.1. Ocena sytuacji w Mieście

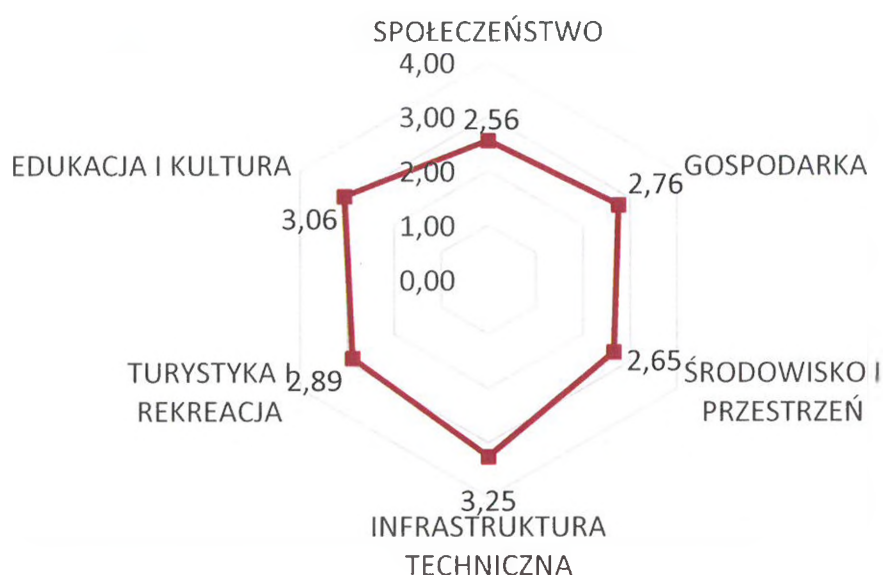
W ankiecie mieszkańcy poproszeni zostali o ocenę w skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznaczało ocenę bardzo złą, a 5 – ocenę bardzo dobrą), sytuacji w poszczególnych obszarach funkcjonowania Miasta:

- edukacja i kultura,
- gospodarka,
- infrastruktura techniczna,
- społeczeństwo,

- środowisko i przestrzeń,
- turystyka i rekreacja.

Respondenci najlepiej ocenili sytuację w zakresie infrastruktury technicznej (średnia ocen 3,25) oraz edukacji i kultury (średnia ocen 3,06). Najgorzej oceniono obszar społeczeństwo (średnia ocen 2,56) oraz środowisko i przestrzeń (średnia ocen 2,65).

Średni wynik dla Miasta Żyrardowa dla wszystkich badanych obszarów wyniósł 2,86.

Wykres 17: Średnia ocen mieszkańców dla poszczególnych obszarów funkcjonowania Miasta Żyrardowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

Tabela poniżej przedstawia najlepiej i najgorzej oceniane przez ankietowanych elementy w poszczególnych obszarach.

Tabela 54: Najwyżej i najniżej oceniane elementy w poszczególnych obszarach według ankietowanych

Obszar	↑ Najwyżej oceniane:	↓ Najniżej oceniane:
Społeczeństwo	Wsparcie osób starszych oferowane przez Miasto	Dostęp do żłobków / klubów malucha

Gospodarka	Połączenia komunikacyjne z Warszawą	Funkcjonowanie Rady Gospodarczej
Środowisko i przestrzeń	Ilość terenów zielonych na terenie Miasta	Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Miasta
Infrastruktura techniczna	Dostępność sieci wodociągowej	Stan dróg w Mieście
Turystyka i rekreacja	Ścieżki rowerowe na terenie Miasta (ich długość, lokalizacja, jakość)	Oferta spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla młodzieży
Edukacja i kultura	Dostęp do edukacji na poziomie podstawowym	Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach na terenie Miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

Oceny cząstkowe poszczególnych elementów i obszarów zostały opisane poniżej.

Tabela 55: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Społeczeństwo”

SPOŁECZEŃSTWO	Średnia ocena
Wsparcie osób starszych oferowane przez Miasto	2,97
Zakres obsługi w ramach e-urzędu	2,90
Zadowolenie z jakości obsługi w Urzędzie Miasta	2,85
Konkurencyjność Miasta jako miejsca zamieszkania	2,83
Działania Miasta na rzecz wspierania inicjatyw obywatelskich	2,82
Zakres i formy wsparcia udzielanego rodzinom	2,60
Jakość opieki żłobkowej na terenie Miasta	2,56
Aktywność obywatelska mieszkańców na rzecz Miasta	2,51
Skuteczność działania pomocy społecznej	2,44
Dostępność budynków użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych	2,43
Bezpieczeństwo publiczne na terenie Miasta	2,32

Wsparcie osób niesamodzielnych na terenie Miasta	2,29
Dostęp do podstawowej opieki medycznej (lekarz rodzinny)	2,19
Dostęp do żłobków / klubów malucha	2,10
	2,56

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

W obszarze „Społeczeństwo” mieszkańcy najwyżej ocenili kwestię wsparcia oferowanego przez Miasto osobom starszym (średnia ocen 2,97). Wysoko oceniono także jakość obsługi w Urzędzie Miasta (2,85) oraz realizację usług w ramach e-urzędu (2,90). Można zatem przyjąć, że oferta skierowana do seniorów jest rozwinięta, a mieszkańcy cenią sobie możliwość zdalnego załatwiania spraw w Urzędzie. Ponadto mieszkańcy zauważają działania Miasta w zakresie wspierania inicjatyw obywatelskich (2,82 – ocena powyżej średniej).

Na uwagę zasługuje również docenienie atrakcyjności Miasta jako miejsca zamieszkania (2,83), co wynika zapewne z lokalizacji Żyrardowa i dobrego skomunikowania z aglomeracją warszawską i łódzką.

Mieszkańcy mają największe zastrzeżenia do dostępu do żłobków i klubów malucha (2,10) oraz dostępu do podstawowej opieki medycznej (2,19).

Tabela 56: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Gospodarka”

GOSPODARKA	Średnia ocena
Połączenia komunikacyjne z Warszawą	3,87
Dostępność podstawowych usług na terenie Miasta	3,23
Funkcjonowanie transportu zbiorowego na terenie Miasta	2,90
Warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej na terenie Miasta	2,43
Połączenia komunikacyjne z innymi gminami	2,34
Konkurencyjność Miasta jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej	2,26

Działania Miasta wspierające rozwój przedsiębiorczości	2,14
Funkcjonowanie Rady Gospodarczej	1,90
	2,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

W obszarze „Gospodarka” mieszkańcy najwyżej ocenili dobre połączenia komunikacyjne Żyrardowa z Warszawą (3,87), co wiąże się postrzeganiem Miasta jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania (potwierdziły to odpowiedzi w obszarze „Społeczeństwo”). Mieszkańcy cenią sobie także dostępność podstawowych usług (3,23) oraz jakość funkcjonowania transportu zbiorowego (2,90).

Z kolei nisko oceniono działania Miasta wspierające rozwój przedsiębiorczości (2,14) oraz funkcjonowanie Rady Gospodarczej (1,90), co zapewne związane jest z niską rozpoznawalnością tego organu i brakiem promocji jego wpływu na rozwój lokalnej gospodarki.

Podkreślenia wymaga fakt, że o ile Żyrardów wysoko oceniany jest jako atrakcyjne miejsce zamieszkania, to już możliwości prowadzenia tu działalności gospodarczej, czy uzyskania wsparcia w prowadzeniu biznesu są oceniane niżej.

Tabela 57: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Środowisko i przestrzeń”

ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ	Średnia ocena
Ilość terenów zielonych na terenie Miasta	3,38
Estetyka przestrzeni publicznej w Mieście	3,25
Walory środowiska przyrodniczego w Mieście	3,22
Zagrożenie hałasem	2,91
Czystość oraz stan terenów zielonych (lasów, parków)	2,88
Efektywność zagospodarowania przestrzeni w Mieście (czy tereny są wykorzystywane optymalnie)	2,60
Działania Miasta wspierające ochronę środowiska	2,57

System odbioru odpadów na terenie Miasta	2,57
Jakość powietrza w Mieście	2,34
Jakość zagospodarowania podwórek	2,11
Świadomość ekologiczną mieszkańców	1,92
Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Miasta	1,89
	2,65

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Analiza odpowiedzi w obszarze „Środowisko i przestrzeń” wskazuje, że mieszkańcy są zadowoleni zarówno z ilości terenów zielonych na terenie Miasta (3,38) oraz ich czystości (2,88), jak i walorów środowiska przyrodniczego (3,22). Ponadto wysoko oceniono estetykę przestrzeni publicznej (3,25), co zapewne związane jest z rewitalizacją XIX wiecznej Osady Fabrycznej oraz unikalnym charakterem przemysłowym Miasta.

Najniżej oceniony został rozwój odnawialnych źródeł energii (1,89), co jest sygnałem dla Władz o zwrócenie większej uwagi na ten aspekt wsparcia mieszkańców. Ponadto żyrardowianie wskazują na konieczność zagospodarowania podwórek (2,11), co z kolei jest zgodnie z kierunkiem działań podejmowanych przez Miasto w ramach rewitalizacji. Nisko oceniono również świadomość ekologiczną samych mieszkańców (1,92).

Tabela 58: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Infrastruktura techniczna”

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	Średnia ocena
Dostępność sieci wodociągowej	3,77
Dostępność sieci kanalizacyjnej	3,64
Możliwości korzystania z roweru jako alternatywnego środka transportu w Mieście pod kątem ilości i jakości ścieżek rowerowych oraz bezpieczeństwa	3,53
Dostępność sieci gazowej	3,52
Dostępność sieci ciepłowniczej	3,48
Dostęp do Internetu w Mieście	3,45

Bezpieczeństwo na drogach	2,88
Małą infrastrukturę drogową (chodniki, oświetlenie, przystanki)	2,80
Stan dróg w Mieście	2,42
	3,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Obszar „Infrastruktura techniczna” został najwyżej oceniony przez mieszkańców. Wysokie oceny respondenci przyznali dostępności do mediów: sieci wodociągowej (3,77), kanalizacyjnej (3,64), gazowej (3,52) oraz ciepłowniczej (3,48). Respondenci wysoko cenią sobie także możliwość korzystania z roweru jako alternatywnego środka transportu w Mieście pod kątem ilości i jakości ścieżek¹⁰⁹ rowerowych oraz bezpieczeństwa (3,53). Związane jest to zapewne ze zwartym charakterem Miasta i niewielkimi odległościami między poszczególnymi punktami.

Z kolei najniższe oceny mieszkańcy wystawili jakości dróg (2,42) oraz małej infrastruktury drogowej (chodniki, oświetlenie, przystanki) (2,80). W tym obszarze konieczne są dalsze intensywne działania władz Miasta.

Tabela 59: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Turystyka i rekreacja”

TURYSTYKA I REKREACJA	Średnia ocena
Ścieżki rowerowe na terenie Miasta (ich długość, lokalizacja, jakość)	3,34
Wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych	3,26
Oferta spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla seniorów	3,10
Jakość bazy sportowo-rekreacyjnej w Mieście	3,08
Stopień wykorzystania i rewitalizacji zabudowy historycznej	2,95
Oferta zajęć sportowych dostępnych w Mieście	2,87
Działania promocyjne Miasta	2,79
Oferta spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla dzieci	2,63

¹⁰⁹ w rozumieniu definicji trasy rowerowej

Poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej	2,52
Oferta spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla młodzieży	2,28
	2,89

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

W obszarze „Turystyka i rekreacja” mieszkańcy najwyżej ocenili długość, jakość i lokalizację ścieżek ¹¹⁰rowerowych (3,34), co pokrywa się z opinią, że rower stanowi dobrą alternatywę jako środek transportu w Mieście (obszar „Infrastruktura techniczna”). Dobrym zdaniem cieszy się także: wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych (3,26), jakość bazy sportowo-rekreacyjnej (3,10) oraz oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów (3,10).

Z drugiej strony mieszkańcy zwracają uwagę na słabą ofertę spędzania czasu wolnego dla dzieci (2,63) oraz młodzieży (2,28). W tym zakresie Miasto powinno podjąć działania skierowane do najmłodszych mieszkańców Żyrardowa.

¹¹⁰ w rozumieniu definicji trasy rowerowej

Tabela 60: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Edukacja i kultura”

EDUKACJA I KULTURA	Średnia ocena
Dostęp do edukacji na poziomie podstawowym	3,79
Działalność Muzeum Lniarstwa	3,60
Działalność biblioteki miejskiej	3,59
Jakość edukacji przedszkolnej w Mieście	3,32
Działalność Centrum Kultury	3,19
Dostęp do edukacji przedszkolnej	3,15
Jakość edukacji na poziomie podstawowym	3,07
Jakość infrastruktury instytucji kultury	3,03
Jakość infrastruktury przedszkolnej na terenie Miasta	2,91
Jakość infrastruktury w szkołach podstawowych (sale lekcyjne, sale sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, inne)	2,76
Wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach na terenie Miasta	2,74
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych w Mieście	2,68
Dodatkowa oferta (kółka zainteresowań, klasy sportowe, dodatkowe zajęcia, itp.) w szkołach na terenie Miasta	2,52
Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach na terenie Miasta	2,30
	3,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

W obszarze „Edukacja i kultura” najwyższe oceny otrzymał dostęp do edukacji na poziomie podstawowym (3,79). Podkreślenia wymagają także wysokie noty jakie otrzymały wszystkie żyrardowskie instytucje kultury: Muzeum Lniarstwa im. F. de Girarda w Żyrardowie (3,60), Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Pawła Hulki-Laskowskiego w Żyrardowie (3,59) oraz Centrum Kultury w Żyrardowie (3,19).

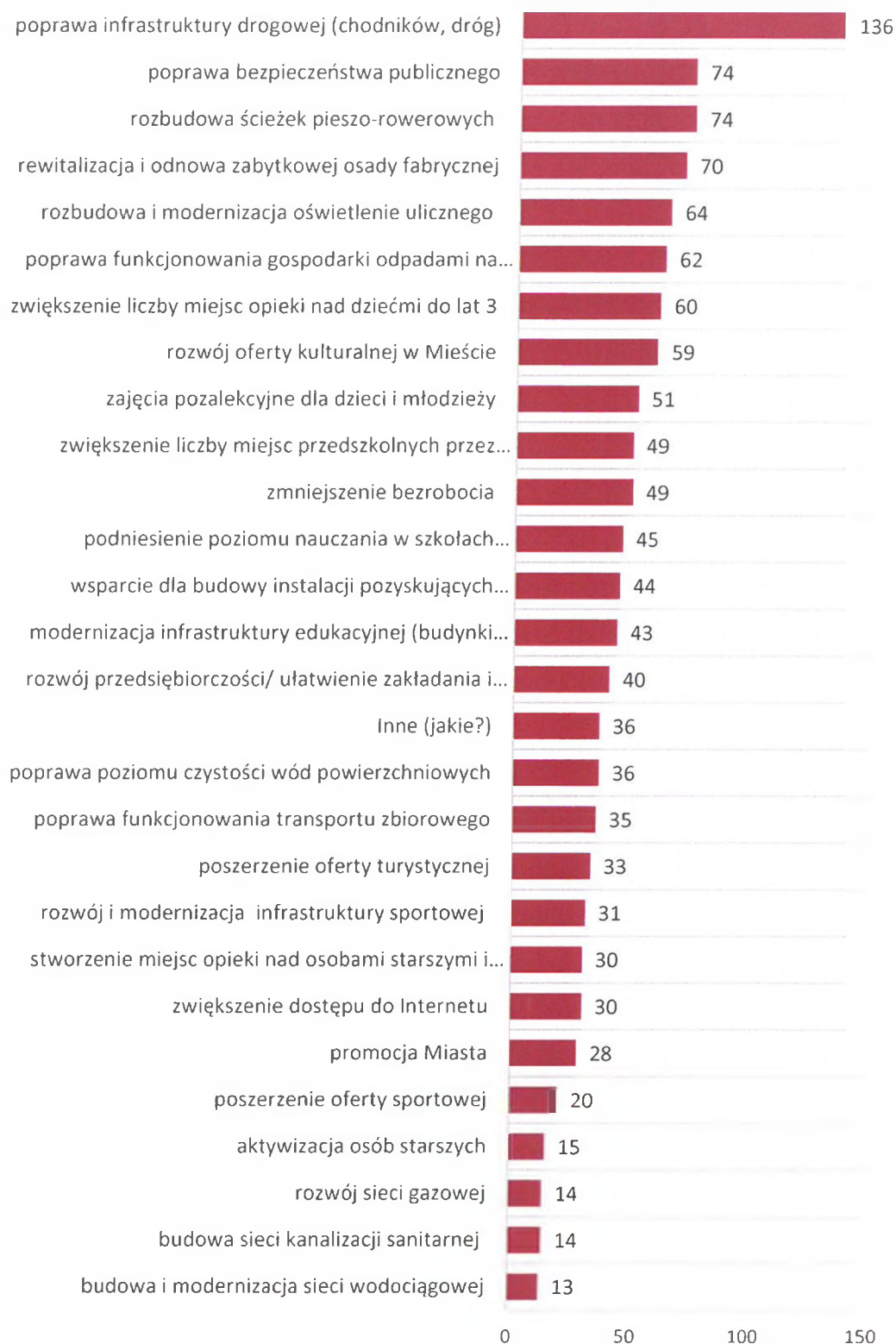
Z kolei najgorzej oceniona została oferta szkół wykraczająca poza podstawowe zadania edukacyjne: wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce (2,30) oraz organizacja kółek zainteresowań, klas sportowych czy dodatkowych zajęć (2,52).

Podsumowując powyższe odpowiedzi stwierdzić można, że mieszkańcy Żyrardowa wysoko oceniają atrakcyjność Miasta jako miejsca zamieszkania. Wynika to w dużej mierze z dobrego skomunikowania z Warszawą, która stanowi miejsce realizacji rozwoju zawodowego oraz zaspokajania potrzeb wykraczających poza podstawowe usługi. Z drugiej strony samo Miasto oferuje wszystkie niezbędne usługi, dobry transport publiczny (w tym sieć tras rowerowych), dostępność do infrastruktury technicznej oraz estetyczną i ciekawą przestrzeń publiczną (historyczna Osada Fabryczna). Wysoko oceniana jest także jakość usług świadczonych przez Urząd Miasta (w tym rozwój e-usług). Głównym problemem w zakresie usług społecznych jest niedostateczna oferta skierowana do najmłodszych mieszkańców (dzieci i młodzieży) zarówno organizacji czasu wolnego, jak i zajęć dodatkowych w szkołach.

Z kolei Żyrardów w oczach mieszkańców nie stanowi dobrego miejsca na prowadzenia działalności gospodarczej, czy znalezienia atrakcyjnego zatrudnienia, co zapewne wynika z dużej konkurencji w tym obszarze aglomeracji warszawskiej. Ponadto pilnej interwencji wymaga jakość infrastruktury drogowej.

3.2. Pożądane priorytety rozwojowe dla Miasta Żyrardowa

W badaniu ankietowym poproszono także respondentów o wskazanie aspektów, które są najistotniejsze do poprawy w Mieście w ciągu najbliższych lat. Mieszkańcy mieli możliwość zaznaczenia do 5 propozycji. W ten sposób określone zostały priorytetowe obszary, które w opinii mieszkańców wymagają pilnej interwencji. Prezentuje je wykres znajdujący się na następnej stronie.

Wykres 18: Priorytetowe obszary rozwojowe dla Miasta Żyrardowa wskazywane przez respondentów ankiety

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Jak wynika z powyższego zestawienia, wśród najczęściej wskazywanych obszarów priorytetowych dla Miasta Żyrardowa znalazła się konieczność poprawy infrastruktury drogowej (136 wskazań; 57,1% respondentów) oraz rozbudowy tras pieszo-rowerowych (74 wskazania; 31,1%). Wynika z tego, iż mieszkańcy oczekują inwestycji w zakresie poprawy infrastruktury komunikacyjnej umożliwiającej bezpieczne i sprawne przemieszczanie się po terenie Miasta i poza nim. Jednak o ile sieć drogowa oceniana jest przez mieszkańców źle i wymaga renowacji, to ścieżki rowerowe cieszą się dobrą opinią i zapewne mieszkańcy oczekują dalszego ich rozwoju.

Respondenci zauważają także pilną potrzebę poprawy bezpieczeństwa publicznego (74 wskazania; 31,1%), modernizacji oświetlenia ulicznego (64 wskazania; 26,9%) oraz dalszej rewitalizacji i odnowy zabytkowej Osady Fabrycznej (70 wskazań; 29,4%).

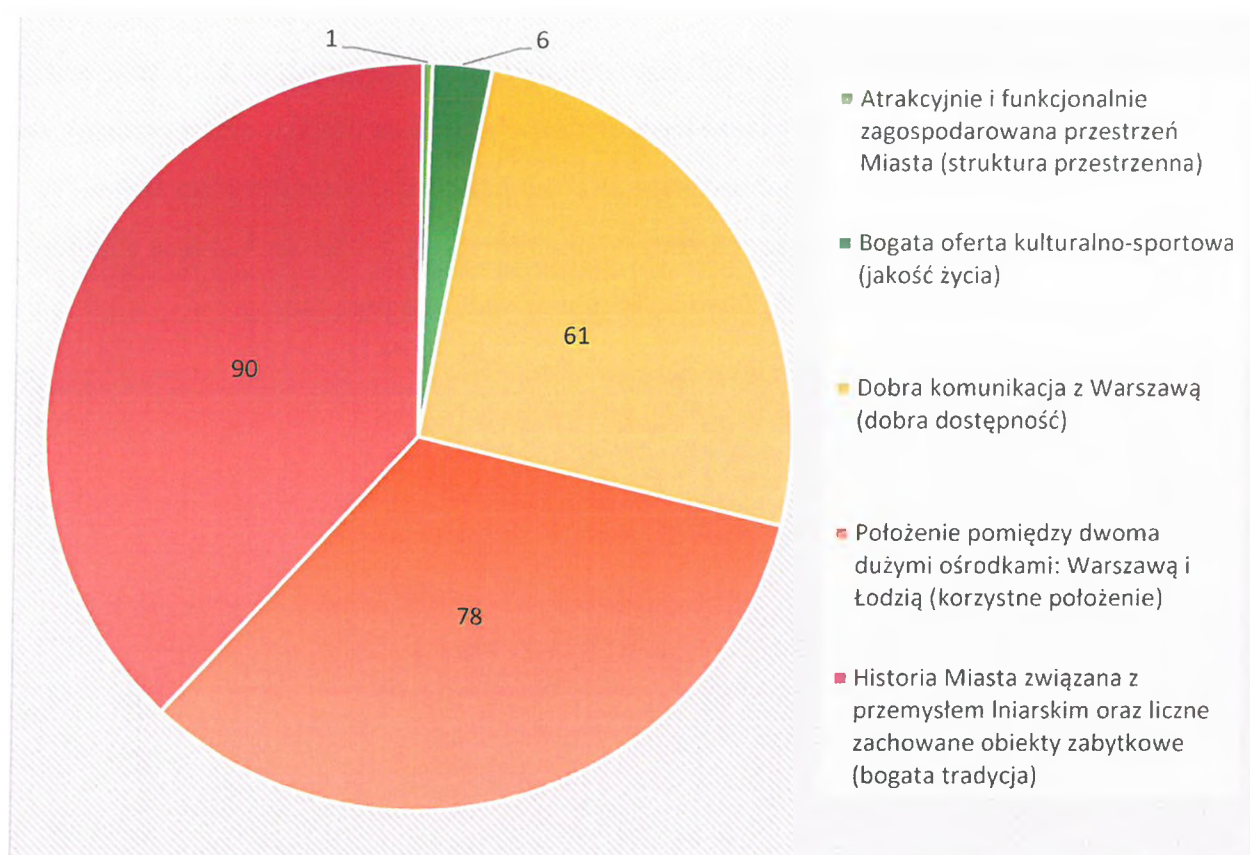
Najmniejsze potrzeby mieszkańcy Żyrardowa wskazują w zakresie dalszego rozwoju infrastruktury technicznej: sieci wodociągowej (13 wskazań; 5,5%), kanalizacji sanitarnej (14 wskazań; 5,9%) oraz gazowej (14 wskazań; 5,9%).

Respondenci mieli również możliwość wskazania swoich propozycji obszarów rozwoju (pozycja: inne...). Najczęściej pojawiały się:

- działania zmierzające do poprawy jakości powietrza (8 wskazań),
- oferta skierowana do młodzieży i dzieci (7 wskazań),
- zwiększenie zasobu mieszkalnego i jego jakości (4 wskazania),
- zwiększenie liczby miejsc parkingowych (4 wskazania),
- poprawa estetyki Miasta (rewitalizacja części historycznej, czystość, tereny zielone) (3 wskazania),
- wybieg dla psów (2 wskazania).

3.3. Potencjał rozwojowy

Oprócz priorytetów rozwojowych zapytano mieszkańców również o kluczowe atuty Żyrardowa, które decydują o potencjale Miasta i powinny zostać wykorzystane do budowy przewagi konkurencyjnej.

Wykres 19: Kluczowe atuty Miasta Żyrardowa według oceny ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Wśród zaproponowanych atutów Żyrardowa respondenci najczęściej wskazywali **historię Miasta związaną z przemysłem lnianym oraz liczne zachowane obiekty zabytkowe (bogata tradycja)** (90 wskazań; 37,82%).

Na kolejnych miejscach znalazły się:

- Położenie pomiędzy dwoma dużymi ośrodkami: Warszawą i Łodzią (korzystne położenie) – 78 wskazań (32,77%),
- Dobra komunikacja z Warszawą (dobra dostępność) – 61 wskazań (25,63%).

Zdecydowanie najmniej wskazań uzyskały: bogata oferta kulturalno-sportowa (jakość życia) (6 głosów; 2,52%) oraz atrakcyjnie i funkcjonalnie zagospodarowana przestrzeń Miasta (struktura przestrzenna) (1 głos; 0,42%).

Z powyższego wynika, że w opinii mieszkańców ciekawa historia Miasta oraz dobrze zachowana infrastruktura przemysłowa (Osada Fabryczna) może zostać wykorzystana do promocji Żyrardowa i zachęcenia do jego odwiedzenia przez turystów. Jako istotne atuty Miasta respondenci wskazali także jego korzystne położenie (między aglomeracjami warszawską i łódzką) oraz dostępność komunikacyjną dzięki sieci drogowej i kolejowej. W tym kontekście Żyrardów stanowi atrakcyjną alternatywę do zamieszkania ze względu na niskie koszty życia, ale rozwój zawodowy realizowany jest poza nim.

CZĘŚĆ 4: ANALIZA SWOT Z UWZGLĘDNIENIEM ELEMENTÓW PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji w obszarach, które mają kluczowy wpływ na rozwój i jakość życia. Służy uporządkowaniu informacji zebranych w procesie tworzenia diagnozy, uzyskanych od mieszkańców podczas ankietyzacji oraz od władz Miasta i członków Zespołu ds. opracowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030. Dzięki temu stanowi użyteczne narzędzie przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwojowych.

Silne i słabe strony rozpatruje się w kontekście czynników wewnętrznych, na które Miasto może oddziaływać, natomiast szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne, umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu. Ponadto można również dokonać podziału na czynniki pozytywne, czyli atuty i szanse oraz czynniki negatywne, czyli słabe strony i zagrożenia.

Analizę SWOT dla Miasta Żyrardowa przedstawia poniższe zestawienie.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• atrakcyjne położenie Miasta – między aglomeracją warszawską i łódzką; • dobre połączenia komunikacyjne z krajowymi i regionalnymi ośrodkami wzrostu (autostrada A2, obwodnica miasta, kolej relacji Łódź – Warszawa);	• wzrost natężenia lokalnego i tranzytowego ruchu kołowego; • brak miejskich ofert terenowych dla dużych inwestorów; • duża konkurencja ze strony większych ośrodków miejskich (Warszawa, Łódź) pod względem atrakcyjności rynku pracy;

• unikatowe obiekty architektury i urbanistyki ery przemysłowej (Osada Fabryczna);• opracowane plany zagospodarowania przestrzennego;• dobrze rozwinięty system wodno-kanalizacyjny;• nowoczesna infrastruktura sportowo-rekreacyjna (AQUA Żyrardów);• dobrze oceniany przez mieszkańców system tras rowerowych;• atrakcyjna oferta i wysoki poziom imprez kulturalnych realizowanych przez miejskie instytucje kultury;• doświadczenie w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych;• wolne moce w oczyszczalni ścieków dające możliwość przyłączenia kolejnych odbiorców;• nowoczesny i efektywny system dystrybucji ciepła;• przejęcie przez Miasto funkcji konserwatora zabytków;• konkurencyjne ceny nieruchomości w obszarze oddziaływania Warszawy i Łodzi;• atrakcyjne tereny przyległe do Zalewu Żyrardowskiego możliwe do wykorzystania pod funkcje turystyczno-rekreacyjne;	• duża gęstość zaludnienia i zabudowy oraz ograniczone możliwości przestrzennego rozwoju miasta wynikające z braku rezerw wolnych terenów w jego granicach;• konieczność modernizacji i rozwoju infrastruktury drogowej;• niedostateczna baza turystyczna;• ujemny przyrost naturalny i wzrost senioralnego obciążenia demograficznego;• bariery architektoniczne w obiektach użyteczności publicznej;• zły stan techniczny znacznej części komunalnych zasobów mieszkaniowych;• niedostateczna oferta skierowana do dzieci i młodzieży;• zaniedbany, wymagający rewitalizacji obszar zabudowy zabytkowej;• niski poziom zaangażowania obywatelskiego mieszkańców (m.in. niska frekwencja w wyborach, nieliczne inicjatywy lokalne);• zanieczyszczenie powietrza związane z niską emisją;• zagrożenie i uciążliwość związana z hałasem;

• zrewitalizowane obszary zabytkowej zabudowy przemysłowej; • monitoring wizyjny zwiększający bezpieczeństwo mieszkańców; • atrakcyjne tereny zieleni.	• deficyt zieleni miejskiej na wybranych osiedlach oraz niewystarczająco rozwinięta infrastruktura błękitna; • niedostateczna liczba miejsc parkingowych w centrum Miasta.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej – dobre przygotowanie jednostki samorządowej do aplikowania po zewnętrzne środki z UE na inwestycje i działania społeczne zgodnie z wdrażanymi dokumentami strategicznymi Miasta; • środki finansowe z krajowych i zagranicznych funduszy zewnętrznych szansą na szybszy rozwój infrastrukturalny i społeczny; • budowa Centralnego Portu Komunikacyjnego; • współpraca z gminami Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego (realizacja projektów w ramach Innego Instrumentu Terytorialnego); • proces zastępowania funkcji przemysłowych w centrum Miasta funkcjami mieszkaniowymi i usługowymi;	• narastanie problemów społecznych na obszarze zdegradowanym wymagającym rewitalizacji; • rosnąca konkurencja wśród gmin w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych; • rosnąca przewaga dużych ośrodków miejskich w zakresie jakości życia czy wysokości wynagrodzeń; • rosnące natężenie ruchu na drogach o znaczeniu krajowym i ponadlokalnym; • zagrożenia związane z kryzysami międzynarodowymi i globalnymi (epidemia, kryzysy, konflikty, uchodźcy), które mają bezpośredni wpływ na sytuację gospodarczą w kraju; • niekorzystne przepisy prawne zmniejszające dochód Miasta;

• wykorzystanie wód termalnych jako źródła ciepła oraz w celach leczniczych i rekreacyjnych;• rosnące zainteresowanie turystyką przemysłową;• rewitalizacja zabytkowej zabudowy poprzemysłowej oraz rosnące wsparcie dla rewitalizacji ze strony państwa;• programy nakierowane na poprawę jakości powietrza oraz stanu zieleni w Mieście szansą na działania ekologiczne dla mieszkańców i samorządu.	• dynamiczne zmiany na rynku pracy utrudniające dostosowanie systemu edukacji.

SPIIS TABEL

Tabela 1. Prognozowane środki budżetowe w okresie realizacji Strategii (zł)	70
Tabela 2: Liczba decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2017-2020	93
Tabela 3: Powierzchnia ewidencyjna gruntów w Żyrardowie według sposobu użytkowania w 2020 r.	93
Tabela 4: Nieruchomości zbywane i nabywane przez Miasto Żyrardów w latach 2018-2020	96
Tabela 5: Lista przedsięwzięć podstawowych oraz uzupełniających w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2030.....	101
Tabela 6: Wykaz dróg powiatowych w granicach administracyjnych Miasta Żyrardowa	108
Tabela 7: Dane dotyczące komunikacji miejskiej w Żyrardowie w latach 2019-2020.....	114
Tabela 8: Dane dotyczące licencji na wykonywanie transportu drogowego taksówką ..	116
Tabela 9: Powierzchnia terenów zielonych na terenie Miasta Żyrardowa	128
Tabela 10: Wykaz cieków przepływających przez obszar Miasta Żyrardowa.....	131
Tabela 11: Obszary przekroczeń poziomu docelowego średniorocznego pyłu zawieszonego PM ₁₀ , PM _{2,5} oraz bezno(a)pirenu na terenie Miasta Żyrardowa w 2018 r.	137
Tabela 12: Liczba podmiotów gospodarczych w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020	145
Tabela 13: Podział podmiotów gospodarczy w Mieście Żyrardowie na sekcje PKD	147
Tabela 14: Struktura bezrobotnych w Mieście Żyrardowie (stan na grudzień 2021 r.) ..	152
Tabela 15: Odsetek mieszkańców Miasta Żyrardowa posiadających dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w 2020 r.	153
Tabela 16: Ilości odpadów komunalnych w Mieście Żyrardowie	166
Tabela 17: Struktura dochodów Miasta Żyrardowa w latach 2017-2021	171
Tabela 18: Projekty Miasta Żyrardowa dofinansowane z Funduszy Europejskich w latach 2014-2021	181
Tabela 19: Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych na terenie powiatu żyrardowskiego	190
Tabela 20: Turyści zagraniczni odwiedzający Miasto Żyrardów na tle powiatu żyrardowskiego	191
Tabela 21: Obszary działań zaproponowane w ramach Planu Działań dla Żyrardowskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	192
Tabela 22: Zmiana liczby ludności w powiecie żyrardowskim i poszczególnych gminach w latach 2016-2020	195
Tabela 23: Liczba cudzoziemców zameldowanych w Żyrardowie w latach 2017-2020..	199
Tabela 24: Liczba pozwoleń na budowę oraz rozpatrzonych zgłoszeń przez Starostę Powiatu Żyrardowskiego.....	201

Tabela 25: Wskaźniki demograficzne dla Żyrardowa w 2016 i 2020 roku	203
Tabela 26: Placówki opieki nad dziećmi w wieku 0-3 lata na terenie Miasta Żyrardowa	205
Tabela 27: Publiczne i niepubliczne placówki przedszkolne na terenie Miasta Żyrardowa	206
Tabela 28: Upowszechnienie edukacji przedszkolnej na terenie Miasta Żyrardowa	208
Tabela 29: Szkoły publiczne na terenie Miasta Żyrardowa	209
Tabela 30: Szkoły niepubliczne na terenie Miasta Żyrardowa	210
Tabela 31: Baza dydaktyczna publicznych szkół podstawowych w Mieście Żyrardowie.	210
Tabela 32: Wyniki egzaminów ósmoklasisty uczniów szkół podstawowych w Żyrardowie na tle powiatu i województwa	215
Tabela 33: Liczba klas i uczniów w Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie	216
Tabela 34: Liczba wychowanków oraz oddziałów w Miejskim Ogrodzie Jordanowskim w Żyrardowie	217
Tabela 35: Programy profilaktyki zdrowotnej realizowane przez Miasto Żyrardów w latach 2018-2020	223
Tabela 36: Zakres pomocy udzielanej przez MOPS w Żyrardowie w latach 2018-2020 ..	229
Tabela 37: Liczba mieszkańców Żyrardowa objęta programami rządowymi w zakresie dożywiania	232
Tabela 38: Liczba podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żyrardowie dotkniętych różnymi typami uzależnień w latach 2018 - 2021	235
Tabela 39: Liczba budynków i lokali mieszkalnych stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy, z uwzględnieniem poszczególnych zarządców budynków	241
Tabela 40: Dodatki mieszkaniowe i energetyczne wypłacone w latach 2018-2020	245
Tabela 41: Statystyki dotyczące Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej im. Pawła Hulki-Laskowskiego w Żyrardowie	248
Tabela 42: Baza sportowa i rekreacyjna w Mieście Żyrardowie	252
Tabela 43: Stypendia sportowe Prezydenta Miasta Żyrardowa	258
Tabela 44: Główne problemy społeczne w poszczególnych rejonach Miasta Żyrardowa w 2022 r.	259
Tabela 45: Liczba oraz wskaźnik wykrywalności wybranych przestępstw popełnionych na terenie Miasta Żyrardowa w latach 2017-2020	260
Tabela 46: Dynamika zdarzeń drogowych w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020 ..	261
Tabela 47: Statystyki działalności Straży Miejskiej w Żyrardowie w latach 2016-2020 ..	264
Tabela 48: Działanie systemu monitoringu na terenie Miasta Żyrardowa	265
Tabela 49: Liczba interwencji PSP w latach 2017-2020	267
Tabela 50: Rodzaje zdarzeń odnotowanych na terenie Miasta Żyrardowa z podziałem na miejsce występowania	268

Tabela 51: Najważniejsze przyczyny występowania pożarów oraz zagrożeń miejscowych na terenie Miasta Żyrardowa.....	269
Tabela 52: Liczba wyjazdów oraz zabezpieczeń rejonu realizowanych przez OSP w Żyrardowie w latach 2016-2020	270
Tabela 53: Frekwencja w wyborach samorządowych w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w latach 2010-2018.....	277
Tabela 54: Najwyżej i najniżej oceniane elementy w poszczególnych obszarach według ankietowanych.....	280
Tabela 55: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Społeczeństwo”	281
Tabela 56: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Gospodarka”	282
Tabela 57: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Środowisko i przestrzeń”	283
Tabela 58: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Infrastruktura techniczna”	284
Tabela 59: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Turystyka i rekreacja”	285
Tabela 60: Średnie oceny poszczególnych elementów funkcjonowania Miasta Żyrardowa w obszarze „Edukacja i kultura”	287

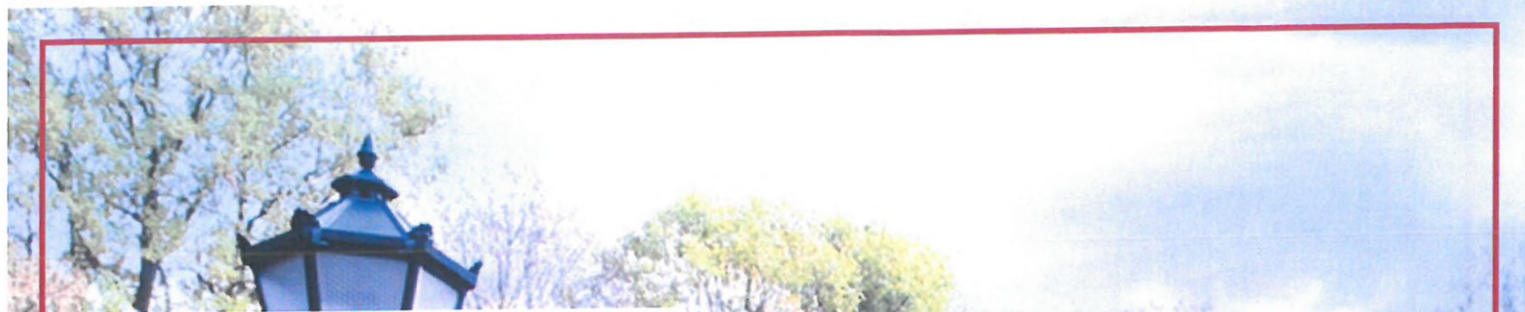
SPIS WYKRESÓW

Wykres 1: Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa mazowieckiego	146
Wykres 2: Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w 2020 r.....	151
Wykres 3: Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa w latach 2016-2020	168
Wykres 4: Wykonanie budżetu Miasta Żyrardowa w latach 2016-2021	169
Wykres 5: Struktura dochodów własnych Miasta Żyrardowa w latach 2016-2021	171
Wykres 6: Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Mieście Żyrardowie na tle powiatu i województwa	174
Wykres 7: Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Miasta Żyrardowa na lata 2022-2030.....	186
Wykres 8: Przyrost naturalny w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020.....	197
Wykres 9: Przyrost naturalny na 1 tys. ludności w Żyrardowie na tle gmin powiatu żyrardowskiego oraz województwa mazowieckiego	198
Wykres 10: Saldo migracji w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020.....	199
Wykres 11: Saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-2020	200
Wykres 12: Struktura ludności w Żyrardowie - osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020.....	202
Wykres 13: Prognoza liczby ludności Miasta Żyrardowa do 2030 r. z podziałem na grupy wiekowe	204
Wykres 14: Struktura wydatków na oświatę (dział 801) w Mieście Żyrardowie w latach 2016-2020	221
Wykres 15: Wydatki budżetu Miasta Żyrardowa na gospodarkę mieszkaniową (dział 700) w latach 2016-2020.....	246
Wykres 16: Liczba organizacji pozarządowych na 1 tys. mieszkańców w Mieście Żyrardowie na tle województwa i powiatu	276
Wykres 17: Średnia ocen mieszkańców dla poszczególnych obszarów funkcjonowania Miasta Żyrardowa.....	280
Wykres 18: Priorytetowe obszary rozwojowe dla Miasta Żyrardowa wskazywane przez respondentów ankiety	289
Wykres 19: Kluczowe atuty Miasta Żyrardowa według oceny ankietowanych.....	291

SPIS ILUSTRACJI

Rysunek. 1. Rozmieszczenie zabytków nieruchomości na terenie Żyrardowa	46
Rysunek. 2. Pokrycie i użytkowanie terenu w Żyrardowie	47
Rysunek. 3. Wybrane elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Żyrardowa.....	51
Rysunek. 4. Obszary strategicznej interwencji województwa mazowieckiego	63
Rysunek 5: Położenie Miasta Żyrardowa na tle powiatu żyrardowskiego oraz województwa mazowieckiego	79
Rysunek 6: Miasto Żyrardów	80
Rysunek 7: Obszar Pomnika Historii	87
Rysunek 8: Mapa terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	92
Rysunek 9: Mapa zasobu komunalnego Miasta Żyrardów	96
Rysunek 10: Obszar rewitalizacji Miasta Żyrardowa	101
Rysunek 11: Miasto Żyrardów - główna sieć drogowa	107
Rysunek 12: Natężenie ruchu na głównych ulicach Miasta Żyrardowa w godzinach szczytu (godz. 15:00, czwartek 24 marca 2022 r.)	109
Rysunek 13: Średni teoretyczny zasięg dojazdu samochodem w ciągu 20 minut z centrum Żyrardowa (skrzyżowanie u. 1 Maja z ul. Jaktorowską).....	110
Rysunek 14: Natężenie ruchu na głównych drogach krajowych w 2020 r.	111
Rysunek 15: Mapa linii kolejowych.....	111
Rysunek 16: Korytarz 5 (SW) Warszawa – Łódź schemat docelowy po realizacji etapu II Programu rozwoju i modernizacji technologicznej transportu szynowego w województwie mazowieckim	113
Rysunek 17: Przebieg tras rowerowych wskazanych do realizacji w perspektywie do 2030 roku	119
Rysunek 18: Planowane i modernizowane linie kolejowa na potrzeby komunikacji z CPK	122
Rysunek 19: Formy ochrony przyrody w sąsiedztwie Miasta Żyrardowa.....	124
Rysunek 20: Pomniki przyrody na terenie Miasta Żyrardowa.....	124
Rysunek 21: Pomniki przyrody na terenie Miasta Żyrardowa.....	127
Rysunek 22: Mapa kategorii gleb.....	130
Rysunek 23: Cieki wodne oraz obszar narażony na niebezpieczeństwo powodzi (rzeczny)	132
Rysunek 24: Mapa akustyczna obszarów położonych w otoczeniu drogi wojewódzkiej nr 719 na terenie Miasta Żyrardowa.....	134
Rysunek 25: Mapa emisji hałasu wzdłuż linii kolejowej PKP	135
Rysunek 26: Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM _{2,5} w Mieście Żyrardowie w 2018 roku	139

Rysunek 27: Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego średniorocznego pyłu zawieszonego PM10 w Mieście Żyrardowie w 2018 roku	140
Rysunek 28: Obszary przekroczeń poziomu docelowego średniorocznego benzo(a)pirenu w Mieście Żyrardowie w 2018 roku	141
Rysunek 29: Łódzka Strefa Ekonomiczna	148
Rysunek 30: Schemat miejskiej sieci ciepłej w Żyrardowie (2017)	161
Rysunek 31: Sieć szkieletowa szerokopasmowego Internetu w ramach projektu „Internet Dla Mazowsza”	163
Rysunek 32: Szlaki turystyczne na terenie województwa mazowieckiego (część środkowa)	189
Rysunek 33: Gęstość zaludnienia w gminach powiatu żyrardowskiego	196
Rysunek 34: Sieć obwodów szkolnych w Żyrardowie w 2022 r.	214

Załącznik 2: Wzór ankiety

ANKIETA

Strategia Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030 – konsultacje społeczne

Szanowni Mieszkańcy,

W związku z rozpoczęciem prac nad przygotowaniem **Strategii Rozwoju Miasta Żyrardowa na lata 2023-2030**, zwracamy się z prośbą o wypełnienie krótkiej ankiety, której celem jest zebranie Państwa opinii w najważniejszych tematach dotyczących jakości życia, ale także przyszłości naszego Miasta.

Państwa odpowiedzi pomogą nam lepiej zaplanować działania i kierunki rozwoju, które zawarte zostaną w tym kluczowym dokumencie.

Wspólnie możemy zbudować przyszłość Żyrardowa!

Zachęcamy do udziału. Ankieta jest anonimowa, a jej wypełnienie nie powinno zająć więcej niż 5 min.

Część I

Proszę o wpisanie znaku X w odpowiednie pola poniższej tabeli. W przyjętej skali 1 oznacza najniższą, natomiast 5 najwyższą ocenę.

Społeczeństwo						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Aktywność obywatelska mieszkańców na rzecz Miasta?						
Skuteczność działania pomocy społecznej?						
Dostęp do podstawowej opieki medycznej (lekarz rodzinny)?						
Dostęp do żłobków / klubów malucha?						
Jakość opieki żłobkowej na terenie Miasta?						
Wsparcie osób starszych oferowane przez Miasto?						
Zakres i formy wsparcia udzielanego rodzinom?						
Wsparcie osób niesamodzielnych na terenie Miasta?						
Bezpieczeństwo publiczne na terenie Miasta?						
Zadowolenie z jakości obsługi w Urzędzie Miasta?						
Zakres obsługi w ramach e-urzędu?						

Dostępność budynków użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych?						
Działania Miasta na rzecz wspierania inicjatyw obywatelskich?						
Konkurencyjność Miasta jako miejsca zamieszkania?						
Gospodarka						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej na terenie Miasta?						
Działania Miasta wspierające rozwój przedsiębiorczości?						
Funkcjonowanie transportu zbiorowego na terenie Miasta?						
Połączenia komunikacyjne z innymi gminami?						
Połączenia komunikacyjne z Warszawą?						
Dostępność podstawowych usług na terenie Miasta?						
Konkurencyjność Miasta jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej?						
Jak oceniasz Funkcjonowanie Rady Gospodarczej?						

Środowisko i przestrzeń						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Estetykę przestrzeni publicznej w Mieście?						
Jakość powietrza w Mieście?						
Działania Miasta wspierające ochronę środowiska?						
Ilość terenów zielonych na terenie Miasta?						
Czystość oraz stan terenów zielonych (lasów, parków)?						
Jakość zagospodarowania podwórek?						
System odbioru odpadów na terenie Miasta?						
Efektywność zagospodarowania przestrzeni w Mieście (czy tereny są wykorzystywane optymalnie)?						
Świadomość ekologiczną mieszkańców?						
Walory środowiska przyrodniczego w Mieście?						
Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Miasta?						
Zagrożenie hałasem?						

Infrastruktura techniczna						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Stan dróg w Mieście?						
Małą infrastrukturę drogową (chodniki, oświetlenie, przystanki)?						
Bezpieczeństwo na drogach?						
Możliwości korzystania z roweru jako alternatywnego środka transportu w Mieście pod kątem ilości i jakości tras rowerowych oraz bezpieczeństwa?						
Dostępność sieci wodociągowej?						
Dostępność sieci kanalizacyjnej?						
Dostępność sieci gazowej?						
Dostępność sieci ciepłowniczej?						
Dostęp do Internetu w Mieście?						

Turystyka i rekreacja						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Atrakcyjność turystyczną Miasta?						
Jakość bazy sportowo-rekreacyjnej w Mieście?						
Poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej?						
Stopień wykorzystania i rewitalizacji zabudowy historycznej?						
Wypożyczenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych?						
Ścieżki rowerowe na terenie Miasta (ich długość, lokalizację, jakość)?						
Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla dzieci?						
Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla młodzieży?						
Ofertę spędzania wolnego czasu na terenie Miasta dla seniorów?						
Ofertę zajęć sportowych dostępnych w Mieście?						
Działania promocyjne Miasta?						

Edukacja i kultura						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Dostęp do edukacji przedszkolnej?						
Jakość edukacji przedszkolnej w Mieście?						
Jakość infrastruktury przedszkolnej na terenie Miasta?						
Dostęp do edukacji na poziomie podstawowym?						
Jakość edukacji na poziomie podstawowym?						
Jakość infrastruktury w szkołach podstawowych (sale lekcyjne, sale sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, inne)?						
Wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach na terenie Miasta?						
Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach na terenie Miasta?						
Dodatkową ofertę (kółka zainteresowań, klasy sportowe, dodatkowe zajęcia itp.) w szkołach na terenie Miasta?						
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych w Mieście?						

Działalność biblioteki miejskiej?						
Działalność Centrum Kultury?						
Działalność Muzeum Lniarstwa?						
Jakość infrastruktury instytucji kultury?						

Część II:

Proszę o zaznaczenie 5 aspektów, które są najistotniejsze do poprawy w Gminie w ciągu najbliższych lat:

- poprawa i rozwój infrastruktury drogowej (chodników, dróg)
- poprawa funkcjonowania transportu zbiorowego
- rozbudowa tras pieszo-rowerowych
- rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
- rozwój i modernizacja infrastruktury sportowej
- budowa i modernizacja sieci wodociągowej
- budowa sieci kanalizacji sanitarnej
- rozwój sieci gazowej
- rozwój przedsiębiorczości/ ułatwienie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej
- poprawa poziomu czystości wód powierzchniowych
- poprawa funkcjonowania gospodarki odpadami na terenie Miasta
- zwiększenie dostępu do Internetu
- wsparcie dla budowy instalacji pozyskujących energię odnawialną (OZE)
- poszerzanie oferty opieki nad dziećmi do lat 3
- stworzenie miejsc opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi
- zmniejszenie bezrobocia
- promocja Miasta

- rewitalizacja i odnowa zabytkowej osady fabrycznej
- poszerzanie oferty turystycznej
- modernizacja infrastruktury edukacyjnej (budynki szkół, boiska, sale gimnastyczne)
- podniesienie poziomu nauczania w szkołach podstawowych
- zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych przez budowę nowych i rozbudowę istniejących placówek
- zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży
- poprawa bezpieczeństwa publicznego
- rozwój oferty kulturalnej w Mieście
- poszerzenie oferty sportowej
- aktywizacja osób starszych
- inne (jakie?)

Część III:

Co Pani/Pana zdaniem stanowi o atrakcyjności Miasta Żyrardów:

- Położenie pomiędzy dwoma dużymi ośrodkami: Warszawą i Łodzią (korzystne położenie)
- Dobra komunikacja z Warszawą (dobra dostępność)
- Atrakcyjnie i funkcjonalnie zagospodarowana przestrzeń Miasta (struktura przestrzenna)
- Historia Miasta związana z przemysłem Iniańskim oraz liczne zachowane obiekty zabytkowe (bogata tradycja)
- Bogata oferta kulturalno-sportowa (jakość życia)
- inne...

Metryczka

Płeć:

- kobieta
- mężczyzna

Wiek:

- poniżej 18 lat
- 18-25 lat
- 26-35 lat
- 36-45 lat
- 46-55 lat
- 56-65 lat
- powyżej 65 lat

Zatrudnienie:

- uczeń/student
- rolnik przedsiębiorca
- osoba pracująca
- osoba bezrobotna
- emeryt / rencista
- inne (jakie?)

Czy pracuje Pani/Pan w Żyrardowie?

- tak
- nie

Zamieszkanie:

- jestem mieszkańcem Żyrardowa
- nie jestem mieszkańcem Żyrardowa

Załącznik 3: Tabela ewaluacyjna

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Plany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
1.1. Zwiększenie powierzchni oraz jakości terenów zielonych	Rozwój zielonej infrastruktury, w tym parków, zieleńców, zieleni ulicznej, skwerów, łąk kwietnych, zieleni osiedlowej, zielonych podwórek, zielonych dachów i fasad budynków, zielonych przystanków komunikacji miejskiej				
	Rozwój błękitnej infrastruktury, w tym systemów małej retencji wodnej, np. gromadzenie wody opadowej, ogrody deszczowe				
	Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej i przepuszczalnej w centrum Miasta				
1.2. Ochrona środowiska przyrodniczego i poprawa klimatu akustycznego	Realizacja działań na rzecz redukcji hałasu samochodowego, m.in. budowa cichych nawierzchni drogowych oraz zielonych ścian wygłuszających przy drogach				
	Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wchodzących w miejski zasób oraz będących własnością prywatną lub wspólnoty				
	Intensyfikacja działań na rzecz wsparcia mieszkańców w likwidacji nieekologicznych źródeł ciepła przy wykorzystaniu zewnętrznych źródeł finansowych oraz ze środków własnych Miasta				
	Promowanie i zwiększanie możliwości podłączania do miejskiej sieci ciepłej				
	Rozwój odnawialnych źródeł energii, w tym w budynkach użyteczności publicznej				

	Promocja i zachęty do korzystania z odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców				
	Retencjonowanie wód opadowych				
	Kształtowanie proekologicznych postaw wśród mieszkańców i zwiększanie ich świadomości ekologicznej				
1.3. Rozwój spójnej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej	Rozwój ekologicznego transportu publicznego, w tym taboru autobusowego oraz punktów ładowania dla autobusów oraz na użytek mieszkańców				
	Uzupełnienie sieci rowerowej i rozwój infrastruktury towarzyszącej na brakujących odcinakach na terenie Miasta				
	Rozwój i modernizacja sieci dróg rowerowych w ramach subregionu				
	Rozbudowa systemu parkingów „Parkuj i jedź”				
	Wdrożenie polityki parkingowej na obszarze Miasta, m.in. poprzez wprowadzenie strefy płatnego parkowania				
	Budowa, przebudowa i remont dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą				
	Budowa bezkolizyjnego przejazdu przez torowisko zapewniającego bezpieczne połączenie północnej i południowej części Miasta				
1.4. Prowadzenie racjonalnej polityki rozwoju przestrzennego	Zwiększenie powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP)				
	Wykonanie oceny aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i jego aktualizacja (SUiKZP)				
	Wprowadzenie uchwały krajobrazowej				

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowie- dzialna	Planowany termin wy- konania	Faktyczny termin wy- konania	Realiza- cja (TAK / NIE)
2.1. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych oraz poprawa efektywności funkcjonowania instytucji publicznych	Rozwój katalogu usług społecznych dostępnych w Centrum Usług Społecznych				
	Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych pracowników instytucji publicznych				
	Zapewnienie mieszkańcom dostępu do szerokopasmowego Internetu				
	Wdrażanie nowych e-usług				
2.2. Rozwój zintegrowanego systemu aktywizacji i wsparcia grup defaworyzowanych	Wzmacnianie kompetencji i umiejętności osób o niskich kwalifikacjach i osób z niepełnosprawnościami celem aktywizacji zawodowej				
	Podjęcie działań zmierzających do utworzenia podmiotów re-integracyjnych, np. KIS, CIS, WTZ, ZAZ				
	Realizacja polityki senioralnej, w tym współpraca i wspieranie działań miejskiej Rady Seniorów				
2.3. Integracja oraz podniesienie aktywności mieszkańców w zakresie działań na rzecz rozwoju Miasta	Silniejsze włączenie mieszkańców w sprawy Miasta poprzez rozbudowany system konsultacji społecznych gminnych strategii i programów				
	Realizacja kompleksowej, aktywnej i włączającej polityki młodzieżowej				
	Powołanie Młodzieżowej Rady Miasta				

	Rozwój współpracy z NGO poprzez zwiększenie liczby obszarów powierzanych do realizacji organizacjom w procedurze konkursów ofert i zwiększanie wartości Programu współpracy				
2.4. Wspieranie mieszkańców w zakresie poprawy stanu ich zdrowia	Kontynuacja i rozwój programów profilaktyki zdrowotnej oraz działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom				
	Kształtowanie i promocja postaw prozdrowotnych				
	Rozbudowa i modernizacja ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz poszerzanie oferty świadczonej na jej bazie				
2.5. Zapewnienie wysokiej jakości opieki nad dziećmi do lat 3	Dążenie do osiągnięcia odpowiedniego poziomu upowszechnienia wysokiej jakości opieki żłobkowej				
2.6. Podnoszenie poziomu edukacji na wszystkich etapach kształcenia poprzez poprawę jakości nauczania i rozwój infrastruktury	Modernizacja budynków szkół oraz przedszkoli wraz z infrastrukturą rekreacyjno-sportową				
	Rozwój oferty dydaktycznej poprzez organizację dodatkowych zajęć rozwijających zainteresowanie i pasję uczniów oraz wspierające uczniów szczególnie zdolnych				
	Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce poprzez organizację zajęć wyrównawczych				
	Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży				
2.7. Racjonalna gospodarka zasobem mieszkaniowym	Rozwój i optymalizacja gospodarki zasobem mieszkaniowym w Mieście				
	Tworzenie nowych mieszkań komunalnych i chronionych				

	Podniesienie standardu budynków komunalnych poprzez ich remonty i modernizację				
2.8. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego	Realizacja działań poprawiających bezpieczeństwo pieszych, w tym w szczególności odpowiednie oznakowanie i oświetlenie przejść dla pieszych				
	Modernizacja i rozwój systemu monitoringu wizyjnego				

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
3.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości	Zachęcanie do tworzenia nowych działalności gospodarczych poprzez realizację projektów, podejmowanie działań szkoleniowych				
	Promowanie lokalnej przedsiębiorczości (w tym rzemiosła) we współpracy z organizacjami pozarządowymi				
	Wspieranie tradycyjnego handlu targowiskowego				
	Współpraca z przedsiębiorcami i placówkami edukacyjnymi w kontekście przygotowywania merytorycznych kadr, gotowych do podjęcia pracy				
3.2. Rozwój inteligentnej infrastruktury publicznej	Modernizacja urządzeń sieciowych, w tym sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz kanalizacji deszczowej				
	Rozwój i modernizacja miejskiej sieci ciepłnej				
	Modernizacja i rozwój sieci oświetlenia miejskiego poprzez wymianę oświetlenia na energooszczędne oraz montaż nowych punktów świetlnych				

3.3. Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych	Zbadanie możliwości wykorzystania energii geotermalnej do celów: ciepła systemowego, leczniczych i rekreacyjnych				
	Stwarzanie możliwości do gospodarczego wykorzystania wód geotermalnych				
3.4. Usprawnienie systemu gospodarki odpadami i prowadzenie gospodarki obiegu zamkniętego	Promowanie segregacji odpadów				
	Zwiększenie skuteczności segregacji i recyklingu odpadów				
	Dążenie do rozpoczęcia wdrażania elementów gospodarki obiegu zamkniętego				

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
4.1. Rewaloryzacja i przywrócenie funkcjonalności zabytkowych obiektów i terenów stanowiących dziedzictwo historyczne Żyrardowa	Prowadzenie działań remontowych budynków zabytkowych				
	Dbłość o zachowanie estetyki Miasta nawiązującej do dziedzictwa przemysłowego				
4.2. Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla wszystkich mieszkańców Miasta z wykorzystaniem rozwiniętej infrastruktury	Unowocześnienie i rozwój infrastruktury instytucji kultury oraz promocji				
	Zwiększenie różnorodności miejskiej oferty kulturalnej dostosowanej do potrzeb mieszkańców i różnych grup odbiorców				
4.3. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku Miasta w oparciu o jego historię i przemysłowe dziedzictwo	Promocja i wzmocnienie rozpoznawalności Miasta w kraju i za granicą				
	Dbłość o zachowanie lokalnych tradycji i umiejętności związanych z historycznym dziedzictwem Miasta				
4.4. Rozszerzanie oferty turystycznej o wysokiej jakości produkty wykorzystujące lokalny potencjał i zasoby	Rozwijanie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej				
	Tworzenie nowych i rozwijanie istniejących produktów turystycznych				

